

Labdir.

Titus Maccius Plautus

(M. ACCI PLAUTI)

COMOEDIAE

SUPERSTITES VIGINTI

NOVISSIME RECOGNITAE
ET EMENDATAE

[ed. R. F. P. Brunck]

VOLUMEN TERTIUM

BIPONTI
EX TYPOGRAPHIA SOCIETATIS
CIƆIƆCCLXXXVIII

M. ACCI PLAUTI
POENULUS.

DRAMATIS PERSONAE.

AGORASTOCLES, *adolescens.*

MILPHIO, *servus.*

ADELPHASIUM, } *meretrices.*
ANTERASTILIS, }

LYCUS, *leno.*

ANTHEMONIDES, *miles.*

ADVOCATI.

COLLYBISCUS, *villicus.*

SYNCERASTUS, *servus.*

HANNO, *Poenus.*

GIDDENEME, *nutrix.*

PUER.

ARGUMENTUM

(Ut quibusdam videtur)

PRISCIANI.

Puer septuennis subripitur Carthagine.
Osor mulierum adoptat hunc emtum senex,
Et facit heredem. ejus pueri cognatae duae,
Nutrixque earum raptae. mercatur Lycus,
Vexatque amantem. at ille cum auro villicum
Lenoni obtrudit: ita eum furto alligat.
Venit Hanno Poenus, gnatum hunc fratris reperit,
Suasque agnoscit, quas perdiderat, filias.

ALIUD ARGUMENTUM

CAMERARII.

A Poeno Poenulus est forma diminutionis. Poenus autem Φοῖνιξ. *In Prologo et* Patruus *memoratur. nam Poenus ille, qui introducitur, patruus est adolescentis, cujus sunt primae partes in fabula. res autem exposita, talis est. Quidam adolescens Carthaginiensis furtim subreptus, avehitur Calydona in Aetoliam, et ibi venditur seni civi. hic adoptavit illum, et moriens reliquit heredem. Amabat adolescens puellam popularem et cognatam: patrui enim ea filia erat, quod ipse nesciebat. nam praedones ruri deprehensas duas parvulas filias hujus, una*

cum nutrice abductas lenoni Calydonio vendiderant in Anactorio, quod nomen loci et oppidi fuit in Acarnania. Cum nihil aequi adolescens a lenone de suis amoribus impetrare posset, usus servi sui consilio, insidias fecit lenoni, ut ille furti manifesti condemnaretur. Interea indicium fit, puellas esse Carthaginienses ingenuas: et pater illarum, qui ubique gentium ipsas quaerebat, advenit, et eas agnoscit; et majorem natu nuptum dat fratris filio.

PROLOGUS.

ACHILLEM Aristarchi mihi imitari lubet:
Inde mihi principium capiam ex Tragoedia.
Sileteque et tacete, atque animum advortite;
Audire jubet vos imperator histricus.
Bonoque ut animo sedeant in subselliis,
Et qui esurientes, et qui saturi venerint.
Qui edistis, multo fecistis sapientius:
Qui non edistis, saturi fite fabulis.
Nam quoi paratum 'st, quod edit, nostra gratia,
Nimia 'st stultitia, sessum inpransum incedere.
Exsurge, praeco, fac populo audientiam.
Jamdudum exspecto, si tuum officium scias.
Exerce vocem, quam per vivis et colis.
Nam nisi clamabis, tacitum te obrepet fames.
Age nunc reside, duplicem ut mercedem feras.
Bonum factum 'st! edicta ut servetis mea.
Scortum exoletum ne quis in proscenio
Sedeat, neu lictor verbum, aut virgae mutiant;
Neu dissignator praeter os obambulet,
Neu sessum ducat, dum histrio in scena siet.
Diu qui domi otiosi dormierunt, decet
Animo aequo nunc stent; vel dormire temperent.
Servi ne obsideant, liberis ut sit locus,

Vel aes pro capite dent: si id facere non queunt,
Domum abeant, vitent ancipiti infortunio:
Ne et hic varientur virgis, et loris domi,
Si minus curassint, quom veniant heri domum.
Nutrices, pueros infantis minutulos
Domi ut procurent, neu quae spectatum afferant,
Ne et ipsae sitiant, et pueri pereant fame:
Neve esurientes hic quasi haedi obvagiant.
Matronae tacitae spectent, tacitae rideant,
Canora hic voce sua tinnire temperent.
Domum sermones fabulandi conferant,
Ne et hic viris sint et domi molestiae.
Quodque ad ludorum curatores adtinet,
Ne palma detur quoiquam artifici injuria,
Neve ambitionis caussa extrudantur foras,
Quo deteriores anteponantur bonis.
Et hoc quoque etiam, quod paene oblitus fui,
Dum ludi fiunt, in popinam, pedisequi,
Inruptionem facite; nunc dum occasio 'st,
Nunc dum scribilitae aestuant, occurrite.
Haec imperata quae sunt pro imperio histrico,
Bonum hercle factum, pro se quisque ut meminerit.
Ad argumentum nunc vicissatim volo
Remigrare, aeque ut mecum sitis ignarures.
Ejus nunc regiones, limites, confinia
Determinabo: ei rei finitor factus sum ego.
Sed nisi molestum 'st, nomen dare vobis volo
Comoediai: sin odio 'st, dicam tamen:
Siquidem licebit per illos, quibus est in manu.

Carchedonius vocatur haec Comoedia,
Latine Plautus, *Patruus Pultiphagonides.*
Nomen jam habetis. nunc rationes ceteras
Accipite: nam argumentum hoc hic censebitur.
Locus argumento 'st suum sibi proscenium.
Vos juratores estis: quaeso, operam date.
Carthaginienses fratres patrueles duo
Fuere, summo genere et summis divitiis:
Eorum alter vivit, alter est emortuus.
Propterea apud vos dico confidentius,
Quia mihi pollinctor dixit, qui eum pollinxerat.
Sed illi seni, qui mortuus est, filius
Unicus qui fuerat, abditivus a patre,
Puer septuennis subripitur Carthagine,
Sexennio prius quidem, quam moritur pater.
Quoniam periisse sibi videt gnatum unicum,
Conjicitur ipse in morbum ex aegritudine.
Facit illum heredem fratrem patruelem suum.
Ipse abiit ad Acheruntem sine viatico.
Ille qui subripuit puerum, Calydonem avehit.
Vendit eum domino hic diviti quoidam seni,
Cupienti liberorum, osori mulierum.
Emit hospitalem is filium inprudens senex
Puerum illum, eumque adoptat sibi pro filio:
Eumque heredem fecit, quom ipse obiit diem.
Is illic adulescens habitat in illisce aedibus.
Revortor rursus denuo Carthaginem:
Si quid mandare voltis aut curarier,
Argentum nisi qui dederit, nugas egerit.
Verum qui dederit, magis majores egerit.

Sed illi patruo hujus, qui vivit senex,
Carthaginensi duae fuere filiae:
Altera quinquennis, altera quadrimula.
Cum nutrice una periere. a Megaribus
Eas qui subripuit, in Anactorium devehit,
Venditque has omnis, et nutricem, et virgines,
Praesenti argento, homini, si leno 'st homo,
Quantum hominum terra sustinet, sacerrumo.
Vosmet nunc facite conjecturam ceterum,
Quid id sit hominis, quoi Lyco nomen siet.
Is ex Anactorio, ubi prius habitaverat,
Huc conmigravit in Calydonem haud diu,
Sui quaesti caussa. is in illis habitat aedibus.
Earum hic adulescens alteram efflictim perit
Suam sibi cognatam inprudens, neque scit, quae ea
Sit; neque eam umquam tetigit: ita eum leno macerat.
Neque quidquam cum ea fecit etiamnum stupri,
Neque duxit umquam; neque ille voluit mittere.
Quia amare cernit, tangere hominem volt bolo.
Illam minorem in concubinatum sibi
Volt emere miles quidam, qui illam deperit.
Sed pater illarum Poenus, postquam eas perdidit,
Marique terraque usquequaque quaeritat.
Ubi quamque in urbem est ingressus, illico
Omnis meretrices, ubi quisque habitant, invenit:
Dat aurum, ducit noctem: rogitat postibi,
Unde sit, quoiatis, captane an subrepta sit,
Quo genere gnata, qui parentes fuverint.
Ita docte atque astu filias quaerit suas.

Et is omnis linguas scit: sed dissimulat sciens
Se scire. Poenus plane est: quid verbis opu 'st?
Is heri huc in portum navi venit vespere.
Pater harunc idem huic patruus adulescentulo est.
Jamne hoc tenetis? si tenetis, ducite.
Cave dirumpatis: quaeso, sinite transigi.
Ehem! paene oblitus sum reliquom dicere.
Ille qui adoptavit hunc pro filio sibi,
Is illi Poeno hujusce patruo hospes fuit.
Is hodie huc veniet, reperietque hic filias;
Et hunc sui fratris filium, ut quidem didici ego.
Ego ibo, ornabor: vos aequo animo noscite.
Hic qui hodie veniet, reperiet suas filias,
Et hunc sui fratris filium. dehinc ceterum
Valete, adeste. ibo: alius nunc fieri volo.
Quod restat, restant alii, qui faciant palam.
Valete, atque adjuvate, ut vos servet Salus.

ACTUS PRIMUS.

SCENA I.

AGORASTOCLES, MILPHIO.

AGORASTOCLES.

Saepe ego res multas tibi mandavi, Milphio,
Dubias, egenas, inopiosas consili,
Quas tu sapienter, docte, et cordate, et cate
Mihi reddidisti opiparas opera tua.
Quibus pro benefactis fateor deberi tibi
Et libertatem, et multas grates gratias.

MILPHIO.

Scitum 'st, per tempus si obviam it, verbum vetus.
Nam tuae blanditiae mihi sunt, quod dici solet,
Gerrae germanae, atque edepol liroe liroe.
Nunc mihi blandidicus es; heri in tergo meo
Tris facile corios contrivisti bubulos.

AGORASTOCLES.

At amans per amorem si quid feci, Milphio,
Ignoscere id te mihi aequom 'st.

MILPHIO.

Haud vidi magis.
Et nunc ego amore pereo. sine te verberem,
Item ut tu mihi fecisti, ob nullam noxiam:
Post id locorum tu mihi amanti ignoscito.

AGORASTOCLES.

Si tibi lubido 'st aut voluptati, sino,
Suspende, vinci, verbera, auctor sum, sino.

MILPHIO.

Si auctoritatem postea defugeris,
Ubi dissolutus tu sies, ego pendeam.

AGORASTOCLES.

Egone istuc ausim facere praesertim tibi?
Quin si feriri video te, extemplo dolet.

MILPHIO.

Mihi quidem hercle.

AGORASTOCLES.

Immo mihi.

MILPHIO.

Istuc mavelim.
Sed quid nunc tibi vis?

AGORASTOCLES.

Cur ego apud te mentiar?
Amo inmodeste.

MILPHIO.

Meae istuc scapulae sentiunt.

AGORASTOCLES.

At ego hanc vicinam dico Adelphasium meam,
Lenonis hujus meretricem majusculam.

MILPHIO.

Jampridem equidem istuc ex te audivi.

AGORASTOCLES.

Differor
Cupidine ejus. sed lenone istoc Lyco,
Illius domino, non lutum 'st lutulentius.

MILPHIO.

Vin' tu illi nequam dare nunc?

AGORASTOCLES.

Cupio.

MILPHIO.

En! me dato.

AGORASTOCLES.

Abi dierectus.

MILPHIO.

Dic mihi vero serio:
Vin' dare malum illi?

AGORASTOCLES.

Cupio.

MILPHIO.

Hem! eundem me dato.
Utrumque faxo habebit, et nequam et malum.

AGORASTOCLES.

Jocare.

MILPHIO.

Vin' tu illam hodie sine damno et dispendio
Tuo tuam libertam facere?

AGORASTOCLES.

Cupio, Milphio.

MILPHIO.

Ego faciam, ut facias. sunt tibi intus aurei
Trecenti nummi Philippi.

AGORASTOCLES.

Sexcenti quoque.

MILPHIO.

Satis sunt trecenti.

AGORASTOCLES.

Quid iis facturus?

MILPHIO.

Tace.

Totum lenonem tibi cum tota familia
Dabo hodie dono.

AGORASTOCLES.

Quid facturus?

MILPHIO.

Jam scies.

Tuus Collybiscus nunc in urbe 'st villicus,
Eum hic non novit leno. satin' intellegis?

AGORASTOCLES.

Intellego hercle: sed quo evadas, nescio.

MILPHIO.

Non scis?

AGORASTOCLES.

Non hercle.

MILPHIO.

At ego jam faxo scies.

Ei dabitur aurum, ut ad lenonem deferat:
Dicatque, se peregrinum esse ex alio oppido:
Se amare velle, atque obsequi animo suo.
Locum sibi velle liberum praeberier,
Ubi nequam faciat clam, ne quis sit arbiter.
Leno ad se accipiet auri cupidus illico:
Celabit hominem et aurum.

AGORASTOCLES.

Consilium placet.

MILPHIO.

Rogato, servos veneritne ad eum tuus.
Ille me censebit quaeri. continuo tibi
Negabit. quid tu dubitas, quin extempulo
Dupli tibi auri et hominis fur leno siet?
Neque id unde efficiat, habet. ubi in jus venerit,
Addicet Praetor familiam totam tibi:
Ita decipiemus fovea lenonem Lycum.

AGORASTOCLES.

Placet consilium.

MILPHIO.

Immo etiam, ubi expolivero,
Magis hoc tum demum dices: nunc etiam rude 'st.

AGORASTOCLES.

Ego in aedem Veneris eo, nisi quid vis, Milphio.
Aphrodisia hodie sunt.

MILPHIO.

Scio hoc.

AGORASTOCLES.

Oculos volo
Meos delectare munditiis meretriciis.

MILPHIO.

Hoc primum agamus, quod consilium cepimus.
Abeamus intro, ut Collybiscum villicum
Hanc perdoceamus ut ferat fallaciam.

AGORASTOCLES.

Quamquam Cupido in corde vorsatur, tamen
Tibi auscultabo.

MILPHIO.

Faciam, ut facto gaudeas.

Inest amoris macula huic homini in pectore,
Sine damno magno quae elui neutiquam potest.
Itaque hic scelestus est homo leno Lycus,
Quoi jam infortuni intenta ballista est probe,
Quam ego haud multo post mittam e ballistario.
Sed Adelphasium eccam exit, atque Anterastilis!
Haec est prior, quae meum herum dementem facit.
Sed evocabo. heus! i foras, Agorastocles,
Si vis videre ludos jucundissumos.

AGORASTOCLES.

Quid istuc tumulti 'st, Milphio?

MILPHIO.

Hem! amores tuos
Si vis spectare.

AGORASTOCLES.

O multa tibi Dii dent bona!
Quom mihi hoc obtulisti tam lepidum spectaculum.

SCENA II.

ADELPHASIUM. ANTERASTILIS.
MILPHIO. AGORASTOCLES.
ANCILLA.

ADELPHASIUM.

NEGOTI sibi qui volet vim parare,
Navem et mulierem, haec duo conparato.

Nam nullae magis res duae plus negoti
Habent, forte si occeperis exornare.
Neque umquam satis hae duae res ornantur,
Neque eis ulla ornandi satis satietas est.
Atque haec ut loquor, nunc modo docta dico.
Nam nos usque ab aurora ad hoc quod diei est,
Ex industria ambae numquam concessavimus
Lavari, aut fricari, aut tergeri, aut ornari,
Poliri, expoliri, pingi, fingi: et una
Binae singulis quae datae nobis ancillae,
Eae nos lavando, eluendo, operam dederunt:
Aggerundaque aqua sunt viri duo defessi.
Apage sis, negoti quantum in muliere una est!
Sed vero duae, sat scio, maxumo uni
Populo, quoi lubet, plus satis dare potis sunt.
Quae noctes diesque omni in aetate semper
Ornantur, lavantur, tergentur, poliuntur.
Postremo, modus muliebris nullus est,
Neque umquam lavando et fricando scimus
Facere eum. nam quae lavata est, nisi
Perculta est, meo quidem animo, quasi illauta est.

ANTERASTILIS.

Miror equidem, soror, te istaec sic fabulari,
Quae tam callida et docta sis et faceta.
Nam quom sedulo munditer nos habemus,
Vix aegreque amatorculos invenimus.

ADELPHASIUM.

Ita est. verum hoc unum tamen cogitato:
Modus omnibus in rebus, soror, optumum 'st
habitu.

Nimia omnia nimium exhibent negotium hominibus ex se.

ANTERASTILIS.

Soror, cogita, amabo, item nos perhiberi,
Quasi salsa muriatica esse autumantur
Sine omni lepore, et sine suavitate:
Nisi multa aqua usque et diu macerantur,
Olent, salsa sunt, tangere ut non velis: item nos sumus
Ejus seminis. mulieres sunt insulsae
Admodum, atque invenustae sine munditia et sumtu.

MILPHIO.

Coqua est haec quidem, Agorastocles, ut ego opinor:
Scit, muriatica ut maceret.

AGORASTOCLES.

Quid molestus?

ADELPHASIUM.

Soror, parce, amabo: sat est istuc alios dicere nobis,
Ne nosmet nostra etiam vitia loquamur.

ANTERASTILIS.

Quiesco.

ADELPHASIUM.

Ergo amo te. sed hoc nunc responde mihi.
Sunt hic omnia, quae ad Deûm pacem oportet adesse?

ANTERASTILIS.

Omnia accuravi.

AGORASTOCLES.

Diem pulchrum et celebrem et venustatis plenum!
Dignum Veneri pol, quoi sunt Aphrodisia hodie!

MILPHIO.

Ecquid gratiae, quom huc foras te evocavi? jam non
Me decet cado donari vini veteris? dic dari.
Nil respondes? lingua huic excidit, ut ego opinor. quid hic, malum,
Astans obstipuisti?

AGORASTOCLES.

Sine amem: ne me obturba, ac tace.

MILPHIO.

Taceo.

AGORASTOCLES.

Si tacuisses, jam istuc Taceo non natum foret.

ANTERASTILIS.

Eamus, mea soror.

ADELPHASIUM.

Eho! amabo, quid illo nunc properas?

ANTERASTILIS.

Rogas?
Quia herus nos apud aedem Veneris mantat.

ADELPHASIUM.

Maneat pol. mane.
Turba est nunc apud aram. an te ibi vis inter istas vorsarier
Prosedas, pistorum amicas, reliquias alicarias,

Miseras, schoeno delibutas, servolicolas sordidas?
Quae tibi olant stabulum statumque, sellam et sessibulum merum:
Quas adeo haud quisquam umquam liber tetigit, neque duxit domum:
Servolorum sordidulorum scorta diobolaria.

MILPHIO.

I in malam crucem! tun' audes etiam servos spernere?
Propudium! quasi bella sit, quasi eampse reges ductitent.
En monstrum mulieris! tantilla tanta verba funditat:
Quojus ego vel nebulae cyatho septem noctes non emam.

AGORASTOCLES.

Dii inmortales omnipotentes, quid est apud vos pulchrius?
Quid habetis, mage qui inmortalis vos credam esse, quam ego siem,
Qui haec tanta oculis bona concipio? nam Venus non est Venus.
Hanc equidem Venerem venerabor, me ut amet posthac propitia.
Milphio, heus! Milphio, ubi es?

MILPHIO.

Assum apud te eccum!

AGORASTOCLES.

Ego elixus sis volo.

MILPHIO.

Enim vero, here, facis delicias.

AGORASTOCLES.

De te quidem haec didici omnia.

MILPHIO.

Etiamne ut ames eam, quam numquam tetigeris? nihil illic quidem est.

AGORASTOCLES.

Deos quoque edepol et amo et metuo, quibus ego tamen abstineo manus.

ANTERASTILIS.

Heu! ecastor, quom ornatum aspicio nostrum ambarum, poenitet,
Exornatae ut simus.

ADELPHASIUM.

Immo vero sane commode.
Nam pro herili et nostro quaestu satis bene ornatae sumus.
Non enim potest quaestus consistere, si eum sumtus superat, soror.
Eo illud satiu 'st satis, quod satis est, habitu, quam quod plus sat est.

AGORASTOCLES.

Ita me Dii ament, ut illa me amet malim, quam Dii, Milphio.
Nam illa mulier lapidem silicem subigere, ut se amet, potest.

MILPHIO.

Pol id quidem haud mentire. nam tu es lapide silice stultior,

Qui hanc ames.

AGORASTOCLES.

At vide sis, cum illa numquam limavi caput.

MILPHIO.

Curram igitur aliquo ad piscinam, aut lacum, limum petam.

AGORASTOCLES.

Quid eo opu 'st?

MILPHIO.

Ego dicam: ut illi et tibi limem caput.

AGORASTOCLES.

I in malam rem!

MILPHIO.

Ibi sum equidem.

AGORASTOCLES.

Pergis?

MILPHIO.

Taceo.

AGORASTOCLES.

At perpetuo volo.

MILPHIO.

Enimvero, here, meo me lacessis ludo, et delicias facis.

ANTERASTILIS.

Satis nunc lepide ornatam credo, soror, te tibi viderier:
Sed ubi exempla conferentur meretricum aliarum, ibi tibi
Erit cordolium, si quam ornatam melius forte conspexeris.

ADELPHASIUM.

Invidia in me numquam innata 'st, neque malitia, mea soror.
Bono ingenio me esse ornatam, quam auro multo mavolo.
Aurum in fortuna invenitur, natura ingenium bonum.
Bonam ego quam beatam me esse nimio dici mavolo.
Meretricem pudorem gerere magis decet, quam purpuram:
Magisque meretricem pudorem, quam aurum gerere condecet.
Pulchrum ornatum turpes mores pejus coeno conlinunt.
Lepidi mores turpem ornatum facile factis conprobant.

AGORASTOCLES.

Eho tu! vin' tu facinus facere lepidum et festivom?

MILPHIO.

Volo.

AGORASTOCLES.

Potesne mihi auscultare?

MILPHIO.

Possum.

AGORASTOCLES.

Abi domum, ac suspende te.

MILPHIO.

Quamobrem?

AGORASTOCLES.

Quia jam numquam audibis verba tot tam suavia.
Quid tibi opu 'st vixisse? ausculta mihi modo, ac suspende te.

MILPHIO.

Siquidem tu es mecum futurus pro uva passa pensilis.

AGORASTOCLES.

At ego amo hanc.

MILPHIO.

At ego esse et bibere.

ADELPHASIUM.

Eho tu, quid ais?

ANTERASTILIS.

Quid rogas?

ADELPHASIUM.

Viden' tu, pleni oculi sordium qui erant, jam splendent mihi?

ANTERASTILIS.

Immo etiam in medio oculo paullum sordis est.

ADELPHASIUM.

Cedo sis dexteram.

AGORASTOCLES.

Ut tu quidem hujus oculos illotis manibus tractes ac teras?

ANTERASTILIS.

Nimia nos socordia hodie tenuit.

ADELPHASIUM.

Qua de re, obsecro?

ANTERASTILIS.

Quia jam non dudum ante lucem ad aedem Veneris venimus,
Primae ut inferremus ignem in aram.

ADELPHASIUM.

Ah! non facto 'st opus:
Quae habent nocturna ora, noctu sacruficatum ire occupant:
Priusquam Venus expergiscatur, prius depreperant sedulo
Sacruficare. nam vigilante Venere si veniant eae,
Ita sunt turpes, credo ecastor Venerem ipsam e fano fugent.

AGORASTOCLES.

Milphio.

MILPHIO.

Edepol Milphionem miserum! quid nunc vis tibi?

AGORASTOCLES.

Obsecro hercle, ut mulsa loquitur!

MILPHIO.

Nihil nisi laterculos,
Sesamum, papaveremque, triticum, et frictas nuces.

AGORASTOCLES.

Ecquid amare videor?

MILPHIO.

Damnum, quod Mercurius minime amat.

AGORASTOCLES.

Namque edepol lucrum amare nullum amatorem addecet.

ANTERASTILIS.

Eamus, mea germana.

ADELPHASIUM.

Age sis, ut lubet. sequere hac.

ANTERASTILIS.

Sequor.

AGORASTOCLES.

Eunt hae. quid si adeamus?

MILPHIO.

Adeas.

AGORASTOCLES.

Primum prima salva sis:
Et secunda tu secundo salve in pretio: tertia
Salve extra pretium.

ANCILLA.

Tum pol ego et oleum et operam perdidi.

AGORASTOCLES.

Quo te agis?

ADELPHASIUM.

Egone? in aedem Veneris.

AGORASTOCLES.

Quid eo?

ADELPHASIUM.

Ut Venerem propitiem.

AGORASTOCLES.

Eho, an irata 'st? propitia hercle est. vel ego pro illa spondeo.

ADELPHASIUM.

Quid tu agis? quid mihi molestus, obsecro?

AGORASTOCLES.

Ah? tam saeviter!

ADELPHASIUM.

Mitte, amabo.

AGORASTOCLES.

Quid festinas? turba nunc illi est.

ADELPHASIUM.

Scio.

Sunt illi aliae, quas spectare ego, et me spectari volo.

AGORASTOCLES.

Qui lubet spectare turpes, pulchram spectandam dare?

ADELPHASIUM.

Quia apud aedem Veneris hodie est mercatus meretricius.

Eo conveniunt mercatores: ibi ego me ostendi volo.

AGORASTOCLES.

Invendibili merce oportet ultro emtorem adducere:

Proba merx facile emtorem reperit, tametsi in abstruso sita 'st.

Quid ais tu? quando illi apud me mecum caput et corpus copulas?

ADELPHASIUM.

Quo die Orcus ab Acherunte mortuos amiserit.

AGORASTOCLES.

Sunt mihi intus nescio quot nummi aurei lymphatici.

ADELPHASIUM.

Deferto ad me, faxo actutum constiterit lymphaticum.

MILPHIO.

Bellula hercle!

AGORASTOCLES.

I dierecte in maxumam malam crucem.

MILPHIO.

Quam magis aspecto, tam magis est nimbata, et nugae merae.

ADELPHASIUM.

Segrega sermonem. taedet.

AGORASTOCLES.

Age, sustolle hoc amiculum.

ADELPHASIUM.

Pura sum: conperce, amabo, me adtrectare, Agorastocles.

AGORASTOCLES.

Quid agam nunc?

MILPHIO.

Si sapias, curam hanc facere conpendi potes.

AGORASTOCLES.

Quid ego nunc te curem? quid agis, Milphio?

MILPHIO.

Ecce odium meum.

Quid me vis?

AGORASTOCLES.

Cur mihi haec irata 'st?

MILPHIO.

Cur haec irata 'st tibi?
Cur ego id curem? namque istaec magis tua 'st curatio.

AGORASTOCLES.

Jam hercle tu peristi, nisi illam tam tranquillam facis,
Quam mare est olim, quom ibi alcedo pullos educit suos.

MILPHIO.

Quid faciam?

AGORASTOCLES.

Exora, blandire, expalpa.

MILPHIO.

Faciam sedulo.
Sed vide sis, ne tu oratorem hunc pugnis pectas postea.

AGORASTOCLES.

Non faciam.

ADELPHASIUM.

Nos eamus nunc. etiam morare? male facis.
Bene promittis multa. ex multis omnia incassum cadunt.
Liberare juravisti me haud semel, sed centies.
Dum te exspecto, neque usquam aliam mihi paravi copiam:
Neque istuc usquam apparet: ita nunc servio nihilo minus.

I, soror. abscede tu a me.

AGORASTOCLES.

Perii, eho! quid agis, Milphio?

MILPHIO.

Mea voluptas! mea delicia! mea vita! mea amoenitas!
Meus ocellus! meum labellum! mea salus! meum savium!
Meum mel! meum cor! mea colostra! meus molliculus caseus!

AGORASTOCLES.

Mene ego illaec patiar praesente dici? discrucior miser,
Nisi ego illum jubeo quadrigis cursim ad carnuficem rapi.

MILPHIO.

Noli, amabo, succensere hero meo caussa mea.

ADELPHASIUM.

Ego faxo: sine.

MILPHIO.

Irata es nimium. argentum pro te dabit:
Atque te faciet, ut sis civis Attica atque libera.

ADELPHASIUM.

Quin abire sinis? quid vis tibi? qui bene volunt, bene visitent.

MILPHIO.

Si ante quidem mentitus est, nunc jam dehinc erit verax tibi.

ADELPHASIUM.

Abscede hinc sis, sycophanta.

MILPHIO.

Pareo. at scin' quomodo?
Sine te exorem, sine te prendam auriculis, sine dem savium.
Jam hercule ego faciam plorantem illum, nisi te facio propitiam.
Atque hic me ne verberet (illud faciet, nisi te propitio)
Male formido: novi ego hujus mores morosi malos.
Quamobrem, amabo, mea voluptas, sine te exorarier.

AGORASTOCLES.

Non ego homo trioboli sum, nisi ego illi mastigiae
Exturbo oculos atque dentes. hem voluptatem tibi!
Hem mel! hem cor! hem labellum! hem salutem! hem savium!

MILPHIO.

Inpias, here, te: oratorem verberas.

AGORASTOCLES.

Jam istoc magis.
Et jam ocellum addam, et labellum, et linguam.

MILPHIO.

Ecquid facies modi?

AGORASTOCLES.

Siccine ego te orare jussi?

MILPHIO.

Quomodo ergo orem?

AGORASTOCLES.

Rogas?

Sic enim diceres, sceleste: hujus voluptas, te obsecro:
Hujus mel, hujus cor, hujus labellum, hujus lingua, hujus savium,
Hujus colostra, hujus salus amoena, hujus festivitas,
Hujus colostra, hujus dulciculus caseus, mastigia,
Hujus cor, hujus studium, hujus savium, mastigia;
Omnia illa, quae dicebas tua esse, ea memorares mea.

MILPHIO.

Obsecro hercle te, voluptas hujus, atque odium meum!
Hujus amica mammeata, mea inimica et malevola!
Oculus hujus, lippitudo mea! mel hujus, fel meum!
Ut tu huic irata ne sis: aut si id fieri non potest.

ADELPHASIUM.

Capias restim, ac te suspendas cum hero et vostra familia.

MILPHIO.

Nam mihi jam video propter te victitandum sorbilo,
Itaque jam quasi ostreatum tergum ulceribus gestito,
Propter amorem vostrum.

ADELPHASIUM.

Amabo, men' prohibere postulas,
Ne te verberet, magis quam ne mendax me advorsum siet?

ANTERASTILIS.

Aliquid huic responde, amabo, commode; ne incommodus
Nobis sit. nam detinet nos de nostro negotio.

ADELPHASIUM.

Verum etiam tibi hanc amittam noxiam unam, Agorastocles.
Non sum irata.

AGORASTOCLES.

Non es?

ADELPHASIUM.

Non sum.

AGORASTOCLES.

Da ergo, ut credam, savium.

ADELPHASIUM.

Mox dabo, quom ab re divina rediero.

AGORASTOCLES.

I ergo strenue.

ADELPHASIUM.

Sequere me, soror.

AGORASTOCLES.

Atque audin' etiam? Veneri dicito
Multam meis verbis salutem.

ADELPHASIUM.

Dicam.

AGORASTOCLES.

Atque hoc audi.

ADELPHASIUM.

Quid est?

AGORASTOCLES.

Paucis verbis rem divinam facito. atque audin'? respice.
Respexit. idem pol Venerem credo facturam tibi.

SCENA III.

AGORASTOCLES. MILPHIO.

AGORASTOCLES.

Quid nunc mihi es auctor, Milphio?

MILPHIO.

Ut me verberes;
Atque auctionem facias: nam inpunissume
Tibi quidem hercle vendere hasce aedis licet.

AGORASTOCLES.

Quid jam?

MILPHIO.

Majorem partem in ore habitas meo.

AGORASTOCLES.

Supersede istis verbis.

MILPHIO.

Quid nunc vis tibi?

AGORASTOCLES.

Trecentos Philippos Collybisco villico

Dedi dudum, priusquam me evocasti foras.
Nunc obsecro te, Milphio, hanc per dexteram;
Perque hanc sororem laevam, perque oculos tuos,
Perque meos amores, perque Adelphasium meam,
Perque tuam libertatem.

MILPHIO.

Hem! nunc nihil obsecras.

AGORASTOCLES.

Mi Milphidisce, mea commoditas, mea salus,
Fac, quod facturum te esse promisisti mihi,
Ut ego hunc lenonem perdam.

MILPHIO.

Perfacile id quidem 'st.
I, adduce testis tecum: ego intus interim
Jam et ornamentis meis et sycophantiis
Tuum exornabo villicum: propera atque abi.

AGORASTOCLES.

Fugio.

MILPHIO.

Meum est istuc magis officium, quam tuum.

AGORASTOCLES.

Egone! egone? si istuc lepide effexis!

MILPHIO.

I modo.

AGORASTOCLES.

Ut non ego te hodie!

MILPHIO.

Abi modo.

AGORASTOCLES.

Emittam manu?

MILPHIO.

I modo.

AGORASTOCLES.

Non hercle meream. ah!

MILPHIO.

Vah! abi modo.

AGORASTOCLES.

Quantum Acherunte 'st mortuorum.

MILPHIO.

Etiamne abis?

AGORASTOCLES.

Neque quantum aquae est in mari.

MILPHIO.

Abiturusne es?

AGORASTOCLES.

Neque nubis quantum.

MILPHIO.

Pergin' pergere?

AGORASTOCLES.

Neque stellae in coelo.

MILPHIO.

Pergin' auris tundere?

AGORASTOCLES.

Neque hoc, neque illuc, neque: enim vero serio.
Neque hercle vero. quid opus est verbis? quippini!
Quod uno verbo dicere hic quidvis licet,
Neque hercle vero serio. scin' quomodo?
Ita me Dii amabunt! vin' bona dicam fide?
Quod hic inter nos liceat. ita me Juppiter!

Scin' quam? vide tu. credin', quod ego fabuler?

MILPHIO.

Si nequeo facere ut abeas, egomet abiero.
Nam isti quidem hercle orationi Oedipo
Opus conjectore est, qui Sphyngi interpres fuit.

AGORASTOCLES.

Illic hinc iratus abiit. nunc mihi cautio 'st,
Ne meamet culpa meo amori objexim moram.
Ibo atque arcessam testis: quando amor jubet
Meo obedientem me esse servo liberum.

ACTUS II.

LYCUS, ANTHEMONIDES.

LYCUS.

Dii illum infelicent omnes, qui post hunc diem
Leno ullam Veneri umquam inmolarit hostiam:
Quive ullum turis granum sacruficaverit.
Nam ego hodie infelix Diis meis iratissumis
Sex inmolavi agnos: nec potui tamen
Propitiam Venerem facere uti esset mihi.
Quoniam litare nequeo, abii illinc illico
Iratus: vetui exta prosicarier:
Neque ea aspicere volui, quoniam non bona
Haruspex dixit, Deam esse indignam credidi.
Eo pacto avarae Veneri pulchre adii manum.
Quando id, quod sat erat, satis habere noluit,

Ego pausam feci: sic ago. sic me decet.
Ego faxo posthac Dii Deaeque ceteri
Contentiores mage erunt, atque avidi minus,
Quom scibunt, Veneri ut adierit leno manum.
Condigne haruspex, non homo trioboli,
Omnibus in extis aibat portendi mihi
Malum damnumque, et Deos esse iratos mihi.
Quid ei divini aut humani aequom 'st credere?
Mina mihi argenti dono postilla data 'st.
Sed quaeso ubinam illic restitit miles modo,
Qui hanc mihi donavit? quem ego vocavi ad prandium.
Sed eccum incedit!

ANTHEMONIDES.

Ita ut occepi dicere,
Lenulle, de illac pugna pentethronica,
Qua sexaginta millia hominum uno die
Volaticorum manibus occidi meis.

LYCUS.

Eh! volaticorum hominum?

ANTHEMONIDES.

Ita dico quidem.

LYCUS.

An, obsecro, usquam sunt homines volatici?

ANTHEMONIDES.

Fuere; verum ego interfeci.

LYCUS.

Quomodo
Potuisti?

ANTHEMONIDES.

Dicam. viscum legioni dedi,
Fundasque: eo praesternebant folia farferi.

LYCUS.

Quoi rei?

ANTHEMONIDES.

Ne ad fundas viscus adhaeresceret.

LYCUS.

Perge: optume hercle perjuras. quid postea?

ANTHEMONIDES.

In fundas visci indebant grandiculos globos,
Eo illos volantis jussi funditarier.
Quid multa verba? quemquem visco offenderant,
Tam crebri ad terram accidebant quam pira.
Ut quisque acciderat, eum necabam illico
Per cerebrum pinna sua sibi, quasi turturem.

LYCUS.

Si hercle istuc umquam factum 'st, tum me Juppiter
Faciat, ut semper sacruficem, nec umquam litem.

ANTHEMONIDES.

An mihi haec non credis?

LYCUS.

Credo, ut mihi est aequom credier.
Age eamus intro, dum exta referuntur.

ANTHEMONIDES.

Volo
Narrare tibi etiam unam pugnam.

LYCUS.

Nihil moror.

ANTHEMONIDES.

Ausculta.

LYCUS.

Non hercle.

ANTHEMONIDES.

Immo jam elidam caput,
Nisi auscultas, aut is hinc in malam crucem.

LYCUS.

Malam crucem ibo potius.

ANTHEMONIDES.

Certumne est tibi?

LYCUS.

Certum.

ANTHEMONIDES.

Tum tu igitur die bono Aphrodisiis
Addice tuam mihi meretricem minusculam.
Ita res divina mihi fuerit. res serias
Omnis extollo ex hoc die in alium diem.
Pro festo festos habeam decretum 'st mihi.
Nunc hinc eamus intro.

LYCUS.

Sequere hac me.

ANTHEMONIDES.

Sequor.
In hunc diem jam tuus sum mercenarius.

ACTUS III.

SCENA I.

AGORASTOCLES, ADVOCATI.

AGORASTOCLES.

ITA me Dii ament, tardo amico nihil est quidquam iniquius,
Praesertim homini amanti, qui quidquid agit, properat omnia.
Sicut ego hos duco advocatos, homines spissigradissumos,
Tardiores quam corbitae sunt in tranquillo mari.
Atque equidem hercle dedita opera amicos fugitavi senes.
Scibam aetate tardiores: metui meo amori moram.
Nequidquam hos procos mihi elegi loripedis, tardissumos.
Quin si ituri estis hodie, ite, aut ite hinc in malam crucem.
Siccine oportet ire amicos homini amanti operam datum?
Nam iste quidem gradus succretu 'st cribro pollinario,
Nisi cum pedicis condidicistis sic hoc grassari gradu.

ADVOCATUS.

Heus tu! quamquam nos videmur tibi plebei et pauperes,
Si nec recte dicis nobis, dives de summo loco,
Divitem audacter solemus mactare infortunio.
Nec tibi nos obnoxii sumus istuc, quid tu ames aut oderis:
Quom argentum pro capite dedimus, nostrum dedimus, non tuum.
Liberos nos esse oportet: nos te nihili pendimus.
Ne tuo nos amori servos tuos esse addictos censeas.
Liberos homines per urbem modico magis par est gradu
Ire. servoli esse duco festinantem currere.
Praesertim in re populi placida, atque interfectis hostibus,
Non decet tumultuari. sed si properabas magis,
Pridie nos te advocatos huc duxisse oportuit.
Ne tu opinere, haud quisquam hodie nostrûm curret per vias.
Neque nos populus pro cerritis insectabit lapidibus.

AGORASTOCLES.

At si ad prandium me in aedem vos dixissem ducere,
Vinceretis cervom cursu, vel clavatorem gradu.
Nunc vos quia mihi advocatos dixi, et testis ducere,
Podagrosi estis, ac vicistis cochleam tarditudine.

ADVOCATUS.

An vero non justa caussa 'st, quo curratur celeriter,
Ubi bibas, edas de alieno, quantum velis usque affatim?
Quod tu invitus numquam reddas domino, de quo ederis.
Sed tamen quomodocumque, quamquam sumus pauperculi,
Est domi, quod edimus: ne nos tam contemtim conteras.
Quidquid est pauxillulum illuc nostrum, illud omne intus est:
Neque nos quemquam flagitamus, neque nos quisquam flagitat.
Tua caussa nemo nostrorum 'st suos rupturus ramices.

AGORASTOCLES.

Nimis iracundi estis: equidem haec vobis dixi per jocum.

ADVOCATUS.

Per jocum itidem dictum habeto, quae nos tibi respondimus.

AGORASTOCLES.

Obsecro hercle operam celocem hanc mihi, ne corbitam date:
Attrepidate saltem, nam vos approperare haud postulo.

ADVOCATUS.

Si quid tu placide otioseque agere vis, operam damus:
Si properas, cursores meliu 'st te advocatos ducere.

AGORASTOCLES.

Scitis, rem narravi vobis, quod vostra opera mihi opus siet,
De lenone hoc, qui me amantem ludificatur tam diu,
Ei paratae ut sint insidiae de auro et de servo meo.

ADVOCATUS.

Omnia istaec scimus jam nos, si hi spectatores sciant.
Horunc hic nunc caussa haec agitur spectatorum Fabula:
Hos te satius est docere, ut, quando agas, quid agas, sciant.
Nos tu ne curassis. scimus rem omnem: quippe omnes simul
Didicimus tecum una, ut respondere possimus tibi.

AGORASTOCLES.

Ita profecto est. sed agite igitur, ut sciam, vos scire rem
Expedite, et mihi, quae dudum vobis dixi, dicite.

ADVOCATUS.

Itane tentas an sciamus? non meminisse nos ratus,
Quomodo trecentos Philippos Collybisco villico

Dederis, quos deferret huc ad lenonem inimicum tuum;
Isque se ut assimularet peregrinum esse aliunde, ex alio oppido.
Ubi is tetulerit, tu eo quaesitum servom adventes tuum
Cum pecunia.

AGORASTOCLES.

Meministis memoriter: servastis me.

ADVOCATUS.

Ille negabit. Milphionem quaeri censebit tuum:
Id duplicabit omne furtum. leno addicetur tibi.
Ad eam rem nos esse testis vis tibi.

AGORASTOCLES.

Tenetis rem.

ADVOCATUS.

Vix quidem hercle, ita pauxilla 'st, digitulis primoribus.

AGORASTOCLES.

Hoc cito et cursim est agendum. propera jam quantum potest.

ADVOCATUS.

Bene vale igitur! te advocatos melius celeres ducere:
Tardi sumus nos.

AGORASTOCLES.

Optume itis, pessume hercle dicitis.
Quin etiam deciderint vobis femina in talos velim.

ADVOCATUS.

At edepol nos tibi in lumbos linguam, atque oculos in solum.

AGORASTOCLES.

Eia! haud vostrum 'st iracundos esse, quod dixi joco.

ADVOCATUS.

Nec tuum quidem 'st, amicis per jocum injuste loqui.

AGORASTOCLES.

Mittite istaec: quid velim, vos scitis.

ADVOCATUS.

Callemus probe:

Lenonem perjurum ut perdas, id studes.

AGORASTOCLES.

Tenetis rem.

Ecce opportune egrediuntur Milphio una et villicus.

Basilice exornatus incedit, et fabre ad fallaciam.

SCENA II.

MILPHIO. COLLYBISCUS. AGORASTOCLES. ADVOCATI.

MILPHIO.

JAM tenes praecepta in corde.

COLLYBISCUS.

Pulchre.

MILPHIO.

Vide sis calleas.

COLLYBISCUS.

Quid opu 'st verbis? callum aprugnum callere aeque non sinam.

MILPHIO.

Fac modo ut condocta tibi sint dicta ad hanc fallaciam.

COLLYBISCUS.

Quin edepol condoctior sum, quam Tragoedi aut Comici.

MILPHIO.

Probus homo es.

AGORASTOCLES.

Adeam propius. adsunt testes.

MILPHIO.

Tot quidem
Non potuisti adducere homines magis ad hanc rem idoneos.
Nam istorum nullus nefastu 'st; comitiales sunt meri:
Ibi habitant: ibi eos conspicias, quam Praetorem saepius.
Hodie juris coctiores non sunt, qui lites creant,
Quam sunt hi: qui si nihil est litium, lites serunt.

ADVOCATI.

Dii te perdant.

MILPHIO.

Vos quidem hercle, conmendo, quom quiqui tamen,

Et bene et benigne facitis; quom hero amanti operam datis.
Sed isti jam sciunt, negoti quid sit?

AGORASTOCLES.

Omnem rem ordine.

MILPHIO.

Tum vos animum advortite igitur. hunc vos lenonem Lycum
Novistis.

ADVOCATI.

Facile.

COLLYBISCUS.

At ego pol eum, qua sit facie, nescio.
Eum volo mihi demonstretis hominem.

ADVOCATUS.

Nos curabimus.
Satis praeceptum.

AGORASTOCLES.

Hic trecentos nummos numeratos habet.

ADVOCATUS.

Ergo nos inspicere oportet istuc aurum, Agorastocles,
Ut sciamus, quid dicamus mox pro testimonio.

AGORASTOCLES.

Agite, inspicite: aurum 'st.

COLLYBISCUS.

Profecto, spectatores, Comicum:
Macerato hoc pingues fiunt auro in barbaria boves.
Verum ad hanc rem agundam Philippum est.

ADVOCATUS.

Ita nos assimulabimus.

COLLYBISCUS.

Sed ita assimulatote, quasi ego sim peregrinus.

ADVOCATUS.

Scilicet.

Et quidem quasi tu nobiscum adveniens hodie oraveris,

Liberùm ut conmonstraremus tibi locum et voluptarium,

Ubi ames, potes, pergraecere.

MILPHIO.

Heu, edepol mortalis malos!

AGORASTOCLES.

Ego enim docui.

MILPHIO.

Quis te porro?

COLLYBISCUS.

Agite, intro abite, Agorastocles:

Ne hic vos mecum conspicetur leno: neu fallaciae

Praepedimentum objiciatur.

MILPHIO.

Hic homo sapienter sapit.

Facite, quod jubet.

AGORASTOCLES.

Abeamus. sed vos! satis dictum 'st?

COLLYBISCUS.

Abi.

AGORASTOCLES.

Abeo. quaeso, Dii inmortales!

COLLYBISCUS.

Quin abis?

AGORASTOCLES.

Abeo.

MILPHIO.

Sapis.

COLLYBISCUS.

St! tace.

ADVOCATUS.

Quid est?

COLLYBISCUS.

Fores hae fecerunt magnum flagitium modo.

ADVOCATUS.

Quid id est flagiti?

COLLYBISCUS.

Crepuerunt clare.

ADVOCATUS.

Dii te perduint.
Pone nos recede.

COLLYBISCUS.

Fiat.

ADVOCATUS.

Nos priores ibimus.

COLLYBISCUS.

Faciunt, scurrae quod consuerunt: pone sese homines locant.

ADVOCATUS.

Illic homo est qui egreditur leno.

COLLYBISCUS.

Bonus est: nam similis malo est.

Jam nunc ego illi egredienti sanguinem exsugam procul.

SCENA III.

LYCUS. ADVOCATI. COLLYBISCUS.

LYCUS.

Jam istuc ego revortar, Miles: convivas volo
Reperire nobis commodos, qui una sient:
Interibi attulerint exta: atque eadem mulieres
Jam ab re divina credo apparebunt domi.
Sed quid huc tantum hominum incedunt? ecquidnam afferunt?
Et ille chlamydatus quisnam est, qui sequitur procul?

ADVOCATUS.

Aetoli cives te salutamus, Lyce:
Quamquam hanc salutem ferimus inviti tibi,
Et quamquam bene volumus leviter lenonibus.

LYCUS.

Fortunati omnes sitis, quod certe scio
Nec fore, nec fortunam id situram fieri.

ADVOCATUS.

Istic est thesaurus stultis in lingua situs,
Ut quaestui habeant male loqui melioribus.

LYCUS.

Viam qui nescit, qua deveniat ad mare,

Eum oportet amnem quaerere comitem sibi.
Ego male loquendi vobis nescivi viam:
Nunc vos mihi amnes estis; vos certum 'st sequi.
Si benedicetis, vostra ripa vos sequar:
Si maledicetis, vostro gradiar limite.

ADVOCATUS.

Malo benefacere, tantumdem 'st periculum,
Quantum bono malefacere.

LYCUS.

Qui vero?

ADVOCATUS.

Scies.
Malo si quid benefacias, id beneficium interit:
Bono si quid malefacias, aetatem expetit.

LYCUS.

Facete dictum. sed quid istuc ad me adtinet?

ADVOCATUS.

Quia nos honoris tui caussa huc ad te venimus.
Quamquam bene volumus leviter lenonibus.

LYCUS.

Si quid boni apportatis, habeo gratiam.

ADVOCATUS.

Boni de nostro tibi nec ferimus, nec damus,
Neque pollicemur, neque adeo volumus datum.

LYCUS.

Credo hercle vobis; ita vostra 'st benignitas.
Sed quid nunc voltis?

ADVOCATUS.

Hunc chlamydatum quem vides,
Ei Mars iratu 'st.

COLLYBISCUS.

Capiti vostro istuc quidem.

ADVOCATUS.

Hunc nunc, Lyce, ad te, diripiendum, adducimus.

COLLYBISCUS.

Cum praeda hic hodie incedet venator domum.
Canes conpellunt in plagas lepide Lycum.

LYCUS.

Quis hic est?

ADVOCATUS.

Nescimus nos istum quidem, qui siet.
Nisi dudum a mani ut ad portum processimus,
Atque istunc e navi exeuntem oneraria
Videmus. adiit ad nos extemplo exiens;
Salutat: respondemus.

COLLYBISCUS.

Mortales malos!
Ut ingrediuntur docte in sycophantiam!

LYCUS.

Quid deinde?

ADVOCATUS.

Sermonem nobiscum ibi copulat.
Ait se peregrinum esse hujus ignarum oppidi.
Locum sibi velle liberum praeberier,
Ubi nequam faciat. nos hominem ad te adduximus.
Tu, si te Dii amant, agere tuam rem occasio 'st.

LYCUS.

Itane ille est cupiens?

ADVOCATUS.

Aurum habet!

LYCUS.

Praeda haec mea 'st.

ADVOCATUS.

Potare, amare volt.

LYCUS.

Locum lepidum dabo.

ADVOCATUS.

At enim hic clam furtim esse volt, ne qui sciant,
Neve arbiter sit. nam hic latro in Sparta fuit,
Ut quidem ipse nobis dixit, apud regem Attalum.
Inde nunc aufugit, quoniam capitur oppidum.

COLLYBISCUS.

Nimis lepide de latrone, de Sparta optume.

LYCUS.

Dii Deaeque vobis multa bona dent, quom mihi
Et bene praecipitis, et bonam praedam datis.

ADVOCATUS.

Immo ut ipse nobis dixit, quo accures magis,
Trecentos nummos Philippos portat praesidi.

LYCUS.

Rex sum, si ego illum hodie hominem ad me allexero.

ADVOCATUS.

Quin hic quidem tuu 'st.

LYCUS.

Obsecro hercle hortamini,
Ut devortatur ad me in hospitium optumum.

ADVOCATUS.

Neque nos hortari, neque dehortari decet
Hominem peregrinum: tuam rem tu ages, si sapis.
Nos tibi palumbem ad aream usque adduximus:
Nunc te illum melius capere, si captum esse vis.

LYCUS.

Jamne itis?

COLLYBISCUS.

Quid, quod vobis mandavi, hospites?

ADVOCATUS.

Cum illoc te melius tuam rem, adulescens, loqui:
Illic est ad istas res probus, quas quaeritas.

COLLYBISCUS.

Videre equidem vos vellem, quom huic aurum darem.

ADVOCATUS.

Illinc procul nos istuc inspectabimus.

COLLYBISCUS.

Bonam dedistis mihi operam.

LYCUS.

It ad me lucrum.

COLLYBISCUS.

Illud quidem, quorsum asinus caedit calcibus.

LYCUS.

Blande hominem conpellabo. hospes hospitem
Salutat: salvom te advenire gaudeo.

COLLYBISCUS.

Multa tibi Dii dent bona, quom me salvom esse vis.

LYCUS.

Hospitium te ajunt quaeritare.

COLLYBISCUS.

Quaerito.

LYCUS.

Ita illi dixerunt, qui hinc a me abierunt modo,
Te quaeritare a muscis.

COLLYBISCUS.

Minime gentium.

LYCUS.

Quid ita?

COLLYBISCUS.

Quia a muscis si mihi hospitium quaererem,
Adveniens huc irem in carcerem recta via.
Ego id quaero hospitium, ubi ego curer mollius,
Quam regi Antiocho oculi curari solent.

LYCUS.

Edepol nae tibi possum illum festivom dare,
Siquidem potes esse pati te in lepido loco,
In lecto lepide strato, lepidam mulierem
Conplexum contrectare te.

COLLYBISCUS.

Is, leno, viam.

LYCUS.

Ubi tu Leucadio, Lesbio, Thasio, Coo,
Vetustate vino edentulo aetatem inriges:
Ibi te replebo usque unguentûm eccheumatis.
Quid multa verba? faciam, ubi tu laveris,
Ibi ut balneator faciat unguentariam.
Sed haec latrocinantur, quae ego dixi omnia.

COLLYBISCUS.

Quid ita?

LYCUS.

Quia aurum poscunt praesentarium.

COLLYBISCUS.

Quin hercle accipere tu non mavis, quam ego dare.

LYCUS.

Quin sequere me intro.

COLLYBISCUS.

Duc ergo me intro, addictum tenes.

ADVOCATUS.

Quid si evocemus huc foras Agorastoclem,
Ut ipse testis sit sibi certissumus?
Heus tu! qui furem captas, egredere ocius,
Ut tute inspectes aurum lenoni dare.

SCENA IV.

AGORASTOCLES. ADVOCATI. COLLYBISCUS. LYCUS.

AGORASTOCLES.

QUID est? quid voltis, testes?

ADVOCATUS.

Specta ad dexteram.

Tuus servos aurum ipsi lenoni datat.

COLLYBISCUS.

Age, accipe hoc sis: hic sunt numerati aurei

Trecenti nummi, qui vocantur Philippei.
Hinc me procura: propere hosce absumi volo.

LYCUS.

Edepol fecisti prodigum promum tibi.
Age, eamus intro.

COLLYBISCUS.

Te sequor.

LYCUS.

Age, age, ambula.
Ibique reliqua alia fabulabimur.

COLLYBISCUS.

Eadem narrabo tibi res Spartiaticas.

LYCUS.

Quin sequere me ergo.

COLLYBISCUS.

Abduc intro. addictum tenes.

AGORASTOCLES.

Quid nunc mi auctores estis?

ADVOCATUS.

Ut frugi sies.

AGORASTOCLES.

Quid si animus esse non sinit?

ADVOCATUS.

Esto, ut sinit.

AGORASTOCLES.

Vidistis, leno quom aurum accepit?

ADVOCATI.

Vidimus.

AGORASTOCLES.

Eum vos esse meum servom scitis?

ADVOCATI.

Scivimus.

AGORASTOCLES.

Rem advorsus populi saepe leges?

ADVOCATI.

Scivimus.

AGORASTOCLES.

Hem! istaec volo ergo vos conmeminisse omnia,
Mox quom ad Praetorem usus veniet.

ADVOCATI.

Meminerimus.

AGORASTOCLES.

Quid si recenti re aedis pultem?

ADVOCATUS.

Censeo.

AGORASTOCLES.

Si pultem, non recludet.

ADVOCATUS.

Panem frangito.

AGORASTOCLES.

Si exierit leno, censetis hominem interrogem,
Meus servos si ad eum venerit, nec ne?

ADVOCATUS.

Quippini?

AGORASTOCLES.

Cum auri ducentis nummis Philippis?

ADVOCATUS.

Quippini?

AGORASTOCLES.

Ibi extemplo leno errabit.

ADVOCATUS.

Qua de re?

AGORASTOCLES.

Rogas?

Quia centum nummis minus dicetur.

ADVOCATUS.

Bene putas.

AGORASTOCLES.

Alium censebit quaeritari.

ADVOCATUS.

Scilicet.

AGORASTOCLES.

Extemplo denegabit.

ADVOCATUS.

Juratus quidem.

AGORASTOCLES.

Homo furti sese adstringet.

ADVOCATUS.

Haud dubium id quidem 'st.

AGORASTOCLES.

Quantum quantum ad eum erit delatum.

ADVOCATUS.

Quippini?

AGORASTOCLES.

Diespiter vos perduit.

ADVOCATUS.

Te quippini?

AGORASTOCLES.

Ibo et pultabo januam hanc.

ADVOCATUS.

Ita quippini?

AGORASTOCLES.

Tacendi tempus est: nam crepuerunt fores.
Foras egredier video lenonem Lycum.
Adeste, quaeso.

ADVOCATUS.

Quippini? quin si voles,
Operire capita, ne nos leno noverit,
Qui illi malae rei tantae fuimus inlices.

SCENA V.

LYCUS, AGORASTOCLES, ADVOCATI.

LYCUS.

SUSPENDANT omnes nunc jam se haruspices.
Quid ego illis posthac, quod loquantur, creduam?
Qui in re divina dudum dicebant, mihi
Malum damnumque maxumum portendier,
Is explicavi meam rem postilla lucro.

AGORASTOCLES.

Salvos sis, leno.

LYCUS.

Dii te ament, Agorastocles.

AGORASTOCLES.

Magis me benigne nunc salutas, quam antidhac.

LYCUS.

Tranquillitas evenit, quasi navi in mari:

Utcumque est ventus, exin velum vortitur.

AGORASTOCLES.

Valeant apud te, quas volo, atque haud te volo.

LYCUS.

Valent, ut postulatum 'st, verum non tibi.

AGORASTOCLES.

Mitte ad me, sodes, hodie Adelphasium tuam,
Die festo celebri nobilique Aphrodisiis.

LYCUS.

Calidum prandisti prandium hodie? dic mihi.

AGORASTOCLES.

Quid jam?

LYCUS.

Quia os nunc frigefactas, quom rogas.

AGORASTOCLES.

Hoc age sis, leno. servom esse audivi meum
Apud te.

LYCUS.

Apud me? numquam factum reperies.

AGORASTOCLES.

Mentire. nam ad te venit, aurumque adtulit.
Ita mihi renuntiatum 'st, quibus credo satis.

LYCUS.

Malus es; captatum me advenis cum testibus.
Tuorum apud me nemo est, nec quidquam tui.

AGORASTOCLES.

Mementote illuc, Advocati.

ADVOCATI.

Meminimus.

LYCUS.

Ha ha he! jam teneo quid sit; perspexi modo.
Hi, qui illum dudum conciliaverunt mihi
Peregrinum Spartanum, id nunc his cerebrum uritur,
Me esse hos trecentos Philippos facturum lucri.
Nunc hunc inimicum quia esse sciverunt mihi,
Eum allegaverunt, suum qui servom diceret
Cum auro esse apud me. conposita 'st fallacia,
Ut eo me privent, atque inter se dividant.
Lupo agnum eripere postulant, nugas agunt.

AGORASTOCLES.

Negasne apud te esse aurum, nec servom meum?

LYCUS.

Nego: et negando, si quid refert, ravio.

ADVOCATUS.

Peristi, leno. nam iste est hujus villicus,
Quem tibi nos esse Spartiatem diximus,
Qui ad te trecentos modo Philippos detulit.
Idque adeo in istoc aurum inest marsupio.

LYCUS.

Vae vostrae aetati!

ADVOCATUS.

Id quidem in mundo est tuae.

AGORASTOCLES.

Age, omitte actutum, furcifer, marsupium:
Manifesto fur es mihi. quaeso, hercle operam date,
Dum me videatis servom ab hoc abducere.

LYCUS.

Nunc pol ego perii certo, haud arbitrario.
Consulto hoc factum 'st, mihi ut insidiae fierent.
Sed quid ego dubito fugere hinc in malam crucem,
Priusquam obtorto collo ad Praetorem trahor?
Eheu! quam ego habui ariolos haruspices!
Qui si quid boni promittunt, pro spisso evenit:
Id quod mali promittunt, praesentarium 'st.
Nunc ibo, amicos consulam, quo me modo
Suspendere aequom censeant potissumum.

SCENA VI.

AGORASTOCLES. COLLYBISCUS. ADVOCATI.

AGORASTOCLES.

Age tu progredere, ut testes videant te ire istinc foras.
Estne hic servos meus?

COLLYBISCUS.

Sum mehercle vero, Agorastocles.

AGORASTOCLES.

Quid nunc, sceleste leno?

ADVOCATUS.

Quicum litigas,
Abscessit.

AGORASTOCLES.

Utinam hinc abierit malam crucem.

ADVOCATUS.

Ita nos velle aequom 'st.

AGORASTOCLES.

Cras subscribam homini dicam.

COLLYBISCUS.

Numquid me?

AGORASTOCLES.

Abscedas, sumas ornatum tuum.

COLLYBISCUS.

Non sum nequidquam miles factus: paullulum
Praedae intus feci, dum lenonis familia
Dormitat: extis sum satur factus probe.
Abscedam hinc intro.

AGORASTOCLES.

Factum a vobis comiter.
Bonam dedistis, Advocati, operam mihi.
Cras mane, quaeso, in comitio estote obviam.
Tu sequere me intro. vos valete.

ADVOCATUS.

Et tu vale.
Injuriam illic insignite postulat:
Nostro servire nos sibi censet cibo.
Verum ita sunt isti nostri divites:
Si quid benefacias, levior pluma 'st gratia:
Si quid peccatum 'st, plumbeas iras gerunt.
Domos abeamus nostras, sultis, nunc ïam:
Quando id, quoi rei operam dedimus, inpetravimus,
Ut perderemus conruptorem civium.

ACTUS IV.

SCENA I.

MILPHIO.

EXSPECTO quo pacto meae technae processurae sient.
Studeo hunc lenonem perdere, velut meum herum miserum macerat.
Is me autem porro verberat, incursat pugnis, calcibus.
Servire amanti, miseria 'st; praesertim qui, quod amat, caret.
Atat! e fano recipere video se Syncerastum
Lenonis servum: quid habeat sermonis auscultabo.

SCENA II.

SYNCERASTUS. MILPHIO.

SYNCERASTUS.

SATIS spectatum 'st, Deos atque homines ejus negligere gratiam,
Quoi homini herus est consimilis, velut ego habeo nunc hujusmodi.
Neque perjurior, neque pejor alter usquam est gentium,

Quam herus meus est: neque tam luteus, neque tam coeno conlitus.
Ita me Dii ament! vel in lautumiis vel in pistrino mavelim
Agere aetatem, praepeditus latera forti ferro mea,
Quam apud lenonem hunc servitutem colere. quid illuc est genus!
Quae illic hominum conruptelae fiunt! Dii vostram fidem!
Quodvis genus ibi hominum videas, quasi Acheruntem veneris.
Equitem, peditem, libertinum, furem ac fugitivom velis,
Verberatum, vinctum, addictum: qui habet quod det, ut homo est,
Omnia genera recipiuntur: itaque in totis aedibus
Tenebrae, latebrae: bibitur, estur, quasi in popina, haud secus.
Ibi tu videas literatas fictiles epistolas,
Pice signatas: nomina insunt cubitum longis literis.
Ita vinariorum habemus nostrae delectum domi.

MILPHIO.

Omnia edepol mira sunt, nisi herus hunc heredem facit,
Nam is quidem illi, ut meditatur, verba facit emortuo.
Et adire lubet hominem, et autem nimis eum ausculto libens.

SYNCERASTUS.

Haec quom hic video fieri, crucior pretiis emtos maxumis,
Apud nos expeculiatos servos fieri suis heris.
Sed ad postremum nihil apparet. male partum, male disperit.

MILPHIO.

Proinde habet hic orationem, quasi ipse sit frugi bonae,
Qui ipsus hercle ignaviorem potis est facere Ignaviam.

SYNCERASTUS.

Nunc domum haec ab aede Veneris refero vasa, ubi hostiis
Herus nequivit propitiare Venerem suo festo die.

MILPHIO.

Lepidam Venerem!

SYNCERASTUS.

Nam meretrices nostrae primis hostiis
Venerem placavere extemplo.

MILPHIO.

O lepidam Venerem denuo!

SYNCERASTUS.

Nunc domum ibo.

MILPHIO.

Heus, Synceraste.

SYNCERASTUS.

Syncerastum qui vocat?

MILPHIO.

Tuus amicus.

SYNCERASTUS.

Haud amice facis, qui cum onere offeras moram.

MILPHIO.

At ob hanc rem tibi reddam operam, ubi voles, ubi jusseris.
Habe rem pactam.

SYNCERASTUS.

Si futurum 'st, do tibi operam hanc.

MILPHIO.

Quomodo?

SYNCERASTUS.

Ut enim ubi mihi vapulandum 'st, tute corium sufferas.

MILPHIO.

Apage!

SYNCERASTUS.

Nescio quid viri sis.

MILPHIO.

Malus sum.

SYNCERASTUS.

Tibi sis.

MILPHIO.

Te volo.

SYNCERASTUS.

At onus urget.

MILPHIO.

At tu appone, et respice ad me.

SYNCERASTUS.

Fecero:

Quamquam haud otium 'st.

MILPHIO.

Salvos sis, Synceraste.

SYNCERASTUS.

O Milphio;

Dii omnes Deaeque ament.

MILPHIO.

Quemnam hominem?

SYNCERASTUS.

Nec te, nec me, Milphio:

Neque herum meum adeo.

MILPHIO.

Quem ament igitur?

SYNCERASTUS.

Alium quemlibet.

Nam nostrorum nemo dignu 'st.

MILPHIO.

Lepide loquere.

SYNCERASTUS.

Me decet.

MILPHIO.

Quid agis?

SYNCERASTUS.

Facio, quod manifesto-moechi haud ferme solent.

MILPHIO.

Quid id est?

SYNCERASTUS.

Refero vasa salva.

MILPHIO.

Dii te et tuum herum perduint!

SYNCERASTUS.

Me non perdant, illum ut perdant. facere possim, si velim,
Meum herum ut perdant; ni mihi metuam, Milphio.

MILPHIO.

Quid id est? cedo.

SYNCERASTUS.

Malus es.

MILPHIO.

Malus sum.

SYNCERASTUS.

Male mihi est.

MILPHIO.

Memorandum! esse aliter decet.
Quid est, quod male sit? quoi domi 'st, quod edis, quod ames affatim,
Neque triobulum ullum amicae das, et ductas gratiis.

SYNCERASTUS.

Diespiter me sic amabit.

MILPHIO.

Ut quidem edepol dignus es.

SYNCERASTUS.

Ut ego hanc familiam interire cupio!

MILPHIO.

Adde operam, si cupis.

SYNCERASTUS.

Sine pennis volare haud facile 'st. meae alae pennas non habent.

MILPHIO.

Nolito edepol devellisse, jam his duobus mensibus
Volucres tibi erunt tuae hirquinae.

SYNCERASTUS.

I in malam rem.

MILPHIO.

I tu atque herus.

SYNCERASTUS.

Verum enim qui homo eum norit, cito homo pervorti potest.

MILPHIO.

Quid jam?

SYNCERASTUS.

Quasi tu tacere quidquam potis sis.

MILPHIO.

Rectius
Tacitus tibi resistam, quam quod dictum 'st malae mulieri.

SYNCERASTUS.

Animum inducam facile, ut tibi istuc credam, ni te noverim.

MILPHIO.

Crede audacter meo periculo.

SYNCERASTUS.

Male credam, et credam tamen.

MILPHIO.

Scin' tu herum tuum meo hero esse inimicum capitalem?

SYNCERASTUS.

Scio.

MILPHIO.

Propter amorem.

SYNCERASTUS.

Omnem operam perdis.

MILPHIO.

Quid jam?

SYNCERASTUS.

Quia doctum doces.

MILPHIO.

Quid ergo dubitas, quin lubenter tuo hero meus quod possiet
Facere, faciat male, ejus merito? tum autem si quid tu adjuvas,
Eo facilius poterit facere.

SYNCERASTUS.

At ego hoc metuo, Milphio.

MILPHIO.

Quid est quod metuas?

SYNCERASTUS.

Dum hero insidias parem, ne a te perdeam.
Si herus meus me esse locutum quoiquam mortali sciat,
Continuo is me ex Syncerasto crurifragium fecerit.

MILPHIO.

Numquam edepol mortalis quisquam fiet e me certior;
Nisi hero meo uni indicasso, atque ei quoque, ut ne enuntiet
Id esse facinus ex te ortum.

SYNCERASTUS.

Male credam, et credam tamen.
Sed hoc tu tecum tacitum habeto.

MILPHIO.

Fidei non melius creditur.
Loquere (locus occasioque est) libere: hic soli sumus.

SYNCERASTUS.

Herus si tuus volet facere frugem, meum herum perdet.

MILPHIO.

Qui id potest?

SYNCERASTUS.

Facile.

MILPHIO.

Fac ergo id facile noscam, ut ille possit noscere.

SYNCERASTUS.

Quia Adelphasium, quam herus deamat tuus, ingenua 'st.

MILPHIO.

Quo modo?

SYNCERASTUS.

Eodem, quo soror illius altera Anterastilis.

MILPHIO.

Sed qui id credam?

SYNCERASTUS.

Quia
Illas emit in Anactorio parvolas, duodeviginti minis
De praedone Siculo.

MILPHIO.

Quanti?

SYNCERASTUS.

Duodeviginti minis.

MILPHIO.

Duas illas?

SYNCERASTUS.

Nutricem earum tertiam.
Et ille qui eas vendebat, dixit se furtivas vendere:
Ingenuas Carthagine aibat esse.

MILPHIO.

Dii vostram fidem!
Nimium lepidum memoras facinus: nam herus meus Agorastocles
Ibidem gnatus, inde subreptus fere sexennis: postibi
Qui eum subripuit, huc devexit, meoque hero eum hic vendidit.
Is in divitias homo adoptavit hunc, quom diem obiit suum.

SYNCERASTUS.

Omnia memoras. quo id facilius fiat, manu eas asserat

Suas populares, liberali caussa.

MILPHIO.

Tacitus tace modo.

SYNCERASTUS.

Profecto ad incitas lenonem rediget, si eas abduxerit.

MILPHIO.

Quin prius disperibit, faxo, quam unam calcem civerit.

Ita paratum 'st.

SYNCERASTUS.

Ita Dii faxint, ne apud lenonem hunc serviam.

MILPHIO.

Quin hercle conlibertus meus faxo eris, si Dii volent.

SYNCERASTUS.

Ita Dii faxint. numquid aliud me morare, Milphio?

MILPHIO.

Valeas, beneque ut tibi sit.

SYNCERASTUS.

Pol istuc tibi et hero tuo 'st in manu.

Vale, et haec cura, clanculum ut sint dicta.

MILPHIO.

Non dictum 'st. vale.

SYNCERASTUS.

At enim nihil est, nisi, dum calet, hoc agitur.

MILPHIO.

Lepidus, quom mones:

Et hoc ita fiet.

SYNCERASTUS.

Proba materia data 'st, si probum adhibes fabrum.

MILPHIO.

Potin' ut taceas?

SYNCERASTUS.

Taceo, atque abeo.

MILPHIO.

Mihi commoditatem creas.
Illic hinc abiit. Dii inmortales meum herum servatum volunt,
Et hunc disperditum lenonem: tantum eum instat exiti.
Satine priusquam unum 'st injectum telum, tum instat alterum!
Ibo intro, haec ut meo hero memorem. nam huc si ante aedis evocem,
Quaeque audivistis modo, nunc si eadem hic iterem, inscitia 'st.
Hero uni potius intus ero odio, quam hic sim vobis omnibus.
Dii inmortales, quid malorum, quanta advenit calamitas
Hodie ad hunc lenonem! sed ego nunc est, quom me moror.
Id negotium institutum 'st, non datur cessatio.
Nam et hoc nocte consulendum, quod modo concreditum 'st,
Et illud autem inserviendum 'st consilium vernaculum.

Remora si sit, qui malam rem mihi det, merito fecerit.
Nunc intro ibo: dum herus adveniat a foro, opperiar domi.

ACTUS V.

SCENA I.

HANNO POENUS, loquitur Punice.

(ex emendatione Bocharti, et Petiti.)

N'YTH alonim valonuth sicorath iismacon sith,
Chy-mlachai iythmu; mitslia mittebariim ischi.
Liphorcaneth yth beni ith iad adi ubinuthai.
Birna rob syllohom alonim ubymisyrtohom.
Bytlym moth ynot othi helech Antidamarchon.
Ys sideli; Brim tyfel yth chili schontem Liphul.
Uth bin imys dibur thim nocuth nu' Agorastocles.
Ythem aneti hy chyr saely choc; sith naso.
Binni id chi luhilli gubylim lasibit thym.
Body aly thera ynn' ynnu' ysl' im moncor lu sim.
Et alonim valonoth: seccarati misti attic. umasse.
Conco biti miabel lo cuti nibe ani: lo laccu tchinas anus is.
Hoi cesi. lec po. nasse athid amas, con al emum diber tefelon. ob. uthume:
Cel tum: com ucra: lu enu: et oni mau ose: ubar banthy ach Aristoclem.

At, assena china soth, el jaeli, cosa lemun diber
termi, cai: upsu aspoti:
Eod eanec lictor bo desi assam limnim coles.
Deos Deasque veneror, qui hanc urbem colunt,
Ut, quod de mea re huc veni, rite venerim.
Measque ut gnatas, et mei fratris filium
Reperire me siritis: Dii vostram fidem!
Quae mihi subreptae sunt, et fratris filium.
Sed hic mihi antehac hospes Antidamas fuit.
Eum fecisse ajunt, sibi quod faciundum fuit.
Ejus filium hic praedicant esse Agorastoclem:
Deum hospitalem ac tesseram mecum fero:
In hisce habitare monstratu 'st regionibus.
Hos percontabor, qui huc egrediuntur foras.

SCENA II.

AGORASTOCLES, MILPHIO, HANNO.

AGORASTOCLES.

Ain' tu tibi dixe Syncerastum, Milphio,
Has esse ingenuas ambas subreptitias
Carthaginiensis?

MILPHIO.

Ajo: et, si frugi esse vis,
Eas liberali jam asseres caussa manu.
Nam tuum flagitium 'st tuas popularis te pati
Servire ante oculos, domi quae fuerint liberae.

HANNO.

Pro Dii inmortales, obsecro vostram fidem!
Creta est profecto horum hominum oratio.
Quam orationem hanc aures dulcem devorant!
Ut mihi absterserunt omnem sorditudinem!

AGORASTOCLES.

Si ad eam rem testis habeam, faciam, quod jubes.

MILPHIO.

Quid tu mihi testis? quin tu insistis fortiter?
Aliqua fortuna fuerit adjutrix tibi.

AGORASTOCLES.

Incipere multo est, quam inpetrare, facilius.

MILPHIO.

Sed quaenam illaec avis est, quae huc cum tunicis advenit?
Numnam it a balneis circumductus pallio?
Facies quidem edepol *Punica est* * * *
Servos quidem edepol veteres antiquosque habet.

AGORASTOCLES.

Qui scis?

MILPHIO.

Viden' homines sarcinatos consequi?
Atque, ut opinor, digitos in manibus non habent.

AGORASTOCLES.

Quid jam?

MILPHIO.

Quia incedunt cum anulatis auribus.
Adibo hosce, atque appellabo Punice.
Si respondebunt, Punice pergam loqui:
Si non; tum ad horum mores linguam vortero.

Quid ais tu? ecquid adhuc conmeministi Punice?

AGORASTOCLES.

Nihil edepol. nam qui scire potui, dic mihi,
Qui illinc sexennis perierim Carthagine?

HANNO.

Pro Dii inmortales! plurimi ad hunc modum
Periere pueri liberi Carthagine.

MILPHIO.

Quid ais tu?

AGORASTOCLES.

Quid vis?

MILPHIO.

Vin' appellem hunc Punice?

AGORASTOCLES.

An scis?

MILPHIO.

Nullus me est hodie Poenus Punior.

AGORASTOCLES.

Adi atque appella, quid velit, quid venerit,
Qui sit, quojatis, unde sit: ne parseris.

MILPHIO.

Avo! quojates estis? aut quo ex oppido?

HANNO.

Hanno muthumballe bechaedreanech.

AGORASTOCLES.

Quid ait?

MILPHIO.

Hannonem sese ait Carthagine,
Carthaginiensem Muthumballis filium.

HANNO.

Avo!

MILPHIO.

Salutat.

HANNO.

Donni!

MILPHIO.

Doni volt tibi
Dare hinc nescio quid. audin' pollicerier?

AGORASTOCLES.

Saluta hunc rursus Punice verbis meis.

MILPHIO.

Avo donni, hic mihi tibi inquit verbis suis.

HANNO.

Me bar bocca.

MILPHIO.

Istuc tibi sit potius, quam mihi!

AGORASTOCLES.

Quid ait?

MILPHIO.

Miseram esse praedicat buccam sibi.
Fortasse medicos nos esse arbitrarier.

AGORASTOCLES.

Si ita est, nega esse: nolo ego errare hospitem.

MILPHIO.

Audi tu, *rufen nuco istam.*

AGORASTOCLES.

Sic volo
Profecto vera cuncta huic expedirier.
Roga, numquid opus sit.

MILPHIO.

Tu qui zonam non habes,
Quid in hanc venistis urbem, aut quid quaeritis?

HANNO.

Muphursa.

AGORASTOCLES.

Quid ait?

HANNO.

Mivulechianna.

AGORASTOCLES.

Quid venit?

MILPHIO.

Non audis? mures Africanos praedicat
In pompam ludis dare se velle aedilibus.

HANNO.

Laech lachananim limi nichot.

AGORASTOCLES.

Quid nunc ait?

MILPHIO.

Ligulas canalis ait se advexisse et nuces:
Nunc orat, operam ut des sibi, ut ea veneant.

AGORASTOCLES.

Mercator credo est.

HANNO.

Isam aruinam.

AGORASTOCLES.

Quid est?

HANNO.

Palum erga dectha.

AGORASTOCLES.

Milphio, quid nunc ait?

MILPHIO.

Palas vendundas sibi ait, et mergas datas,
Ut hortum fodiat: atque ut frumentum metat.
Ad messim credo missus hic quidem tuam.

AGORASTOCLES.

Quid istuc ad me?

MILPHIO.

Certiorem te esse volui,
Ne quid clam furtive accepisse censeas.

HANNO.

Muphonnium sucorahim.

MILPHIO.

Hem! cave si feceris,
Quod hic te orat.

AGORASTOCLES.

Quid ait, aut quid orat? expedi.

MILPHIO.

Sub cratim uti jubeas sese supponi, atque eo
Lapides inponi multos, ut sese neces.

HANNO.

Gunebel balsamenierasan.

AGORASTOCLES.

Narra, quid est?
Quid ait?

MILPHIO.

Non hercle nunc quidem quidquam scio.

HANNO.

At ut scias nunc, dehinc Latine jam loquar.

Servom hercle te esse oportet et nequam et malum,
Hominem peregrinum atque advenam qui inrideas.

MILPHIO.

At hercle te hominem et sycophantam, et subdolum,
Qui huc advenisti nos captatum migdilybs,
Bisulcilingua, quasi proserpens bestia.

AGORASTOCLES.

Maledicta hinc aufer: linguam conpescas face.
Maledicere huic tu temperabis, si sapis.
Meis consanguineis nolo te injuste loqui.
Carthagini ego sum natus, ut tu sis sciens.

HANNO.

O mi popularis, salve!

AGORASTOCLES.

Et tu edepol, quisquis es.
Et si quid opus est, quaeso, dic; atque impera,
Popularitatis caussa.

HANNO.

Habeo gratiam.
Verum ego hic hospitium habeo: Antidamae filium
Quaero. conmonstra, si novisti, Agorastoclem.
Ecquem adulescentem tu hic novisti Agorastoclem?

AGORASTOCLES.

Siquidem tu Antidamae hîc quaeris ádoptatitium,

Ego sum ipsus, quem tu quaeris.

HANNO.

Hem! quid ego audio?

AGORASTOCLES.

Antidamae gnatum me esse.

HANNO.

Si ita est, tesseram
Conferre si vis hospitalem, eccam, adtuli.

AGORASTOCLES.

Agedum huc ostende. est par probe: nam habeo domi.

HANNO.

O mi hospes, salve multum! nam mihi tuus pater,
Pater tuus ergo, hospes Antidamas fuit:
Haec mihi hospitalis tessera cum illo fuit.

AGORASTOCLES.

Ergo hic apud me hospitium tibi praebebitur.
Nam haud repudio hospitium, neque Carthaginem:
Inde sum oriundus.

HANNO.

Dii dent tibi omnes, quae velis.
Quid ais? qui potuit fieri, ut Carthagini
Gnatus sis, hic autem habuisti Aetolum patrem?

AGORASTOCLES.

Subreptus sum illinc. hic me Antidamas hospes tuus
Emit, et is me sibi adoptavit filium.

HANNO.

Demarcho item ipse fuit adoptatitius.
Sed mitto de illo, et ad te redeo. dic mihi,
Ecquid meministi tuûm parentum nomina?

AGORASTOCLES.

Patris atque matris memini.

HANNO.

Memora dum mihi:
Si novi forte, aut si sunt cognati mihi.

AGORASTOCLES.

Ampsigura mater mihi fuit, Jachon pater.

HANNO.

Patrem atque matrem viverent vellem tibi!

AGORASTOCLES.

An mortui sunt?

HANNO.

Factum; quod aegre tuli.
Nam mihi sobrina Ampsigura tua mater fuit.
Pater tuus is erat frater patruelis meus,
Et is me heredem fecit, quom suum obiit diem,
Quo me privatum aegre patior mortuo.
Sed si ita est, ut tu sis Jachonis filius,
Signum esse oportet in manu laeva tibi,
Ludenti puero quod momordit simia.
Ostende, ut inspiciam: aperi.

AGORASTOCLES.

Vide: eccum adest.
Mi patrue, salve.

HANNO.

Et tu salveto, Agorastocles.

Iterum mihi gnatus videor, quia te reperi.

MILPHIO.

Pol istam rem vobis bene evenisse gaudeo.
Et te moneri numne vis?

HANNO.

Sane volo.

MILPHIO.

Paterna oportet reddi filio bona.
Aequom 'st habere hunc bona, quae possedit pater.

HANNO.

Haud postulo aliter: restituentur omnia.
Suam rem sibi salvam sistam, si illo advenerit.

MILPHIO.

Facito sis reddas, etsi hic habitabit tamen.

HANNO.

Quin mea quoque iste habebit, si quid me fuat.

MILPHIO.

Festivom facinus venit mi in mentem modo.

HANNO.

Quid id est?

MILPHIO.

Tua 'st opus opera.

HANNO.

Dic mihi, quid lubet?
Profecto uteris, ut voles, operam meam.
Quid est negoti?

MILPHIO.

Potin' tu fieri subdolus?

HANNO.

Inimico possum, amico insipientia 'st.

MILPHIO.

Inimicus hercle est hujus.

HANNO.

Male faxim lubens.

MILPHIO.

Amat a lenone hic.

HANNO.

Facere sapienter puto.

MILPHIO.

Leno hic habitat vicinus.

HANNO.

Male faxim lubens.

MILPHIO.

Ei duae puellae sunt meretrices servolae
Sorores: earum hic alteram efflictim perit:
Neque eam incestavit umquam.

HANNO.

Acerba amatio 'st.

MILPHIO.

Nunc leno ludificatur.

HANNO.

Suum quaestum colit.

MILPHIO.

Hic illi malam rem dare volt.

HANNO.

Frugi, si id facit.

M I L P H I O.

Nunc hoc consilium capio, et hanc fabricam apparo,
Ut te allegemus: filias dicas tuas,
Subreptasque esse parvolas Carthagine,
Manuque liberali caussa ambas asseras,
Quasi filiae tuae sint ambae. intellegis?

H A N N O.

Intellego hercle: nam mihi item gnatae duae
Cum nutrice una subreptae sunt parvolae.

M I L P H I O.

Lepide hercle assimulas! jam in principio id mihi placet.

H A N N O.

Pol magis, quam vellem.

M I L P H I O.

Heu! hercle mortalem catum,
Malum, crudumque et callidum atque subdolum!
Ut afflet! quo illud gestu faciat facilius.
Me quoque dolis jam superat architectonem.

H A N N O.

Sed earum nutrix, qua sit facie, mihi expedi.

M I L P H I O.

Statura haud magna, corpore aquilo.

H A N N O.

Ipsa ea 'st.

M I L P H I O.

Specie venusta, ore parvo, atque oculis pernigris.

HANNO.

Formam quidem hercle verbis depinxti mihi.

MILPHIO.

Vin' eam videre?

HANNO.

Filias malo meas.
Sed i, atque evoca illam, si eae meae sunt filiae:
Si illarum est nutrix, me continuo novit.

MILPHIO.

Heus! ecquis hic est? nuntiate, ut prodeat
Foras Giddeneme: est, qui illam conventam esse volt.

SCENA III.

GIDDENEME, MILPHIO, HANNO, AGORASTOCLES, PUER.

GIDDENEME.

Quis pultat?

MILPHIO.

Qui te proxumus est.

GIDDENEME.

Quid vis?

MILPHIO.

Eho,
Novistin' tu illunc tunicatum hominem, qui siet?

GIDDENEME.

Nam quem ego aspicio! pro supreme Juppiter!

Herus meus hic quidem 'st, mearum alumnarum pater,
Hanno Carthaginiensis.

M I L P H I O.

Ecce autem mala!
Praestigiator hic quidem Poenus probu 'st,
Perduxit omnis ad suam sententiam.

G I D D E N E M E.

O mi here, salve, Hanno, insperatissume
Mihi tuisque filiis, salve: atque eho!
Mirari noli, neque me contemplarier.
Cognostin' Giddenemen ancillam tuam?

H A N N O.

Novi. sed ubi sunt meae gnatae? id scire expeto.

G I D D E N E M E.

Apud aedem Veneris.

H A N N O.

Quid ibi faciunt? dic mihi.

G I D D E N E M E.

Aphrodisia hodie Veneris est festus dies:
Oratum ierunt Deam, ut sibi esset propitia.

M I L P H I O.

Pol satis scio inpetrarunt, quando hic hic adest.

A G O R A S T O C L E S.

Eho an hujus sunt illae filiae?

G I D D E N E M E.

Ita, ut praedicas.
Tua pietas nobis plane auxilio fuit,
Quom huc advenisti hodie in ipso tempore.
Namque hodie earum mutarentur nomina,

Facerentque indignum genere quaestum corpore.

PUER.

Handones illi havon bene si illi in mustine.

GIDDENEME.

Me ipsi et eneste dum et alamna cestinum.

AGORASTOCLES.

Quid illi locuti sunt inter se? dic mihi.

MILPHIO.

Matrem salutat hic suam, haec autem hunc filium.

HANNO.

Tace atque parce muliebri supellectili.

AGORASTOCLES.

Quae ea 'st supellex?

HANNO.

Clarus clamor sine modo.
Tu abduc hos intro, et una nutricem simul
Jube abire hanc ad te.

AGORASTOCLES.

Fac, quod imperat.

MILPHIO.

Sed quis illas tibi monstrabit?

AGORASTOCLES.

Ego doctissume.

MILPHIO.

Abeo igitur.

AGORASTOCLES.

Facias modo, quam memores, mavelim.
Patruo advenienti coena curetur volo.

MILPHIO.

Lachanam vos! quos ego jam detrudam ad molas,

Inde porro ad puteum, atque ad robustum codicem.
Ego faxo hospitium hoc leviter laudabitis.

AGORASTOCLES.

Audin' tu, patrue? dico, ne dictum neges:
Tuam mihi majorem filiam despondeas.

HANNO.

Pactam rem habeto.

AGORASTOCLES.

Spondesne igitur?

HANNO.

Spondeo.

AGORASTOCLES.

Mi patrue, salve! nam nunc es plane meus.
Nunc demum ego cum illa fabulabor libere.
Nunc, patrue, si vis tuas videre filias,
Me sequere.

HANNO.

Jamdudum equidem cupio, et te sequor.

AGORASTOCLES.

Quid si eamus illis obviam?

HANNO.

At ne inter vias
Praeterbitamus, metuo. magne Juppiter,
Restitue certas mihi ex incertis nunc opes.

AGORASTOCLES.

Ego quidem meos amores mecum confido fore.
Sed eccas video ipsas.

HANNO.

Haeccine sunt meae filiae?

Quantae e quantillis jam sunt factae!

AGORASTOCLES.

Scin' quid est?

Graecae sunt hae columnae; sustolli solent.

MILPHIO.

Opinor hercle hodie quod ego dixi per jocum,
Id eventurum esse et severum et serium,
Ut haec inveniantur hodie esse hujus filiae.

AGORASTOCLES.

Pol istud quidem jam certum 'st. tu istos, Milphio,
Abduce intro: nos hasce hic praestolabimur.

SCENA IV.

ANTERASTILIS, ADELPHASIUM, AGORASTOCLES, HANNO.

ANTERASTILIS.

Fuit hodie operae pretium ejus, qui amabilitati animum adjiceret,
Oculis epulas dare, delubrum qui hodie ornatum eo visere venit.
Deamavi ecastor illic ego hodie lepidissuma munera meretricum,
Digna Diva venustissuma Venere: neque contemsi ejus opus hodie;
Tanta ibi copia venustatum aderat, in suo quaeque loco sita munde.

Arabius murrhinusque omnis odor conplebat. haud sordere visu 'st
Festus dies, Venus, nec tuum fanum: tantus ibi clientarum erat numerus,
Quae ad Calydoniam venerant Venerem. certo enim, quod quidem ad nos duas
Adtinuit, praepotentes, pulchrae, pacisque potentes, soror, fuimus!
Neque ab juventute ibi inridiculo habitae: quod pol, soror, ceteris omnibus factum 'st.

ADELPHASIUM.

Malim istuc aliis ita videatur, quam uti tu te, soror, conlaudes.

ANTERASTILIS.

Spero equidem.

ADELPHASIUM.

Et pol ego; quom, ingeniis quibus sumus atque aliae, cognosco.
Eo sumus gnatae genere, ut deceat nos esse a culpa castas.

HANNO.

Juppiter, qui genus colis alisque hominum, per quem vivimus vitalem aevom,
Quem penes spes vitae sunt hominum omnium, da diem hunc sospitem, quaeso,
Rebus meis agundis: quibus annos multos carui, quasque e patria
Perdidi parvas, redde his libertatem: invictae praemium ut esse sciam pietati.

AGORASTOCLES.

Omnia faciet Juppiter faxo. nam mihi est obnoxius, et me metuit.

HANNO.

Tace, quaeso.

AGORASTOCLES.

Ne lacruma, patrue.

ANTERASTILIS.

Ut volupe 'st homini, mea soror, si quod agit, cluet victoria!
Sicut hodie nos inter alias praestitimus pulchritûdine.

ADELPHASIUM.

Stulta, soror, es magis, quam volo. an vero pulchra videre, obsecro,
Si tibi illic non os oblitum 'st fuligine?

AGORASTOCLES.

O patrue, o patrue mi patruissume!

HANNO.

Quid est, fratris mei gnate? mi gnate, quid vis? expedi.

AGORASTOCLES.

At enim volo hoc agas.

HANNO.

At enim ago istuc.

AGORASTOCLES.

Patrue mi patruissume.

HANNO.

Quid est?

AGORASTOCLES.

Est lepida et lauta: ut sapit!

HANNO.

Ingenium patris habet, quod sapit.

AGORASTOCLES.

Quae res? jam diu edepol sapientiam tuam abusa 'st haec quidem.
Nunc hinc sapit, hinc sentit: quidquid sapit, amore meo sapit.

ADELPHASIUM.

Non eo sumus genere prognatae, tametsi sumus servae, soror,
Ut deceat facere nos quidquam, quod homo quisquam inrideat.
Multa sunt mulierum vitia: sed hoc e multis maxumum 'st,
Quom sibi nimis placent, nimisque operam dant, ut placeant viris.

ANTERASTILIS.

Nimiae voluptati 'st, quod in extis nostris portentum 'st, soror,
Quodque haruspex de ambabus dixit.

AGORASTOCLES.

Velim de me aliquid dixerit.

ANTERASTILIS.

Nos fore invito domino nostro diebus paucis liberas.
Id ego nisi quid Dii aut parentes faxint, quid sperem, haud scio.

AGORASTOCLES.
Mea fiducia hercle haruspex, patrue, his promisit, scio,
Libertatem, quia me amare hanc scit.

ADELPHASIUM.
Soror, sequere hac.

ANTERASTILIS.
Sequor.

HANNO.
Priusquam abitis, vos volo ambas. nisi piget, consistite.

ADELPHASIUM.
Quis revocat?

AGORASTOCLES.
Qui bene volt vobis facere.

ADELPHASIUM.
Facere occasio 'st.
Sed quis homo 'st?

AGORASTOCLES.
Amicus vobis.

ADELPHASIUM.
Qui quidem non inimicus est.

AGORASTOCLES.
Bonus est hic homo, mea voluptas.

ADELPHASIUM.
Pol istum malim, quam malum.

AGORASTOCLES.
Siquidem amicitia 'st habenda, cum hoc habenda 'st.

ADELPHASIUM.

Haud precor.

AGORASTOCLES.

Multa bona vobis facere volt.

ADELPHASIUM.

Bonus bonis benefeceris.

HANNO.

Gaudio ero vobis.

ADELPHASIUM.

At edepol nos voluptati tibi.

HANNO.

Libertatique.

ADELPHASIUM.

Isto pretio tuas nos facile feceris.

AGORASTOCLES.

Patrue mi, ita me Dii amabunt, ut ego, si sim Juppiter,
Jam hercle ego illam uxorem ducam, et Junonem extrudam foras.
Ut pudice verba fecit! cogitate, et commode!
Ut modeste orationem praebuit! certo haec mea 'st.

HANNO.

Sed ut astu sum aggressus ad eas!

AGORASTOCLES.

Lepide hercle atque commode.

HANNO.

Pergo etiam tentare?

AGORASTOCLES.

In pauca confer: sitiunt qui sedent.

HANNO.

Quid istic, quod faciundum 'st, cur non agimus? in jus vos voco.

AGORASTOCLES.

Nunc tene, patrue.

HANNO.

Tu, frugi si bonae es.

AGORASTOCLES.

Vin' ego hanc apprehendam?

HANNO.

Tene.

ADELPHASIUM.

An patruus est, Agorastocles, tuus hic?

AGORASTOCLES.

Jam faxo scibis.

Nunc pol ego te ulciscar probe; nam faxo mea eris sponsa.

HANNO.

Ite in jus, ne moramini.

ANTERASTILIS.

Antestare me, atque duce.

AGORASTOCLES.

Ego te antestabor. postea hanc amabo, atque amplexabo:

Sed illud quidem volui dicere, immo dixi hercle, quod volebam.

HANNO.

Moramini: in jus vos voco, nisi honestiu 'st prehendi.

ADELPHASIUM.

Quid in jus vocas nos, quid tibi debemus?

AGORASTOCLES.

Dice tu illi.

ADELPHASIUM.

Etiam me meae latrant canes?

AGORASTOCLES.

At tu hercle adludiato:
Dato mihi pro offa savium, pro osse linguam objicito:
Ita hanc canem faciam tibi oleo tranquilliorem.

HANNO.

Ite, si itis.

ADELPHASIUM.

Quid nos fecimus tibi?

HANNO.

Fures estis ambae.

ADELPHASIUM.

Nosne tibi?

HANNO.

Vos, inquam.

AGORASTOCLES.

Atque ego scio.

ADELPHASIUM.

Quid furti est id?

AGORASTOCLES.

Hunc rogato.

HANNO.

Quia annos multos filias meas celavistis clam me:

Atque equidem ingenuas, liberas, summoque genere gnatas.

ADELPHASIUM.

Numquam mecastor reperies tu istuc probrum penes nos.

AGORASTOCLES.

Da pignus, ni nunc perjures, in savium, uter utri det.

ADELPHASIUM.

Nihil tecum ago, abscede obsecro.

AGORASTOCLES.

Atque hercle mecum agundum 'st.
Nam hic patruus meu 'st: pro hoc mihi patronus sim necesse est.
Ei praedicabo, quomodo vos furta faciatis multa:
Quoque modo hujusce filias apud vos habeatis servas,
Quas vos ex patria liberas subreptas esse scitis.

ADELPHASIUM.

Ubi sunt eae? aut quae sunt, obsecro?

AGORASTOCLES.

Satis sunt maceratae.

HANNO.

Quin eloquar.

AGORASTOCLES.

Censeo hercle, patrue.

ADELPHASIUM.

Misera timeo, quid
Hoc sit negoti, mea soror: ita stupida sine animo asto.

HANNO.

Advortite animum, mulieres: primum, si id fieri possit,
Ne indigna indignis Dii darent, id ego evenire vellem:
Nunc quod boni mihi Dii dant, vobis vostraeque matri,
Eas Diis est aequom gratias nos agere sempiternas,
Quom nostram pietatem approbant decorantque Dii inmortales.
Vos meae estis ambae filiae: et hic est cognatus voster:
Hujusce fratris filius, Agorastocles.

ADELPHASIUM.

Amabo,
Num hi falso oblectant gaudio nos?

AGORASTOCLES.

At me ita Dii servent,
Ut hic pater est voster. date manus.

ADELPHASIUM.

Salve, insperate nobis
Pater: te conplecti nos sine.

HANNO.

Cupitae atque exspectatae.

ANTERASTILIS.

Pater, salve: ambae filiae sumus: amplectamur ambae.

AGORASTOCLES.

Quis me amplectetur postea?

HANNO.

Nunc ego sum fortunatus:
Multorum annorum miserias nunc hac voluptate sedo.

ADELPHASIUM.

Vix hoc videamur credere.

HANNO.

Magis qui credatis dicam:
Nam vostra nutrix primum me cognovit.

ADELPHASIUM.

Ubi ea, amabo, est?

HANNO.

Apud hunc est.

AGORASTOCLES.

Quaeso, qui lubet tam diu tenere collum,
Priusquam te mihi desponderit?

ADELPHASIUM.

Omitto.

AGORASTOCLES.

Sperata, salve.

ADELPHASIUM.

Omitte
Salutem.

AGORASTOCLES.

Et tu altera.

ANTERASTILIS.

Nolo ego istuc: enicas me.

HANNO.

Condamus alter alterum ergo in nervom brachialem.

Quibus nunc in terra meliu'st?

AGORASTOCLES.

Eveniunt digna dignis.
Tandem huic cupitum contigit. o Apella, o Zeuxis pictor!
Cur numero estis mortui? hinc exemplum ut pingeretis.
Nam alios pictores nihil moror hujusmodi tractare exempla.

HANNO.

Dii Deaeque omnes, vobis habeo merito magnas gratias,
Quom hac me laetitia tanta et tantis affecistis gaudiis,
Ut meae gnatae ad me redirent in potestatem meam.

ADELPHASIUM.

Mi pater, tua pietas plane nobis auxilio fuit.

AGORASTOCLES.

Patrue, facito in memoriam habeas, tuam majorem filiam
Mihi te despondisse.

HANNO.

Memini.

AGORASTOCLES.

Et dotis quid promiseris.

SCENA V.

ANTHEMONIDES, ADELPHASIUM, ANTERASTILIS, HANNO, AGORASTOCLES.

ANTHEMONIDES.

Si ego minam non ultus fuero probe, quam lenoni dedi,
Tum profecto me sibi habento scurrae ludificatui.
Is etiam me ad prandium ad se adduxit ignavissumus,
Ipse abiit foras, me reliquit pro atriensi in aedibus:
Ubi nec leno, neque illae redeunt, nec quod edim quidquam datur:
Pro minore parte prandi pignus cepi, abii foras:
Sic dedero: aere militari tetigero lenunculum.
Nactu 'st hominem, mina quem argenti circumduceret.
Sed mea amica nunc mihi irato obviam veniat velim!
Jam pol ego illam pugnis totam faciam, ut sit morula;
Ita replebo atritate, atrior multo ut siet,
Quam Aegyptii, aut qui cortinam ludis per Circum ferunt.

ADELPHASIUM.

Tene sis me arte, mea voluptas: male ego metuo miluos.
Mala illa bestia 'st: ne forte me auferat pullum tuum.

ANTERASTILIS.

Ut nequeo te satis conplecti, mi pater!

ANTHEMONIDES.

Ego me moror.
Propemodum hoc obsonare prandium potero mihi.
Sed quid hoc est? quid hoc? quid hoc est? quid ego video? quomodo?
Quid hoc est conduplicationis? quae haec est congeminatio?
Quis hic homo 'st cum tunicis longis, quasi puer cauponius?
Satin' ego oculis cerno? estne illaec mea amica Anterastilis?
Et ea certo est. jampridem ego me sensi nihili pendier.
Non pudet puellam amplexari baliolum in media via?
Jam hercle ego illum excruciandum totum carnufici dabo.
Sane genus hoc muliebrosum 'st tunicis demissitiis.
Sed adire certum 'st hanc ad amatricem Africam.
Heus tu! tibi dico, mulier, ecquid te pudet?
Quid tibi negoti autem est cum istac, dic mihi?

HANNO.

Adulescens, salve!

ANTHEMONIDES.

Nolo, nihil ad te adtinet.
Quid tibi hanc digito tactio 'st?

HANNO.

Quia mihi lubet.

ANTHEMONIDES.

Lubet?

HANNO.

Ita dico.

ANTHEMONIDES.

Ligula, i in malam crucem.
Tune hic amator audes esse, hallex viri?
Aut contrectare, quod mares homines amant?
Deglubta maena, Sarrapis sementium,
Mastruga, ἇλς ἀγορᾶς ἅμα: tum autem plenior
Alli, ulpicique, quam Romani remiges.

AGORASTOCLES.

Num tibi, adulescens, malae, aut dentes pruriunt,
Qui huic es molestus, an malam rem quaeritas?

ANTHEMONIDES.

Cur non adhibuisti, dum istaec loquereris, tympanum?
Nam te cinaedum esse arbitror magis, quam virum.

AGORASTOCLES.

Scin', quam cinaedus sum? ite istinc, servi, foras:

Efferte fustis.

ANTHEMONIDES.

Heus tu! si quid per jocum
Dixi, nolito in serium convortere.

ANTERASTILIS.

Quid tibi lubido 'st, obsecro, Anthemonides,
Loqui inclementer nostro cognato et patri?
Nam hic noster pater est: hic nos cognovit modo;
Et hunc sui fratris filium.

ANTHEMONIDES.

Ita me Juppiter
Bene amet, bene factum! gaudeo, et volupe 'st mihi,
Siquidem quid lenoni obtigit magni mali;
Quomque e virtute vobis fortuna obtigit.

ANTERASTILIS.

Credibile ecastor dicit: crede huic, mi pater.

HANNO.

Credo.

AGORASTOCLES.

Et ego credo. sed eccum lenonem Lycum,
Bonum virum, eccum video, se recipit domum.

HANNO.

Quis hic est?

AGORASTOCLES.

Utrumvis est, et leno et Lycus.
In servitute hic habuit filias tuas,
Et mihi hic auri fur est.

HANNO.

Bellum hominem, quem noveris.

AGORASTOCLES.

Rapiamus in jus.

HANNO.

Minume.

AGORASTOCLES.

Quapropter?

HANNO.

Quia
Injuriarum multam dici satius est.

SCENA VI.

LYCUS, AGORASTOCLES, HANNO, ANTHEMONIDES.

LYCUS.

Decipitur nemo, mea quidem sententia,
Qui suis amicis narrat recte res suas:
Nam omnibus amicis meis idem unum convenit,
Ut me suspendam, ne addicar Agorastocli.

AGORASTOCLES.

Leno, eamus in jus.

LYCUS.

Obsecro te, Agorastocles,
Suspendere ut me liceat.

HANNO.

Leno, in jus te voco.

LYCUS.

Quid tibi mecum autem?

HANNO.

Quia hasce ajo liberas
Ingenuasque esse filias ambas meas,
Quae sunt subreptae cum nutrice parvolae.

LYCUS.

Jampridem equidem istuc scivi, et miratus fui,
Neminem venire, qui istas assereret manu.
Meae quidem profecto non sunt.

ANTHEMONIDES.

Leno, in jus eas.

LYCUS.

De prandio tu dicis. debetur, dabo.

AGORASTOCLES.

Duplum pro furto mihi opu 'st.

LYCUS.

Sume hinc quidem.

HANNO.

Et mihi suppliciis multis.

LYCUS.

Sume hinc quid lubet.

ANTHEMONIDES.

Et mihi quidem mina argenti.

LYCUS.

Sume hinc quid lubet.
Collo rem solvam jam omnibus, quasi bajolus.

AGORASTOCLES.

Numquid recusas contra me?

LYCUS.

Advorsum quidem.

AGORASTOCLES.

Ite igitur intro, mulieres. sed patrue mi,
Tuam, ut dixisti, mihi desponde filiam.

HANNO.

Haud aliter ausim.

ANTHEMONIDES.

Bene vale.

AGORASTOCLES.

Et tu bene vale.

ANTHEMONIDES.

Leno! arrhabonem hoc pro mina mecum fero.

LYCUS.

Perii hercle!

AGORASTOCLES.

Immo haud multo post, quom in jus veneris.

LYCUS.

Quin egomet tibi me addico. quid Praetore opu 'st?
Verum obsecro te, ut liceat simplum solvere.
Trecentos Philippos, credo, conradi potest:
Cras auctionem faciam.

AGORASTOCLES.

Tantisper quidem,
Ut sis apud me lignea in custodia.

LYCUS.

Fiat.

AGORASTOCLES.

Sequere intro, patrue mi, ut hunc festum diem
Habeamus hilare, hujus malo, et nostro bono.
Multum valete. multa verba fecimus.

Malum postremo hoc omne ad lenonem redit.
Nunc quod postremum 'st condimentum Fabulae,
Si placuit, plausum postulat Comoedia.

POENULO SUPPOSITA.

POST Actus V Scenam VI et ultimam, adjecerunt vett. Editt. sequentem Scenam.

AGORASTOCLES. LYCUS. HANNO. ADELPHASIUM. ANTERASTILIS. ANTHEMONIDES.

AGORASTOCLES.

QUAM rem agit is miles, quoi lubet patruo meo loqui inclementer?
Ne mirere, mulieres quod eum sequuntur: modo cognovit filias
Suas esse hasce ambas.

LYCUS.

Hem, quod verbum aures meas tetigit! nunc perii.
Unde hae perierunt?

AGORASTOCLES.

Domo Carthaginienses sunt.

LYCUS.

At ego sum perditus.
Illud ego metui semper, ne cognosceret eas aliquis: quod nunc factum est.

Vae misero mihi! periere, opinor, duodeviginti minae, qui hasce emi.

AGORASTOCLES.

Et tu ipse periisti, Lyce: Carthaginienses sunt.

LYCUS.

At ego sum perditus.

HANNO.

Quis hic est?
Utrumvis est vel leno, vel Lycus, in servitute hic qui filias habuit duas?

AGORASTOCLES.

Et mihi auri fur est.

HANNO.

Bellum hominem, quem noveris. Leno, rapacem
Te esse semper credidi: verum etiam furacem, qui norunt magis.

LYCUS.

Accedam.
Per ego te tua genua obsecro, et hunc cognatum, quem tuum esse intellego.
Quando boni estis, ut bonos facere addecet, facite, et vostro subveniatis supplici.
Jam pridem equidem istas scivi esse liberas, et exspectabam, si quis eas assereret manu.
Nam meae prorsus non sunt. tum autem aurum tuum reddam, quod apud me est:
Et jusjurandum dabo, me malitiose nihil fecisse, Agorastocles.

AGORASTOCLES.

Quod mihi par facere, tamen egomet consulam. omitte genua.

LYCUS.

Mitto.

Si ita sententia est.

AGORASTOCLES.

Heus tu leno.

LYCUS.

Quid lenonem vis inter negotium?

AGORASTOCLES.

Utinam mihi argentum reddas, priusquam hinc in nervom abducere.

LYCUS.

Dii

Meliora faxint.

AGORASTOCLES.

Sic est, video; coenabis foris: aurum, argentum, collum.

Leno, tris res nunc debes simul.

HANNO.

Quid me hac re facere deceat, egomet

Mecum cogito: si volo hunc ulcisci, lites sequar in alieno oppido:

Quantum audivi ingenium, et mores ejus quo pacto sient.

ADELPHASIUM.

Mi pater.

Ne quid tibi cum istoc rei siet, te maxume obsecro.

ANTERASTILIS.

Ausculta sorori.
Abi, disjunge inimicitias cum inprobo.

HANNO.

Hoc age sis, leno quamquam ego te
Meruisse ut pereas, scio; non experiar tecum.

AGORASTOCLES.

Neque si aurum mihi reddas, mecum,
Leno, quando ex nervo emissus conpingare in carcerem.

LYCUS.

Jam autem ut solet
Ego, Poene, tibi me purgatum volo, si quid dixi iratus advorsum
Animi tui sententiam; id uti ignoscas, quaeso: et quom istas invenisti filias,
Ita me Dii ament, mihi volupta 'st.

HANNO.

Ignosco, et credo tibi.

ANTHEMONIDES.

Leno, tu aut amicam mihi des facito, aut auri reddas mihi minam.

LYCUS.

Vin' tibicinam meam habere?

ANTHEMONIDES.

Nihil moror tibicinam: nescias,
Utrum ei majores buccaene, an mammae sient.

LYCUS.

Dabo, quod placeat.

AGORASTOCLES.

Cura.

LYCUS.

Aurum cras ad te referam tuum.

AGORASTOCLES.

Facito in memoria habeas.

LYCUS.

Miles, sequere me.

ANTHEMONIDES.

Ego vero sequor.

AGORASTOCLES.

Quid ais, patrue? quando hinc ire cogitas
Carthaginem? nam tecum una ire certum est.

HANNO.

Ubi primum potero;
Illico.

AGORASTOCLES.

Dum auctionem facio, hic opus est, aliquos ut maneas dies.

HANNO.

Faciam ita, ut vis.

AGORASTOCLES.

Age sis, eamus; nos curemus. Plaudite.

M. ACCI PLAUTI
PSEUDOLUS.

DRAMATIS PERSONAE.

PSEUDOLUS, *servus.*

CALIDORUS, *adolescens.*

BALLIO, *leno.*

LORARII *quatuor.*

SIMO, } *senes.*
CALLIPHO, }

HARPAX, *cacula.*

CHARINUS, *adolescens.*

PUER.

COQUUS.

SIMIA, *sycophanta.*

PHOENICIUM, *meretrix.*

ARGUMENTUM

(Ut quibusdam videtur)

PRISCIANI.

PRAESENTES numerat quindecim Miles minas:
Simul consignat symbolum, ut Phoenicium
Ei det leno, qui eum cum reliquo afferat.
Venientem Caculam intervortit symbolo,
Dicens Syrum se Ballionis, Pseudolus:
Opemque herili ita tetulit: nam Simiae
Leno mulierem, quem is supposuit, tradidit.
Venit Harpax verus: res palam cognoscitur:
Senexque argentum, quod erat pactus, reddidit.

ALIUD ARGUMENTUM

CAMERARII.

HUJUS fabulae laudatio exstat Ciceroniana: in cujus Catone *ipse Cato dicit:* Quam gaudebat bello suo Punico Naevius; quam Truculento *PLAUTUS*, quam *PSEUDOLO! Ac est Truculentus quidem ita depravatus, ut nulla alià fabula fabularum Plautinarum magis, tam in expressis, quam in MSS. libris. Pseudolus autem et beneficio veterum librorum, et nostra diligentia, maxima parte restitutus integritati, facile probat lectori, se non sine caussa tantopere placuisse Ciceroni.* Argu-

mentum *est varium et plane mirificum. Senes duo satis commodi. Adolescens amore perditus. Servus veterator et fraudulentus. Leno sceleratus et perfidus; a quo per fallacias subitae occasionis abducitur amica filii herilis consilio servuli. Haec exponuntur admodum copiose et luculente, cum actione multiplici.*

PROLOGUS.

Studete hodie mihi: bona in Scenam affero:
Nam bona bonis ferri reor aequom maxume;
Ut mala malis: ut, qui mali sunt, habeant mala:
Qui boni, bona. bonos quod oderint mali,
Sunt mali: malos quod oderint boni, bonos
Esse oportet. vosque ideo estis boni: quandoquidem
Semper odistis malos; et lege, et legionibus
Hos fugitastis, Quirites, successis bonis.
Huic vos nunc pariter bonam boni operam date gregi,
Qui bonus est, et hodie ad bonos affert bona.
Aures, oculi, animus, ampliter fient saturi.
In Scenam qui jejunus venerit, aut sitiens,
Is risu et ventre raso vigilabit sedulo:
Dum ridebunt saturi, mordebunt famelici.
Nunc si sapitis, cedite, jejuni, atque discedite:
Vos, saturi, state, immo sedete, atque attendite.
Non argumentum, neque hujus nomen Fabulae
Nunc proloquar ego: satis id faciet Pseudolus:
Satis id dictum vobis puto jam, atque deputo.
Ubi lepos, joci, risus, vinum, ebrietas decent,
Gratiae, decor, hilaritas, atque delectatio;
Qui quaerit alta, is malum videtur quaerere.
Curas malas abjicite jam, ut otiosi hodie.
Exporgi meliu 'st lumbos, atque exsurgier.
Plautina longa Fabula in Scenam venit.

ACTUS PRIMUS.

SCENA I.

PSEUDOLUS, CALIDORUS.

PSEUDOLUS.

Si ex te tacente fieri possem certior,
Here, quae miseriae te tam misere macerant,
Duorum labori ego hominum parsissem lubens,
Mei te rogandi, et tui respondendi mihi.
Nunc quoniam id fieri non potest, necessitas
Me subigit, ut te rogitem. responde mihi:
Quid est, quod tu exanimatus jam hos multos dies
Gestas tabellas tecum, eas lacrumis lavis,
Neque tui participem consili quemquam facis?
Eloquere, ut quod ego nescio, id tecum sciam.

CALIDORUS.

Misere miser sum, Pseudole!

PSEUDOLUS.

Id te Juppiter
Prohibessit.

CALIDORUS.

Nihil hoc Jovis ad judicium adtinet.
Sub Veneris regno vapulo, non sub Jovis.

PSEUDOLUS.

Licet me id scire quid sit? nam tu me antidhac

Supremum habuisti comitem consiliis tuis.

CALIDORUS.

Idem animus nunc est.

PSEUDOLUS.

Fac me certum quid tibi 'st.
Juvabo aut re, aut opera, aut consilio bono.

CALIDORUS.

Cape has tabellas, tute hinc narrato tibi,
Quae me miseria et cura contabefacit.

PSEUDOLUS.

Mos tibi geretur. sed quid hoc quaeso?

CALIDORUS.

Quid est?

PSEUDOLUS.

Ut opinor, quaerunt literae hae sibi liberos,
Alia aliam scandit.

CALIDORUS.

Ludis me ludo tuo.

PSEUDOLUS.

Has quidem pol, credo, nisi Sibylla legerit,
Interpretarier potesse neminem.

CALIDORUS.

Cur inclementer dicis lepidis literis,
Lepidis tabellis, lepida conscribtis manu?

PSEUDOLUS.

An obsecro hercle, habent quoque gallinae manus?
Nam has quidem gallina scribsit.

CALIDORUS.

Odiosus mihi es,

Lege, vel tabellas redde.

PSEUDOLUS.

Immo enim pellegam:
Advortito animum.

CALIDORUS.

Non adest.

PSEUDOLUS.

At tu cita.

CALIDORUS.

Immo ego tacebo, tu hinc ex cera cita:
Nam istic meus animus nunc est, non in pectore.

PSEUDOLUS.

Tuam amicam video, Calidore.

CALIDORUS.

Ubi ea est, obsecro?

PSEUDOLUS.

Eccam in tabellis porrectam: in cera cubat.

CALIDORUS.

At te Dii Deaeque quantus es.

PSEUDOLUS.

Servassint quidem.

CALIDORUS.

Quasi solstitialis herba paulisper fui:
Repente exortus sum, repentino occidi.

PSEUDOLUS.

Tace, dum tabellas pellego.

CALIDORUS.

Ergo quin legis?

PSEUDOLUS.

Phoenicium Calidoro amatori suo

Per ceram et linum literasque interpretes
Salutem mittit, et salutem abs te expetit,
Lacrumans titubanti animo, corde, et pectore.

CALIDORUS.

Perii! salutem nusquam invenio, Pseudole,
Quam illi remittam.

PSEUDOLUS.

Quam salutem?

CALIDORUS.

Argenteam.

PSEUDOLUS.

Pro lignean' salute vis argenteam
Remittere illi? vide sis, quam tu rem geras.

CALIDORUS.

Recita modo: ex tabellis jam faxo scies,
Quam subito argento mi usus invento siet.

PSEUDOLUS.

Leno me peregre militi Macedonio
Minis viginti vendidit, voluptas mea:
Et priusquam hinc abiit, quindecim Miles minas
Dederat; nunc unae quinque remorantur minae:
Ea caussa Miles hic reliquit symbolum,
Expressam in cera ex anulo suam imaginem,
Ut qui huc afferret ejus similem symbolum,
Cum eo simul me mitteret. ei rei dies
Haec praestituta 'st, proxuma Dionysia.

CALIDORUS.

Cras ea quidem sunt. prope adest exitium mihi,
Nisi quid mihi in te est auxili.

PSEUDOLUS.

Sine pellegam.

CALIDORUS.

Sino. nam mihi videor cum ea fabularier.
Lege, dulce amarumque una nunc misces mihi.

PSEUDOLUS.

Nunc nostri amores, mores, consuetudines,
Jocus, ludus, sermo, suavis saviatio,
Conpressiones artae amantum conparum,
Teneris labellis molles morsiunculae,
Papillarum horridularum oppressiunculae,
Harum voluptatum mihi omnium, atque itidem tibi
Distractio, discidium, vasticies venit,
Nisi quae mihi in te 'st aut tibi est in me salus.
Haec quae ego scivi, ut scires curavi omnia:
Nunc ego te experiar, quid ames, quid simules. vale.

CALIDORUS.

Est misere scribtum, Pseudole!

PSEUDOLUS.

O miserrume!

CALIDORUS.

Quin fles?

PSEUDOLUS.

Pumiceos oculos habeo: non queo
Lacrumam exorare ut exspuant unam modo.

CALIDORUS.

Quid ita?

PSEUDOLUS.

Genus nostrum semper siccoculum fuit.

CALIDORUS.

Nihilne adjuvare me audes?

PSEUDOLUS.

Quid faciam tibi?

CALIDORUS.

Heu!

PSEUDOLUS.

Heu? id quidem tibi hercle, ne parsis, dabo.

CALIDORUS.

Miser sum; argentum nusquam invenio mutuom,
Pseudole.

PSEUDOLUS.

Heu!

CALIDORUS.

Neque intus nummus ullus est.

PSEUDOLUS.

Eheu!

CALIDORUS.

Ille abducturus est mulierem cras.

PSEUDOLUS.

Eheu!

CALIDORUS.

Istoccine pacto me adjutas?

PSEUDOLUS.

Do id quod mihi est:
Nam is mihi thesaurus jugis in nostra est domo.

CALIDORUS.

Actum hodie de me est. sed potes nunc mutuam

Drachmam dare mi unam, quam cras reddibo tibi?

PSEUDOLUS.

Vix hercle opinor, si me obponam pignori.
Sed quid de drachma facere vis?

CALIDORUS.

Restim volo
Mihi emere.

PSEUDOLUS.

Quamobrem?

CALIDORUS.

Qui me faciam pensilem.
Certum 'st mihi ante tenebras, tenebras persequi.

PSEUDOLUS.

Quis mi igitur drachmam reddet, si dederim tibi?
An tu te ea caussa vis sciens suspendere,
Ut me defraudes drachma, si dederim tibi?

CALIDORUS.

Profecto nullo pacto possum vivere,
Si illa a me abalienatur atque abducitur.

PSEUDOLUS.

Quid fles, cucule? vives.

CALIDORUS.

Quid ego ni fleam?
Quoi nec paratus nummus argenti siet:
Neque quoi libellae spes sit usquam gentium.

PSEUDOLUS.

Ut literarum ego harum sermonem audio,
Nisi tu illi drachmis fleveris argenteis,

Quod tu istis lacrumis te probare postulas,
Non pluris refert, quam si imbrem in cribrum ingeras.
Verum ego te amantem, ne pave, non deseram.
Spero, alicunde hodie me bona opera, aut hac mea,
Tibi inventurum esse auxilium argentarium.
Atque id futurum unde, unde dicam nescio;
Nisi quia futurum 'st: ita supercilium salit.

CALIDORUS.

Utinam quae dicis, dictis facta suppetant!

PSEUDOLUS.

Scis tu quidem hercle, mea si conmovi sacra,
Quo pacto et quantas soleam turbellas dare!

CALIDORUS.

In te nunc sunt omnes spes aetati meae.

PSEUDOLUS.

Satin' est, si hanc hodie mulierem efficio tibi,
Tua ut sit, aut si tibi do viginti minas?

CALIDORUS.

Satis, si futurum 'st.

PSEUDOLUS.

Roga me viginti minas.
Ut me effecturum tibi, quod promisi, scias,
Roga obsecro hercle. gestio promittere.

CALIDORUS.

Dabisne argenti mi hodie viginti minas?

PSEUDOLUS.

Dabo, molestus nunc ïam ne sis mihi.

Atque hoc ne dictum tibi neges, dico prius,
Si neminem alium potero, tuum tangam patrem.

CALIDORUS.

Dii te mihi omnes servent! verum si potes,
Pietatis caussa, vel etiam matrem quoque.

PSEUDOLUS.

De istac re in oculum utrumvis conquiescito.

CALIDORUS.

Oculum utrum, anne in aurem?

PSEUDOLUS.

At hoc pervolgatum 'st minus.
Nunc ne quis dictum sibi neget, dico omnibus,
Pube praesenti, in concione, omni poplo,
Omnibus amicis, notisque edico meis,
In hunc diem a me ut caveant, ne credant mihi.

CALIDORUS.

St! tace obsecro hercle.

PSEUDOLUS.

Quid negoti 'st?

CALIDORUS.

Ostium
Lenonis crepuit.

PSEUDOLUS.

Crura mavellem modo.

CALIDORUS.

Atque ipse egreditur penitus perjurum caput.

SCENA II.

BALLIO. LORARII IV. PSEUDOLUS. CALIDORUS.

BALLIO.

Exite, agite, ite, ignavi, male habiti, et male conciliati,
Quorum numquam quidquam quoiquam venit in mentem, ut recte faciant.
Quibus nisi ad hoc exemplum experior, non potest usurpari usura.
Neque ego homines magis asinos umquam vidi, ita plagis costae callent.
Quos dum ferias, tibi plus noceas: eo enim ingenio hi sunt flagritribae,
Qui haec habent consilia, ubi data occasio est, rape, clepe, tene, harpaga,
Bibe, es, fuge: hoc est eorum opus.
Ut mavelis lupos apud ovis linquere, quam hos domi custodes.
At faciem quom aspicias eorum, haud mali videntur; opera fallunt.
Nunc adeo, hanc edictionem nisi animum advortitis omnes,
Nisi somnum socordiamque ex pectore oculisque amovetis,
Ita ego vostra latera loris faciam, ut valide varia sint:

Ut ne peristromata quidem aeque picta sint Campanica,
Neque Alexandrina belluata conchyliata tapetia.
Atque heri ante dixeram omnibus, dederamque eas provincias:
Verum ita vos estis perditi, neglegentes, ingenio inprobo,
Officium vostrum ut vos malo cogatis conmonerier.
Nempe ita animati estis vos. vincite hoc duritia ergo atque me.
Hoc vide sis, ut alias res agunt! hoc agite, hoc animum advortite,
Huc adhibete auris, quae ego loquar, plagigera genera hominum.
Numquam edepol vostrum durius tergum erit, quam terginum hoc meum.
Qui nunc? doletne? hem! sic datur, si quis herum servos spernit.
Assistite omnes contra me, et quae loquor, advortite animum.
Tu qui urnam habes, aquam ingere, face plenum aënum sit cito.
Te, cum securi, caudicali praeficio provinciae.

LORARIUS.

At haec retunsa 'st.

BALLIO.

Sine siet: itidem vos quoque estis plagis omnes.
Num qui minus ea gratia tamen omnium opera utor?

Tibi hoc praecipio, ut niteant aedes. habes quod facias: propera, abi intro.
Tu esto lectisterniator. tu argentum eluito, idem exstruito.
Haec, quom ego a foro revortor, facite, ut offendam parata,
Vorsa, pertersa, strata, lauta, structaque omnia uti sint.
Nam mihi hodie natalis dies est. decet eum omnis vos concelebrare.
Pernam, callum, glandium, sumen, facito in aqua jaceant. satin' audis?
Magnifice volo enim summos viros accipere, ut mihi rem esse reantur.
Intro abite, atque haec cito celebrate, ne mora quae sit, coquus quom veniat,
Mihi. ego eo in macellum, ut piscium quidquid est, pretio praestinem.
I, puere, prae: ne quisquam pertundat cruminam, cautio 'st.
Vel opperire: est quod domi dicere paene fui oblitus.
Auditin'? vobis, mulieres, hanc habeo edictionem:
Vos, quae in mundiciis, molliciis, deliciisque aetatulam agitis,
Viris cum summis inclitae amicae: nunc ego scibo, atque hodie experiar,
Quae capiti, quae ventri operam det, quaeque suae rei, quae somno studeat:

Quam libertam fore mihi credam, et quam venalem, hodie experiar.
Facite hodie, ut mihi munera multa huc ab amatoribus conveniant.
Nam nisi penus annuus hodie convenit, cras populo prostituam vos.
Natalem scitis mihi diem esse hunc. ubi isti sunt, quibus vos oculi estis?
Quibus vitae, quibus deliciae estis? quibus savia? mammilla? mellitae?
Manipulatim mihi munerigeruli facite ante aedis jam hic assint.
Cur ego vestem, aurum, atque ea, quibus est vobis usui, praehibeo? quid mihi
Domi, nisi malum, vostra opera est hodie, inprobae? vino modo cupidae estis:
Eo vos vostros pantices usque adeo madefacitis, quom ego sim hic siccus.
Nunc adeo hoc factum 'st optumum, ut nomine quamque appellem suo:
Ne dictum esse actutum sibi quaepiam vostrarum mihi neget. advortite animum cunctae.
Principio, Hedylium, tecum ago, quae amica es frumentariis,
Quibus cunctis montes maxumi acervi frumenti sunt domi:
Fac sis sit delatum huc mihi frumentum, hunc annum quod satis
Mihi, etiam familiae omni sit meae: atque adeo ut frumento affluam,

Ut civitas nomen mihi conmutet, meque ut praedicet
Lenone ex Ballione regem Jasonem.

CALIDORUS.

Audin' furcifer
Quae loquitur? satin' magnificus tibi videtur?

PSEUDOLUS.

Pol iste,
Atque etiam malificus. sed tace, atque hanc rem gere.

BALLIO.

Aeschrodora tu, quae amicos tibi habes lenonum aemulos
Lanios, qui item ut nos jurando jure male quaerunt rem, audi:
Nisi carnaria tria gravida tergoribus oneri uberi hodie
Mihi erunt, cras te quasi Dircam olim, ut memorant, duo
Gnati Jovis devinxere ad taurum, item hodie stringam ad carnarium: id tibi
Profecto taurus fiet.

PSEUDOLUS.

Nimis sermone hujus ira incendor.
Hunccine hic hominem pati colere juventutem Atticam?
Ubi sunt, ubi latent, quibus aetas integra 'st, qui amant a lenone?
Quin conveniunt? quin una omnes peste hac populum hunc liberant?

Sed nimis sum stultus, nimium fui indoctus, ne illi audeant
Id facere: quibus ut serviant suus amor cogit, simul
Prohibet, faciant advorsum eos quod volunt.

CALIDORUS.

Vah! tace.

PSEUDOLUS.

Quid est?

CALIDORUS.

Male morigerus male facis mihi, quom sermone huic obsonas.

PSEUDOLUS.

Taceo.

CALIDORUS.

At taceas malo multo, quam tacere te dicas.

BALLIO.

Tu autem
Xystilis, fac ut animum advortas, quojus amatores olivi
Dynamin domi habent maxumam.
Si mihi non jam huc culleis oleum deportatur,
Te ipsam culleo ego cras faciam ut deportere in pergulam.
Ibi tibi adeo lectus dabitur, ubi tu haud somnum capias,
Sed ubi usque ad langorem -- tenes, quorsum haec tendant, quae loquor?
En excetra tu, quae tibi amicos tot habes, tam probe oleo onustos,

Num quoipiam 'st hodie tua tuorum opera conservorum
Nitidiusculum caput? aut num ipse egò pulmento utor magis
Unctiusculo? sed scio, tu oleum haud magni pendis, vino te
Devincis. sine modo. reprehendam ego cuncta hercle una opera, nisi
Quidem hodie tu omnia facis, scelesta, haec uti loquor.
Tu autem quae pro capite argentum mihi jam jamque saepe numeras,
Ea pacisci modo scis; sed quae pacta es, non scis solvere.
Phoenicium, tibi haec ego loquor, deliciae summatum virum:
Nisi hodie mihi ex fundis tuorum amicorum omne huc penus affertur,
Cras Phoenicium Phoenicio corio invises pergulam.

SCENA III.

CALIDORUS, PSEUDOLUS, BALLIO.

CALIDORUS.

PSEUDOLE, non audis quae hic loquitur?

PSEUDOLUS.

Audio, here, equidem, atque animum advorto.

CALIDORUS.

Quid mihi es auctor, huic ut mittam, ne amicam hic meam prostituat?

PSEUDOLUS.

Bene curassis. liquido es animo: ego pro me et pro te curabo.
Jamdiu ego huic bene et hic mihi volumus, et amicitia 'st antiqua.
Mittam hodie huic suo die natali malam rem magnam et maturam.

CALIDORUS.

Quid opu 'st?

PSEUDOLUS.

Potin' aliam rem ut cures?

CALIDORUS.

At.

PSEUDOLUS.

Bat.

CALIDORUS.

Crucior.

PSEUDOLUS.

Cor dura.

CALIDORUS.

Non possum.

PSEUDOLUS.

Fac possis.

CALIDORUS.

Quonam pacto possim vincere animum?

PSEUDOLUS.

In rem quod sit, praevortaris, quam re advorsa animo auscultes.

CALIDORUS.

Nugae istaec sunt: non jucundum 'st, nisi amans facit stulte.

PSEUDOLUS.

Pergin'?

CALIDORUS.

O Pseudole mi, sine sim nihili: mitte me sis.

PSEUDOLUS.

Sino, modo ego Abeam.

CALIDORUS.

Mane, mane: jam ut voles me esse, ita ero.

PSEUDOLUS.

Nunc tu sapis.

BALLIO.

It dies; ego mihi cesso. i prae, puere.

CALIDORUS.

Heus, abiit. quin revocas?

PSEUDOLUS.

Quid properas? placide!

CALIDORUS.

At priusquam abeat.

BALLIO.

Quid hoc malum! tam placide is, puere.

PSEUDOLUS.

Hodie nate heus! hodie nate, tibi ego dico, heus hodie nate, redi, et

Respice ad nos., tametsi occupatus, moramur.
mane. sunt conloqui
Qui volunt te.

BALLIO.

Quid hoc est? quis est, qui moram occupato molestam obtulit?

CALIDORUS.

Qui tibi sospitalis fuit.

BALLIO.

Mortuu'st, qui fuit: qui est, vivos est.

PSEUDOLUS.

Nimis superbe.

BALLIO.

Nimis molestus.

CALIDORUS.

Reprehende hominem: assequere.

BALLIO.

I, puere.

PSEUDOLUS.

Accedamus hac obviam.

BALLIO.

Juppiter te perdat, quisquis es.

PSEUDOLUS.

Te volo.

BALLIO.

At vos ego ambos. vorte hac te, puere.

PSEUDOLUS.

Non licet
Conloqui te?

BALLIO.

At mihi non lubet.

CALIDORUS.

Sin tuam est quidpiam in rem?

BALLIO.

Licet:
Ne obsecro vivere, an non licet?

PSEUDOLUS.

Vah, manta.

BALLIO.

Omitte.

CALIDORUS.

Ballio,
Audi.

BALLIO.

Surdus sum: profecto inanilogus es.

CALIDORUS.

Dedi, dum fuit.

BALLIO.

Non peto, quod dedisti.

CALIDORUS.

Dabo, quando erit.

BALLIO.

Ducito,
Quando habebis.

CALIDORUS.

Heu, heu, quam ego malis perdidi modis,
Quod tibi detuli, et quod dedi!

BALLIO.

Mortua re, verba nunc facis,
Stultus es, rem actam agis.

PSEUDOLUS.

Nosce saltem hunc, quis est.

BALLIO.

Jam diu
Scio, qui fuit: nunc quis est is, ipsus sciat. ambula tu.

PSEUDOLUS.

Potin' ut semel modo, Ballio, huc cum lucro respicias?

BALLIO.

Respiciam istoc pretio. nam si sacruficem summo Jovi,
Atque in manibus exta teneam, ut porriciam, interea loci
Si lucri quid detur, potius rem divinam deseram.

PSEUDOLUS.

Non potest pietate obsisti huic, ut res sunt ceterae!
Deos quidem, quos maxume aequom 'st metuere, eos minimi facit.

BALLIO.

Conpellabo. salve multum, serve Athenis pessume.

PSEUDOLUS.

Dii te Deaeque ament vel hujus arbitratu, vel meo:
Vel si dignus alio pacto, neque ament, neque faciant bene.

BALLIO.

Quid agitur, Calidore?

PSEUDOLUS.

Amatur, atque egetur acriter.

BALLIO.

Misereat, si familiam alere possim misericordia.

PSEUDOLUS.

Eia! scimus nos quidem te, qualis sis; ne praedices.
Sed scin' quid nos volumus?

BALLIO.

Pol ego propemodo: ut male sit mihi.

PSEUDOLUS.

Et id, et hoc, quod te revocamus, quaeso, animum advorte.

BALLIO.

Audio.
Atque in pauca, ut occupatus nunc sum, confer, quid velis.

PSEUDOLUS.

Hunc pudet, quod tibi promisit, quaque id promisit die,
Quia tibi minas viginti pro amica etiam non dedit.

BALLIO.

Nimio id quod pudet facilius fertur, quam illud, quod piget.
Non dedisse, istum pudet: me, quia non accepi, piget.

PSEUDOLUS.

At dabit, parabit: aliquot hos dies manta modo.
Nam hic id metuit, ne illam vendas ob simultatem suam.

BALLIO.

Fuit occasio, si vellet, jampridem argentum ut daret.

CALIDORUS.

Quid, si non habui?

BALLIO.

Amabas? invenires mutuom,
Ad Danistam devenires, adderes fenusculum:
Subripuisses patri.

PSEUDOLUS.

Subriperet hic patri, audacissume?
Non periclum 'st, ne quid recte monstres.

BALLIO.

Non lenonium 'st.

CALIDORUS.

Egon' patri subripere possim quidquam, tam cauto seni?
Atque adeo, si facere possem, pietas prohibet.

BALLIO.

Audio.
Pietatem ergo istam amplexator noctu, pro Phoenicio.
Sed quoniam pietatem amori video te praevortere,
Omnes tibi patres sunt? nullu 'st tibi, quem roges mutuom
Argentum?

CALIDORUS.

Quin nomen quoque jam interiit Mutuom.

BALLIO.

Heus tu, postquam hercle isti a mensa surgunt saturi, poti,
Qui suum repetunt, alienum reddunt nato nemini,
Ab alienis cautiores sunt, ne credant alteri.

CALIDORUS.

Nimis miser sum, nummum nusquam reperire argenti queo:
Ita miser et amore pereo, et inopia argentaria.

BALLIO.

Eme die caeca hercle olivom, id vendito oculata die.
Jam hercle vel ducentae fieri possunt praesentes minae.

CALIDORUS.

Perii! an non tum Lex me perdit quina vicenaria?
Metuunt credere omnes.

BALLIO.

Eadem 'st mihi lex, metuo credere.

PSEUDOLUS.

Credere autem? eho, an poenitet te, quanto hic fuerit usui?

BALLIO.

Non est justus quisquam amator, nisi qui perpetuat data,
Datque usque. quando nihil sit, simul amare desinat.

CALIDORUS.

Nihilne te mei miseret?

BALLIO.

Inanis cedis: dicta non sonant.
Atque ego te vivom salvomque vellem.

PSEUDOLUS.

Eho, an jam mortuu 'st?

BALLIO.

Ut ut est: mihi quidem profecto cum istis dictis mortuu 'st.
Illico vixit amator, ubi lenoni placet.
Semper tu ad me cum argentata accedito querimonia.
Nam istoc, quod nunc lamentare, non esse argentum tibi,
Apud novercam querere.

PSEUDOLUS.

Eho, an umquam tu hujus nupsisti patri?

BALLIO.

Dii melius faciant.

PSEUDOLUS.

Fac hoc, quod te rogamus, Ballio;
Mea fide, si isti formidas credere. ego in hoc triduo
Aut terra aut mari alicunde evolvam id argentum tibi.

BALLIO.

Tibi ego credam?

PSEUDOLUS.

Cur non?

BALLIO.

Quia pol, qua opera sic credam tibi,
Una opera alligem fugitivam canem agninis lactibus.

CALIDORUS.

Siccine mihi abs te bene merenti male refertur gratia?

BALLIO.

Quid nunc vis?

CALIDORUS.

Ut opperiare hos sex dies saltem modo,
Ne illam vendas, neu me perdas hominem amantem.

BALLIO.

Animo bono es.
Vel sex menses opperibor.

CALIDORUS.

Euge, homo lepidissume.

BALLIO.

Immo vin' etiam te faciam ex laeto laetantem magis?

CALIDORUS.

Quid jam?

BALLIO.

Quia enim non venalem jam habeo Phoenicium.

CALIDORUS.

Non habes?

BALLIO.

Non hercle vero.

CALIDORUS.

Pseudole, arcesse hostias,
Victimas, lanios; ut ego huic sacruficem summo Jovi:
Nam hic mihi nunc est multo potior Juppiter, quam Juppiter.

BALLIO.

Nolo victimas: agninis me extis placari volo.

CALIDORUS.

Propera, quid stas? arcesse agnos. audin', quid ait Juppiter?

PSEUDOLUS.

Jam hic ero: verum extra portam Metiam currendum 'st prius.

CALIDORUS.

Quid eo?

PSEUDOLUS.

Lanios inde arcessam duos cum tintinnabulis.
Eadem duo greges virgarum inde ulmearum adegero,
Ut hodie ad litationem huic suppetat satias Jovi.
In malam crucem istic ibit Juppiter lenonius.

BALLIO.

Ex tua re non est, ut ego emoriar.

PSEUDOLUS.

Qui dum?

BALLIO.

Ego dicam tibi:
Quia edepol dum ego vivos vivam, numquam eris frugi bonae.

PSEUDOLUS.

Ex tua re non est, ut ego emoriar.

BALLIO.

Qui dum?

PSEUDOLUS.

Sic, quia
Si ego emortuus sim, Athenis te sit nemo nequior.

CALIDORUS.

Dic mihi, obsecro hercle, verum serio, hoc quod te rogo.
Non habes venalem amicam tu meam Phoenicium?

BALLIO.

Non edepol habeo profecto: nam jampridem vendidi.

CALIDORUS.

Quomodo?

BALLIO.

Sine ornamentis, cum intestinis omnibus.

CALIDORUS.

Meam tu amicam vendidisti?

BALLIO.

Valde, viginti minis.

CALIDORUS.

Viginti minis?

BALLIO.

Utrum vis, vel quater quinis minis,
Militi Macedonio. et jam quindecim habeo minas.

CALIDORUS.

Quid ego ex te audio?

BALLIO.

Amicam tuam esse factam argenteam.

CALIDORUS.

Cur id ausus facere?

BALLIO.

Libuit, mea fuit.

CALIDORUS.

Eho! Pseudole,
I, gladium affer.

PSEUDOLUS.

Quid opus gladio?

CALIDORUS.

Qui hunc occidam, atque me.

PSEUDOLUS.

Quin tu te occidis potius? nam hunc fames jam occiderit.

CALIDORUS.

Quid ais, quantum terra tegit, hominum perjurissume?
Juravistin' te illam nulli venditurum, nisi mihi?

BALLIO.

Fateor.

CALIDORUS.

Nempe conceptis verbis.

BALLIO.

Etiam consultis quoque.

CALIDORUS.

Perjuravisti, sceleste.

BALLIO.

At argentum intro condidi.
Ego scelestus nunc argentum promere possum domo:
Tu, qui pius es istoc genere gnatus, nummum non habes.

CALIDORUS.

Pseudole, assiste altrinsecus, atque onera hunc maledictis.

PSEUDOLUS.

Licet.
Numquam ad Praetorem aeque cursim curram, ut emittar manu.

CALIDORUS.

Ingere mala multa.

PSEUDOLUS.

Jam ego te differam dictis meis.
Inpudice.

BALLIO.

Ita est.

PSEUDOLUS.

Sceleste.

BALLIO.

Dicis vera.

PSEUDOLUS.

Verbero.

BALLIO.

Quippini?

CALIDORUS.

Bustirape.

BALLIO.

Certe.

CALIDORUS.

Furcifer.

BALLIO.

Factum optume.

CALIDORUS.

Sociofraude.

BALLIO.

Sunt mea haec ista.

PSEUDOLUS.

Parricida.

BALLIO.

Perge tu.

PSEUDOLUS.

Sacrilege.

BALLIO.

Fateor.

CALIDORUS.

Perjure.

BALLIO.

Vetera vaticinamini.

CALIDORUS.

Legirupa.

BALLIO.

Valide.

PSEUDOLUS.

Pernicies adulescentum.

BALLIO.

Acerrume.

CALIDORUS.

Fur.

BALLIO.

Babae.

PSEUDOLUS.

Fugitive.

BALLIO.

Bombax.

CALIDORUS.

Fraus populi.

BALLIO.

Planissume.

PSEUDOLUS.

Fraudulente.

CALIDORUS.

Inpure leno.

PSEUDOLUS.

Coenum.

BALLIO.

Cantores probos!

CALIDORUS.

Verberavisti patrem atque matrem.

BALLIO.

Atque occidi quoque,
Potius quam cibum praehiberem. num peccavi quidpiam?

PSEUDOLUS.

In pertusum ingerimus dicta dolium: operam ludimus.

BALLIO.

Numquid aliud etiam voltis dicere?

CALIDORUS.

Ecquid te pudet?

BALLIO.

Ted amatorem inventum esse inanem, quasi cassam nucem.
Sed quamquam multa, malaque in me dicta dixistis mihi,
Nisi mihi adtulerit Miles quinque, quas debet, minas,
Sicut haec est praestituta summa ei argento dies:
Si is non aderit, posse opinor facere officium me meum.

CALIDORUS.

Quid id est?

BALLIO.

Si tu argentum adtuleris, cum illo perdiderim fidem.
Hoc meum 'st officium: ego, operae si sit, plus tecum loquar:
Sed sine argento frustra est, quod me tui misereri postulas.
Haec mea 'st sententia, ut tu hinc porro, quid agas, consulas.

CALIDORUS.

Jamne abis?

BALLIO.

Negoti nunc sum plenus.

PSEUDOLUS.

Paulo post magis.

Illic homo meus est: nisi omnes Dii me atque homines deserunt,
Exossabo ego illum simulter itidem ut muraenam coquus.
Sed nunc, Calidore, operam te mihi volo dare.

CALIDORUS.

Ecquid imperas?

PSEUDOLUS.

Hoc ego oppidum admoenire, ut hodie capiatur, volo.
Ad eam rem usu 'st hominem astutum, doctum, scitum, et callidum,
Qui imperata effecta reddat, non qui vigilans dormiat.

CALIDORUS.

Cedo mihi, quid es facturus?

PSEUDOLUS.

Tempori ego faxo scies:
Nolo bis iterare: sat sic longae fiunt Fabulae.

CALIDORUS.

Optumum atque aequissumum oras.

PSEUDOLUS.

Propera, adduc hominem cito:
Pauci ex multis sunt amici, homini qui certi sient.

CALIDORUS.

Ego scio istuc.

PSEUDOLUS.

Ergo utrimque tibi nunc delectum para:
Ex multis exquire illis unum, qui certus siet.

CALIDORUS.

Jam hic faxo aderit.

PSEUDOLUS.

Potin' ut abeas? tibi moram dictis creas.

SCENA IV.

PSEUDOLUS.

POSTQUAM illic hinc abiit, tu astas solus, Pseudole.
Quid nunc acturus, postquam herili filio
Largitus dictis dapsilis? ubi sunt ea?
Quoi neque parata gutta certi consili,
Neque adeo argenti: neque nunc quid faciam scio,
Neque exordiri primum, unde occipias, habes,
Neque ad detexundam telam certos terminos.
Sed quasi Poëta tabulas quom cepit sibi,
Quaerit quod nusquam est gentium, reperit tamen,
Facit illud verisimile, quod mendacium 'st:
Nunc ego Poëta fiam, viginti minae
Quae nusquam nunc sunt gentium, inveniam tamen.
Atque ego huic jam pridem me daturum dixeram,
Ac volui injicere tragulam in nostrum senem:
Verum is, nescio quo pacto, praesensit prius.
Sed conprimenda est mihi vox atque oratio.
Herum eccum video huc una Simonem simul
Cum suo vicino Calliphone incedere.

Ex hoc sepulcro vetere viginti minas
Effodiam ego hodie, quas dem herili filio.
Nunc huc concedam, ut horum sermonem legam.

SCENA V.

SIMO, CALLIPHO, PSEUDOLUS.

SIMO.

Si de damnosis, aut de amatoribus
Dictator fiat nunc Athenis Atticis,
Nemo antecedat filio, credo, meo:
Ita nunc per urbem solus sermo est omnibus,
Eum velle amicam liberare, et quaerere
Argentum ad eam rem. hoc alii mihi renuntiant,
Atque id jam pridem sensi, et subolet mihi.

PSEUDOLUS.

Occisa est haec res, haeret hoc negotium.
Quo in conmeatum volui argentarium
Proficisci, ibi nunc oppido obsepta est via.
Praesensit: nihil est praedae praedatoribus.

CALLIPHO.

Homines qui gestant, quique auscultant crimina,
Si meo arbitratu liceat, omnes pendeant,
Gestores linguis, auditores auribus.
Nam istaec, quae tibi renuntiantur, filium
Te velle amantem argento circumducere,
Forsitan ea tibi dicta sunt mendacia.
Sed si vera ea sunt, ut nunc mos est, maxume,
Quid mirum fecit? quid novom, adulescens homo

Si amat, si amicam liberat?

PSEUDOLUS.

Lepidum senem!

SIMO.

Vetus nolo faciat.

CALLIPHO.

At enim nequidquam nevis.
Vel tu ne faceres tale in adulescentia.
Probum patrem esse oportet, qui gnatum suum
Esse probiorem, quam ipsus fuerit, postulet.
Nam tu quod damni, et quod fecisti flagiti,
Populo viritim potuit dispertirier.
Idne tu miraris, si patrissat filius?

PSEUDOLUS.

Ὦ ζεῦ, quam pauci estis homines commodi!
Ehem, illuc est patrem esse, ut aequom 'st, filio!

SIMO.

Quis hic loquitur? meus hic est quidem servos Pseudolus.
Hic mihi conrumpit filium, scelerum caput.
Hic dux, hic ille est paedagogus: hunc ego
Cupio excruciari.

CALLIPHO.

Jam istaec insipientia est,
Sic iram in promtu gerere. quanto satius est,
Adire blandis verbis, atque exquirere,
Sint illa, necne sint, quae tibi renuntiant?
Bonus animus in mala re dimidium 'st mali.

SIMO.

Tibi auscultabo.

PSEUDOLUS.

Itur ad te, Pseudole:
Orationem tibi para advorsum senem.
Herum saluto primum, ut aequom 'st: postea
Si quid supersit, vicinos inpertio.

SIMO.

Salve. quid agitur?

PSEUDOLUS.

Statur hic ad hunc modum.

SIMO.

Statum vide hominis, Callipho, quam basilicum!

CALLIPHO.

Bene confidenterque astitisse intellego.

PSEUDOLUS.

Decet innocentem, qui sit, atque innoxius,
Servom superbum esse, apud herum potissumum.

CALLIPHO.

Sunt, quae te volumus percontari, quae quasi
Per nebulam nosmet scimus atque audivimus.

SIMO.

Conficiet jam te hic verbis, ut tu censeas
Non Pseudolum, sed Socratem tecum loqui.

PSEUDOLUS.

Ita est. jampridem tu me spernis, sentio:
Parvam esse apud te mihi fidem ipse intellego:
Cupis me esse nequam, tamen ero frugi bonae.

SIMO.

Fac sis vacivas, Pseudole, aedis aurium,
Mea ut migrare dicta possint quo volo.

PSEUDOLUS.

Age, loquere quid vis, tametsi tibi succenseo.

SIMO.

Mihin' domino servos tu succenses?

PSEUDOLUS.

Jam tibi
Mirum id videtur?

SIMO.

Hercle quin, ut tu praedicas,
Cavendum 'st mi abs te irato: atque alio tu modo
Me verberare, atque ego te soleo, cogitas.

CALLIPHO.

Quid censes? edepol merito esse iratum arbitror,
Quom apud te stet parum fides.

SIMO.

Jam sic sino,
Iratus sit: ego, ne quid noceat, cavero.
Sed quid ais? quid hoc, quod te rogo?

PSEUDOLUS.

Si quid vis, roga.
Quod scibo, Delphis tibi responsum dicito.

SIMO.

Advorte ergo animum, et fac sis promissi memor.
Quid ais? ecquam scis filium tibicinam
Meum amare?

PSEUDOLUS.

Ναὶ, ναί.

SIMO.

Liberare quam velit?

PSEUDOLUS.

Καὶ τοῦτο ναὶ ναί.

SIMO.

Ecquas viginti minas
Per sycophantiam atque per doctos dolos
Paritas, ut auferas a me?

PSEUDOLUS.

Abs te ego auferam?

SIMO.

Ita: quas meo gnato des, qui amicam liberet.

PSEUDOLUS.

Fateri δεῖ καὶ τοῦτο ναὶ, καὶ τοῦτο ναί.

CALLIPHO.

Fatetur.

SIMO.

Dixin', Callipho, dudum tibi?

CALLIPHO.

Memini.

SIMO.

Cur, haec ubi tu rescivisti illico,
Celata me sunt? cur non rescivi?

PSEUDOLUS.

Eloquar.
Quia nolebam ex me morem praegigni malum,
Herum ut servos suum criminaret apud herum.

SIMO.

Juberes hunc praecipitem in pistrinum trahi.

CALLIPHO.

Numquid peccatum 'st, Simo?

SIMO.

Immo maxume.

PSEUDOLUS.

Desiste: recte ego rem meam sapio, Callipho.
Peccata mea sunt. animum advorte nunc ïam,
Quapropter te expertem amoris nati habuerim.
Pistrinum in mundo scibam, si id faxem, mihi.

SIMO.

Non a me scibas pistrinum in mundo tibi,
Quom ea mussitabas?

PSEUDOLUS.

Scibam.

SIMO.

Cur non dictum est mihi?

PSEUDOLUS.

Quia illud malum aderat, istuc aberat longius.
Illud erat praesens, huic erant dieculae.

SIMO.

Quid nunc agetis? nam hinc quidem a me non potest
Argentum auferri, qui praesertim senserim.
Ne quisquam credat nummum, jam edicam omnibus.

PSEUDOLUS.

Numquam edepol quoiquam supplicabo, dum quidem
Tu vives: tu mihi hercle argentum dabis:
Abs te equidem sumam.

SIMO.

Tu a me sumes?

PSEUDOLUS.

Strenue.

SIMO.

Excludito mihi hercle oculum, si dedero.

PSEUDOLUS.

Dabis.

Jam dico, ut a me caveas.

CALLIPHO.

Certe edepol scio:

Si abstuleris, mirum et magnum facinus feceris.

PSEUDOLUS.

Faciam.

SIMO.

Si non abstuleris?

PSEUDOLUS.

Virgis caedito.

Sed quid, si abstulero?

SIMO.

Do Jovem testem tibi,

Te aetatem inpune habiturum.

PSEUDOLUS.

Facito, ut memineris.

SIMO.

Egon' ut cavere nequeam, quoi praedicitur?

PSEUDOLUS.

Praedico, ut caveas: dico, inquam, ut caveas: cave.

Hem! istis mihi tu hodie manibus argentum dabis.

CALLIPHO.

Edepol mortalem graphicum, si servat fidem!

PSEUDOLUS.

Servitum tibi me abducito, ni fecero.

SIMO.

Bene atque amice dicis: nam nunc haud meus es.

PSEUDOLUS.

Vin' etiam dicam, quod vos magis miremini?

CALLIPHO.

Studeo hercle audire, nam ted ausculto libens.

SIMO.

Agedum, nam satis libenter te ausculto loqui.

PSEUDOLUS.

Priusquam istam pugnam pugnabo, ego etiam prius
Dabo aliam pugnam claram et conmemorabilem.

SIMO.

Quam pugnam?

PSEUDOLUS.

Hem, ab hoc lenone vicino tuo
Per sycophantiam atque per doctos dolos
Tibicinam illam, tuus quam gnatus deperit,
Ea circumducam lepide lenonem.

SIMO.

Quid est?

PSEUDOLUS.

Effectum hoc hodie reddam utrumque ad vesperum.

SIMO.

Siquidem istaec opera, ut praedicas, perfeceris,
Virtute regi Agathocli antecesseris.
Sed si non faxis, numquid caussae est, illico
Quin te in pistrinum condam?

PSEUDOLUS.

Non unum quidem
Diem modo, verum hercle in omnis, quantum est. sed si effecero,
Dabin' mi argentum, quod dem lenoni illico
Tua voluntate?

CALLIPHO.

Jus bonum orat Pseudolus:
Dabo, inque.

SIMO.

At enim scin' quid mihi in mentem venit?
Quid si hice inter se consenserunt, Callipho,
Aut de conpacto faciunt consutis dolis,
Qui me argento circumvortant?

PSEUDOLUS.

Quis me audacior
Sit, si istuc facinus audeam facere? immo sic, Simo,
Si sumus conpecti, sive consilium umquam inivimus
De istac re, aut si de ea re umquam inter nos convenimus:
Quasi in libro quom scribuntur calamo literae,
Stilis me totum usque ulmeis conscribito.

SIMO.

Indice ludos nunc ïam, quando lubet.

PSEUDOLUS.

Da in hunc diem operam, Callipho, quaeso mihi,
Ne quo te ad aliud occupes negotium.

CALLIPHO.

Quin rus uti irem, jam heri constitueram.

PSEUDOLUS.

At nunc disturba, quas statuisti, machinas.

CALLIPHO.

Nunc non abire certum 'st istac gratia.
Lubido est ludos tuos spectare, Pseudole.
Et si hunc videbo non dare argentum tibi,
Quod dixit: potius quam id non fiat, ego dabo.

SIMO.

Non demutabo.

PSEUDOLUS.

Namque edepol, si non dabis,
Clamore magno et multum flagitabere.
Agite, amolimini hinc vos intro nunc ïam,
Ac meis vicissim date locum fallaciis.

SIMO.

Fiat, geratur mos tibi.

PSEUDOLUS.

Sed te volo
Domi usque adesse.

SIMO.

Quin tibi hanc operam dico.

CALLIPHO.

At ego ad forum ibo: jam hic adero.

SIMO.

Actutum redi.

PSEUDOLUS.

Suspicio est mihi nunc vos suspicarier,
Me idcirco haec tanta facinora promittere,

Qui vos oblectem, hanc Fabulam dum transigam,
Neque sim facturus, quod facturum dixeram.
Non demutabo. atque etiam certum, quod sciam,
Quo sim facturus pacto, nihil etiam scio;
Nisi quia futurum 'st. nam qui in Scenam provenit
Novo modo, novom aliquid afferre addecet.
Si id facere nequeat, det locum illi, qui queat.
Concedere aliquantisper hinc mi intro libet,
Dum concenturio in corde sycophantias.
Tibicen vos interea hic delectaverit.

ACTUS II.

SCENA I.

PSEUDOLUS.

PROH Juppiter, ut mihi, quidquid ago, lepide omnia prospereque eveniunt!
Neque quod dubitem, neque quod timeam, meo in pectore conditum 'st consilium.
Nam ea stultitia est, facinus magnum timido cordi credere. nam omnes
Res perinde sunt, ut agas, ut eas magnifacias. nam ego in meo
Pectore prius ita paravi copias duplicis, triplicis dolos,
Perfidias: ut ubicumque cum hostibus congrediar, majorum meûm

Fretus virtute dicam, mea industria et malitia, fraudulentia,
Facile ut vincam, facile ut spoliem meos perduellis meis perfidiis.
Nunc inimicum ego hunc communem, meum atque vostrum omnium
Ballionem, exballistabo lepide. date operam modo. hoc egó oppidum
Admoenire, ut hoc die capiatur, volo: atque ad hoc meas legiones
Adducam. si hoc expugno, facilem ego hanc rem meis civibus faciam.
Post ad oppidum hoc vetus continuo mecum exercitum protinus obducam:
Inde me et simul participes omnis meos praeda onerabo, atque opplebo:
Metum et fugam perduellibus meis injiciam, me esse ut sciant natum,
Quo sum genere gnatus. magna me facinora decet efficere,
Quae post mihi clara, et diu clueant. sed hunc quem video, quis hic est,
Qui oculis meis obviam ignorabilis objicitur? libet scire
Quid hic velit, cum machaera: et huic, quam rem agat, hinc dabo insidias.

SCENA II.

HARPAX, PSEUDOLUS.

HARPAX.

Hi loci sunt, atque hae regiones, quae mihi ab hero sunt demonstratae:
Ut ego oculis rationem capio, quam mihi ita dixit herus meus miles,
Septimas esse aedis a porta, ubi ille habitat leno, quoi jussit
Symbolum me ferre, et hoc argentum. nimis velim, certum qui
Mihi faciat, Ballio leno ubi hic habitat.

PSEUDOLUS.

St. tace, tace;
Meus hic est homo, ni omnes Dii atque homines deserunt. novo consilio
Nunc mihi opus est: nova res subito mihi haec objecta est:
Hoc praevortar principio: illa omnia missa habeo, quae ante agere occepi.
Jam pol ego hunc stratioticum nuntium advenientem probe percutiam.

HARPAX.

Ostium pultabo, atque intus evocabo aliquem foras.

PSEUDOLUS.

Quisquis es, conpendium ego te facere pultandi volo;

Nam ego precator et patronus foribus processi foras.

HARPAX.

Tune es Ballio?

PSEUDOLUS.

Immo vero ego ejus sum Subballio.

HARPAX.

Quid istuc verbi est?

PSEUDOLUS.

Condus promus sum, procurator peni.

HARPAX.

Quasi te dicas atriensem.

PSEUDOLUS.

Immo atriensi ego impero.

HARPAX.

Quid tu, servosne es, an liber?

PSEUDOLUS.

Nunc quidem etiam servio.

HARPAX.

Ita videre, et non videre dignus qui liber sies.

PSEUDOLUS.

Non soles respicere te, quom dicas injuste alteri?

HARPAX.

Hunc hominem malum esse oportet.

PSEUDOLUS.

Dii me servant atque amant.
Nam haec mihi incus est: procudam ego hodie hinc multos dolos.

HARPAX.

Quid illic secum solus loquitur?

PSEUDOLUS.

Quid ais tu, adulescens?

HARPAX.

Quid est?

PSEUDOLUS.

Esne tu, an non es, ab illo milite Macedonio,
Servos ejus, qui hinc a nobis est mercatus mulierem?
Qui argenti hero meo Lenoni quindecim dederat minas,
Quinque debet?

HARPAX.

Sum. sed ubi tu me novisti gentium,
Aut vidisti, aut conlocutus? nam equidem Athenas antidhac
Numquam adveni, neque te vidi ante hunc diem umquam oculis meis.

PSEUDOLUS.

Quia videre inde esse: nam olim quom abiit, argento haec dies
Praestituta 'st, quoad referret nobis; neque dum retulit.

HARPAX.

Immo adest.

PSEUDOLUS.

Tun' adtulisti?

HARPAX.

Egomet.

PSEUDOLUS.

Quid dubitas dare?

HARPAX.

Tibi ego dem?

PSEUDOLUS.

Mihi hercle vero, qui res rationesque heri
Ballionis curo, accepto, expenso, et quoi debet dato.

HARPAX.

Siquidem hercle etiam supremi promtes thesauros Jovis,
Tibi libellam argenti numquam credam.

PSEUDOLUS.

Dum tu strenuas,
Res erat soluta.

HARPAX.

Vinctam potius sic servavero.

PSEUDOLUS.

Vae tibi! tu inventus vero, meam qui furcilles fidem!
Quasi mihi non sexcenta tanta soli soleant credier!

HARPAX.

Potest, ut alii ita arbitrentur, et ego ut ne credam tibi.

PSEUDOLUS.

Quasi tu dicas, me te velle argento circumducere.

HARPAX.

Immo vero quasi tu dicas, quasique ego autem id suspicer.
Sed quid est tibi nomen?

PSEUDOLUS.

Servos est huic lenoni Syrus,
Eum esse me dicam. Syrus sum.

HARPAX.

Syrus?

PSEUDOLUS.

Id est nomen mihi.

HARPAX.

Verba multa facimus: herus si tuus domi est, quin provocas:
Ut id agam, quod missus huc sum? quidquid est nomen tibi.

PSEUDOLUS.

Si intus esset, evocarem. verum si dare vis mihi,
Mage erit solutum, quam si ipsi dederis.

HARPAX.

At enim scin' quid est?
Reddere hoc, non perdere, herus me misit. nunc certo scio
Hoc, febrim tibi esse, quia non licet hoc injicere ungulas.
Ego, nisi ipsi Ballioni, nummum credam nemini.

PSEUDOLUS.

At illic nunc negotiosu 'st: res agitur apud judicem.

HARPAX.

Dii bene vortant. at ego quando eum esse censebo domi,
Rediero. tu epistolam hanc a me accipe, atque illi dato.

Nam istic symbolum est inter herum meum et tuum de muliere.

PSEUDOLUS.

Scio equidem, ut qui argentum afferret, atque expressam imaginem
Suam huc ad nos, cum eo aibat velle mitti mulierem.
Nam hic quoque exemplum reliquit ejus.

HARPAX.

Omnem rem tenes.

PSEUDOLUS.

Quid ego ni teneam?

HARPAX.

Dato ergo istum symbolum illi.

PSEUDOLUS.

Licet.
Sed quid est tibi nomen?

HARPAX.

Harpax.

PSEUDOLUS.

Apage te, Harpax, haud places.
Huc quidem hercle haud ibis intro, ne quid harpax feceris.

HARPAX.

Hostes vivos rapere soleo ex acie: ex hoc nomen mihi est.

PSEUDOLUS.

Pol te multo magis, opinor, vasa ahenea ex aedibus.

HARPAX.

Non ita est. sed scin' quid te orem, Syre?

PSEUDOLUS.

Sciam, si dixeris.

HARPAX.

Ego devortor extra portam huc in tabernam tertiam,
Apud anum illam doliarem, cludam, crassam, Chrysidem.

PSEUDOLUS.

Quid nunc vis?

HARPAX.

Inde ut me arcessas, herus tuus ubi venerit.

PSEUDOLUS.

Tuo arbitratu, maxume.

HARPAX.

Nam ut lassus veni de via,
Me volo curare.

PSEUDOLUS.

Sane sapis, et consilium placet:
Sed vide sis, ne in quaestione sis, quando arcessam, mihi.

HARPAX.

Quin ubi prandero, dabo operam somno.

PSEUDOLUS.

Sane censeo.

HARPAX.

Nunc quid vis?

PSEUDOLUS.

Dormitum ut abeas.

HARPAX.

Abeo.

PSEUDOLUS.

Atque audin', Harpage?
Jube sis te opperiri: beatus eris, si consudaveris.

SCENA III.

PSEUDOLUS.

Dii inmortales! conservavit me illic homo adventu suo.
Suo viatico reduxit me usque ex errore in viam.
Nam ipsa mihi Opportunitas non potuit opportunius
Advenire, quam haecc' adlata 'st mi opportune epistola.
Nam haec adlata cornucopiae est, ubi inest quidquid volo.
Hic doli, hic fallaciae omnes sunt: hic sunt sycophantiae,
Hic argentum 'st, hic amanti amica herili filio.
Atque ego nunc me ut gloriosum faciam, ut copi pectore,
Quo modo quidque agerem, ut lenoni subriperem mulierculam,
Jam instituta, ornata, cuncta in ordine animo ut volueram,
Certa, deformata habebam: sed profecto hoc sic erit.

Centum doctum hominum consilia sola haec devincit Dea
Fortuna. atque hoc verum 'st: proinde ut quisque fortuna utitur,
Ita praecellet, atque exinde sapere eum omnes dicimus.
Bene ubi quod consilium discimus accidisse, hominem catum
Eum esse declaramus: stultum autem illum, quoi vortit male.
Stulti haud scimus, frustra ut simus, quom quid cupienter dari
Petimus nobis, quasi, quid in rem sit, possimus noscere.
Certa amittimus, dum incerta petimus: atque hoc evenit,
In labore atque in dolore ut mors obrepat interim.
Sed jam satis est philosophatum. nimis diu et longum loquor.
Dii inmortales! aurichalco contra non carum fuit
Meum mendacium, hic modo quod subito conmentus fui,
Quia lenonis me esse dixi. nunc ego hac epistola
Tres deludam; herum, et lenonem, et qui hanc mihi dedit epistolam.
Euge, par pari! aliud autem, quod cupiebam, contigit.
Venit, eccum, Calidorus, ducit nescio quem secum simul.

SCENA IV.

CALIDORUS. CHARINUS. PSEUDOLUS.

CALIDORUS.

Dulcia atque amara apud te sum elocutus omnia.
Scis amorem, scis laborem, scis egestatem meam.

CHARINUS.

Conmemini omnia: id tu modo, quid me vis facere, fac sciam.

CALIDORUS.

Quom haec tibi alia sum elocutus, ut scires de symbolo.

CHARINUS.

Omnia, inquam. tu modo, quid me facere vis, fac ut sciam.

CALIDORUS.

Pseudolus mihi ita imperavit, ut aliquem hominem strenuum,
Benevolentem adducerem ad se.

CHARINUS.

Servas imperium probe;
Nam et amicum et benevolentem ducis. sed istic Pseudolus
Novos mihi est.

CALIDORUS.

Nimium 'st mortalis graphicus: heuretes mihi est:
Is mihi haec esse effecturum dixit, quae dixi tibi.

PSEUDOLUS.

Magnifice hominem conpellabo.

CALIDORUS.

Cuja vox sonat?

PSEUDOLUS.

Io, io, io.
Te te te, tyranne, te rogo: qui imperitas Pseudolo,
Quaero: quoi ter, trina, triplicia, tribus modis, tria gaudia,
Artibus tribus, ter demeritas dem laetitias, de tribus
Fraude partas; per malitiam, et per dolum et fallaciam,
In libello hoc obsignato ad te adtuli pauxillulo.

CALIDORUS.

Illic homo est.

CHARINUS.

Ut paratragoediat carnufex!

CALIDORUS.

Confer gradum
Contra pariter.

PSEUDOLUS.

Porrige audaciter ad salutem brachium.

CHARINUS.

Dic, utrum Spemne an Salutem te salutem, Pseudole?

PSEUDOLUS.

Immo utrumque.

CHARINUS.

Utrumque, salve. sed quid actum 'st?

PSEUDOLUS.

Quid times?

CALIDORUS.

Adtuli hunc.

PSEUDOLUS.

Quid, adtulisti?

CALIDORUS.

Adduxi, volui dicere.

PSEUDOLUS.

Quis istic est?

CALIDORUS.

Charinus.

PSEUDOLUS.

Euge! οἰωνὸν Χαρῖνον ποιῶ.

CHARINUS.

Quin tu quidquid opu 'st, audacter imperas?

PSEUDOLUS.

Tam gratia est.
Bene sit, Charine: nolo tibi molestos esse nos.

CHARINUS.

Vos molestos mihi? molestum 'st id quidem.

PSEUDOLUS.

Tum tu igitur mane.

CHARINUS.

Quid istuc est?

PSEUDOLUS.

Epistolam modo hanc intercepi, et symbolum.

CHARINUS.

Symbolum? quem symbolum?

PSEUDOLUS.

Qui a milite adlatu 'st modo.
Ejus servo, qui hunc ferebat cum quinque argenti minis,
Tuam qui amicam hinc arcessebat; ei os sublevi modo.

CALIDORUS.

Quomodo?

PSEUDOLUS.

Horum caussa haec agitur spectatorum Fabula.
Hi sciunt, qui hic affuerunt, vobis post narravero.

CALIDORUS.

Quid nunc agimus?

PSEUDOLUS.

Liberam hodie tuam amicam amplexabere.

CALIDORUS.

Egone?

PSEUDOLUS.

Tute.

CALIDORUS.

Ego?

PSEUDOLUS.

Ipsus, inquam: siquidem hoc vivet caput.
Si modo mihi hominem invenietis propere.

CHARINUS.

Qua facie?

PSEUDOLUS.

Malum,
Callidum, doctum, qui quando principium prehenderit,
Porro sua virtute teneat, quid se facere oporteat.
Atque eum, qui non hic usitatus saepe sit.

CHARINUS.

Si servos est,
Numquid refert?

PSEUDOLUS.

Immo multo mavolo quam liberum.

CHARINUS.

Posse opinor me dare hominem tibi malum et doctum, modo
Qui a patre advenit Carysto: nec dum exiit ex aedibus
Quoquam, neque Athenas advenit umquam, ante hesternum diem.

PSEUDOLUS.

Bene juvas. sed quinque inventis opus est argenti minis
Mutuis, quas hodie reddam: nam hujus mihi debet pater.

CHARINUS.

Ego dabo, ne quaere aliunde.

PSEUDOLUS.

O hominem opportunum mihi!
Etiam opu 'st chlamyde, et machaera, et petaso.

CHARINUS.

Possum a me dare.

PSEUDOLUS.

Dii inmortales, non Charinus mihi hic quidem est, sed Copia!
Sed istic servos, ex Carysto huc qui advenit, quid sapit?

CHARINUS.

Hircum ab alis.

PSEUDOLUS.

Manuleatam tunicam habere hominem decet.
Ecquid habet is homo aceti in pectore?

CHARINUS.

Atque acidissumi.

PSEUDOLUS.

Quid, si opus sit, ut dulce promat indidem, ecquid habet?

CHARINUS.

Rogas?
Murrhinam, passum, defrutum, melinam, mel quojusmodi.
Quin in corde instruere quondam coepit thermopolium.

PSEUDOLUS.

Eugepae! lepide, Charine, me meo ludo lamberas.
Sed quid nomen esse dicam ego isti servo?

CHARINUS.

Simiae.

PSEUDOLUS.

Scitne in re advorsa vorsari?

CHARINUS.

Turbo non aeque citu 'st.

PSEUDOLUS.

Ecquid argutu 'st?

CHARINUS.

Malorum facinorum saepissume.

PSEUDOLUS.

Quid, quom manifesto tenetur?

CHARINUS.

Anguilla 'st, elabitur.

PSEUDOLUS.

Ecquid is homo scitu 'st?

CHARINUS.

Plebiscitum non est scitius.

PSEUDOLUS.

Probus homo est, ut praedicare te audio.

CHARINUS.

Immo si scias,
Ubi te aspexerit, narrabit ultro, quid sese velis.
Sed quid es acturus?

PSEUDOLUS.

Dicam: ubi hominem exornavero,
Subdititium fieri ego illum militis servom volo:
Symbolum hunc ferat lenoni cum quinque argenti minis:
Mulierem ab lenone abducat. hem tibi omnem fabulam!
Ceterum quo quidque pacto faciat, ipsi dixero.

CALIDORUS.

Quid nunc igitur stamus?

PSEUDOLUS.

Hominem cum ornamentis omnibus
Exornatum adducite ad me jam ad trapezitam Aeschinum.
Sed properate.

CHARINUS.

Prius illic erimus, quam tu.

PSEUDOLUS.

Abite ergo ocius.
Quidquid incerti mihi in animo prius, aut ambiguum fuit,
Nunc liquet, nunc defaecatum 'st: cor mihi nunc pervium 'st.
Omnis ordines sub signis ducam, legiones meas,
Avi sinistra, auspicio liquido, atque ex sententia:
Confidentia 'st inimicos meos me posse perdere.
Nunc ibo ad forum, atque onerabo meis praeceptis Simiam,
Quid agat, ne quid titubet, docte ut hanc ferat fallaciam.
Jam ego hoc ipsum oppidum expugnatum faxo erit lenonium.

ACTUS III.

SCENA I.

PUER.

Quoi servitutem Dii danunt lenoniam

Puero, atque eidem si addunt turpitudinem,
Nae illi, quantum ego nunc corde consipio meo,
Malam rem magnam, multasque aerumnas danunt.
Velut haec mihi evenit servitus, ubi ego omnibus
Parvis magnisque miseriis praefulcior:
Neque ego amatorem mihi invenire ullum queo:
Qui amet me, ut curer tandem nitidiuscule.
Nunc huic lenoni est hodie natalis dies:
Interminatus est a minimo ad maxumum,
Si quis non hodie munus misisset sibi,
Eum cras cruciatu maxumo perbitere.
Nunc nescio hercle rebus quid faciam meis.
Neque ego illud possum, quod illi, qui possunt, solent.
Nunc nisi lenoni munus hodie misero,
Cras mihi potandus fructus est fullonius.
Eheu! quam illae rei ego etiam nunc sum parvolus!
Atque edepol ut nunc male eum metuo miser!
Si quispiam det, quoi manus gravior siet,
Quamquam illud ajunt magno gemitu fieri,
Comprimere dentes videor posse aliquo modo.
Sed conprimenda est mihi vox atque oratio,
Herus eccum recipit se domum, et ducit coquom.

SCENA II.

BALLIO. COQUUS. PUER.

BALLIO.

FORUM coquinum qui vocant, stulte vocant,
Nam non coquinum 'st, verum furinum 'st forum:
Nam si ego juratus pejorem hominem quaererem,
Coquom non potui, quam hunc, quem duco, ducere
Multiloquom, gloriosum, insulsum, inutilem:
Quin ob eam rem Orcus recipere hunc ad se noluit,
Ut esset hic, qui mortuis coenam coquat.
Nam hic solus illis coquere, quod placeat, potest.

COQUUS.

Si me arbitrabare isto pacto, ut praedicas,
Cur conducebas?

BALLIO.

Inopia: alius non erat:
Sed cur sedebas in foro, si eras coquus
Tu solus praeter alios?

COQUUS.

Ego dicam tibi:
Hominum avaritia ego sum factus inprobior coquus,
Non meopte ingenio.

BALLIO.

Qua istuc ratione?

COQUUS.

Eloquar.
Quia enim quom extemplo veniunt conductum coquom,
Nemo illum quaerit, qui optumus, et carissumu 'st:
Illum conducunt potius, qui vilissumu 'st.
Hoc ego fui hodie solus obsessor fori.
Illi drachmis iisent miseri: me nemo potest
Minoris quisquam nummo, ut surgam, subigere.
Non ego item coenam condio, ut alii coqui,
Qui mihi condita prata in patinis proferunt,
Boves qui convivas faciunt, herbasque oggerunt,
Eas herbas herbis aliis porro condiunt,
Indunt coriandrum, feniculum, allium, atrum olus:
Adponunt rumicem, brassicam, betam, blitum,
Eo laserpicii libram pondo diluunt:
Teritur sinapis scelera cum illis: qui terunt,
Priusquam teruerunt, oculi ut exstillent, facit.
Ei homines coenas sibi coquint. quom condiunt,
Non condimentis condiunt, sed strigibus,
Vivis convivis intestina quae exedint.
Hoc hic quidem homines tam brevem vitam colunt,
Quom hasce herbas hujusmodi in suum alvom congerunt,
Formidolosas dictu, non esu modo:
Quas herbas pecudes non edunt, homines edunt.

BALLIO.

Quid tu? divinis condimentis utere,
Qui prorogare vitam possis hominibus,
Qui ea culpes condimenta?

COQUUS.

Audacter dicito:
Nam vel ducenos annos poterunt vivere,
Meas qui esitabunt escas, quas condivero.
Nam ego cicilendrum quando in patinas indidi,
Aut sipolindrum, aut macidem, aut sancaptidem,
Eae ipsae sese patinae fervefaciunt illico.
Haec ad Neptuni pecudes condimenta sunt:
Terrestres pecudes cicimandro condio,
Aut happalopside, aut cataractria.

BALLIO.

At te Juppiter
Diique omnes perdant, cum condimentis tuis,
Cumque tuis istis omnibus mendaciis.

COQUUS.

Sine sis loqui me.

BALLIO.

Loquere, atque i in malam crucem.

COQUUS.

Ubi omnes patinae fervent, omnis aperio,
Is odos demissis pedibus in coelum volat.

BALLIO.

Odor demissis pedibus?

COQUUS.

Peccavi insciens.

BALLIO.

Quid est?

COQUUS.

Quia enim demissis manibus volui dicere.
Eum in odorem coenat Juppiter cotidie.

BALLIO.

Si nusquam is coctum, quidnam coenat Juppiter?

COQUUS.

It incoenatus cubitum.

BALLIO.

I in malam crucem.
Istaccine caussa tibi hodie nummum dabo?

COQUUS.

Fateor equidem, esse me coquom carissumum:
Verum pro pretio facio, ut opera appareat
Mea, quo conductus veni.

BALLIO.

Ad furandum quidem.

COQUUS.

An invenire postulas quemquam coquom,
Nisi milvinis aut aquilinis ungulis?

BALLIO.

An tu coquinatum te ire quoquam postulas,
Quin ibi constrictis ungulis coenam coquas?
Nunc adeo tu, qui meus es, jam edico tibi,
Uti nostra properes amoliri omnia:
Tum ut hujus oculos in oculis habeas tuis:
Quoquo hic spectabit, eo tu spectato simul:
Si quo hic gradietur, pariter progrediminor.
Manum si protollet, pariter proferto manum.

Suum si quid sumet, id tu sinito sumere:
Si nostrum sumet, tu teneto altrinsecus.
Si iste ibit, ito; stabit, astato simul.
Si conquiniscet istic, ceveto simul.
Item his discipulis privos custodes dabo.

COQUUS.

Habe modo bonum animum.

BALLIO.

Quaeso, qui possim, doce,
Animum bonum habere, qui te ad me adducam domum?

COQUUS.

Quia sorbitione faciam ego te hodie mea,
Item ut Medea Peliam concoxit senem:
Quem medicamento, et suis venenis dicitur
Fecisse rursus ex sene adulescentulum:
Item ego te faciam.

BALLIO.

Eho, an tu etiam veneficus?

COQUUS.

Immo edepol vero hominum servator magis.

BALLIO.

Hem mane. quanti istuc unum me coquinare perdoces?

COQUUS.

Quid?

BALLIO.

Ut te servem, ne quid subripias mihi.

COQUUS.

Si credis, nummo; si non, ne mina quidem.

Sed utrum amicis hodie, an inimicis tuis
Daturus coenam?

BALLIO.

Pol ego amicis, scilicet.

COQUUS.

Quin tu illo inimicos potius, quam amicos vocas:
Nam ego ita convivis coenam conditam dabo
Hodie, atque ita suavi suavitate condiam,
Ut quisque quidque conditum gustaverit,
Ipsos sibi faciam ut digitos praerodat suos.

BALLIO.

Quaeso hercle priusquam quidquam convivis dabis,
Gustato tute prius, et discipulis dato,
Ut praerodatis vostras furtificas manus.

COQUUS.

Fortasse haec tu nunc mihi non credas quae loquor.

BALLIO.

Molestus ne sis, nimium jam tinnis, non places.
Hem! illic ego habito. intro huc abi, et coenam coque
Propere.

COQUUS.

Quin is accubitum, et convivas cedo.
Conrumpitur jam coena.

BALLIO.

Hem! subolem sis vide!
Jam hic quoque scelestus, est coqui sublingio.
Profecto, quid nunc primum caveam, nescio,

Ita in aedibus sunt fures: praedo in proxumo est.
Jam a me hic vicinus apud forum paulo prius
Pater Calidori opere petivit maxumo,
Ut mihi caverem a Pseudolo servo suo,
Neu fidem ei haberem. nam eum circumire in hunc diem,
Ut me, si posset, muliere intervorteret,
Eum promisisse firmiter dixit sibi,
Sese abducturum a me dolis Phoenicium.
Nunc ibo intro, atque edicam familiaribus,
Profecto ne quis quidquam credat Pseudolo.

ACTUS IV.

SCENA I.

PSEUDOLUS. SIMIA.

PSEUDOLUS.

Si umquam quemquam Dii inmortales voluere esse auxilio adjutum,
Tum me et Calidorum servatum volunt esse, et lenonem exstinctum,
Quom te adjutorem genuere mihi, tam doctum hominem atque astutum.
Sed ubi illic est? sumne ego homo insipiens, qui haec mecum egomet loquor solus?
Dedit verba mihi hercle, ut opinor, malus quom malo stulte cavi.

Tum pol ego interii, homo si ille abiit: neque hoc opus, quod volui, ego hodie efficiam.
Sed eccum! video verbeream statuam. ut magnifice infert sese!
Hem! te hercle ego circumspectabam: nimis metuebam male, ne abiisses.

SIMIA.

Fuit meum officium, ut facerem: fateor.

PSEUDOLUS.

Ubi restiteras?

SIMIA.

Ubi mihi libitum est.

PSEUDOLUS.

Istuc ego jam satis scio.

SIMIA.

Cur ergo, quod scis, me rogas?

PSEUDOLUS.

At hoc volo monere te.

SIMIA.

Monendus ne me moneat.

PSEUDOLUS.

Nimis tandem ego abs te contemnor.

SIMIA.

Quippe ego te ni contemnam, stratioticus homo qui cluear?

PSEUDOLUS.

Jam
Hoc volo, quod occeptum 'st, agi.

SIMIA.

Numquid agere aliud me vides?

PSEUDOLUS.

Ambula ergo cito.

SIMIA.

Immo otiose volo.

PSEUDOLUS.

Haec ea occasio est, dum ille dormit,
Volo tu prior ut occupes adire.

SIMIA.

Quid properas? placide.
Ne time. ita ille faxit Juppiter, ut ille palam ibidem assiet,
Quisquis ille est, qui adest a Milite. numquam edepol erit ille potior
Harpax, quam ego. habe animum bonum: pulchre ego hanc explicatam tibi rem dabo.
Sic ego illum dolis atque mendaciis in timorem dabo
Militarem advenam, ipse sese ut neget eum esse qui siet,
Meque ut esse autumet, qui ipsus est.

PSEUDOLUS.

Qui potest?

SIMIA.

Occidis me;
Quom istuc rogitas.

PSEUDOLUS.

O hominem lepidum! te quoque etiam dolis
Atque etiam mendaciis, Juppiter te mihi servet.

SIMIA.

Immo mihi. sed vide, ornatus hic satis me condecet?

PSEUDOLUS.

Optume habet.

SIMIA.

Esto.

PSEUDOLUS.

Tantum tibi boni Dii inmortales duint,
Quantum tu tibi optes. nam si exoptem, quantum dignus, tantum dent,
Minus nihilo est. neque ego hoc homine quemquam vidi magis malum
Et maleficum.

SIMIA.

Tun' id mihi?

PSEUDOLUS.

Taceo. sed ego quae tibi dona
Dabo et faciam, si hanc rem sobrie accurassis!

SIMIA.

Potin' ut taceas?
Memorem inmemorem facit, qui monet quod memor meminit. teneo omnia.
In pectore condita sunt, meditati sunt doli docte.

PSEUDOLUS.

Probus hic est
Homo.

SIMIA.

Neque hic est, neque ego.

PSEUDOLUS.

At vide ne titubes.

SIMIA.

Potin' ut taceas?

PSEUDOLUS.

Ita me Dii ament.

SIMIA.

Ita non facient, mera jam mendacia fundes.

PSEUDOLUS.

Ut ego ob tuam, Simia, perfidiam te amo et metuo, et magnifico!

SIMIA.

Ego istuc aliis dare condidici. mihi obtrudere non potes palpum.

PSEUDOLUS.

Ut ego te hodie accipiam lepide, ubi effeceris hoc opus!

SIMIA.

Ha ha he!

PSEUDOLUS.

Lepido victu, vino, unguentis, et inter pocula pulpamentis:
Ibidem una aderit mulier lepida, tibi savia super savia quae det.

SIMIA.

Lepide accipis me.

PSEUDOLUS.

Immo si efficis, tum faxo magis dicas.

SIMIA.

Nisi effecero, cruciabiliter carnufex me accipito.
Sed propera mihi monstrare, ubi ostium lenonis aedium.

PSEUDOLUS.

Tertium hoc est.

SIMIA.

St! tace, aedes hiscunt.

PSEUDOLUS.

Credo, animo male 'st
Aedibus.

SIMIA.

Quid jam?

PSEUDOLUS.

Quia edepol ipsum lenonem evomunt.

SIMIA.

Illiccine est?

PSEUDOLUS.

Illic est.

SIMIA.

Mala merx est.

PSEUDOLUS.

Illuc sis vide:
Non prorsus, verum ex transvorso cedit, quasi cancer solet.

SCENA II.

BALLIO. PSEUDOLUS. SIMIA.

BALLIO.

MINUS malum hunc hominem esse opinor, quam esse censebam coquom:

Nam nihil etiam dum harpagavit, praeter cyathum et cantharum.

PSEUDOLUS.

Heus tu! nunc occasio est et tempus.

SIMIA.

Tecum sentio.

PSEUDOLUS.

Ingredere in viam dolose: et ego hic in insidiis ero.

SIMIA.

Habui numerum sedulo, hoc est sextum a porta proxumum
Angiportum, in id angiportum me devorti jusserat:
Quotumas aedis dixerit, id ego admodum incerto scio.

BALLIO.

Quis hic homo chlamydatus est, aut unde est, aut quem quaeritat?
Peregrina facies videtur hominis, atque ignobilis.

SIMIA.

Sed eccum, qui ex incerto faciet mihi, quod quaero, certius.

BALLIO.

Ad me adit recta. unde ego hominem hunc esse dicam gentium?

SIMIA.

Heus tu, qui cum hirquina astas barba, responde quod rogo.

BALLIO.

Eho, an non prius salutas?

SIMIA.

Nulla est mihi salus dataria.

BALLIO.

Nam pol hinc tantumdem accipies.

PSEUDOLUS.

Jam inde a principio probi.

SIMIA.

Ecquem in angiporto hoc hominem tu novisti? te rogo.

BALLIO.

Egomet me.

SIMIA.

Pauci istuc faciunt homines, quod tu praedicas:
Nam in foro vix decimus quisque est, qui ipsus sese noverit.

PSEUDOLUS.

Salvos sum! jam philosophatur.

SIMIA.

Hominem ego hic quaero malum,
Legirupam, inpium, perjurum, atque inprobum.

BALLIO.

Me quaeritat:
Nam illa mea sunt cognomenta, nomen si memoret modo.
Quid est ei homini nomen?

SIMIA.

Leno Ballio.

BALLIO.

Scivin' ego?
Ipse ego is sum, adulescens, quem tu quaeritas.

SIMIA.

Tune es Ballio?

BALLIO.

Ego enimvero is sum.

SIMIA.

Ut vestitus est perfossor parietum!

BALLIO.

Credo, in tenebris conspicatus si sis me, abstineas manum.

SIMIA.

Herus meus tibi me salutem multam voluit dicere.
Hanc epistolam accipe a me, hanc me tibi jussit dare.

BALLIO.

Quis is homo 'st, qui jussit?

PSEUDOLUS.

Perii, nunc homo in medio luto est,
Nomen nescit. haeret haec res.

BALLIO.

Quem hanc misisse ad me autumas?

SIMIA.

Nosce imaginem: tute ejus nomen memorato mihi,
Ut sciam te Ballionem esse ipsum.

BALLIO.

Cedo mihi epistolam.

SIMIA.

Accipe: cognosce signum.

BALLIO.

Oho! Polymachaeroplacides,
Purus putus est ipsus: novi: heus!

SIMIA.

Polymachaeroplacides
Nomen est. scio jam tibi me recte dedisse epistolam:
Postquam Polymachaeroplacidae elocutus nomen es.

BALLIO.

Sed quid agit is?

SIMIA.

Quod homo edepol fortis, atque bellator probus.
Sed propera hanc pellegere quaeso epistolam, ita negotium est,
Atque accipere argentum actutum, mulieremque mihi emittere.
Nam necesse hodie Sicyoni me esse, aut cras mortem exsequi,
Ita herus meus est imperiosus.

BALLIO.

Novi, notis praedicas.

SIMIA.

Propera pellegere epistolam ergo.

BALLIO.

Id ago, si taceas modo.
Miles lenoni Ballioni epistolam

Conscribtam mittit Polymachaeroplacides,
Imagine obsignatam, quae inter nos duo
Convenit olim.

S I M I A.

Symbolum est in epistola.

B A L L I O.

Video, et cognosco signum. sed in epistola
Nullam salutem mittere ne scribtam solet?

S I M I A.

Ita militaris disciplina est, Ballio:
Manu salutem mittunt benevolentibus;
Eadem malam rem mittunt malevolentibus.
Sed, ut occepisti, perge operam experirier,
Quid epistola ista narret.

B A L L I O.

Ausculta modo.
Harpax calator meus est, ad te qui venit.
Tune is es Harpax?

S I M I A.

Ego sum, atque ipse Harpax quidem.

B A L L I O.

Qui epistolam istam fert, ab eo argentum accipi,
Et cum eo simitu mulierem mitti volo.
Salutem scribtam dignum 'st dignis mittere:
Te si arbitrarem dignum, misissem tibi.

S I M I A.

Quid nunc?

B A L L I O.

Argentum des; abducas mulierem.

SIMIA.

Uter remoratur?

BALLIO.

Quin sequere ergo intro.

SIMIA.

Sequor.

SCENA III.

PSEUDOLUS.

Pejorem ego hominem magisque vorsute malum
Numquam edepol quemquam vidi, quam hic est Simia.
Nimisque ego illum hominem metuo et formido male,
Ne malus item erga me sit, ut erga illum fuit,
Ne in re secunda nunc mihi obvortat cornua,
Si occasionem capsit, qui siet malus.
Atque edepol equidem nolo: nam illi bene volo.
Nunc in metu sum maxumo, triplici modo.
Primum omnium jam hunc conparem metuo meum,
Ne deserat me, atque ad hostis transeat.
Metuo autem, ne herus redeat etiam dum a foro,
Ne capta praeda capti praedones fuant.
Quom haec metuo, metuo, ne ille huc Harpax adveniat,
Priusquam hinc hic Harpax abierit cum muliere.
Perii hercle! nimium tarde egrediuntur foras.

Cor conligatis vasis exspectat meum,
Si non educat mulierem secum simul,
Ut exsulatum ex pectore aufugiat meo.
Victor sum: vici cautos custodes meos.

SCENA IV.

SIMIA. PSEUDOLUS.

SIMIA.

Ne plora: nescis ut res sit, Phoenicium,
Verum haud multo post faxo scibis accubans.
Non ego te ad illum duco dentatum virum
Macedoniensem, qui te nunc flentem facit.
Quojam esse te vis maxume, ad eum duco te:
Calidorum haud multo post faxo amplexabere.

PSEUDOLUS.

Quid tu intus quaeso desedisti? quam diu
Mihi cor retunsum 'st oppugnando pectore!

SIMIA.

Occasionem reperisti, verbero,
Ubi perconteris me insidiis hostilibus:
Quin hinc metimur gradibus militariis?

PSEUDOLUS.

Atque edepol, quamquam nequam homo es, recte mones.
Ite hac triumphi ad cantharum recta via.

SCENA V.

BALLIO.

Ha hae! nunc demum mihi animus in tuto est loco,
Postquam iste hinc abiit, atque abduxit mulierem.
Libet nunc venire Pseudolum, scelerum caput,
Et abducere a me mulierem fallaciis.
Conceptis hercle verbis, satis certo scio,
Ego perjurare mavellem me millies,
Quam mihi illum verba per deridiculum dare.
Nunc deridebo hercle hominem, si convenero.
Verum in pistrinum, credo, ut convenit, fore.
Nunc ego Simonem mihi obviam veniat velim,
Ut mea laetitia laetus promiscam siet.

SCENA VI.

SIMO, BALLIO.

SIMO.

Viso, quid rerum meus Ulysses egerit,
Jamne habeat signum ex arce Ballionia.

BALLIO.

O fortunate, cedo fortunatam manum,
Simo!

SIMO.

Quid est?

BALLIO.

Jam.

SIMO.

Quid jam?

BALLIO.

Nihil est quod metuas.

SIMO.

Quid est?
Venitne homo ad te?

BALLIO.

Non.

SIMO.

Quid est igitur boni?

BALLIO.

Minae viginti sanae ac salvae sunt tibi,
Hodie quas abs te inde est instipulatus Pseudolus.

SIMO.

Velim quidem hercle.

BALLIO.

Roga me viginti minas,
Si ille hodie illa sit potitus muliere,
Sive eam tuo gnato hodie, ut promisit, dabit:
Rogato hercle obsecro: gestio promittere.
Omnibus modis tibi esse rem ut salvam scias,
Atque etiam habeto mulierem dono tibi.

SIMO.

Nullum periclum 'st, quod sciam, stipularier.
Ut concepisti verba, Viginti minas
Dabin'?

BALLIO.

Dabuntur.

SIMO.

Hoc quidem actum 'st haud male.
Sed hominem convenistin'?

BALLIO.

Immo ambos simul.

SIMO.

Quid ait? quid narrat? quaeso, quid dicit tibi?

BALLIO.

Nugas theatri, verba quae in Comoediis
Solent lenoni dici, quae pueri sciunt:
Malum, et scelestum, et perjurum aibat esse me.

SIMO.

Pol haud mentitu 'st.

BALLIO.

Ergo haud iratus fui:
Nam quanti refert te nec recte dicere,
Qui nihili faciat, quique infitias non eat?

SIMO.

Quid est, quod non metuas ab eo? id audire expeto.

BALLIO.

Quia numquam ab me abducet mulierem jam, nec potest.
Meministine tibi me dudum dicere,
Eam venisse militi Macedonio?

SIMO.

Memini.

BALLIO.

Hem, illius servos huc ad me argentum adtulit,
Et obsignatum symbolum.

SIMO.

Quid postea?

BALLIO.

Qui inter me atque illum militem convenerat:
Is secum abduxit mulierem haud multo prius.

SIMO.

Bonan' fide istuc dicis?

BALLIO.

Unde ea sit mihi?

SIMO.

Vide modo, ne illic sit contechnatus quidpiam.

BALLIO.

Epistola atque imago me certum facit.
Quin jam quidem illam in Sicyonem ex urbe abduxit modo.

SIMO.

Bene hercle factum. quid ego cesso Pseudolum
Facere, ut det nomen ad molarum coloniam?
Sed quis hic homo est chlamydatus?

BALLIO.

Non edepol scio,
Nisi ut observemus quo eat, aut quam rem gerat.

SCENA VII.

HARPAX. SIMO. BALLIO.

HARPAX.

MALUS et nequam 'st homo, qui nihili imperium heri
Sui servos facit. nihili est autem, suum
Qui officium facere inmemor est, nisi adeo monitus.
Nam qui, liberos esse illico se arbitrantur,
Ex conspectu heri si sui se abdiderunt,
Luxuriantur, lustrantur, comedunt quod
Habent, ii nomen diu servitutis ferunt:
Nec boni ingeni quidquam in his inest, nisi ut in-
Probis se artibus teneant. cum his mihi nec locus, nec sermo
Convenit, neque his umquam nobilis fui.
Ego, ut mihi imperatum est, etsi abest, hic adesse herum
Arbitror. nunc ego illum metuo, quom hic non adest;
Ne, quom assiet, metuam. ei rei operam dabo.
Nam me in taberna usque adhuc sineret Syrus,
Quoi dedi symbolum: mansi, ut jusserat:
Leno ubi esset domi, me aibat arcessere.
Verum ubi is non venit, nec vocat, venio huc ultro,

Ut sciam, quid rei siet: ne illic homo me ludificetur.
Neque quidquam est melius, quam ut hoc pultem, atque aliquem
Evocem huc intus. leno argentum hoc volo a me accipiat,
Atque amittat mulierem nunc mecum simul.

BALLIO.

Heus tu?

SIMO.

Quid vis?

BALLIO.

Hic homo meu 'st.

SIMO.

Qui dum?

BALLIO.

Quia
Praeda haec mea est: scortum quaerit, habet argentum.
Jam admordere hunc mihi lubet.

SIMO.

Jamne illum comesurus es?

BALLIO.

Dum recens est,
Dum datur, dum calet, devorari decet: nam
Boni viri me pauperant, inprobi alunt,
Augent rem meam mali; populi strenui
Damno mihi, inprobi usui sunt.

SIMO.

Malum!
Quod tibi Dii dabunt, qui sic scelestus.

HARPAX.

Me nunc conmoror, quom has foris non ferio,
Ut sciam, sitne Ballio domi.

BALLIO.

Venus mihi haec
Bona dat, quom hos huc adigit lucrifugas, damni
Cupidos, qui se suamque aetatem bene curant;
Edunt, bibunt, scortantur. illi sunt alio ingenio atque tu,
Qui neque tibi bene esse patere, et illis, quibus est, invides.

HARPAX.

Heus! ubi estis vos?

BALLIO.

Hic quidem ad me recta habet rectam viam.

HARPAX.

Heus! ubi estis vos?

BALLIO.

Heus! adulescens, quid istic debetur tibi?
Bene ego ab hoc praedatus ibo: novi; bona scaeva est mihi.

HARPAX.

Ecquis hoc aperit?

BALLIO.

Heus chlamydate, quid istic debetur tibi?

HARPAX.

Aedium dominum lenonem Ballionem quaerito.

BALLIO.

Quisquis es, adulescens, operam fac conpendi quaerere.

HARPAX.

Quid jam?

BALLIO.

Quia te is ipsus coram praesens praesentem videt.

HARPAX.

Tun' is es?

SIMO.

Chlamydate, cave sis tibi a curio infortunio,
Atque in hunc intende digitum: hic leno est.

BALLIO.

At hic est vir probus.
Sed tu, bone vir, flagitare saepe clamore in foro,
Quom libella nusquam est, nisi quid leno hic subvenit tibi.

HARPAX.

Quin tu mecum fabulare?

BALLIO.

Fabulor. quid vis tibi?

HARPAX.

Argentum accipias.

BALLIO.

Jamdudum, si des, porrexi manum.

HARPAX.

Accipe: hic sunt quinque argenti lectae numeratae minae.
Hoc tibi herus me jussit ferre Polymachaeroplacides,
Quod deberet, atque ut mecum mitteres Phoenicium.

BALLIO.

Herus tuus?

HARPAX.

Ita dico.

BALLIO.

Miles?

HARPAX.

Ita loquor.

BALLIO.

Macedonius?

HARPAX.

Admodum, inquam.

BALLIO.

Te ad me misit Polymachaeroplacides?

HARPAX.

Vera memoras.

BALLIO.

Hoc argentum ut mihi dares?

HARPAX.

Si tu quidem es Leno Ballio.

BALLIO.

Atque ut a me mulierem abducères?

HARPAX.

Ita.

BALLIO.

Phoeniciumne esse dixit?

HARPAX.

Recte meministi.

BALLIO.

Mane:

Jam redeo ad te.

HARPAX.

At maturate propera. nam propero: vides
Jam die multum esse.

BALLIO.

Video. hunc advocare etiam volo.
Mane modo istic: jam revortar ad te. quid nunc fiet, Simo?
Quid agimus? manifesto hunc hominem teneo, qui argentum adtulit.

SIMO.

Quid jam?

BALLIO.

An nescis, quae sit haec res?

SIMO.

Juxta cum ignarissumis.

BALLIO.

Edepol hominem verberonem Pseudolum! ut docte dolum
Conmentu 'st! tantundem argenti, quantum miles debuit,
Dedit huic, atque hominem exornavit, mulierem qui arcesseret.
Pseudolus tuus allegavit hunc, quasi a Macedonio
Milite esset.

SIMO.

Habesne argentum ab homine?

BALLIO.

Rogitas, quod vides?

SIMO.

Heus, memento ergo dimidium isthinc mihi de praeda dare:
Commune istuc esse oportet.

BALLIO.

Quid, malum? id totum tuum 'st.

HARPAX.

Quam mox mihi operam das?

BALLIO.

Tibi do equidem. quid nunc mihi es auctor, Simo?

SIMO.

Exploratorem hunc faciamus ludos suppositicium.

BALLIO.

Adeo, donicum ipsus sese ludos fieri senserit:
Sequere. quid ais? nempe tu illius servos es?

HARPAX.

Planissume.

BALLIO.

Quanti te emit?

HARPAX.

Suarum in pugna virium victoria.
Nam ego eram domi imperator summus in patria mea.

BALLIO.

An etiam ille umquam expugnavit carcerem, patriam tuam?

HARPAX.

Contumeliam si dices, audies.

BALLIO.

Quotumo die
Ex Sicyone huc pervenisti?

HARPAX.

Altero ad meridiem.

BALLIO.

Strenue mehercle iisti. quamvis pernix hic est homo.
Ubi suram aspicias, scias posse eum gerere crassas conpedes.
Quid ais? tune etiam cubitare solitus es in cunis puer?

SIMO.

Scilicet.

BALLIO.

Etiamne facere solitus es? scin' quid loquar?

SIMO.

Scilicet solitum esse.

HARPAX.

Sanine estis?

BALLIO.

Quid hoc, quod te rogo?
Noctu in vigiliam quando ibat miles, tum tu ibas simul?
Conveniebatne in vaginam tuam machaera militis?

HARPAX.

I in malam crucem.

BALLIO.

Ire licebit tibi tamen hodie tempori.

HARPAX.

Quin tu mulierem mihi emittis, aut reddis argentum?

BALLIO.

Mane.

HARPAX.

Quid, maneam?

BALLIO.

Chlamydem hanc conmemores, quanti conducta 'st.

HARPAX.

Quid est?

BALLIO.

Quid meret machaera?

HARPAX.

Helleborum hisce hominibus est opus.

BALLIO.

Eho!

HARPAX.

Mitte.

BALLIO.

Quid mercedis petasus hodie domino demeret?

HARPAX.

Quid, domino? quid somniatis? mea quidem haec habeo omnia,
Meo peculio emta.

BALLIO.

Nempe quod femina summa sustinet.

HARPAX.

Uncti hi sunt senes, fricari sese ex antiquo volunt.

BALLIO.

Responde obsecro hercle hoc vero serio, quod te rogo:
Quid meres? quantillo argento te conduxit Pseudolus?

HARPAX.

Qui istic Pseudolu 'st?

BALLIO.

Praeceptor tuus, qui te hanc fallaciam
Docuit, ut fallaciis hinc a me mulierem abduceres.

HARPAX.

Quem tu Pseudolum, quas tu mihi praedicas fallacias?
Quem ego hominem nullius coloris novi.

BALLIO.

Non tu istinc abis?
Nihil est hodie hic sycophantis quaestus: proin' tu Pseudolo
Nunties, abduxisse alium praedam, qui occurrit prior
Harpax.

HARPAX.

Is quidem edepol Harpax ego sum.

BALLIO.

Immo edepol esse vis.
Purus putus hic sycophanta est.

HARPAX.

Ego tibi argentum dedi,

Et dudum adveniens extemplo symbolum servo tuo,
Heri imagine obsignatam epistolam hic ante ostium.

BALLIO.

Meo tu epistolam dedisti servo? quoi servo?

HARPAX.

Syro.

BALLIO.

Non confidit. sycophanta hic nequam 'st: nugas meditatur male.
Nam illam epistolam ipsus verus Harpax huc ad me adtulit.

HARPAX.

Harpax ego vocor: ego servos sum Macedonis militis:
Ego nec sycophantiose quidquam ago, nec malefice,
Neque istum Pseudolum mortalis qui sit novi, neque scio.

SIMO.

Tu, nisi mirum 'st, leno, plane perdidisti mulierem.

BALLIO.

Edepol nae istuc magis magisque metuo, quom verba audio.

SIMO.

Mihi quoque edepol jamdudum ille Syrus cor perfrigefacit,

Symbolum qui hoc accepit: mira sunt! Pseudolus est. eho
Tu! qua facie fuit, dudum quoi dedisti symbolum?

HARPAX.

Rufus quidam, ventriosus, crassis suris, subniger,
Magno capite, acutis oculis, ore rubicundo, admodum
Magnis pedibus.

SIMO.

Perdidisti, postquam dixisti pedes.
Pseudolus fuit ipsus.

BALLIO.

Actum 'st de me. jam morior, Simo.

HARPAX.

Hercle haud te sinam emoriri, nisi argentum mihi redditur,
Viginti minae.

SIMO.

Atque etiam mihi aliae viginti minae.

BALLIO.

Auferetur id praemium a me, quod promisi per jocum?

SIMO.

De inprobis viris auferri praemium et praedam decet.

BALLIO.

Saltem Pseudolum mihi dedas.

SIMO.

Pseudolum ego dedam tibi?

Quid deliquit? dixin', ab eo tibi ut caveres, centies?

BALLIO.

Perdidit me.

SIMO.

At me viginti modicis multavit minis.

BALLIO.

Quid nunc faciam?

HARPAX.

Si mihi argentum dederis, te suspendito.

BALLIO.

Dii te perdant! sequere sis me ergo hac ad forum, ut solvam.

HARPAX.

Sequor.

BALLIO.

Hodie ego peregrinos absolvam, cras agam cum civibus.
Pseudolus mihi centuriata habuit capitis comitia,
Qui illum ad me hodie allegavit, mulierem qui abduceret.
Sequere tu. nunc ne exspectetis, dum hac domum redeam via.
Ita res gesta est: angiporta haec certum 'st consectarier.

HARPAX.

Si graderere tantum, quantum loquere, jam esses ad forum.

BALLIO.

Certum 'st mihi emortualem facere ex natali die.

SCENA VIII.

SIMO.

Bene ego illum tetigi! bene autem servos inimicum suum.
Nunc mihi certum 'st, alio pacto Pseudolo insidias dare,
Quam in aliis Comoediis fit, ubi cum stimulis aut flagris
Insidiantur: at ego jam inultus promam viginti minas,
Quas promisi, si effecisset: obviam ei ultro deferam.
Nimis illic mortalis doctus, nimis vorsutus, nimis malus.
Superavit Dolum Trojanum atque Ulyssem Pseudolus.
Nunc ibo intro, argentum promam: Pseudolo insidias dabo.

ACTUS V.

SCENA I.

PSEUDOLUS.

Quid hoc? siccine hoc fit? pedes, statin' an non?
An id voltis, ut me hic jacentem aliquis tollat?

Nam hercle si cecidero, vostrum erit flagitium.
Pergitin' pergere? ah, saeviendum mihi
Hodie est. magnum hoc vitium vino est,
Pedes captat primum. luctator dolosu 'st.
Profecto edepol ego nunc probe abeo madulsa:
Ita victu excurato, ita mundiciis digne, ah!
Itaque in loco festivo sumus festive accepti.
Quid opus, me multas agere ambages? hoc
Est homini, quamobrem vitam amet. hic omnes
Voluptates; in hoc omnes venustates sunt:
Deis proxumum esse arbitror. nam ubi amans conplexu 'st
Amantem, ubi labra ad labella adjungit,
Ubi alter alterum bilingui manifesto
Inter se prehendunt: ubi mamma manicula
Opprimitur alia; aut, si lubet, corpora
Conduplicant: manu candida cantharum dulciferum
Propinare amicissumam amicitiam; neque ibi esse alium alii
Odio, ibi nec molestum, nec sermonibus morologis uti:
Unguenta, atque odores, lemniscos, corollas dari dapsiles.
Non enim parcipromi victu cetero; ne quis me roget.
Hoc ego modo, atque herus minor hanc diem sumsimus prothyme,
Postquam opus meum, ut volui, omne perpetravi, hostibus fugatis:

Illos accubantis, potantis, amantis, cum scortis
Reliqui, et meum scortum ibidem, cordi atque animo suo
Obsequentes. sed postquam exsurrexi, orant med, uti saltem.
Ad hunc me modum intuli, ut illis satisfacerem ex disciplina: quippe ego
Qui probe Ionica perdidici. sed palliolatim amictus
Sic hac incessi ludibundus. plaudunt partim: clamitant me, ut revortar.
Occepi denuo hoc modo volvi. idem amicae dabam me meae,
Ut me amaret; ubi circumvortor, cado: id fuit naenia ludo.
Itaque dum enitor, pax! jam paene inquinavi pallium. nimiae tum
Voluptati edepol fui ob casum. datur cantharus: bibi. conmuto
Illico pallium, illud posivi: inde huc exii, crapulam dum amoverem.
Nunc ab hero ad herum meum majorem venio, foedus conmemoratum.
Aperite, aperite! heus! Simoni me adesse, quis nuntiate.

SCENA II.

SIMO. PSEUDOLUS. BALLIO.

SIMO.

Vox viri pessumi me exciet foras. sed quid hoc? quo modo? quid tu? video ego?

PSEUDOLUS.

Cum corona ebrium Pseudolum tuum.

SIMO.

Libere hercle hoc quidem. sed vide statum!
Num mea gratia pertimescit? magis cogito, saeviter blanditerne alloquar.
Sed hoc me vetat vim facere nunc, quod fero, si qua in hoc spes sita 'st mihi.

PSEUDOLUS.

Vir malus viro optumo obviam it.

SIMO.

Dii te ament, Pseudole. phui! in malam crucem.

PSEUDOLUS.

Cur ergo me afflictor?

SIMO.

Quid tu, malum, ergo in os mihi ebrius inructas?

PSEUDOLUS.

Molliter siste nunc me, cave ne cadam: non vides me, ut madide madeam?

SIMO.

Quae ista haec audacia est, te sic interdius cum corolla ebrium incedere?

PSEUDOLUS.

Lubet.

SIMO.

Quid lubet? pergin' ructare in os mihi?

PSEUDOLUS.

Suavis ructus mihi est; sic sine: i modo.

SIMO.

Credo equidem potesse te, scelus, Massici montis uberrumos quatuor
Fructus ebibere in hora una.

PSEUDOLUS.

Hiberna, addito.

SIMO.

Haud male mones:
Sed dic tamen, unde onustam celocem agere te praedicem?

PSEUDOLUS.

Cum tuo filio
Perpotavi modo. sed, Simo, ut probe tactus Ballio est! quae tibi dixi, ut
Effecta reddidi!

SIMO.

Derides? pessumus homo est.

PSEUDOLUS.

Mulier haec
Feci cum tuo filio libera accubet.

SIMO.

Omnia, ut quidque egisti ordine,
Scio.

PSEUDOLUS.

Quid ergo dubitas dare mihi argentum?

SIMO.

Jus petis, fateor.
Tene.

PSEUDOLUS.

At negabas daturum esse te mihi, tamen das.
onera hunc hominem, atque me
Consequere hac.

SIMO.

Ego istum onerem?

PSEUDOLUS.

Onerabis, scio.

SIMO.

Quid ego huic homini faciam?
Satin' ultro et argentum aufert, et me inridet?

PSEUDOLUS.

Vae victis!

SIMO.

Vorte ergo humerum.
Hem!

BALLIO.

Hoc ego numquam ratus sum fore, me ut tibi fierem supplex.
Heu heu heu!

PSEUDOLUS.

Desine.

BALLIO.

Doleo.

PSEUDOLUS.

Ni doleres tu, ego dolerem.

BALLIO.

Quid hoc? auferrene, Pseudole, abs tuo hero?

PSEUDOLUS.

Lubentissumo corde atque animo.

BALLIO.

Non audes, quaeso, aliquam partem mihi gratiam facere hinc argenti?

PSEUDOLUS.

Novi, me dices avidum esse. nam hinc numquam eris nummo divitior.
Neque te mei tergi misereret, si hoc non hodie effecissem.

BALLIO.

Erit, ubi te ulciscar, si vivo.

PSEUDOLUS.

Quid minitare? habeo tergum.

BALLIO.

Age sane.

PSEUDOLUS.

Igitur redi.

BALLIO.

Quid redeam?

PSEUDOLUS.

Redi modo; non eris deceptus.

BALLIO.

Redeo.

PSEUDOLUS.

Simul mecum potatum.

BALLIO.

Egone eam?

PSEUDOLUS.

Fac, quod te jubeo.

Si is, aut dimidium, aut plus etiam faxo hinc feres.

BALLIO.

Eo; duc me, quo vis.

PSEUDOLUS.

Quid nunc?

Numquid iratus es aut mihi, aut filio, propter has res, Simo?

SIMO.

Nihil profecto.

PSEUDOLUS.

I hac.

BALLIO.

Te sequor. quin vocas spectatores simul?

PSEUDOLUS.

Hercle me isti

Haud solent vocare, neque ergo ego istos. verum si voltis applaudere

Atque approbare hunc gregem et fabulam, in crastinum vos vocabo.

M. ACCI PLAUTI
RUDENS.

DRAMATIS PERSONAE.

ARCTURUS, *Pròlogus.*

SCEPARNIO, *servus.*

PLEUSIDIPPUS, *adolescens.*

DAEMONES, *senex.*

PALAESTRA, } *mulieres.*
AMPELISCA, }

SACERDOS, *anus.*

PISCATORES.

TRACHALIO, *servus.*

LABRAX, *leno.*

CHARMIDES, *parasitus.*

LORARII.

GRIPUS, *piscator.*

ARGUMENTUM

(Ut quibusdam videtur)

PRISCIANI.

Reti piscator de mari extraxit vidulum,
Ubi erant herilis filiae crepundia,
Dominum ad lenonem quae subrepta venerat.
Ea in clientelam suipte inprudens patris
Naufragio ejecta devenit: cognoscitur,
Suoque amico Pleusidippo jungitur.

ALIUD ARGUMENTUM

CAMERARII.

Nomen Fabulae ex re inditum. Introducitur enim piscator, qui in mari cepisset vidulum. Funes autem nauticos atque omnino grandiores, rudentes dixere, sive a strepitu, seu aliunde. Argumentum *tale est. Amiserat parvulam filiam civis quidam Atheniensis, ea venierat lenoni Cyrenensi. Pater hujus injuriis civium suorum ad inopiam redactus, Athenis sese Cyrenas contulit. Puellam Atticam amat adolescens, et redimere vult: sed leno spe majoris lucri clanculum in Siciliam avehere illam parat. Navi autem fracta, haec et altera quaedam conserva ipsius, ad litus Cyrenaicum in scapha referuntur: et leno rejicitur fluctibus: omnibus, quae secum auferre vo-*

luerat, bonis amissis. Repertas autem puellas ad fanum Veneris abducere vult. Quibus ſenex ille Atticus opem fert, ignarus adesse filiam suam. Supervenit adolescens, lenonem in jus rapit. Senex filiam cognoscit de crepundiis inditis in vidulum, quem servus senis illius de mari extraxerat captum reti. Tum prospera contingunt omnibus omnia. Uxorem ducit puellam amatam adolescens: lenoni pecunia redditur: et piscatori conciliatur libertas.

ARCTURUS

PROLOGUS.

Qui gentes omnis, mariaque et terras movet,
Ejus sum civis civitate coelitum.
Ita sum, ut videtis, splendens stella candida,
Signum quod semper tempore exoritur suo,
Hic atque in coelo. nomen Arcturo est mihi.
Noctu sum in coelo clarus, atque inter Deos:
Inter mortalis ambulo interdius.
Et alia signa de coelo ad terram accidunt.
Qui est imperator Divôm atque hominum Juppiter,
Is nos per gentis alium alia disparat,
Hominum qui facta, mores, pietatem et fidem
Noscamus; ut quemque adjuvet opulentia:
Qui falsas lites falsis testimoniis
Petunt; quique in jure abjurant pecuniam;
Eorum referimus nomina exscribta ad Jovem.
Cotidie ille scit, quis hic quaerat malum.
Qui hic litem adipisci postulant perjurio,
Mali, res falsas qui inpetrant ad judicem:
Iterum ille eam rem judicatam judicat,
Majore multa multat, quam litem auferunt.
Bonos in aliis tabulis exscribtos habet.
Atque hoc scelesti in animum inducunt suum,
Jovem se placare posse donis, hostiis:

Et operam et sumtum perdunt: id eo fit, quia
Nihil ei acceptum 'st a perjuris supplici.
Facilius, si qui pius est, a Diis supplicans,
Quam qui scelestu 'st, inveniet veniam sibi.
Idcirco moneo vos ego haec, qui estis boni,
Quique aetatem agitis cum pietate et cum fide,
Retinete porro; post factum ut laetemini.
Nunc, huc qua caussa veni, argumentum eloquar.
  Primumdum huic esse nomen urbi Diphilus
Cyrenas voluit. illic habitat Daemones
In agro atque villa proxuma propter mare,
Senex, qui huc Athenis exsul venit, haud malus.
Neque is adeo propter malitiam patria caret:
Sed, dum alios servat, se inpedivit interim:
Rem bene paratam comitate perdidit.
Huic filiola virgo periit parvola,
Eam de praedone vir mercatur pessumus,
Is eam huc Cyrenas leno advexit virginem.
Adulescens quidam civis hujus Atticus
Eam vidit ire e ludo fidicinio domum.
Amare occepit: ad lenonem devenit,
Minis triginta sibi puellam destinat,
Datque arrhabonem, et jurejurando alligat.
Is leno, ut se aequom 'st, flocci non fecit fidem:
Neque, quod juratus adulescenti dixerat.
Ei erat hospes, par illius, Siculus, senex
Scelestus, Agrigentinus, urbis proditor:
Is illius laudare infit formam virginis,
Et aliarum itidem, quae ejus erant mulierculae.
Infit lenoni suadere, ut secum simul

Eat in Siciliam: ibi esse homines voluptarios
Dicit: potesse ibi fieri eum divitem:
Ibi esse quaestum maxumum meretricibus.
Persuadet. navis clanculum conducitur.
Quidquid erat, noctu in navem conportat domo
Leno: adulescenti, qui puellam ab eo emerat,
Ait sese Veneri velle votum solvere.
Id hic est fanum Veneris, et eo ad prandium
Vocavit adulescentem hunc. ipse hinc illico
Conscendit navem, avehit meretriculas.
Adulescenti alii narrant, ut res gesta sit:
Lenonem abivisse. ad portum adulescens venit:
Illorum navis longe in altum abscesserat.
Ego, quoniam video virginem asportarier,
Tetuli ei auxilium et lenoni exitium simul:
Increpui hibernum, et fluctus movi maritimos.
Nam Arcturus signum sum omnium acerrumum:
Vehemens sum exoriens: quom occido, vehementior.
Nunc ambo in saxo, leno atque hospes, simul
Sedent ejecti: navis confracta est ibus.
Illa autem virgo, atque altera itidem ancillula,
De navi timidae desiluerunt in scapham.
Nunc eas ab saxo fluctus ad terram ferunt,
Ad villam illius, exsul ubi habitat senex,
Quojus deturbavit ventus tectum et tegulas.
Et servos illic est ejus, qui egreditur foras.
Adulescens huc jam adveniet, quem videbitis,
Qui illam mercatu 'st de lenone virginem.
Valete, ut hostes vostri diffidant sibi.

ACTUS PRIMUS.

SCENA I.

SCEPARNIO.

Pro Dii inmortales! tempestatem quojusmodi
Neptunus nobis nocte hac misit proxuma!
Detexit ventus villam. quid verbis opu 'st?
Non ventus fuit, verum Alcumena Euripidi:
Ita omnis de tecto deturbavit tegulas,
Illustrioris fecit, fenestrasque indidit.

SCENA II.

PLEUSIDIPPUS, DAEMONES, SCEPARNIO.

PLEUSIDIPPUS.

Et vos a vostris abduxi negotiis,
Neque id processit, qua vos duxi gratia,
Neque quivi lenonem ad portum prehendere.
Sed mea desidia spem deserere nolui:
Eo vos, amici, detinui diutius.
Nunc huc ad Veneris fanum venio visere;
Ubi rem divinam se facturum dixerat.

SCEPARNIO.

Si sapiam, hoc, quod me mactat, concinnem
lutum.

PLEUSIDIPPUS.

Prope me hinc nescio quis loquitur.

DAEMONES.

Heus, Sceparnio!

SCEPARNIO.

Qui nominat me?

DAEMONES.

Qui pro te argentum dedit.

SCEPARNIO.

Quasi me tuum esse servom dicas, Daemones?

DAEMONES.

Luto usu 'st multo, multam terram confode:
Villam integundam intellego totam mihi:
Nam nunc perlucet ea, quam cribrum, crebrius.

PLEUSIDIPPUS.

Pater salveto, amboque adeo.

DAEMONES.

Salvos sies.

SCEPARNIO.

Sed utrum tu mas an femina es, qui illum patrem
Voces?

PLEUSIDIPPUS.

Vir sum equidem.

DAEMONES.

Quaere vir porro patrem.
Filiolam ego unam habui, eam unam perdidi.
Virile secus numquam ullum habui.

PLEUSIDIPPUS.

At Dii dabunt.

SCEPARNIO.

Tibi quidem hercle, quisquis es, magnum malum,
Qui oratione hic nos occupatos occupes.

PLEUSIDIPPUS.

Isticcine vos habitatis?

SCEPARNIO.

Quid tu id quaeritas?
An quo furatum mox venias, vestigas loca?

PLEUSIDIPPUS.

Peculiosum esse decet servom et probum,
Quem hero praesente praetereat oratio;
Aut qui inclementer dicat homini libero.

SCEPARNIO.

Et inpudicum et inpudentem hominem addecet,
Molestum ultro advenire ad alienam domum,
Quoi debeatur nihil.

DAEMONES.

Tace, Sceparnio.
Quid opus, adulescens, est?

PLEUSIDIPPUS.

Isti infortunium,
Qui praefestinet, ubi herus assit, praeloqui.
Sed nisi molestum 'st, paucis percontarier
Volo ego ex te.

DAEMONES.

Dabitur opera, atque in negotio.

SCEPARNIO.

Quin tu in paludem is, exsicasque arundines,
Qui pertegamus villam, dum sudum 'st?

DAEMONES.

Tace.

Tu, si quid opus est, dice.

PLEUSIDIPPUS.

Dic, quod te rogo.

Ecquem tu hic hominem crispum, incanum videris,

Malum, perjurum, palpatorem?

DAEMONES.

Plurimos.

Nam ego propter ejusmodi viros vivo miser.

PLEUSIDIPPUS.

Hic dico in fanum Veneris qui mulierculas
Duas secum adduxit: quique adornaret sibi,
Ut rem divinam faciat aut hodie aut heri.

DAEMONES.

Non hercle, adulescens, jam hos dies conplusculos
Quemquam istic vidi sacruficare: neque potest
Clam me esse, si qui sacruficant. semper petunt
Aquam hinc, aut ignem, aut vascula, aut cultrum, aut veru,
Aut aulam extarem, aut aliquid: quid verbis opu 'st?
Veneri paravi vasa et puteum, non mihi.
Nunc intervallum jam hos dies multos fuit.

PLEUSIDIPPUS.

Ut verba praehibes, me periisse praedicas.

DAEMONES.

Mea quidem hercle caussa salvos sis licet.

SCEPARNIO.

Heus tu! qui ſana ventris caussa circumis,
Jubere meliu 'st prandium ornari domi;
Fortasse tu huc vocatus es ad prandium.
Ille, qui vocavit, nullus venit.

PLEUSIDIPPUS.

Admodum.

SCEPARNIO.

Nullum 'st periclum te hinc ire inpransum domum.
Cererem te melius quam Venerem sectarier,
Amore haec curat, tritico curat Ceres.

PLEUSIDIPPUS.

Deludificavit me ille homo indignis modis.

DAEMONES.

Pro Dii inmortales, quid illuc est, Sceparnio,
Hominum secundum litus?

SCEPARNIO.

Ut mea est opinio,
Propter viam illi sunt vocati ad prandium.

DAEMONES.

Qui?

SCEPARNIO.

Quia post coenam, credo, laverunt heri,
Confracta navis in mari est illis.

DAEMONES.

Ita est.

SCEPARNIO.

At hercle nobis villa in terra et tegulae.

DAEMONES.

Hui!
Homunculi, quanti estis! ejecti ut natant!

PLEUSIDIPPUS.

Ubi sunt ii homines, obsecro?

DAEMONES.

Hac ad dexteram;
Viden' secundum litus?

PLEUSIDIPPUS.

Video, sequimini.
Utinam sit is, quem ego quaero, vir sacerrumus!
Valete.

SCEPARNIO.

Si non moneas, nosmet meminimus.
Sed, o Palaemon, sancte Neptuni comes,
Quique hercule illi socius esse diceris,
Quod facinus video!

DAEMONES.

Quid vides?

SCEPARNIO.

Mulierculas
Video sedentis in scapha solas duas.
Ut afflictantur miserae! euge euge, perbene,
Ab saxo avortit fluctus ad litus scapham.
Neque gubernator umquam potuit melius.
Non vidisse undas me majoris censeo.
Salvae sunt, si illos fluctus devitaverint.
Nunc, nunc periculum 'st! ejecit alteram,
At in vado 'st. jam facile enabit. eugepae!
Viden', alteram illam ut fluctus ejecit foras!

Surrexit: horsum se capessit: salva res!
Desiluit haec autem altera in terram e scapha.
Ut prae timore in genua in undas concidit!
Salva 'st, evasit ex aqua; jam in litore est.
Sed dextrovorsum avorsa it in malam crucem.
Hem, errabit illaec hodie!

DAEMONES.

Quid id refert tua?

SCEPARNIO.

Si ad saxum quo capessit, ea deorsum cadit,
Errationis fecerit conpendium.

DAEMONES.

Si tu de illarum coenaturus vesperi es,
Illis curandum censeo, Sceparnio:
Si apud me esurus es, mihi dari operam volo.

SCEPARNIO.

Bonum aequomque oras.

DAEMONES.

Sequere me hac ergo.

SCEPARNIO.

Sequor.

SCENA III.

PALAESTRA.

Nimio hominum fortunae minus miserae memorantur,
Quam reapse experiundo iis datur acerbum!
Hoc Deo conplacitum 'st? me hoc ornatu ornatam,

In incertas regiônes, timidam, ejectam?
Hanccine ego ad rem natam miseram me memorabo?
Hanccine ego partem capio ob pietatem praecipuam?
Nam hoc mihi haud labori est laborem hunc potiri,
Si erga parentem aut Deos me inpiavi;
Sed id si parate curavi ut caverem,
Tum hoc mihi indecore, inique, inmodeste
Datis, Dii. nam quid habebunt sibi igitur inpii
Posthac, si ad hunc modum 'st innoxiis honor
Apud vos? nam me si sciam fecisse,
Aut parentes sceleste, minus me miserer:
Sed hercle scelus me sollicitat: ejus me inpietas male
Habet. is navem atque omnia perdidit in mari.
Haec bonorum ejus sunt reliquiae. etiam, quae simul
Vecta mecum in scapha 'st, excidit. ego nunc sola sum.
Quae si mihi foret salva saltem, labor
Lenior esset hic mihi ejus opera.
Nunc quam spem, aut opem, aut consili quid capessam?
Ita hic solis locis conpotita sum.
Hic saxa sunt, hic mare sonat, nec quisquam
Homo mihi obviam venit.
Hoc quod induta sum, summae opes oppido,
Nec cibo, nec loco, tecta quo sim, scio.

Quae mihi est spes, qua me vivere velim?
Nec loci gnara sum, nec diu hic fui.
Saltem aliquem velim, qui mihi ex his locis
Aut viam aut semitam monstret: ita nunc hac
An illac eam, incerta sum consili:
Nec prope usquam hic quidem cultum agrum conspicor.
Algor, error, pavor membra omnia tenent.
Haec parentes haud mei scitis miseri,
Me nunc miseram ita esse, uti sum. libera ego
Prognata fui maxume; nequidquam fui.
Nunc qui minus servio, quam si forem serva nata?
Neque quidquam umquam iis profui, qui me sibi eduxerunt.

SCENA IV.

AMPELISCA. PALAESTRA.

AMPELISCA.

Quid mihi meliu 'st, quid magis in rem est, quam corpore vitam secludam?
Ita male vivo, atque ita mihi multae in pectore sunt curae exanimales.
Nunc dein vitae haud parco: perdidi spem, qua me oblectabam.
Omnia jam circumcursavi, atque omnibus in latebris perreptavi
Quaerere conservam voce, oculis, auribus: ut pervestigarem.

Neque eam usquam invenio, neque quo eam, neque qua quaeram consultum 'st,
Neque quem rogitem responsorem, quemquam interea invenio.
Neque magis solae terrae sunt, quam haec loca atque hae regiones.
Neque si vivit, eam vivam umquam quin inveniam, desistam.

PALAESTRA.

Quaenam vox mihi prope hic sonat?

AMPELISCA.

Pertimui.
Quis hic loquitur prope?

PALAESTRA.

Spes bona, obsecro, subventa
Mihi.

AMPELISCA.

Mulier est, muliebris vox mihi ad auris
Venit. an eximet ex hoc miseram metu?

PALAESTRA.

Certo vox muliebris auris tetigit meas.
Num Ampelisca obsecro 'st?

AMPELISCA.

Ten', Palaestra, audio?

PALAESTRA.

Quin voco, ut me audiat, nomine illam suo.
Ampelisca!

AMPELISCA.

Hem! quis est?

PALAESTRA.

Ego Palaestra sum.

AMPELISCA.

Dic, ubi es?

PALAESTRA.

Pol ego nunc in malis plurimis.

AMPELISCA.

Socia sum; nec minor pars mea'st, quam tua.
Sed videre expeto te.

PALAESTRA.

Mihi es aemula.

AMPELISCA.

Consequamur gradu vocem. ubi es?

PALAESTRA.

Ecce me.
Accede ad me, atque adi contra.

AMPELISCA.

Fit sedulo.

PALAESTRA.

Cedo manum.

AMPELISCA.

Accipe.

PALAESTRA.

Dic, vivisne obsecro?

AMPELISCA.

Tu facis me quidem ut vivere nunc velim,
Quando mihi te licet tangere: ut vix mihi
Credo ego hoc, te tenere! obsecro, amplectere,
Spes mea! ut me omnium jam laborum levas!

PALAESTRA.

Occupas praeloqui, quae mea est oratio.
Nunc abire hinc decet nos.

AMPELISCA.

Quo, amabo, ibimus?

PALAESTRA.

Litus hoc persequamur.

AMPELISCA.

Sequor, quo lubet.

PALAESTRA.

Siccine hic cum uvida veste grassabimur?

AMPELISCA.

Hoc quod est, id necessarium est perpeti.
Sed quid hoc, obsecro, est?

PALAESTRA.

Quid?

AMPELISCA.

Viden', amabo,
Fanum videsne hoc?

PALAESTRA.

Ubi est?

AMPELISCA.

Ad dexteram.

PALAESTRA.

Video decorum Diis locum viderier.

AMPELISCA.

Haud longe abesse oportet homines hinc; ita hic
Lepidu 'st locus. nunc, quisquis est Deus, veneror,
Ut nos ex hac aerumna miseras eximat,
Inopes, aerumnosas ut aliquo auxilio adjuvet.

SCENA V.

SACERDOS. PALAESTRA. AMPELISCA.

SACERDOS.

Qui sunt, qui a patrona preces mea expetessunt?
Nam vox precantum me huc foras excitavit.
Bonam atque obsequentem Deam, atque haud gravatam
Patronam exsequuntur, benignamque multum.

PALAESTRA.

Jubemus te salvere, mater.

SACERDOS.

Salvete,
Puellae. sed unde vos ire cum uvida
Veste dicam, obsecro, tam maestiter vestitas?

PALAESTRA.

Illico hinc imus, haud longule ex hoc loco.
Verum longe hinc abest, unde huc vectae sumus.

SACERDOS.

Nempe equo ligneo per vias caeruleas
Estis vectae.

PALAESTRA.

Admodum.

SACERDOS.

Ergo aequius vos erat

Candidatas venire hostiatasque. ad hoc
Fanum ad istunc modum non veniri solet.

PALAESTRA.

Quaene ejectae e mari sumus ambae, obsecro!
Unde nos hostias agere voluisti huc?
Nunc tibi amplectimur genua egentes opum,
Quae in locis nesciis nescia spe sumus,
Ut tuo recipias tecto, servesque nos,
Miserarumque te ambarum uti misereat,
Quibus nec locus ullus, nec spes parata est,
Neque hoc amplius, quam quod vides, nobis
quidquam 'st.

SACERDOS.

Manus mihi date; exsurgite a genibus ambae:
Misericordior nulla me est feminarum.
Sed hic pauperes res sunt inopesque, puellae:
Egomet vix vitam colo: Veneri cibo meo
Servio.

AMPELISCA.

Veneris fanum, obsecro, hoc est?

SACERDOS.

Fateor. ego
Hujus fani sacerdos clueo. verum, quidquid est,
Comiter fiet a me, quod nostra copia
Valebit. ite hac mecum.

PALAESTRA.

Amice benigneque
Honorem, mater, nostrum habes.

SACERDOS.

Oportet.

ACTUS II.

SCENA I.

PISCATORES.

OMNIBUS modis, qui pauperes sunt homines, miseri vivunt,
Praesertim quibus nec quaestus est, nec didicere artem ullam;
Necessitate, quidquid est domi, id sat est habendum.
Nos jam de ornatu propemodum ut locupletes simus, scitis.
Hice hami, atque hae arundines sunt nobis quaestu et cultu.
Ex urbe ad mare huc prodimus pabulatum:
Pro exercitu gymnastico et palaestrico, hoc habemus,
Echinos, lepadas, ostreas, balanos captamus, conchas,
Marinam urticam, musculos, plagusias, striatas.
Post id piscatum hamatilem et saxatilem aggredimur.
Cibum captamus e mari. sin eventus non venit,
Neque quidquam captum 'st piscium, salsi lautique pure
Domum redimus clanculum, dormimus incoenati.

Atque ut nunc valide fluctuat mare, nulla nobis spes est.
Nisi quid concharum capsimus, incoenati sumus profecto.
Nunc Venerem hanc veneremur bonam, ut nos lepide adjuverit hodie.

SCENA II.

TRACHALIO. PISCATORES.

TRACHALIO.

ANIMO advorsavi sedulo, ne herum usquam praeterirem.
Nam quom modo exibat foras, ad portum se aibat ire,
Me huc obviam jussit sibi venire ad Veneris fanum.
Sed quos perconter, commode eccos video astare! adibo.
Salvete, fures maritimi, conchitae, atque hamiotae,
Famelica hominum natio! quid agitis? ut peritis?

PISCATOR.

Ut piscatorem aequom 'st, fame, siti, speque.

TRACHALIO.

Ecquem adulescentem huc,
Dum hic astatis, strenua facie, rubicundum, fortem, qui tres

Duceret chlamydatos cum machaeriis, vidistis venire?

PISCATOR.

Nullum istac facie, ut praedicas, venisse huc scimus.

TRACHALIO.

Ecquem
Recalvom ac silonem senem, statutum, ventriosum,
Tortis superciliis, contracta fronte, fraudulentum,
Deorum odium atque hominum, malum, mali viti probrique plenum,
Qui duceret mulierculas duas secum satis venustas?

PISCATOR.

Cum istiusmodi virtutibus operisque natus qui sit,
Eum quidem ad carnuficem est aequius, quam ad Venerem conmeare.

TRACHALIO.

At si vidistis, dicite.

PISCATOR.

Huc profecto nullus venit.
Vale!

TRACHALIO.

Valete! credidi: factum 'st, quod suspicabar.
Data verba hero sunt; leno abiit scelestus exsulatum,
In navem ascendit, mulieres avexit; ariolus sum.
Is huc herum etiam ad prandium vocavit sceleris semen.

Nunc quid mihi meliu 'st, quam illico hic opperiar herum, dum veniat?
Eadem hanc sacerdotem Veneriam, si quid amplius scit,
Si videro, exquisivero: faciet me certiorem.

SCENA III.

AMPELISCA. TRACHALIO.

AMPELISCA.

INTELLEGO: hanc quae proxuma est villam Veneris fano
Pulsare jussisti, atque aquam rogare.

TRACHALIO.

Quoja ad auris
Vox mihi advolavit?

AMPELISCA.

Obsecro, quis hic loquitur? quem ego video?

TRACHALIO.

Estne Ampelisca haec, quae foras e fano egreditur?

AMPELISCA.

Estne hic Trachalio, quem conspicor, calator Pleusidippi?

TRACHALIO.

Ea est.

AMPELISCA.

Is est. Trachalio, salve!

TRACHALIO.

Salve, Ampelisca!

Quid agis tu?

AMPELISCA.

Aetatem haud mala male.

TRACHALIO.

Melius ominare!

AMPELISCA.

Verum omnes sapientes decet conferre et fabulari.
Sed Pleusidippus tuus herus ubi, amabo, est?

TRACHALIO.

Eja vero!
Quasi non sit intus.

AMPELISCA.

Neque pol est, neque ullus quidem huc venit.

TRACHALIO.

Non venit?

AMPELISCA.

Vera praedicas.

TRACHALIO.

Non est meum, Ampelisca.
Sed quam mox coctum 'st prandium?

AMPELISCA.

Quod prandium, obsecro te?

TRACHALIO.

Nempe rem divinam facitis hic.

AMPELISCA.

Quid somnias, amabo?

TRACHALIO.

Certe huc Labrax Pleusidippum ad prandium vocavit
Herum meum, herus voster.

AMPELISCA.

Pol haud miranda facta dicis.
Si Deos decepit et homines, lenonum more fecit.

TRACHALIO.

Non rem divinam facitis hic vos, neque herus?

AMPELISCA.

Ariolare.

TRACHALIO.

Quid tu agis hic igitur?

AMPELISCA.

Ex malis multis, metuque summo,
Capitalique ex periculo, orbas auxilique opumque huc
Recepit ad se Veneria haec sacerdos, me, et Palaestram.

TRACHALIO.

An hic Palaestra 'st, obsecro, heri mei amica?

AMPELISCA.

Certo.

TRACHALIO.

Inest lepos in nuntio tuo magnus, mea Ampelisca.
Sed istuc periculum perlubet quod fuerit vobis scire.

AMPELISCA.

Confracta est, mi Trachalio, hac nocte navis nobis.

TRACHALIO.

Quid, navis? quae istaec fabula est?

AMPELISCA.

Non audivisti, amabo,

Quo pacto leno clanculum nos hinc auferre voluit
In Siciliam, et quidquid domi fuit, in navem inposivit?
Ea nunc perierunt omnia.

TRACHALIO.

Oh! Neptune lepide, salve:
Nec te aleator ullus est sapientior. profecto
Nimis lepide jecisti bolum: perjurum perdidisti.
Sed nunc ubi est leno Labrax?

AMPELISCA.

Perit potando, opinor.
Neptunus magnis poculis hac nocte eum invitavit.

TRACHALIO.

Credo, hercle, anancaeo datum, quod biberet. ut ego amo te,
Mea Ampelisca! ut dulcis es! ut mulsa dicta dicis!
Sed tu et Palaestra quomodo salvae estis?

AMPELISCA.

Scibis faxo.
E navi timidae ambae in scapham insiluimus: quia videmus
Ad saxa navem ferrier, properans exsolvi restim:
Dum illi timent, nos cum scapha tempestas dextrovorsum
Differt ab illis. itaque nos ventisque fluctibusque
Jactatae exemplis plurimis miserae perpetuam noctem:
Vix hodie ad litus pertulit nos ventus exanimatas.

TRACHALIO.

Novi, Neptunus ita solet: quamvis fastidiosus

Aedilis est: si quae inprobae sunt merces, jactat omnes.

AMPELISCA.

Vae capiti atque aetati tuae!

TRACHALIO.

Tuo! mea Ampelisca,
Scivi lenonem facere hoc, quod fecit. saepe dixi.
Capillum promittam optumum 'st, occipiamque ariolari.

AMPELISCA.

Cavistis ergo tu atque herus, ne abiret, quom scibatis?

TRACHALIO.

Quid faceret?

AMPELISCA.

Si amabat, rogas, quid faceret? asservaret
Dies noctesque: in custodia esset semper. verum ecastor
Ut multi fecit, ita probe curavit Pleusidippus.

TRACHALIO.

Cur tu istuc dicis?

AMPELISCA.

Res palam est.

TRACHALIO.

Scin' tu etiam, qui it lavatum
In balineas, ibi quom sedulo sua vestimenta servat,
Tamen subripiuntur: quippe qui, quem illorum observet, falsus est.

Fur facile, quem observet, videt: custos, qui fur sit, nescit.
Sed duce me ad illam. ubi est?

AMPELISCA.

I sane in Veneris fanum huc intro,
Sedentem flentemque opprimes.

TRACHALIO.

Ut jam istuc mihi molestum 'st!
Sed quid flet?

AMPELISCA.

Ego dicam tibi: hoc sese excruciat animi,
Quia leno ademit cistulam ei, quam habebat; ubique habebat,
Qui suos parentes noscere posset: eam veretur
Ne perierit.

TRACHALIO.

Ubinam ea fuit cistellula?

AMPELISCA.

Ibidem in navi
Conclusit ipse in vidulum, ne copia esset ejus,
Qui suos parentes nosceret.

TRACHALIO.

O facinus inpudicum,
Quam liberam esse oporteat, servire postulare!

AMPELISCA.

Nunc eam cum navi scilicet abivisse pessum in altum.
Et aurum et argentum fuit lenonis omne ibidem.
Credo aliquem inmersisse, atque eum excepisse. id misera maesta 'st,

Sibi eorum evenisse inopiam.

TRACHALIO.

Jam istoc magis usùs facto 'st,
Ut eam intro, consolerque eam, ne se sic excruciet animi:
Nam multa praeter spem scio multis bona evenisse.

AMPELISCA.

At ego etiam, qui speraverint, spem decepisse multos.

TRACHALIO.

Ergo animus aequus optumum 'st aerumnae condimentum.
Ego eo intro, nisi quid vis.

AMPELISCA.

Eas: ego, quod mihi imperavit
Sacerdos, id faciam, atque aquam hinc de proxumo rogabo.
Nam extemplo, si verbis suis peterem, daturos dixit:
Neque digniorem censeo vidisse anum me quemquam,
Quoi Deos atque homines censeam benefacere magis decere.
Ut lepide, ut liberaliter, ut honeste, atque haud gravate
Timidas, egentes, uvidas, ejectas, exanimatas
Accepit ad sese! haud secus, quam si ex se simus natae:

Ut eapse sic succincta aquam calefactat, ut lavemus!
Nunc ne morae illi sim, petam hinc aquam, unde mihi imperavit.
Heus! ecquis in villa 'st? ecquis hoc recludit? ecquis prodit?

SCENA IV.

SCEPARNIO. AMPELISCA.

SCEPARNIO.

QUIS est, qui nostris tam proterve foribus facit injuriam?

AMPELISCA.

Ego sum.

SCEPARNIO.

Hem! quid hoc boni est? heu! edepol specie lepida mulier!

AMPELISCA.

Salve, adulescens.

SCEPARNIO.

Et tu multum salveto, adulescentula.

AMPELISCA.

Ad vos venio.

SCEPARNIO.

Accipiam hospitio, si nox venis,
Item ut affectas: nam nunc nihil est qui te juvem.
Sed quid ais, mea lepida, hilara?

AMPELISCA.

Aha! nimium familiariter
Me attrectas.

SCEPARNIO.

Pro Dii inmortales! Veneris effigia haec quidem est.
Ut in ocellis hilaritudo est! eja, corpus quojusmodi!
Subvolturium! illud quidem, subaquilum volui dicere.
Vel papillae quojusmodi! tum quae indoles in savio est!

AMPELISCA.

Non ego sum pollucta pago. potin' ut me abstineas manum?

SCEPARNIO.

Non licet te sicce placide bellam belle tangere?

AMPELISCA.

Otium ubi erit, tum tibi operam ludo et deliciae dabo:
Nunc quamobrem huc sum missa, amabo, vel tu mihi ajas, vel neges.

SCEPARNIO.

Quid nunc vis?

AMPELISCA.

Sapienti ornatus, quid velim, indicium facit.

SCEPARNIO.

Meus quoque hic sapienti ornatus, quid velim, indicium facit.

AMPELISCA.

Haec sacerdos Veneris hinc me petere jussit a vobis aquam.

SCEPARNIO.

At ego basilicus sum: quem nisi oras, guttam non feres.
Nostro illum puteum periculo et ferramentis fodimus:
Nisi multis blanditiis, a me gutta non ferri potest.

AMPELISCA.

Cur tu aquam gravare, amabo, quam hostis hŏsti commodat?

SCEPARNIO.

Cur tu operam gravare mihi, quam civis civi commodat?

AMPELISCA.

Immo etiam tibi, mea voluptas, quae voles, faciam omnia.

SCEPARNIO.

Eugepae! salvos sum! haec jam me suam voluptatem vocat.
Dabitur tibi aqua, ne nequidquam me ames. cedo mihi urnam.

AMPELISCA.

Cape,
Propera, amabo, efferre.

SCEPARNIO.

Manta: jam hic ero, voluptas mea.

AMPELISCA.

Quid sacerdoti me dicam hic demoratam tam diu?

Ut etiam nunc misera timeo, ubi oculis intueor
mare!
Sed quid ego misera video procul in litore,
Meum herum lenonem Siciliensemque hospitem,
Quos periisse ambos misera censebam in mari.
Jam illud mali plus nobis vivit, quam ratae.
Sed quid ego cesso fugere in fanum, ac dicere
haec
Palaestrae; in aram uti confugiamus prius,
Quam huc scelestus leno veniat, nosque hic op-
primat?
Confugiam hinc, res ita suppetit subito mihi.

SCENA V.

SCEPARNIO.

Pro Dii inmortales! in aqua numquam credidi
Voluptatem inesse tantam. ut hanc traxi lubens!
Nimio minus altus puteus visu 'st, quam prius.
Ut sine labore hanc extraxi! praefiscine,
Satis nequam sum: utpote qui hodie inceperim
Amare. hem tibi aquam, mea tu bella. hem!
sic volo
Te ferre honeste, ut ego fero: ut placeas mihi.
Sed ubi tu es, delicata? cape aquam hanc sis.
ubi es?
Amat hercle me, ut ego opinor. delituit mala.
Ubi tu es? etiamne hanc urnam acceptura es?
ubi es?

Commodule melius: tandem vero serio.
Etiam acceptura es urnam hanc? ubi tu es gentium?
Nusquam hercle equidem illam video. ludos me facit.
Apponam hercle urnam jam ego hanc in media via.
Sed autem, quid si hanc hinc abstulerit quispiam
Sacram urnam Veneris? mihi exhibeat negotium.
Metuo hercle, ne illa mulier mihi insidias locet,
Ut conprehendar cum sacra urna Veneria.
Nempe optumo me jure in vinculis enicet
Magistratus, si quis me hanc habere viderit.
Nam haec literata 'st: ab se cantat quoja sit.
Jam hercle evocabo hinc hanc sacerdotem foras,
Ut hanc accipiat urnam. accedam huc ad fores.
Heus sis, Ptolemocratia! cape hanc urnam tibi:
Muliercula hanc nescio quae huc ad me detulit.
Intro ferunda 'st. reperi negotium:
Siquidem his mihi ultro aggerunda etiam est aqua.

SCENA VI.

LABRAX. CHARMIDES.

LABRAX.

Qui homo sese miserum et mendicum volet,
Neptuno credat sese atque aetatem suam:
Nam si quis quid cum eo rei conmiscuit,

Ad hoc exemplum amittit ornatum domum.
Edepol, Libertas, lepida es, quae numquam pedem
Voluisti in navem cum Hercule una inponere.
Sed ubi ille meus est hospes, qui me perdidit?
Atque eccum incedit!

CHARMIDES.

Quo, malum, properas, Labrax?
Nam equidem te nequeo consequi tam strenue.

LABRAX.

Utinam te prius quam oculis vidissem meis,
Malo cruciatu in Siciliam perbiteres;
Quem propter hoc mihi obtigit misero mali!

CHARMIDES.

Utinam, quom in aedis me ad te adduxisti tuas,
In carcere illo potius cubuissem die!
Deosque inmortales quaeso, dum vivas, uti
Omnes tui similes hospites habeas tibi.

LABRAX.

Malam Fortunam in aedis te adduxi meas.
Quid mihi scelesto tibi erat auscultatio?
Quidve hinc abitio? quidve in navem inscensio?
Ubi perdidi etiam plus boni quam mihi fuit.

CHARMIDES.

Pol minume miror, navis si fracta 'st tibi,
Scelus te, et sceleste parta quae vexit bona.

LABRAX.

Pessum dedisti me blandimentis tuis.

CHARMIDES.

Scelestiorem coenam coenavi tuam,

Quam quae Thyestae quondam anteposita est, et Tereo.

LABRAX.

Perii, animo male fit! contine, quaeso, caput.

CHARMIDES.

Pulmoneum edepol nimis velim vomitum vomas.

LABRAX.

Eheu Palaestra atque Ampelisca! ubi estis nunc?

CHARMIDES.

Piscibus in alto, credo, praebent pabulum.

LABRAX.

Mendicitatem mihi obtulisti opera tua,
Dum tuis ausculto magnidicis mendaciis.

CHARMIDES.

Bonam est quod habeas gratiam merito mihi,
Qui te ex insulso salsum feci opera mea.

LABRAX.

Quin tu hinc is a me in maxumam malam crucem.

CHARMIDES.

Eas! easque res agebam commodum.

LABRAX.

Eheu! quis vivit me mortalis miserior?

CHARMIDES.

Ego multo tanto miserior, quam tu, Labrax.

LABRAX.

Qui?

CHARMIDES.

Quia ego indignus sum, tu dignus, qui sies.

LABRAX.

O scirpe, scirpe! laudo fortunas tuas,
Qui semper servas gloriam aritudinis.

CHARMIDES.

Equidem me ad velitationem exerceo:
Nam omnia corusca prae tremore fabulor.

LABRAX.

Edepol, Neptune, es balneator frigidus:
Cum vestimentis posteaquam abs te abii, algeo.
Ne thermopolium quidem ullum instruit:
Ita salsam praebet potionem et frigidam.

CHARMIDES.

Ut fortunati sunt fabri ferrarii,
Qui apud carbones assident! semper calent.

LABRAX.

Utinam fortuna nunc anatina uterer,
Uti quom exivissem ex aqua, arerem tamen!

CHARMIDES.

Quid, si aliquo ad ludos me pro manduco locem?

LABRAX.

Quapropter?

CHARMIDES.

Quia pol clare crepito dentibus.
Jure optumo me lavisse arbitror.

LABRAX.

Qui?

CHARMIDES.

Quia auderem tecum in navem ascendere,
Qui a fundamento mihi usque movisti mare.

LABRAX.

Tibi auscultavi, tu promittebas mihi
Illic esse quaestum maxumum meretricibus,
Ibi me conruere posse aibas divitias.

CHARMIDES.

Jam postulabas te, inpurata belua,
Totam Siciliam devoraturum insulam.

LABRAX.

Quaenam balaena meum voravit vidulum,
Aurum atque argentum ubi omne conpactum fuit?

CHARMIDES.

Eadem illa, credo, quae meum marsupium,
Quod plenum argenti fuit, in sacciperio.

LABRAX.

Eheu! redactus sum usque ad hanc unam tuniculam,
Et ad hoc misellum pallium. perii oppido!

CHARMIDES.

Vel consociare mihi quidem tecum licet:
Aequas habemus partes.

LABRAX.

Saltem si mihi
Mulierculae essent salvae, spes aliquae forent.
Nunc si me adulescens Pleusidippus viderit,
A quo arrhabonem pro Palaestra acceperam,
Jam se exhibebit hic mihi negotium.

CHARMIDES.

Quid, stulte, ploras? tibi quidem edepol copia 'st,
Dum lingua vivet, qui rem solvas omnibus.

SCENA VII.

SCEPARNIO. CHARMIDES. LABRAX.

SCEPARNIO.

QUID illuc, obsecro, est negoti, quod duae mulierculae
Hic in fano Veneris signum flentes amplexae tenent,
Nescio quem metuentes miserae? nocte hac vero proxuma
Se jactatas atque ejectas hodie esse ajunt e mari.

LABRAX.

Obsecro hercle, adulescens, ubi istaec sunt, quas memoras, mulieres?

SCEPARNIO.

Hic in fano Veneris.

LABRAX.

Quot sunt?

SCEPARNIO.

Totidem quot ego et tu sumus.

LABRAX.

Nempe meae.

SCEPARNIO.

Nempe nescio istuc.

LABRAX.

Qua sunt facie?

SCEPARNIO.

Scitula.

Vel ego amare utramvis possim, si probe appotus siem.

LABRAX.

Nempe puellae?

SCEPARNIO.

Nempe molestus es: vise, si lubet.

LABRAX.

Meas oportet intus esse hic mulieres, mi Charmides.

CHARMIDES.

Juppiter te perdat, et si sunt, et si non sunt tamen.

LABRAX.

Intro rumpam jam huc in Veneris fanum.

CHARMIDES.

In barathrum mavelim.
Obsecro, hospes, da mihi aliquid, ubi condormiscam, loci.

SCEPARNIO.

Istic ubi vis condormisce: nemo prohibet, publicum 'st.

CHARMIDES.

At vides me, ornatus ut sim vestimentis uvidis.
Recipe me in tectum, da mihi vestimenti aliquid aridi,
Dum mea arescunt: in aliquo tibi referam gratiam.

SCEPARNIO.

Tegillum eccillud mihi unum aret: id si vis, dabo:

Eodem amictus, eodem tectus esse soleo, si pluvit.
Tu istaec mihi dato: exarescant faxo.

CHARMIDES.

Eho! an te poenitet,
In mari quod elavi, ni hic in terra iterum eluam?

SCEPARNIO.

Eluas tu an exungare, ciccum non interduim.
Tibi ego numquam quidquam credam, nisi accepto pignore.
Tu vel suda, vel peri algu: vel tu aegrota, vel vale:
Barbarum hospitem mihi in aedis, nihil moror: sat litium 'st.

CHARMIDES.

Jamne abis? venales illic ductitavit, quisquis est:
Non est misericors. sed quid ego hic asto infelix, uvidus?
Quin abeo hinc in Veneris fanum, ut edormiscam hanc crapulam,
Quam potavi praeter animi, quam libuit, sententiam.
Quasi vinis Graecis Neptunus nobis suffudit mare:
Itaque alvom prodi speravit nobis salsis poculis.
Quid opu 'st verbis? si invitare nos paulisper pergeret,
Ibidem obdormissemus: nunc vix vivos amisit domum.
Nunc lenonem, quid agat intus, visam, convivam meum.

ACTUS III.

SCENA I.

DAEMONES.

MIRIS modis Dii ludos faciunt hominibus,
Mirisque exemplis somnia in somnis danunt.
Ne dormientes quidem sinunt quiescere.
Velut ego hac nocte, quae praecessit, proxuma
Mirum atque inscitum somniavi somnium.
Ad hirundininum nidum visa est simia
Ascensionem ut faceret admolirier:
Neque eas eripere quibat inde. postibi
Videbatur ad me simia aggredirier,
Rogare, scalas ut darem utendas sibi.
Ego ad hoc exemplum simiae respondeo;
Natas ex Philomela atque ex Progne esse hirundines.
Ago cum illa, ne quid noceat meis popularibus.
Atque illa animo jam fieri ferocior,
Videtur ultro mihi malum minitarier.
In jus vocat me. ibi ego nescio quomodo
Iratus videor mediam arripere simiam:
Concludo in vincla bestiam nequissumam.
Nunc quam ad rem dicam hoc adtinere somnium,
Numquam hodie quivi ad conjecturam evadere.
Sed quid hic in Veneris fano * * *
Clamoris oritur! animus mirat * * *

SCENA II.

TRACHALIO, DAEMONES.

TRACHALIO.

Pro, Cyrenenses populares! vostram ego inploro fidem,
Agricolae, accolae, propinqui qui estis his regionibus,
Ferte opem inopiae, atque exemplum pessumum pessumdate,
Vindicate: ne inpiorum potior sit pollentia,
Quam innocentium, qui se scelere fieri nolunt nobiles.
Statuite exemplum inpudenti, date pudori praemium.
Facite hic lege potius liceat, quam vi, victo vivere.
Currite huc in Veneris fanum: vostram iterum inploro fidem,
Qui prope hic adestis, quique auditis clamorem meum,
Ferte suppetias, qui Veneri Veneriaeque antistitae
More antiquo in custodiam suum conmiserunt caput.
Praetorquete injuriae prius collum, quam ad vos perveniat.

DAEMONES.

Quid istuc est negoti?

TRACHALIO.

Per ego te haec genua obtestor, senex,
Quisquis es.

DAEMONES.

Quin tu ergo omitte genua, et quid sit, mihi expedi,
Quid tumultues?

TRACHALIO.

Teque oro et quaeso, si speras tibi
Hoc anno multum futurum sirpe et laserpitium,
Eamque eventuram exagogam Capuam salvam et sospitem,
Atque ab lippitudine usque siccitas ut sit tibi.

DAEMONES.

Sanun' es?

TRACHALIO.

Seu tibi confidis fore multam magudarim,
Ut te ne pigeat dare operam mihi, quod te orabo, senex.

DAEMONES.

At ego te per crura et talos, tergumque obtestor tuum,
Si tibi ulmeam uberem esse speras virgidemiam,
Et tibi esse eventuram hoc anno uberem messem mali,
Ut mihi istuc dicas negoti quid sit, quod tumultues.

TRACHALIO.

Qui lubet maledicere? equidem tibi bona exoptavi omnia.

DAEMONES.

Bene equidem tibi dico, qui, te digna ut eveniant, precor.

TRACHALIO.

Obsecro, hoc praevortere ergo.

DAEMONES.

Quid negoti 'st?

TRACHALIO.

Mulieres
Duae innocentes intus hic sunt, tui indigentes auxili,
Quibus advorsum jus legesque insignite injuria hic
Facta est, fitque in Veneris fano. tum sacerdos Veneria
Indigne afflictatur.

DAEMONES.

Quis homo est tanta confidentia,
Qui sacerdotem audeat violare? sed eae mulieres
Quae sunt? aut quid iis iniqui fit?

TRACHALIO.

Si das operam, eloquar.
Veneris signum sunt amplexae. nunc * * *
Eas deripere volt. eas ambas esse oportet * * *

DAEMONES.

Quis istic est, qui Deos tam parvipendit?

TRACHALIO.

Fraudis, sceleris, parricidi, perjuri plenus,
Legirupa, inpudens, inpurus, inverecundissumus:

Uno verbo absolvam, leno 'st: quid illum porro praedicem?

DAEMONES.

Edepol infortunio hominem praedicas donabilem.

TRACHALIO.

Qui sacerdoti scelestus fauces interpresserit.

DAEMONES.

At malo cum magno suo fecit hercle. ite istinc foras,

Turbalio, Sparax! ubi estis?

TRACHALIO.

I, obsecro, intro, subveni

Illis.

DAEMONES.

Iterum haud imperabo: sequimini hac.

TRACHALIO.

Age nunc jam,

Jube oculos elidere, itidem ut sepiis faciunt coqui.

DAEMONES.

Proripite hominem pedibus huc, itidem quasi occisam suem.

TRACHALIO.

Audio tumultum: opinor, leno pugnis pectitur.

Nimis velim inprobissumo homini malas edentaverint.

Sed ecce ipsae huc egrediuntur timidae e fano mulieres.

SCENA III.

PALAESTRA, AMPELISCA. TRACHALIO.

PALAESTRA.

NUNC id est, quom omnium copiarum atque opum,
Auxili, praesidi viduitas nos tenet,
Nec ulla specula est, quae salutem afferat:
Nec scimus, quam in partem ingredi persequamur.
Maxumo miserae in metu nunc sumus ambae,
Tanta inportunitas, tantaque injuria
Facta in nos est modo hic intus ab nostro hero;
Qui scelestus sacerdotem anum praecipem
Repulit, propulit, perquam indignis modis,
Nosque ab signo intimo vi deripuit sua.
Sed nunc, sese ut ferunt res fortunaeque nostrae,
Par est moriri. neque est melius morte, in malis
Rebus, miseris.

TRACHALIO.

Quid est? quae illaec oratio 'st?
Cesso ego has consolari? heus, Palaestra!

PALAESTRA.

Qui vocat?

TRACHALIO.

Heus, Ampelisca!

AMPELISCA.

Obsecro, quis est, qui vocat?

PALAESTRA.

Quis is est, qui nominat?

TRACHALIO.

Si respexis, scies.

PALAESTRA.

O salutis meae spes!

TRACHALIO.

Tace, ac bono animo es.
Me vide.

PALAESTRA.

Si modo id liceat, vis ne opprimat:
Quae vis, vim mihi afferam ipsa, adigit.

TRACHALIO.

Ah, desine! nimis inepta es.

AMPELISCA.

Desiste dictis nunc jam miseram me consolari.

PALAESTRA.

Nisi quid re praesidium apparas, Trachalio, acta haec res est:
Certum 'st moriri, quam hunc pati grassari lenonem in me.
Sed muliebri animo sum tamen: miserae ubi venit in mentem
Mihi mortis, metus membra occupat edepol.

TRACHALIO.

Etsi hoc acerbum,
Bonum animum habete.

PALAESTRA.

Nam, obsecro, unde animus mihi invenitur?

TRACHALIO.

Ne, inquam, timete: assidite hic in ara.

AMPELISCA.

Istaec quid ara
Prodesse nobis plus potest, quam signum in fano hic intus
Veneris, quod amplexae modo, unde abreptae per vim miserae?

TRACHALIO.

Sedete hic modo: ego hinc vos tamen tutabor. aram habete hanc
Vobis pro castris: moenia hinc ego vostra defensabo.
Praesidio Veneris malitiae lenonis contra incedam.

AMPELISCA.

Tibi auscultamus. et, Venus alma, ambae te obsecramus,
Aram amplexantes hanc tuam lacrumantes, genibus nixae,
Nos in custodiam tuam ut recipias, et tutere:
Illos scelestos, qui tuum fecerunt fanum parvi,
Ut ulciscare, nosque ut hanc tua pace aram obsidere
Patiare, quae elautae ambae sumus opera Neptuni noctu:
Ne invisas habeas, neve idcirco nobis vitio vortas,
Si quidpiam 'st, minus quod bene esse lautum arbitrare.

TRACHALIO.

Aequom has petere intellego : decet abs te id inpetrarier :
Ignoscere his te convenit : metus has, id ut faciant, subigit.
Te ex concha natam esse autumant : cave tu harum conchas spernas.
Sed optume eccum exit senex, patronus mihique et vobis.

SCENA IV.

DAEMONES, TRACHALIO, MULIERES, LORARII, LABRAX.

DAEMONES.

Exi e fano, natum quantum 'st, hominum sacrilegissume.
Vos in aram abite sessum. sed ubi sunt?

TRACHALIO.

Huc respice.

DAEMONES.

Optume.

LORARIUS.

Istuc volueramus. jube modo accedat prope.

DAEMONES.

Tune legirupionem hic nobis cum Diis facere postulas?
Pugnum in os inpinge.

LABRAX.

Iniqua haec patior cum pretio tuo.

DAEMONES.

At etiam minitatur audax.

LABRAX.

Jus meum ereptum 'st mihi,
Meas mihi ancillas invito me eripis.

TRACHALIO.

Ergo dato
De senatu Cyrenensi quemvis opulentum arbitrum,
Si tuas esse oportet, nive eas esse oportet liberas,
Nive te in carcerem conpingi est aequom, aetatemque ibi
Te usque habitare, donec totum carcerem contriveris.

LABRAX.

Non hodie isti rei auspicavi, ut cum furcifero fabuler.
Te ego appello.

DAEMONES.

Cum istoc primum, qui te novit, disputa.

LABRAX.

Tecum ago.

TRACHALIO.

Atqui mecum agendum 'st. suntne illae ancillae tuae?

LABRAX.

Sunt.

TRACHALIO.

Agedum ergo, tange utramvis digitulo minumo modo.

LABRAX.

Quid, si attigero?

TRACHALIO.

Extemplo hercle ego te follem pugilatorium
Faciam, et pendentem incursabo pugnis, perjurissume.

LABRAX.

Mihi non liceat meas ancillas Veneris de ara abducere?

DAEMONES.

Non licet: ita est lex apud nos.

LABRAX.

Mihi cum vostris legibus
Nihil est conmerci. equidem istas jam ambas educam foras.
Tu, senex, si istas amas, huc arido argento 'st opus.

DAEMONES.

Hae autem Veneri conplacuerunt.

LABRAX.

Habeat, si argentum dabit.

DAEMONES.

Det tibi argentum? nunc adeo ut scias meam sententiam,
Occipito modo illis afferre vim joculo pausillulum,
Ita hinc ego te ornatum amittam, tu ipsus te ut non noveris.

Vos adeo, ubi ego innuero vobis, si ne ei caput exoculassitis,
Quasi murteta juncis, item ego vos virgis circumvinciam.

LABRAX.

Vi agis mecum.

TRACHALIO.

Etiam vim opprobras, flagiti flagrantia?

LABRAX.

Tun', trifurcifer, mihi audes inclementer dicere?

TRACHALIO.

Fateor, ego trifurcifer sum: tu es homo apprime probus.
Num qui minus hasce esse oportet liberas?

LABRAX.

Quid, liberas?

TRACHALIO.

Atque heras tuas quidem hercle, atque ex germana Graecia:
Nam altera haec est nata Athenis ingenuis parentibus.

DAEMONES.

Quid ego ex te audio?

TRACHALIO.

Hanc Athenis esse natam liberam.

DAEMONES.

Mea popularis, obsecro, haec est?

TRACHALIO.

Non tu Cyrenensis es?

DAEMONES.

Immo Athenis natus altusque educatusque Atticis.

TRACHALIO.

Obsecro, defende cives tuas, senex.

DAEMONES.

O filia
Mea! quom ego hanc video, mearum me absens miseriarum conmonet:
Trima quae periit mihi: jam tanta esset, si vivit, scio.

LABRAX.

Argentum ego pro istisce ambabus, quojae erant, domino dedi:
Quid mea refert, hae Athenis natae, an Thebis sient,
Dum mihi recte servitutem serviant?

TRACHALIO.

Itane inpudens,
Tune hic, feles virginalis, liberos parentibus
Sublectos habebis, atque indigno quaestu conteres?
Nam huic alterae patria quae sit, profecto nescio:
Nisi scio probiorem hanc esse, quam te, inpuratissume.

LABRAX.

Nugae istae sunt.

TRACHALIO.

Contende ergo, uter sit tergo verior.
Ni offerumentas habebis pluris in tergo tuo,

Quam ulla navis longa clavos, tum ego ero mendacissumus:
Postea adspicito meum, quando ego tuum inspectavero,
Nisi erit tam sincerum, ut quivis dicat ampullarius,
Optumum esse opere faciundo corium, et sincerissumum:
Quid caussae est, quin virgis te usque ad saturitatem sauciem?
Quid illas spectas? quas si adtigeris, oculos eripiam tibi.

LABRAX.

Atqui, quia vetas, utramque jam mecum abducam simul.

DAEMONES.

Quid facies?

LABRAX.

Volcanum adducam, is Veneris est advorsarius.

DAEMONES.

Quo illic it?

LABRAX.

Heus, ecquis hic est? heus!

DAEMONES.

Si adtigeris ostium,
Jam, hercle, tibi messis in ore fiet mergis pugneis.

LORARIUS.

Nullum habemus ignem, ficis victitamus aridis.

DAEMONES.

Ego dabo ignem, siquidem in capite tuo conflandi copia 'st.

LABRAX.

Ibo, hercle, aliquo quaeritatum ignem.

DAEMONES.

Quid, quom inveneris?

LABRAX.

Ignem magnum hic faciam.

DAEMONES.

Quin ut humanum exuras tibi.

LABRAX.

Immo hasce ambas hic in ara, ut vivas, comburam.

DAEMONES.

Id volo:
Nam, hercle, ego te barba continuo arripiam, et in ignem conjiciam,
Teque ambustulatum objiciam magnis avibus pabulum.
Quom conjecturam egomet mecum facio, haec illa est simia,
Quae has hirundines ex nido volt eripere ingratiis,
Quod ego in somnis somniavi.

TRACHALIO.

Scin' quid? tecum oro, senex,
Ut illas serves, vim defendas, dum ego herum adduco meum.

DAEMONES.

Quaere herum, atque adduce.

TRACHALIO.

At hic ne —

DAEMONES.

Maxumo malo suo,
Si adtigerit, sive occeptassit.

TRACHALIO.

Cura.

DAEMONES.

Curatum 'st, abi.

TRACHALIO.

Hunc quoque asserva ipsum, ne quo abitet. nam promisimus
Carnufici aut talentum magnum, aut hunc hodie sistere.

SCENA V.

DAEMONES. LABRAX. PALAESTRA. AMPELISCA. LORARII.

DAEMONES.

UTRUM tu, leno, cum malo libentius
Quiescis, an sic sine malo, si copia est?

LABRAX.

Ego, quae tu loquere, flocci non facio, senex.
Meas quidem te invito, et Venere, et summo Jove,
De ara capillo jam deripiam.

DAEMONES.

Tange dum.

LABRAX.

Tangam hercle vero.

DAEMONES.

Agedum ergo! accede huc modo.

LABRAX.

Jube dum recedere istos ambo illuc modo.

DAEMONES.

Immo ad te accedent.

LABRAX.

Non hercle egomet censeo.

DAEMONES.

Quid ages, si accedent propius?

LABRAX.

Ego recessero.
Verum, senex, si te umquam in urbe offendero,
Numquam hercle quisquam me lenonem dixerit,
Si non te ludos pessumos dimisero.

DAEMONES.

Facito istuc, quod minitaris. sed nunc interim
Si illas adtigeris, dabitur tibi magnum malum.

LABRAX.

Quam magnum vero?

DAEMONES.

Quantum lenoni sat est.

LABRAX.

Minacias ego istas flocci non facio tuas.
Equidem te invito jam ambas rapiam.

DAEMONES.

Tange dum.

LABRAX.

Tangam hercle vero.

DAEMONES.

Tange! sed scin', quomodo?
I dum, Turbalio, curriculo affer
Duas clavas.

LABRAX.

Clavas?

DAEMONES.

Sed probas: propera cito.
Ego te hodie faxo recte acceptum, ut dignus es.

LABRAX.

Eheu! scelestus galeam in navi perdidi.
Nunc mihi opportuna hic esset, salva si foret.
Licet saltem istas mihi appellare.

DAEMONES.

Non licet.
Ehem! optume edepol, eccum, clavator advenit.

LABRAX.

Illud quidem, edepol, tinnimentum est auribus.

DAEMONES.

Age, accipe illanc alteram clavam, Sparax:
Age, alter istinc, alter hinc assistite.
Assistite ambo. sic! audite nunc ïam:
Si hercle illic illas hodie digito tetigerit
Invitas, ni istunc istis invitassitis
Usque adeo, donec, qua domum abeat, nesciat,
Peristis ambo. si appellabit quempiam,
Vos respondetote istinc istarum vicem:
Sin ipse abire hinc volet, quantum potest,

Extemplo amplectitote crura fustibus.

LABRAX.

Etiam me abire hinc non sinent?

DAEMONES.

Dixi satis.

Et ille ubi servos cum hero huc advenerit,
Qui herum arcessivit, itote extemplo domum.
Curate haec sultis magna diligentia.

LABRAX.

Heu, hercle, nae istic fana mutantur cito!
Jam hoc Herculis est, Veneris fanum quod fuit.
Ita duo destituit signa hic cum clavis senex.
Non, hercle, quo hinc nunc gentium aufugiam scio,
Ita nunc mihi utrumque saevit et terra et mare.
Palaestra!

LORARIUS.

Quid vis?

LABRAX.

Apage! controversia est.

Haec equidem Palaestra, quae respondit, non mea est.
Heus, Ampelisca!

LORARIUS.

Cave sis infortunio.

LABRAX.

Ut potest, ignavi homines satis recte monent.
Sed vobis dico, heus vos, num molestia est,
Me adire ad illas propius?

LORARIUS.

Nihil nobis quidem.

LABRAX.

Numquid molestum mihi erit?

LORARIUS.

Nihil, si caveris.

LABRAX.

Quid est, quod caveam?

LORARIUS.

Hem, a crasso infortunio.

LABRAX.

Quaeso, hercle, abire ut liceat.

LORARIUS.

Abeas, si velis.

LABRAX.

Bene hercle factum! habeo vobis gratiam.
Non: accedam potius.

LORARIUS.

Illic adstato illico.

LABRAX.

Edepol proveni nequiter multis modis.
Certum 'st hasce hodie usque obsidione vincere.

SCENA VI.

PLEUSIDIPPUS, TRACHALIO, MULIERES, LABRAX, LORARII, CHARMIDES.

PLEUSIDIPPUS.

MEAMNE ille amicam leno vi, violentia,

De ara deripere Veneris voluit?

TRACHALIO.

Admodum.

PLEUSIDIPPUS.

Quin occidisti extemplo?

TRACHALIO.

Gladius non erat.

PLEUSIDIPPUS.

Caperes aut fustem, aut lapidem.

TRACHALIO.

Quid ego, quasi canem,
Hominem insectarer lapidibus nequissumum?

LABRAX.

Nunc pol ego perii! Pleusidippus eccum adest:
Converret jam hic me totum cum pulvisculo.

PLEUSIDIPPUS.

Etiamne in ara tunc sedebant mulieres,
Quom ad me profectu 's ire?

TRACHALIO.

Ibidem nunc sedent.

PLEUSIDIPPUS.

Quis illas nunc illic servat?

TRACHALIO.

Nescio quis senex,
Vicinus Veneris; is dedit operam optumam.
Is nunc cum servis servat: ego mandaveram.

PLEUSIDIPPUS.

Duc me ad lenonem recta. ubi illic est homo?

LABRAX.

Salve.

PLEUSIDIPPUS.

Nihil salutem moror. opta ocius,
Rapi te obtorto collo mavis, an trahi?
Utrum vis opta, dum licet.

LABRAX.

Neutrum volo.

PLEUSIDIPPUS.

Abi sane ad litus curriculo, Trachalio:
Jube illos in urbem ire obviam ad portum mihi,
Quos mecum duxi, hunc qui ad carnuficem traderent.
Post huc redito, atque agitato hic custodiam:
Ego hunc scelestum in jus rapiam exsulem.
Age, ambula in jus.

LABRAX.

Quid ego deliqui?

PLEUSIDIPPUS.

Rogas?
Quin arrhabonem a me accepisti ob mulierem, et
Eam hinc avexti.

LABRAX.

Non avexi.

PLEUSIDIPPUS.

Cur negas?

LABRAX.

Quia pol provexi; avehere non quivi miser.
Equidem tibi me dixeram praesto fore
Apud Veneris fanum: quid muto? sumne ibi?

PLEUSIDIPPUS.

In jure caussam dicito: hic verbum sat est:

Sequere.

LABRAX.

Obsecro te, subveni, mi Charmides.
Rapior obtorto collo.

CHARMIDES.

Quis me nominat?

LABRAX.

Viden' me, ut rapior?

CHARMIDES.

Video, atque inspecto lubens.

LABRAX.

Non subvenire mihi audes?

CHARMIDES.

Quis homo te rapit?

LABRAX.

Adulescens Pleusidippus.

CHARMIDES.

Ut nactu's, habe
Bono animo: meliu'st te in nervom conrepere.
Tibi obtigit, quod plurimi exoptant sibi.

LABRAX.

Quid id est?

CHARMIDES.

Ut id, quod quaerant, inveniant sibi.

LABRAX.

Sequere, obsecro, me.

CHARMIDES.

Pariter suades, qualis es.
Tu in nervom rapere: eo me obsecras, ut te sequar.

Etiam retentas?

LABRAX.

Perii!

PLEUSIDIPPUS.

Verum sit velim!
Tu, mea Palaestra et Ampelisca, ibidem illico
Manete, dum huc ego redeo.

LORARIUS.

Equidem suadeo,
Ut ad nos abeant potius, dum recipis.

PLEUSIDIPPUS.

Placet:
Bene facitis.

LABRAX.

Fures mihi estis.

LORARIUS.

Quid, fures?

PLEUSIDIPPUS.

Rape.

LABRAX.

Oro, obsecro, Palaestra.

PLEUSIDIPPUS.

Sequere, carnufex.

LABRAX.

Hospes!

CHARMIDES.

Non sum hospes: repudio hospitium tuum.

LABRAX.

Siccine me spernis?

CHARMIDES.

Sic ago: semel bibo.

LABRAX.

Dii te infelicent.

CHARMIDES.

Isti capiti dicito.
Credo alium in aliam beluam hominem vortier.
Illic in columbum, credo, leno vortitur:
Nam in columbari collum haud multo post erit:
In nervom ille hodie nidamenta congeret.
Verumtamen ibo, ei advocatus ut siem,
Si qui mea opera citius addici potest.

ACTUS IV.

SCENA I.

DAEMONES.

Bene factum, et volupe est, hodie me his mulierculis
Tetulisse auxilium. jam clientas reperi;
Atque ambas forma scitula atque aetatula.
Sed uxor scelesta me omnibus servat modis,
Ne qui significem quidpiam mulierculis.
Sed Gripus servos noster, quid rerum gerat
Miror, de nocte qui abiit piscatum ad mare.
Pol magis sapisset, si dormivisset domi.
Nam nunc et operam ludos facit, et retia:
Ut tempestas est nunc, atque ut noctu fuit.
In digitis hodie percoquam, quod ceperit;
Ita fluctuare video vehementer mare.

Sed ad prandium uxor me vocat; redeo domum,
Jam meas opplebit auris sua loquentia.

SCENA II.

GRIPUS.

NEPTUNO has ago meo patrono gratias,
Qui salsis locis incolit pisculentis,
Quom me ex suis pulchre ornatum expedivit
Templis reducem, plurima praeda onustum,
Salute horiae, quae in mari fluctuoso
Piscatu novo me uberi conpotivit.
Miroque modo atque incredibili hic piscatus mihi
Lepide evenit: neque piscium ullam unciam hodie
Pondo cepi, nisi hoc, quod fero hic in rete.
Nam ut de nocte multa inpigreque exsurrexi,
Lucrum praeposivi sopori et quieti:
Tempestate saeva experiri expetivi,
Paupertatem qui heri et meam servientiam
Tolerarem, opera haud fui parcus mea. nimis homo
Nihili est, qui piger est; nimisque id genus odi ego male.
Vigilare decet hominem, qui volt sua tempori conficere officia.
Non enim illum exspectare oportet, dum herus se ad suum suscitet officium.
Nam qui dormiunt libenter, sine lucro et cum malo quiescunt.

Nam ego nunc mihi, qui inpiger fui, reperi, ut piger, si velim, siem.
Hoc ego in mari, quidquid inest, reperi: quidquid inest, grave quidem est: aurum
Hic ego inesse reor. nec mihi conscius est ullus homo. nunc haec tibi
Occasio, Gripe, obtigit, ut liberet ex populo Praetor te.
Nunc sic faciam, sic consilium 'st, ad herum ut veniam docte atque astute.
Pauxillatim pollicitabor pro capite argentum, ut sim liber.
Jam ubi liber ero, igitur demum instruam agrum, aedis, mancipia:
Navibus magnis mercaturam faciam: apud reges rex perhibebor.
Post animi caussa mihi navem faciam, atque imitabor Stratonicum:
Oppida circumvectabor. ubi nobilitas mea erit clara,
Oppidum magnum conmunibo: eii ego urbi Gripo indam nomen,
Monimentum meae famae et factis: ibique regnum magnum instituam.
Magnas res hic agito in mentem instruere. nunc hunc vidulum condam.
Sed hic rex cum aceto pransurus est et sale, sine bono pulmento.

SCENA III.

TRACHALIO, GRIPUS.

TRACHALIO.

HEUS, mane!

GRIPUS.

Quid maneam?

TRACHALIO.

Dum hanc tibi, quam trahis, rudentem conplico.

GRIPUS.

Mitte modo.

TRACHALIO.

At, pol, ego te adjuvabo. nam bonis quod
Bene fit, haud perit.

GRIPUS.

Turbida tempestas heri fuit,
Nihil habeo, adulescens, piscium: ne tu mihi esse postules.
Non vides referre me uvidum rete, sine squamoso pecu?

TRACHALIO.

Non edepol pisces expeto, quam tui sermonis sum indigens.

GRIPUS.

Enicas jam me odio, quisquis es.

TRACHALIO.

Non sinam ego abire hinc te. mane.

GRIPUS.

Cave sis malo. quid tu, malum, nam me retrahis?

TRACHALIO.

Audi.

GRIPUS.

Non audio.

TRACHALIO.

At pol quin audies.

GRIPUS.

Quin post loquere, quid vis.

TRACHALIO.

Eho, modo est operae pretium, quod tibi ego narrare volo.

GRIPUS.

Eloquere, quid id est?

TRACHALIO.

Vide num quispiam consequitur prope nos.

GRIPUS.

Ecquid est, quod mea referat?

TRACHALIO.

Scilicet! sed boni consili

Ecquid in te mihi est?

GRIPUS.

Quid negoti 'st? modo dic.

TRACHALIO.

Dicam.

Tace, si fidem modo das mihi te non fore infidum.

GRIPUS.

Do fidem tibi, fidus ero, quisquis es.

TRACHALIO.

Audi. furtum ego vidi
Qui faciebat: noveram dominum, id quoi fiebat: post ad
Furem egomet devenio, feroque ei conditionem hoc pacto:
Ego istuc furtum scio quoi factum 'st. nunc mihi si vis
Dare dimidium, indicium domino non faciam. is mihi nihil
Etiam respondit. quid inde aequom 'st dari mihi? dimidium
Volo ut dicas.

GRIPUS.

Immo hercle etiam amplius: nam nisi dat, domino dicundum
Censeo.

TRACHALIO.

Tuo consilio faciam. nunc advorte animum;
Namque hoc adtinet omne ad te.

GRIPUS.

Quid est factum?

TRACHALIO.

Vidulum
Istum, quojus ille est, novi ego hominem jampridem.

GRIPUS.

Quid est?

TRACHALIO.

Et quo pacto periit.

GRIPUS.

At ego quo pacto inventu 'st scio,
Et qui invenit, hominem novi: et dominus qui nunc est, scio.
Nihilo pol pluris tua hoc, quam quanti illud refert mea.
Ego illum novi, quojus nunc est; tu illum, quojus antehac fuit.
Hunc homo feret a me nemo: ne tute speres potius.

TRACHALIO.

Non ferat,
Si dominus veniat?

GRIPUS.

Dominus huic nemo, ne frustra sis,
Nisi ego, nemo natu 'st, hunc qui cepi in venatu meo.

TRACHALIO.

Itane vero?

GRIPUS.

Ecquem esse dices in mari piscem meum?
Quos quom capio, siquidem cepi, mei sunt; habeo pro meis;
Nec manu asseruntur; neque illinc partem quisquam postulat.
In foro palam omnis vendo pro meis venalibus.
Mare quidem commune certo 'st omnibus.

TRACHALIO.

Assentio,

Qui minus hunc communem quaeso mihi esse oportet vidulum?
In mari inventu 'st, commune est.

GRIPUS.

Nae inpudenter inpudens!
Nam si istuc jus sit, quod memoras, piscatores perierint:
Quippe quom extemplo in macellum pisces prolati sient,
Nemo emat: suam quisque partem piscium poscat sibi:
Dicat, in mari communi captos.

TRACHALIO.

Quid ais, inpudens?
Ausus etiam conparare vidulum cum piscibus?
Eadem tandem res videtur?

GRIPUS.

In manu non est mea:
Ubi demisi retem atque hamum, quidquid haesit, extraho.
Meum, quod rete atque hami nacti sunt, meum potissumum 'st.

TRACHALIO.

Immo hercle, haud est; siquidem quod vas excepisti.

GRIPUS.

Philosophe!

TRACHALIO.

Sed tu en umquam piscatorem vidisti, venefice,

Vidulum piscem cepisse? aut protulisse ullum in forum?
Non enim tu hic quidem occupabis omnis quaestus, quos voles.
Et vietorem et piscatorem te esse, inpure, postulas.
Vel te mihi monstrare oportet, piscis qui sit vidulus,
Vel, quod in mari non natum 'st, neque habet squamas, ne feras.

GRIPUS.

Quid tu, numquam audivisti esse antehac vidulum piscem?

TRACHALIO.

Scelus!
Nullus est.

GRIPUS.

Immo est profecto. ego, qui sum piscator, scio:
Vero raro capitur: nullus minus saepe ad terram venit.

TRACHALIO.

Nil agis: dare verba speras mihi te posse, furcifer.
Quo colore est?

GRIPUS.

Hoc colore capiuntur pauxilluli.
Sunt alii puniceo corio, magni item atque atri.

TRACHALIO.

Scio.
Tu hercle, opinor, in vidulum te piscem convortes, nisi caves:

Fiet tibi puniceum corium, postea atrum denuo.

GRIPUS.

Quod scelus hodie hoc inveni!

TRACHALIO.

Verba facimus: it dies.
Vide sis, quojus arbitratu nos facere vis?

GRIPUS.

Viduli
Arbitratu.

TRACHALIO.

Ita enim vero? stultus es.

GRIPUS.

Salve, Thales!

TRACHALIO.

Tu istunc hodie non feres, nisi das sequestrum aut arbitrum,
Quojus haec res arbitratu fiat.

GRIPUS.

Quaeso sanus es?

TRACHALIO.

Elleborosus sum.

GRIPUS.

Ego cerritus, hunc non amittam tamen.

TRACHALIO.

Verbum adde etiam unum, jam in cerebro colaphos abstrudam tuo.
Ego jam hic te, itidem quasi penicillus novus exurgeri solet,
Ni hunc amittis, exurgebo quidquid humoris tibi 'st.

GRIPUS.

Tange! affligam ad terram te itidem, ut piscem soleo polypum.
Vis pugnare?

TRACHALIO.

Quid opu 'st? quin tu potius praedam divide.

GRIPUS.

Hinc tu, nisi malum, frunisci nil potes, ne postules.
Abeo ego hinc.

TRACHALIO.

At ego hinc offlectam navem, ne quo abeas: mane.

GRIPUS.

Si tu proreta isti navi es, ego gubernator ero.
Mitte rudentem, sceleste.

TRACHALIO.

Mittam: omitte vidulum.

GRIPUS.

Numquam, hercle, hinc hodie ramenta fies fortunatior.

TRACHALIO.

Non probare pernegando mihi potes, nisi pars datur,
Aut ad arbitrum reditur, aut sequestro ponitur.

GRIPUS.

Quemne ego excepi in mari?

TRACHALIO.

At ego inspectavi e litore.

GRIPUS.

Mea opera, labore, et rete, et horia.

TRACHALIO.

Num qui minus,
Si veniat nunc dominus, quojus est, ego qui inspectavi procul,
Te hunc habere, fur sum, quam tu?

GRIPUS.

Nihilo.

TRACHALIO.

Mane, mastigia!
Quo argumento socius non sum, et fur sum? fac dum ex te sciam.

GRIPUS.

Nescio: neque ego istas vostras leges urbanas scio,
Nisi quia, hunc meum esse, dico.

TRACHALIO.

Et ego item esse ajo meum.

GRIPUS.

Mane jam: reperi rem, quo pacto nec fur, nec socius sies.

TRACHALIO.

Quo pacto?

GRIPUS.

Sine me hinc abire: tu abi tacitus tuam viam:
Nec tu me quoiquam indicassis, neque ego tibi quidquam dabo.
Tu taceto; ego mussitabo: hoc optumum atque aequissumum 'st.

TRACHALIO.

Ecquid conditionis audes ferre?

GRIPUS.

Jamdudum fero:
Ut abeas, rudentem amittas, mihi molestus ne sies.

TRACHALIO.

Mane, dum refero conditionem.

GRIPUS.

Te obsecro, hercle, aufer te modo.

TRACHALIO.

Ecquem in his locis novisti?

GRIPUS.

Oportet vicinos meos.

TRACHALIO.

Ubi tu hic habitas?

GRIPUS.

Porro illic longe usque in campis ultimis.

TRACHALIO.

Vin' qui in hac villa habitat, ejus arbitratu fieri?

GRIPUS.

Paulisper remitte restem, dum concedo, et consulo.

TRACHALIO.

Fiat.

GRIPUS.

Euge! salva res est: praeda haec perpetua 'st mea.
Ad meum herum arbitrum vocat me hic intra praesepis meas.

Numquam, hercle, hodie abjudicabit ab suo triobolum.
Nae iste haud scit, quam conditionem tetulerit. ibo ad arbitrum.

TRACHALIO.

Quid igitur?

GRIPUS.

Quamquam istuc esse jus meum certo scio,
Fiat istuc potius, quam nunc pugnem tecum.

TRACHALIO.

Nunc places.

GRIPUS.

Quamquam ad ignotum arbitrum me appellis; si adhibebit fidem,
Etsi est ignotus, notus: si non; notus, ignotissumu 'st.

SCENA IV.

DAEMONES, PALAESTRA, AMPELISCA, GRIPUS, TRACHALIO.

DAEMONES.

SERIO, edepol, quamquam volo vobis quae voltis, mulieres,
Metuo, propter vos, ne uxor mea me extrudat aedibus:
Quae me pellices adduxisse dicet ante oculos suos.

Vos confugite in aram potius, quam ego.

MULIERES.

Miserae periimus.

DAEMONES.

Ego vos salvas sistam: ne timete. sed quid vos foras

Prosequimini? quoniam ego assum, faciet nemo injuriam.

Ite, inquam, domum ambo nunc jam ex praesidio praesides.

GRIPUS.

O here, salve!

DAEMONES.

Salve, Gripe. quid fit?

TRACHALIO.

Tuusne hic servos est?

GRIPUS.

Haud pudet.

TRACHALIO.

Nihil ago tecum.

GRIPUS.

Ergo abi hinc sis.

TRACHALIO.

Quaeso responde, senex.

Tuus hic servos est?

DAEMONES.

Meus est.

TRACHALIO.

Hem! istuc optume, quando tuu 'st.

Iterum te saluto.

DAEMONES.

Et ego te. tune es, qui haud multo prius
Abiisti hinc herum arcessitum?

TRACHALIO.

Ego is sum.

DAEMONES.

Quid nunc vis tibi?

TRACHALIO.

Nempe hic tuus est?

DAEMONES.

Meus est.

TRACHALIO.

Istuc optume, quando tuu 'st.

DAEMONES.

Quid negoti 'st?

TRACHALIO.

Vir scelestus illic est.

DAEMONES.

Quid fecit tibi
Vir scelestus?

TRACHALIO.

Homini ego isti talos suffringi volo.

DAEMONES.

Quid est? qua de re litigatis nunc inter vos?

TRACHALIO.

Eloquar.

GRIPUS.

Immo ego eloquar.

TRACHALIO.

Ego, opinor, rem facesso.

GRIPUS.

Siquidem
Sis pudicus, hinc facessas.

DAEMONES.

Gripe, animum advorte, ac tace.

GRIPUS.

Utin' istic prius dicat?

DAEMONES.

Audi, loquere tu.

GRIPUS.

Alienon' prius,
Quam tuo dabis orationem?

TRACHALIO.

Ut nequitur conprimi!
Ita ut occepi dicere, illum quem dudum
Lenonem extrusisti, hic ejus vidulum, eccillum.

GRIPUS.

Non habeo.

TRACHALIO.

Negas, quod oculis video?

GRIPUS.

At ne videas, velim.
Habeo, non habeo. quid tu me curas, quid rerum geram?

TRACHALIO.

Quomodo habeas, illud refert: jurene an injuria.

GRIPUS.

Ni istum cepi, nulla caussa est, quin me condones cruci:

Si in mari reti apprehendi, qui tuum potiu 'st, quam meum?

TRACHALIO.

Verba dat. hoc modo res gesta est, ut ego dico.

GRIPUS.

Quid tu ais?

TRACHALIO.

Quoad primarius vir dicat, conprime hunc sis, si tuus est.

GRIPUS.

Quid? tu idem mihi vis fieri, quod herus consuevit tibi?
Si ille te conprimere solitus, hic noster nos non solet.

DAEMONES.

Verbo illo modo ille vicit. quid nunc tu vis? dic mihi.

TRACHALIO.

Equidem neque ego partem posco mihi istinc de istoc vidulo,
Neque meum hodie esse umquam dixi. sed istic inest cistellula
Hujus mulieris, quam dudum dixi fuisse liberam.

DAEMONES.

Nempe tu hanc dicis, quam esse aibas dudum popularem meam?

TRACHALIO.

Admodum: et ea, quae olim parva gestavit, crepundia

Istic in ista cistula insunt, quae istic inest in vidulo.
Hoc neque isti usus est, et illi miserae suppetias feret,
Si id dederit, qui suos parentes quaerat.

DAEMONES.

Faciam ut det: tace.

GRIPUS.

Nihil, hercle, ego sum isti daturus.

TRACHALIO.

Nihil peto, nisi cistulam,
Et crepundia.

GRIPUS.

Quid si ea sunt aurea?

TRACHALIO.

Quid istic tua?
Aurum auro expendetur; argentum argento exaequabitur.

GRIPUS.

Fac sis aurum ut videam; post ego faciam, ut videas cistulam.

DAEMONES.

Cave malo, ac tace tu! tu perge, ut occepisti, dicere.

TRACHALIO.

Unum te obsecro, ut te hujus conmiserescat mulieris,
Siquidem hic lenonis ejus est vidulus, quem suspicor.
Hic nisi de opinione, certum nihil dico tibi.

GRIPUS.

Viden', scelestus ut aucupatur!

TRACHALIO.

Sine me, ut occepi, loqui.
Si scelesti illius est hic, quojus dico, vidulus,
Hae poterunt novisse: ostendere his jube.

GRIPUS.

Ain' ostendere?

DAEMONES.

Haud iniquom dicit, Gripe, ut ostendatur vidulus.

GRIPUS.

Immo hercle insignite inique.

DAEMONES.

Qui dum?

GRIPUS.

Quia si ostendero,
Continuo hunc novisse dicent scilicet.

TRACHALIO.

Scelerum caput,
Ut tute es, item omnis censes esse? perjuri caput!

GRIPUS.

Omnia istaec ego facile patior, dum hic a me sentiat.

TRACHALIO.

Atqui nunc abs te stat: verum hinc ibit testimonium.

DAEMONES.

Gripe, advorte animum. tu paucis expedi, quid postulas?

TRACHALIO.

Dixi equidem: sed si parum intellexti, dicam denuo:
Hasce ambas, ut dudum dixi, ita esse oportet liberas.
Haec Athenis parva fuit virgo subrepta.

GRIPUS.

Dic mihi,
Quid ista ad vidulum pertinent, servae sint istae, an liberae?

TRACHALIO.

Omnia iterum vis memorari, scelus, ut defiat dies.

DAEMONES.

Abstine maledictis, et mihi, quod rogavi, dilue.

TRACHALIO.

Cistellam istic inesse oportet caudeam in isto vidulo,
Ubi sunt signa, qui parentes noscere haec possit suos,
Quibuscum parva Athenis periit, sicuti dixi prius.

GRIPUS.

Juppiter te Diique perdant! quid ais, vir venefice?
Quid? istae mutae sunt, quae pro se fabulari non queant?

TRACHALIO.

Eo tacent, quia tacita bona 'st mulier semper, quam loquens.

GRIPUS.

Tum pol tu pro oratione nec vir nec mulier mihi es.

TRACHALIO.

Qui dum?

GRIPUS.

Quia enim neque loquens es, neque tacens umquam bonus.
Quaeso, en umquam hodie licebit mihi loqui?

DAEMONES.

Si praeter hac
Unum verbum faxis hodie, ego tibi comminuam caput.

TRACHALIO.

Ut id occepi dicere, senex, eam, te quaeso, cistulam
Ut jubeas hunc reddere illis. ob eam, si quid postulat
Sibi mercedis, dabitur: aliud quidquid ibi est, habeat sibi.

GRIPUS.

Nunc demum istuc dicis, quoniam jus meum esse intellegis:
Dudum dimidiam petebas partem.

TRACHALIO.

Immo etiam nunc peto.

GRIPUS.

Vidi petere miluum, etiam quom nihil auferret tamen.

DAEMONES.

Non ego te conprimere possum sine malo?

GRIPUS.

Si istic tacet,
Ego tacebo: si iste loquitur, sine me pro re meam partem loqui.

DAEMONES.

Cedo modo mihi istum vidulum, Gripe.

GRIPUS.

Concredam tibi.
At si istorum nihil sit, ut mihi reddas.

DAEMONES.

Reddetur.

GRIPUS.

Tene.

DAEMONES.

Audi nunc jam, Palaestra atque Ampelisca, hoc quod loquor.
Estne hic vidulus, ubi cistellam tuam inesse aibas?

PALAESTRA.

Is est.

GRIPUS.

Perii, hercle, ego miser! ut, priusquam plane aspexit, illico
Eum esse dixit!

PALAESTRA.

Faciam ego hanc rem * planam tibi:
Cistellam istic inesse oportet caudeam in isto vidulo.
Ibi, ego dicam, quidquid inerit, nominatim; tu mihi

Nullus ostenderis. si falsa dicam, frustra dixero.
Vos tamen istaec, quidquid illic inerit, vobis habebitis.
Sed si erunt vera, tum obsecro te, ut mea mihi reddantur.

DAEMONES.

Placet.
Jus merum oras, meo quidem animo.

TRACHALIO.

Ac meo, hercle.

GRIPUS.

Quid si ista aut superstitiosa, aut ariola est, atque omnia,
Quidquid insit, vera dicet? anne habebit ariola?

DAEMONES.

Non feret, nisi vera dicet: nequidquam ariolabitur.
Solve vidulum ergo, ut, quidquid sit verum, quam primum sciam.

GRIPUS.

Hoc habet! solutum 'st: ah, perii! video cistellulam.

DAEMONES.

Haeccine est?

PALAESTRA.

Istaec est. o mei parentes! hic vos conclusos gero.
Huc opesque spesque vostrûm cognoscendûm condidi.

GRIPUS.

Tum tibi, hercle, Deos iratos esse oportet, quisquis es,
Quae parentis in tam angustum tuos locum conpegeris.

DAEMONES.

Gripe, accede huc. tua res agitur. tu puella, istinc procul
Dicito, quid insit, et qua facie, memorato omnia.
Si hercle tantillum peccassis, quod posterius postules
Te ad verum convorti, nugas, mulier, magnas egeris.

GRIPUS.

Jus bonum oras.

TRACHALIO.

Edepol haud orat te: nam tu injurius.

DAEMONES.

Loquere nunc jam, puella. Gripe, animum advorte, ac tace.

PALAESTRA.

Sunt crepundia.

DAEMONES.

Ecca video.

GRIPUS.

Perii in primo proelio!
Mane, ne ostenderis.

DAEMONES.

Qua facie sunt? responde ex ordine.

PALAESTRA.

Ensiculu 'st aureolus primum literatus.

DAEMONES.

Dice dum:

In eo ensiculo literarum quid est?

PALAESTRA.

Mei nomen patris.

Post altrinsecus est securicula ancipes, item aurea
Literata: ibi matris nomen in securicula 'st.

DAEMONES.

Mane:

Dic, in ensiculo quid nomen est paternum?

PALAESTRA.

Daemones.

DAEMONES.

Dii inmortales! ubi loci sunt spes meae?

GRIPUS.

Immo edepol, meae?

DAEMONES.

Perge, te obsecro, continuo.

GRIPUS.

Placide! aut ite in malam crucem.

DAEMONES.

Loquere matris nomen hic in securicula quid siet.

PALAESTRA.

Daedalis.

DAEMONES.

Dii me servatum cupiunt.

GRIPUS.

At me perditum.

DAEMONES.

Filiam meam esse hanc oportet, Gripe.

GRIPUS.

Sit per me quidem.

Quin te Dii omnes perdant, qui me hodie oculis vidisti tuis,
Meque adeo scelestum, qui non circumspexi centies
Prius, me ne quis inspectaret, quam rete extraxi ex aqua.

PALAESTRA.

Post est sicilicula argenteola, et duae connexae maniculae, et
Sucula.

GRIPUS.

Quin tu i dierecta, cum sucula et cum porculis!

PALAESTRA.

Et bulla aurea est, pater quam dedit mihi natali die.

DAEMONES.

Ea est profecto! contineri, quin conplectar, non queo.
Filia mea, salve! ego is sum, qui te produxi, pater:
Ego sum Daemones, et mater tua, ecca hic intus, Daedalis.

PALAESTRA.

Salve, mi pater insperate!

DAEMONES.

Salve! ut te amplector libens!

TRACHALIO.

Volupe 'st, quom istuc ex pietate vostra vobis contigit.

DAEMONES.

Capedum: hunc, si potes, fer intro vidulum, age Trachalio.

TRACHALIO.

Ecce Gripi scelera! quom istaec res male evenit tibi,
Gripe, gratulor.

DAEMONES.

Age eamus, mea gnata, ad matrem tuam,
Quae ex te poterit argumentis hanc rem magis exquirere:
Quae te magis tractavit, magisque signa pernovit tua.

TRACHALIO.

Eamus intro omnes, quando omnes operam promiscam damus.

PALAESTRA.

Sequere me, Ampelisca.

AMPELISCA.

Quom te Dii amant, voluptati est mihi.

GRIPUS.

Sumne ego scelestus, qui illunc hodie excepi vidulum!
Aut quom excepi, qui non alicubi in solo abstrusi loco!
Credebam edepol turbulentam praedam eventuram mihi,

Quia illa mihi tam turbulenta tempestate evenerat.
Credo edepol ego illic inesse auri et argenti largiter.
Quid meliu 'st, quam ut hinc intro abeam, et me suspendam clanculum;
Saltem tantisper, dum abscedat haec a me aegrimonia.

SCENA V.

DAEMONES.

PRO Dii inmortales, quis me est fortunatior,
Qui ex inproviso filiam inveni meam?
Satin' si quoi homini Dei esse benefactum volunt,
Aliquo illud pacto obtingit optatum piis!
Ego hodie, qui neque speravi, neque credidi,
Is inproviso filiam inveni tamen:
Et eam de genere summo adulescenti dabo
Ingenuo, Atheniensi, et cognato meo.
Ego eum adeo arcessi huc ad me quamprimum volo,
Jussique exire huc ejus servom, ut ad forum
Iret. nondum egressum esse eum, id miror tamen.
Accedam opinor ad fores. quid conspicor?
Uxor conplexa collo retinet filiam.
Nimis paene inepta atque odiosa ejus amatio est.

SCENA VI.

DAEMONES, TRACHALIO.

DAEMONES.

ALIQUANDO osculando meliu 'st, uxor, pausam fieri.
Atque adorna, ut rem divinam faciam, quom intro advenero,
Laribus familiaribus: quom auxerunt nostram familiam.
Sunt domi agni et porci sacres. sed quid istum remoramini,
Mulieres, Trachalionem? atque optime, eccum, exit foras.

TRACHALIO.

Ubi ubi erit, tamen jam investigabo, et mecum ad te adducam simul
Pleusidippum.

DAEMONES.

Eloquere, ut haec res obtigit de filia:
Eum rogato, ut relinquat alias res, et huc veniat.

TRACHALIO.

Licet.

DAEMONES.

Dicito, daturum meam illi filiam uxorem.

TRACHALIO.

Licet.

DAEMONES.

Et patrem ejus me novisse, et mihi esse cognatum.

TRACHALIO.

Licet.

DAEMONES.

Sed propera.

TRACHALIO.

Licet.

DAEMONES.

Jam hic fac sit, coena ut curetur.

TRACHALIO.

Licet.

DAEMONES.

Omnian' licet?

TRACHALIO.

Licet: sed scin', quid est, quod te volo?
Quod promisisti, ut memineris, hodie ut liber sim.

DAEMONES.

Licet.

TRACHALIO.

Fac, ut exores Pleusidippum, ut me emittat manu.

DAEMONES.

Licet.

TRACHALIO.

Et tua filia facito oret: facile exorabit.

DAEMONES.

Licet.

TRACHALIO.

Atque ut mihi Ampelisca nubat, ubi ego sim liber.

DAEMONES.

Licet.

TRACHALIO.

Atque ut gratum mihi beneficium factis experiar.

DAEMONES.

Licet.

TRACHALIO.

Omnian' licet?

DAEMONES.

Licet. tibi rursum refero gratiam.
Sed propera ire in urbem actutum, et recipe te huc rursum.

TRACHALIO.

Licet.
Jam hic ero. tu interibi adorna ceterum, quod opu 'st.

DAEMONES.

Licet.

TRACHALIO.

Hercules istum infelicet cum sua licentia!
Ita meas replevit auris, quidquid memorabam, *licet.*

SCENA VII.

GRIPUS. DAEMONES.

GRIPUS.

QUAM mox licet te conpellare, Daemones?

DAEMONES.

Quid est negoti, Gripe?

GRIPUS.

De illo vidulo

Si sapias, sapias: habeas quod Dii danunt boni.

DAEMONES.

Aequom videtur tibi, ut ego, alienum quod est,
Meum esse dicam?

GRIPUS.

Quodne ego inveni in mari?

DAEMONES.

Tanto melius illi obtigit, qui perdidit:
Tuum esse nihilo magis oportet vidulum.

GRIPUS.

Isto tu pauper es, quom nimis sancte piu 's.

DAEMONES.

O Gripe, Gripe, in aetate hominum plurimae
Fiunt transennae, ubi decipiuntur dolis.
Atque edepol in eas plerumque esca inponitur:
Quam si quis avidus poscit escam avariter,
Decipitur in transenna avaritia sua.
Ille qui consulte, docte atque astute cavet,
Diutine uti bene licet partum bene:
Mihi istaec videtur praeda praedatum irier,
Ut cum majore dote abeat, quam advenerit.
Egone ut quod ad me adlatum esse alienum sciam,
Celem? minume istuc faciet noster Daemones.
Semper cavere hoc sapientes aequissumum 'st,
Ne conscii sint ipsi maleficiis suis.
Ego mihi quom lusi, nil moror ullum lucrum.

GRIPUS.

Spectavi ego pridem Comicos ad istum modum
Sapienter dicta dicere, atque iis plaudier,

Quom illos sapientis mores monstrabant poplo:
Sed quom inde suam quisque ibant diversi domum,
Nullus erat illo pacto, ut illi jusserant.

DAEMONES.

Abi intro, ne molestus. linguae tempera.
Ego daturus tibi nil sum; ne tu frustra sis.

GRIPUS.

At ego Deos quaeso, ut quidquid in illo vidulo 'st,
Si aurum, si argentum 'st, omne id ut fiat cinis.

DAEMONES.

Illuc est, quod nos nequam servis utimur.
Nam illic cum servo si quo congressus foret,
Et ipsum sese et illum furti adstringeret.
Dum praedam habere se censeret, interim
Praeda ipsus esset: praeda praedam duceret.
Nunc hinc intro ibo, et sacruficabo. postibi
Jubebo nobis coenam continuo coqui.

SCENA VIII.

PLEUSIDIPPUS. TRACHALIO.

PLEUSIDIPPUS.

ITERUM mihi istaec omnia itera, mi anime, mi Trachalio,
Mi liberte, mi patrone, immo potius, mi pater.
Reperit patrem Palaestra suum atque matrem?

TRACHALIO.

Reperit.

PLEUSIDIPPUS.

Et popularis est?

TRACHALIO.

Opinor.

PLEUSIDIPPUS.

Et nuptura est mihi?

TRACHALIO.

Suspicor.

PLEUSIDIPPUS.

Censen'? hodie despondebit eam mihi? quaeso!

TRACHALIO.

Censeo.

PLEUSIDIPPUS.

Quid? patri etiam gratulabor, quom illam invenit?

TRACHALIO.

Censeo.

PLEUSIDIPPUS.

Quid, matri ejus?

TRACHALIO.

Censeo.

PLEUSIDIPPUS.

Quid ergo censes?

TRACHALIO.

Quod rogas, Censeo.

PLEUSIDIPPUS.

Dic ergo quanti censes?

TRACHALIO.

Egone? censeo.

PLEUSIDIPPUS.

At sume quidem, ne censionem semper facias.

TRACHALIO.

Censeo.

PLEUSIDIPPUS.

Quid si curram?

TRACHALIO.

Censeo.

PLEUSIDIPPUS.

An sic potius placide?

TRACHALIO.

Censeo.

PLEUSIDIPPUS.

Etiamne eam adveniens salutem?

TRACHALIO.

Censeo.

PLEUSIDIPPUS.

Etiamne ejus patrem?

TRACHALIO.

Censeo.

PLEUSIDIPPUS.

Post ejus matrem?

TRACHALIO.

Censeo.

PLEUSIDIPPUS.

Quid postea?
Etiamne adveniens conplectar ejus patrem?

TRACHALIO.

Non censeo,

PLEUSIDIPPUS.

Quid, matrem?

TRACHALIO.

Non censeo.

PLEUSIDIPPUS.

Quid eampse illam?

TRACHALIO.

Non censeo.

PLEUSIDIPPUS.

Perii! delectum dimisit. nunc non censet, quom volo.

TRACHALIO.

Sanus non es: sequere.

PLEUSIDIPPUS.

Duc me, mi patrone, quo libet.

ACTUS V.

SCENA I.

LABRAX.

Quis me est mortalium miserior, qui vivat alter hodie,
Quem ad recuperatores modo damnavit Pleusidippus.
Abjudicata a me modo est Palaestra. perditus sum!
Nam lenones ex gaudio credo esse procreatos,
Ita omnes mortales, si quid est mali lenoni, gaudent.

Nunc alteram illam, quae mea est, visam huc in Veneris fanum.
Saltem ut eam abducam, de bonis quod restat reliquiarum.

SCENA II.

GRIPUS. LABRAX.

GRIPUS.

NUMQUAM edepol hodie ad vesperam Gripum inspicietis vivom,
Nisi vidulus mihi redditur.

LABRAX.

Perii, quom mentionem
Fieri audio usquam viduli, quasi palo pectus tundar.

GRIPUS.

Istic scelestus liber est: ego qui in mari prehendi
Rete atque excepi vidulum, dare ei negatis quidquam.

LABRAX.

Pro Dii inmortales! suo mihi hic sermone arrexit aures.

GRIPUS.

Cubitum, hercle, longis literis signabo jam usquequaque,
Si quis perdiderit vidulum cum auro atque argento multo,

Ad Gripum ut veniat. non feretis istum, ut postulatis.

LABRAX.

Meum, hercle, illic homo vidulum scit, qui habet, ut ego opinor.
Adeundus mihi illic est homo. Dii, quaeso, subvenite.

GRIPUS.

Quid me intro revocas? hoc volo hic ante ostium extergere.
Nam hoc quidem pol e robigine, non e ferro factum 'st;
Ita quanto magis extergeo, rutilum atque tenuius fit.
Nam quidem hoc Vere natum 'st verum: ita in manibus consenescit.

LABRAX.

Adulescens, salve!

GRIPUS.

Dii te ament cum inraso capite.

LABRAX.

Quid fit?

GRIPUS.

Verum extergetur.

LABRAX.

Ut vales?

GRIPUS.

Quid tu? num medicus, quaeso, es?

LABRAX.

Immo edepol una litera plus sum, quam medicus.

GRIPUS.

Tum tu Mendicus es?

LABRAX.

Tetigisti acu.

GRIPUS.

Videtur digna forma. Sed quid tibi est?

LABRAX.

Hac proxima nocte in mari elavi. Confracta est navis. perdidi, quidquid erat, miser ibi omne.

GRIPUS.

Quid perdidisti?

LABRAX.

Vidulum cum auro atque argento multo.

GRIPUS.

Ecquid meministi in vidulo, qui perit, quid infuerit ibi?

LABRAX.

Quid refert, qui periit?

GRIPUS.

Tamen si non hoc, aliud fabulemur. Quid si ego sciam qui invenerit? volo ex te scire signa.

LABRAX.

Nummi octingenti aurei in marsupio infuerunt. Praeterea centum mnae Philippeae in pasceolo seorsus.

GRIPUS.

Magna hercle praeda 'st! largiter mercedis indipiscar.
Dii homines respiciunt. bene ego hinc praedatus ibo.
Profecto hujus est vidulus. perge alia tu expedire.

LABRAX.

Talentum argenti commodum magnum inerat in crumina,
Praeterea sinus, epichysis, cantharus, gaulus, cyathusque.

GRIPUS.

Papae! divitias tu quidem habuisti luculentas.

LABRAX.

Miserum istuc verbum et pessumum 'st, Habuisse, et nihil habere.

GRIPUS.

Quid dare velis, qui istaec tibi investiget indicetque?
Eloquere propere celeriter.

LABRAX.

Nummos trecentos.

GRIPUS.

Tricas.

LABRAX.

Quadringentos.

GRIPUS.

Tramas putridas.

LABRAX.

Quingentos.

GRIPUS.

Cassam glandem.

LABRAX.

Sexcentos.

GRIPUS.

Curculiunculos minutos fabulare.

LABRAX.

Dabo septingentos.

GRIPUS.

Os calet tibi! nunc id frigidefactas?

LABRAX.

Mille dabo nummos.

GRIPUS.

Somnias.

LABRAX.

Nihil addo: abi!

GRIPUS.

Igitur audi:
Si, hercle, abiero hinc, hic non ero.

LABRAX.

Vin' centum et mille?

GRIPUS.

Dormis.

LABRAX.

Eloquere quantum postules.

GRIPUS.

Quo nihil invitus addas;
Talentum magnum: non potest triobolum hinc abesse.
Proin tu vel ajas, vel neges.

LABRAX.

Quid istic necessum 'st, video:
Dabitur talentum.

GRIPUS.

Accede dum huc: Venus haec volo arroget te.

LABRAX.

Quod tibi libet, id mihi impera.

GRIPUS.

Tange aram hanc Veneris.

LABRAX.

Tango.

GRIPUS.

Per Venerem hanc jurandum 'st tibi.

LABRAX.

Quid jurem?

GRIPUS.

Quod jubebo.

LABRAX.

Praei verbis quid vis. id quod domi est, numquam ulli supplicabo.

GRIPUS.

Tene aram hanc.

LABRAX.

Teneo.

GRIPUS.

Dejura, te mihi argentum daturum,
Eodem die, viduli ubi sis potitus.

LABRAX.

Fiat.

GRIPUS. LABRAX.

Venus Cyrenensis, testem te testor mihi,

Si vidulum illum, quem ego in navi perdidi,
Cum auro atque argento salvom investigavero,
Isque in potestatem meam pervenerit.

GRIPUS.

Tum ego huic Gripo dico, inquito, et me tangito.

LABRAX.

Tum ego huic Gripo dico, Venus, ut tu audias.

GRIPUS. LABRAX.

Talentum argenti magnum continuo dabo.

GRIPUS.

Si fraudassis, dicito, uti te in quaestu tuo
Venus eradicet caput atque aetatem tuam.
Tecum hoc habeto tamen, ubi juraveris.

LABRAX.

Et illum ego advorsum si quid peccasso, Venus,
Veneror te, ut omnes miseri lenones sient.

GRIPUS.

Tamen fiet, etsi tu fidem servaveris.
Tu hic opperire, jam ego faxo exibit senex:
Eum tu continuo vidulum reposcito.

LABRAX.

Si maxume mihi illum reddiderit vidulum,
Non illi ego hodie debeo triobolum.
Meus arbitratu 'st, lingua quod juret mea.
Sed conticescam. eccum exit, et ducit senem.

SCENA III.

GRIPUS. DAEMONES. LABRAX.

GRIPUS.

Sequere hac. ubi istic leno est? heus tu, hem tibi, hic habet vidulum.

DAEMONES.

Habeo, et fateor esse apud me: et, si tuus est, habeas tibi.
Omnia, ut quidquid infuere, ita salva sistentur tibi.
Tene, si tuus est.

LABRAX.

O Dii inmortales! meus est. salve, vidule.

DAEMONES.

Tuusne est?

LABRAX.

Rogitas? siquidem hercle Jovis fuit, meus est tamen.

DAEMONES.

Omnia insunt salva: una istinc cistella excepta est modo
Cum crepundiis, quibuscum hodie filiam inveni meam.

LABRAX.

Quam?

DAEMONES.

Tua quae fuit Palaestra; ea filia inventa est mea.

LABRAX.

Bene mehercle factum 'st: quom istaec res tibi ex sententia
Pulchre evenit, gaudeo.

DAEMONES.

Istuc facile non credo tibi.

LABRAX.

Immo, hercle, ut scias gaudere me, mihi triobolum
Ob eam ne duis: condono te.

DAEMONES.

Benigne edepol facis.

LABRAX.

Immo tu quidem hercle vero.

GRIPUS.

Heus tu! jamne habes vidulum?

LABRAX.

Habeo.

GRIPUS.

Propera.

LABRAX.

Quid properabo?

GRIPUS.

Reddere argentum mihi.

LABRAX.

Neque edepol tibi do, neque quidquam debeo.

GRIPUS.

Quae haec factio est?

Non debes?

LABRAX.

Non hercle vero.

GRIPUS.

Non tu juratus mihi es?

LABRAX.

Juratus sum: et nunc jurabo, si quid voluptati est mihi:

Jusjurandum rei servandae, non perdendae, conditum 'st.

GRIPUS.

Cedo sis mihi talentum magnum argenti, perjurissume.

DAEMONES.

Gripe! quod tu istum talentum poscis?

GRIPUS.

Juratu 'st mihi

Dare.

LABRAX.

Libet jurare. tun' meo Pontifex perjurio es?

DAEMONES.

Qua pro re argentum promisit hic tibi?

GRIPUS.

Si vidulum

Istum redegissem in potestatem ejus, juratus dare

Mihi talentum magnum argenti.

LABRAX.

Cedo quicum habeam judicem,

Ni dolo malo instipulatus sis, nive etiam dum siem
Quinque et viginti natus annos.

GRIPUS.

Habe cum hoc.

LABRAX.

Alio 'st opus.

DAEMONES.

Jam ab isto auferre haud sinam, nisi istum condemnavero.
Promisisti huic argentum?

LABRAX.

Fateor.

DAEMONES.

Quod servo meo
Promisisti, meum esse oportet: ne tu leno postules
Te hic fide lenonia uti: non potes.

GRIPUS.

Jam te ratus
Nactum hominem, quem defraudares. dandum huc argentum 'st probum:
Id ego continuo huic dabo, adeo me ut hic emittat manu.

DAEMONES.

Quando ergo erga te benignus fui, atque opera mea
Haec tibi sunt servata.

GRIPUS.

Immo hercle mea, ne tu dicas tua.

DAEMONES.

Si sapies, tacebis. tum te mihi benigne itidem addecet
Benemerenti bene referre gratiam.

LABRAX.

Nempe pro tuo
Jure oras.

DAEMONES.

Mirum, quin tuum jus meo periculo abs te expetam.

GRIPUS.

Salvos sum: leno labascit: libertas portenditur.

DAEMONES.

Vidulum istunc ille invenit: illud mancipium meum 'st.
Ego tibi hunc porro servavi cum magna pecunia.

LABRAX.

Gratiam habeo, et de talento nulla caussa est, quin feras,
Quod isti sum juratus.

GRIPUS.

Heus tu! mihi dato ergo, si sapis.

DAEMONES.

Tacen' an non?

GRIPUS.

Tu meam rem simulas agere; tibi mu**.
Non hercle istoc me intervortes, si aliam praedam perdidi.

DAEMONES.

Vapulabis, verbum si addes istuc unum.

GRIPUS.

Vel hercle enica,
Non tacebo umquam alio pacto, nisi talento conprimor.

LABRAX.

Tibi operam hic quidem dat; taceto.

DAEMONES.

Concede hoc tu, leno.

LABRAX.

Licet.

GRIPUS.

Palam age, nolo murmur ullum neque susurrum fieri.

DAEMONES.

Dic mihi, quanti illam emisti tuam alteram mulierculam
Ampeliscam?

LABRAX.

Mille nummos denumeravi.

DAEMONES.

Vin tibi
Conditionem luculentam ferre me?

LABRAX.

Sane volo.

DAEMONES.

Dividuum talentum faciam.

LABRAX.

Bene facias.

DAEMONES.

Pro illa altera,

Libera ut sit, dimidium tibi sume, dimidium huic cedo.

LABRAX.

Maxume.

DAEMONES.

Pro illo dimidio ego Gripum emittam manu,
Quem propter tu vidulum, et ego natam inveni.

LABRAX.

Bene facis:
Gratiam habeo magnam.

GRIPUS.

Quam mox mihi argentum ergo redditur?

DAEMONES.

Res soluta est, Gripe. ego habeo.

GRIPUS.

Hercle, at ego me mavolo.

DAEMONES.

Nihil hercle hic tibi est, ne tu speres. jurisjurandi volo
Gratiam facias.

GRIPUS.

Perii hercle! nisi me suspendo, occidi.
Numquam hercle iterum defraudabis me quidem post hunc diem.

DAEMONES.

Hic hodie coenato, leno.

LABRAX.

Fiat. conditio placet.

DAEMONES.

Sequimini intro. spectatores, vos quoque ad coenam vocem,
Ni daturus nihil sim, neque sit quidquam pollucti domi,
Neve adeo vocatos credam vos esse ad coenam foras.
Verum si voletis plausum Fabulae huic clarum dare,
Comissatum omnes venitote ad me ad annos sedecim.
Vos hic hodie coenatote ambo.

LABRAX.

Fiat.

DAEMONES.

Plausum date.

M. ACCI PLAUTI

STICHUS.

DRAMATIS PERSONAE.

PANEGYRIS, } *mulieres.*
PINACIUM, }

ANTIPHO, *senex.*

GELASIMUS, *parasitus.*

CROCOTIUM, *ancilla.*

DINACIUM, *puer.*

EPIGNOMUS.

STICHUS, *servus.*

PAMPHILIPPUS, *adolescens.*

SAGARINUS, *servus.*

STEPHANIUM, *ancilla.*

ARGUMENTUM

(Ut quibusdam videtur)

PRISCIANI.

Senex castigat filias, quod hae viros
Tam perseverent peregrinantis pauperes
Ita sustinere fratres, neque relinquere.
Contraque verbis delenitur commodis,
Habere ut sineret, quos semel nactae forent.
Viri reveniunt opibus aucti trans mare,
Suam quisque retinet; ac Sticho ludus datur.

ALIUD ARGUMENTUM

CAMERARII.

Argumentum hujus fabulae est leve et futile. Etsi in hac bonae et praeclarae sententiae insertae sunt: et exemplum proponitur egregium fidei conjugalis. *Duo adolescentes fratres habebant duas sorores conjuges. Dum vivunt in luxu et deliciis, rem familiarem perdunt. Hanc recuperare student mercaturis faciendis. Quod autem longo tempore abessent, vult pater filias, uxores illorum, aliis collocare; sed illae constanter refragantur. Redeunt illi re bene et feliciter gesta, et aucti opibus. Itaque facile reconciliantur socero. Parasitus autem, quo socio et adjutore rem amiserant, ab illis repellitur, et ludibrio habetur. Sticho etiam servo potestas fit convivii agitandi cum altero servo Sagarino.*

ACTUS PRIMUS.

SCENA I.

PANEGYRIS. PINACIUM.

PANEGYRIS.

CREDO ego miseram fuisse Penelopam,
Soror, suo ex animo; quae tam diu vidua
Viro suo caruit. nam nos ejus animum
De nostris factis noscimus, quarum viri hinc absunt,
Quorumque nos negotiis absentum, ut est aequom,
Sollicitae noctes et dies, soror, sumus semper.

PINACIUM.

Nostrum officium nos facere aequom 'st: neque
Id magis facimus, quam nos monet pietas.
Sed hic, mea soror, assis-dum: multa volo tecum
Loqui de re viri.

PANEGYRIS.

Salvaene, amabo?

PINACIUM.

Spero quidem, et volo: sed hoc, soror, crucior,
Patrem tuum meumque adeo, unice qui unus
Civibus ex omnibus probus perhibetur,
Eum nunc inprobi viri officio uti;
Viris qui tantas absentibus nostris

Facit injurias inmerito,
Nosque ab his abducere volt.
Hae res vitae me, soror, saturant:
Hae mihi dividiae et senio sunt.

PANEGYRIS.

Neu lacruma, soror; neu tuo id animo
Fac, quod tibi tuus pater facere minatur.
Spes est eum melius facturum.
Novi ego illum: istaec joculo dicit:
Neque ille sibi mereat Persarum
Montes, qui esse aurei perhibentur,
Uti istuc faciat, quod tu metuis.
Tamen si faciat, minume irasci
Decet: neque id inmerito eveniet.
Nam viri nostri domo ut abierunt,
Hic tertius annus.

PINACIUM.

Ita ut memoras.

PANEGYRIS.

Quom ipsi interea vivant, valeant;
Ubi sint, quid agant, ecquid agant,
Neque participant nos, neque redeunt.

PINACIUM.

An id doles, soror, quia illi suum officium
Non colunt, quom tuum facis?

PANEGYRIS.

Ita pol.

PINACIUM.

Tace sis! cave sis audiam ego istuc,
Cave, posthac ex te.

PANEGYRIS.

Nam qui jam?

PINACIUM.

Quia pol meo animo omnes sapientes
Suum officium aequom 'st colere, et facere.
Quamobrem ego te hoc, soror, tametsi es major,
Moneo, ut tuum memineris officium.
Et, si illi inprobi sint, atque aliter
Nos faciant, quam aequom 'st: tamen pol
Ne quid magis simus omnibus obnoxiae opibus
Nostrum officium meminisse decet.

PANEGYRIS.

Placet: taceo.

PINACIUM.

At memineris facito.

PANEGYRIS.

Nolo ego, soror, me credi esse inmemorem viri,
Neque ille eos honores, mihi quos habuit, perdidit.
Nam mihi pol grata acceptaque hujus est benignitas:
Et me quidem haec conditio nunc non poenitet:
Neque est, cur nunc studeam has nuptias mutarier.
Verum postremo in patris potestate est situm;
Faciendum id nobis quod parentes imperant.

PINACIUM.

Scio, atque in cogitando maerore augeor.
Nam propemodum jam ostendit suam sententiam.

PANEGYRIS.

Igitur quaeramus, nobis quid facto usus sit.

SCENA II.

ANTIPHO. PANEGYRIS. PINACIUM.

ANTIPHO.

Qui manet ut moneatur semper servos homo officium suum,
Nec voluntate id facere meminit, servos is habitu haud probu'st.
Vos meministis quotcalendis petere demensum cibum,
Qui minus meministis, quod opus sit facto, facere in aedibus?
Jam quidem in suo quidque loco nisi erit mihi situm supellectilis,
Quom ego revortar, vos monumentis conmonefaciam bubulis.
Non homines habitare mecum mihi hic videntur, sed sues.
Facite, sultis, nitidae ut aedes meae sint, quom redeam domum.
Jam ego domi adero: ad meam majorem filiam inviso domum.
Si quis me quaeret, inde vocatote aliqui: aut jam egomet hic ero.

PINACIUM.

Quid agimus, soror, si offirmabit pater advorsum nos?

PANEGYRIS.

Pati
Nos oportet, quod ille faciat, quojus potestas plus potest.

ANTIPHO.

Si manere hic sese malint potius, quam alio nubere,
Non faciant. quid mihi opu 'st decurso aetatis spatio cum eis
Gerere bellum; quom nihil, quamobrem faciam, meruisse arbitrer?
Minume! nolo turbas. sed hoc mihi optumum factu arbitror,
Principium ego quo pacto cum illis occipiam, id ratiocinor:
Utrum ego perplexim lacessam oratione ad hunc modum,
Quasi numquam quidquam in eas simulem; quasi nihil inaudiverim,
Eas in se meruisse culpam: an potius tentem leniter;
An minaciter? scio lites fore: ego meas novi optume.

PINACIUM.

Exorando, haud advorsando sumendam operam censeo.
Gratiam a patre si petimus, spero ab eo inpetrassere:
Advorsari sine dedecore et scelere summo haud possumus.

Neque ego sum factura; neque tu ut facias, consilium dabo:
Verum ut exoremus. novi ego nostros: exorabili 'st.

ANTIPHO.

Sic faciam: assimulabo, quasi aliquam culpam in sese admiserint.
Perplexabiliter earum hodie perpavefaciam pectora:
Post id agam igitur: deinde, ut animus meus erit, faciam palam.
Multa, scio, facienda verba. ibo intro. sed aperta est foris.

PINACIUM.

Certo enim mihi paternae vocis sonitus auris accidit.

PANEGYRIS.

Is est ecastor. ferre advorsum hominem occupemus osculum.

PINACIUM.

Salve, mi pater.

ANTIPHO.

Et vos. ambae illico, agite, abscedite.

PINACIUM.

Osculum.

ANTIPHO.

Sat est osculi mihi vostri.

PINACIUM.

Qui, amabo, pater?

ANTIPHO.

Quia ita meae animae salsura evenit.

PINACIUM.

Asside hic, pater.

ANTIPHO.

Non sedeo istic. vos sedete: ego sedero in subsellio.

PINACIUM.

Mane pulvinum.

ANTIPHO.

Bene procuras: satis sic fultum 'st mihi.

PINACIUM.

Sine, pater.

ANTIPHO.

Quid opu 'st?

PINACIUM.

Opu 'st.

ANTIPHO.

Morem tibi geram. atque hoc satis est.

PINACIUM.

Numquam enim nimis curare possunt suum parentem filiae.
Quem aequius est nos potiorem habere, quam te? postidea, pater,
Viros nostros, quibus tu voluisti esse nos matresfamilias?

ANTIPHO.

Bonas ut aequom 'st facere, facitis, quom tamen absentes viros
Perinde habetis, quasi praesentes sint.

PINACIUM.

Pudicitia est, pater,
Eos magnificare, qui nos socias sumserunt sibi.

ANTIPHO.

Numquis hic est alienus nostris dictis auceps auribus?

PANEGYRIS.

Nullus, praeter nosque teque.

ANTIPHO.

Vostrum animum adhiberi volo.
Nam ego ad vos nunc inperitus rerum, et morum mulierum,
Discipulus venio ad magistras. quibus matronas moribus,
Quae optumae sunt, esse oportet? sed utraque ut dicat mihi.

PANEGYRIS.

Quid istuc est, quod huc exquaesitum mulierum mores venis?

ANTIPHO.

Pol ego uxorem quaero, postquam vostra mater mortua 'st.

PANEGYRIS.

Facile invenies et pejorem et pejus moratam, pater,
Quam illa fuit: meliorem neque tu reperies, neque sol videt.

ANTIPHO.

At ego ex te exquiro, atque ex istac tua sorore.

PINACIUM.

Edepol, pater,
Scio, ut oportet esse, si sint ita, ut ego aequom censeo.

ANTIPHO.

Volo scire ergo, ut aequom censes.

PINACIUM.

Ut per urbem quom ambulent,
Omnibus os obturent, ne quis merito maledicat sibi.

ANTIPHO.

Dic vicissim nunc jam tu.

PINACIUM.

Quid vis tibi dicam, pater?

ANTIPHO.

Ubi facillime spectatur mulier, quae ingenio est bono?

PANEGYRIS.

Quoi malefaciundi est potestas, quae, ne faciat, id temperat.

ANTIPHO.

Haud male istuc. age tu altera; utra sit conditio pensior,
Virginemne an viduam habere?

PINACIUM.

Quanta mea sapientia est,
E malis multis malum quod minumum 'st, id minumum 'st malum.
Qui potest mulieres vitare, vitet: ut quotidie
Pridie caveat, ne faciat quod pigeat postridie.

ANTIPHO.

Quae tibi mulier videtur multo sapientissuma?

PANEGYRIS.

Quae tamen, quom res secundae sunt, se poterit noscere:
Et illa quae aequo animo patietur sibi esse pejus, quam fuit.

ANTIPHO.

Edepol vos lepide tentavi, vostrumque ingenium ingeni.
Sed hoc est, quod ad vos venio, quodque esse ambas conventas volo.
Mihi auctores ita sunt amici, ut vos hinc abducam domum.

PANEGYRIS.

At enim nos, quarum res agitur, aliter auctores sumus.
Nam aut olim, nisi tibi placebant, non datas oportuit:
Aut nunc non aequom 'st abduci, pater, illisce absentibus.

ANTIPHO.

Vosne ego patiar cum mendicis nuptas, me vivo, viris?

PINACIUM.

Placet ille meus mihi mendicus. suus rex reginae placet.
Idem animus est in paupertate, qui olim in divitiis fuit.

ANTIPHO.

Vosne latrones et mendicos homines magnipenditis?

PANEGYRIS.

Non me tu argento dedisti, opinor, nuptum, sed viro.

ANTIPHO.

Quid? illos exspectatis, qui abhinc jam abierunt triennium?
Quin vos capitis conditionem ex pessuma primariam?

PANEGYRIS.

Stultitia est, pater, venatum ducere invitas canes.
Hostis est uxor, invita quae ad virum nuptum datur.

ANTIPHO.

Certumne 'st neutram vostrarum persequi imperium patris?

PINACIUM.

Persequimur: nam quo dedisti nuptum, abire nolumus.

ANTIPHO.

Bene valete: ibo, atque amicis vostra consilia eloquar.

PANEGYRIS.

Probiores credo arbitrabunt, si probis narraveris.

ANTIPHO.

Curate igitur familiarem rem, ut potestis, optume.

PANEGYRIS.

Nunc places, quom recte monstras; nunc tibi auscultabimus.
Nunc, soror, abeamus intro.

PINACIUM.

Immo intervisam prius domum.
Si a viro tibi forte veniet nuntius, facito ut sciam.

PANEGYRIS.

Neque ego te celabo, neque tu me celassis, quod scies.
Eho, Crocotium, i, parasitum Gelasimum huc arcessito:
Tecum adduce. nam illum ecastor mittere ad portum volo,
Si quae forte ex Asia navis heri aut hodie venerit.
Nam dies totos apud portum servos unus assidet.
Sed tamen volo intervisi. propera. ac actutum redi.

SCENA III.

GELASIMUS. CROCOTIUM.

GELASIMUS.

FAMEM fuisse suspicor matrem mihi:
Nam postquam natus sum, satur numquam fui.
Quam ego matri meae retuli invitissumus,
Eam mihi numquam retulit mater gratiam.
Nam illa me in alvo menses gestavit decem,
At ego illam in alvo gesto plus annos decem.

Atque illa puerum me gestavit parvolum,
Quo minus laboris illam cepisse existimo:
At ego non pauxillulam in utero gesto famem,
Verum hercle multo maxumam et gravissumam.
Uteri dolores mihi oboriuntur cotidie;
Sed matrem parere nequeo; nescio quomodo.
Audivi saepe hoc volgo dicier,
Solere elephantum gravidam perpetuos decem
Esse annos. ejus ex semine haec certo est fames.
Nam jam conpluris annos utero haeret meo.
Nunc si ridiculum hominem quaeret quispiam,
Venalis ego sum cum ornamentis omnibus.
Inanimentis explementum quaerito.
Gelasimo nomen mi indidit parvo pater:
Quia inde jam a pauxillo puero ridiculus fui.
Propter paupertatem adeo hoc nomen reperi;
Eo, quia paupertas fecit, ridiculus forem:
Nam illa omnis artes perdocet, ubi quem adtigit.
Per annonam caram dixit me natum pater:
Propterea, credo, nunc esurio acrius.
Sed generi nostro haec reddita est benignitas,
Nulli negare soleo, si quis me vocat.
Oratio una interiit hominum pessume,
Atque optuma, hercle, meo animo, et scitissuma,
Qua ante utebantur, Veni illo ad coenam: Sic face!
Promitte vero! Ne gravare! Est commodum?
Volo, inquam, fieri! Non amittam, quin eas!
Nunc repererunt ei verbo vicarium,
Nihili quidem, hercle, verbum ac vilissumum,

Vocem te ad coenam, nisi egomet coenem foris.
Ei, hercle, ego verbo lumbos defractos velim,
Ni vere perierit, si coenassit domi.
Haec verba subigunt me, mores ut barbaros
Discam, atque ut faciam praeconis conpendium;
Itaque auctionem praedicem, ipse ut veneam.

CROCOTIUM.

Hic ille est Parasitus, quem arcessitum missa sum.
Quae loquitur, auscultabo, priusquam conloquar.

GELASIMUS.

Sed curiosi sunt hic quam plures mali,
Alienas res qui curant studio maxumo,
Quibus ipsis nulla est res, quam procurent, sua:
Ei quando quem auctionem facturum sciunt,
Adeunt, perquirunt, quid siet caussae illico:
Alienum aes cogat, an pararit prandium:
Uxorin' sit reddenda dos divortio?
Eos omnis (tametsi hercle haud indignos judico,
Qui, ut multum miseri sint, laborent) nil moror:
Dicam auctionis caussam, ut animo gaudeant,
(Nam curiosus nemo est, quin sit malevolus,)
Ipse egomet quamobrem auctionem praedicem:
Damna evenerunt maxuma misero mihi,
Ita me mancupia miserum affecerunt male,
Potationes plurimae demortuae:
Quot adeo coenae, quas deflevi, mortuae!
Quot potiones mulsi! quot autem prandia!
Quae inter continuom perdidi triennium.
Prae maerore adeo miser atque aegritudine
Consenui: paene sum fame emortuus.

CROCOTIUM.

Ridiculus aeque nullus est, quando esurit.

GELASIMUS.

Nunc auctionem facere decretum 'st mihi.
Foras necessum 'st, quidquid habeo, vendere.
Adeste sultis, praeda erit praesentium.
Logos ridiculos vendo: agite! licemini.
Qui coena poscit? ecqui poscit prandio?
Hercules te amabit. prandio? coena tibi?
Ehem annuistin'? nemo meliores dabit.
Nullis meliores esse parasitos sinam.
Vel unctiones Graecas, sudatorias,
Vel alias magis malacas crapularias,
Cavillationes, assentatiunculas,
Ac perjuratiunculas parasiticas,
Rubiginosam strigilem, ampullam rubidam,
Parasitum inanem, quo recondas reliquias.
Haec venisse jam opus est, quantum potest.
Uti decumam partem Herculi polluceam.

CROCOTIUM.

Ecastor auctionem haud magni preti!
Adhaesit homini ad infimum ventrem fames.
Adibo hominem.

GELASIMUS.

Quis haec est, quae advorsum it mihi?
Epignomi ancilla haec quidem est Crocotium.

CROCOTIUM.

Gelasime, salve.

GELASIMUS.

Non est id nomen mihi.

CROCOTIUM.

Certo mecastor id fuit nomen tibi.

GELASIMUS.

Fuit disertim: verum id usu perdidi:
Nunc Miccotrogus nomine ex vero vocor.

CROCOTIUM.

Heu ecastor, risi te hodie multum.

GELASIMUS.

Quando, aut quo in loco?

CROCOTIUM.

Hic quom auctionem praedicabas.

GELASIMUS.

Pessuma,
Ehon' audivisti?

CROCOTIUM.

Te quidem dignissumam.

GELASIMUS.

Quo nunc is?

CROCOTIUM.

Ad te.

GELASIMUS.

Quid venis?

CROCOTIUM.

Panegyris
Rogare jussit te opere maxumo,
Mecum simitu ut ires ad sese domum.

GELASIMUS.

Ego illo mehercle vero eo, quantum potest.
Jamne exta cocta sunt? quot agnis fecerat?

CROCOTIUM.

Illa quidem nullum sacruficavit.

GELASIMUS.

Quomodo?

Quid igitur me volt?

CROCOTIUM.

Tritici modios decem

Rogare, opinor, te volt.

GELASIMUS.

Mene, ut ab se petam?

CROCOTIUM.

Immo, hercle, ut abs te mutuom nobis dares.

GELASIMUS.

Negato esse quod dem, nec mu, nec mutuom,
Neque aliud quidquam, nisi hoc, quod habeo, pallium;
Linguam quoque etiam venditariam.

CROCOTIUM.

Hau, nulla tibi lingua est, quae quidem dicat, Dabo?

GELASIMUS.

Veterem reliqui: eccam illam, quae dicat, Cedo.

CROCOTIUM.

Malum tibi Dii dent!

GELASIMUS.

Haec eadem dicit tibi.

CROCOTIUM.

Quid nunc? iturus, an non?

GELASIMUS.

Abi sane domum.

Jam illo venturum dicito; propera, atque abi.
Demiror, quid illaec me ad se arcessi jusserit,
Quae numquam jussit me ad se arcessi ante hunc diem,
Postquam vir abiit ejus. miror, quid siet,
Nisi ut periculum fiat; visam, quid velit.
Sed eccum Dinacium ejus puerum. hoc vide!
Satin' ut facete, atque ex pictura astitit?
Nae iste edepol vinum poculo pauxillulo
Saepe exanclavit submerum scitissume.

ACTUS II.

SCENA I.

DINACIUM. GELASIMUS.

DINACIUM.

Mercurius, Jovis qui nuntius perhibetur, numquam aeque patri
Suo nuntium lepidum adtulit, quam ego nunc meae herae nuntiabo.
Itaque onustum pectus porto laetitia lubentiaque:
Neque lubet, nisi gloriose, quidquam proloqui. profecto
Amoenitates omnium venerum atque venustatum affero.
Ripisque superat mihi atque abundat pectus laetitia meum.

Propterea, Dinacium, pedes hortare. honesta dicta factis:
Nunc tibi potestas adipiscendi est gloriam, laudem, decus:
Heraeque egenti subveni: benefacta majorum tuorum exauge.
Quae misera exspectatione est Epignomi adventus viri.
Proinde ut decet, amat virum suum cupide. nunc expedi, Dinacium.
Age, ut placet; curre, ut lubet; cave quemquam floccifeceris,
Cubitis depulsa de via; tranquillam concinna viam.
Si rex obstabit obviam, regem ipsum prius pervortito.

GELASIMUS.

Quidnam dicam, Dinacium
Lascivibundum tam lubenter currere?
Arundinem fert, sportulamque, et hamulum piscarium.

DINACIUM.

Sed tandem, opinor, aequiu 'st heram mi esse supplicem,
Atque oratores mittere ad me, donaque ex auro, et quadrigas,
Qui vehar: nam pedibus ire non queo. ergo jam revortar.
Ad me iri et supplicari egomet mihi censeo aequom.

An vero nugas censeas; nihil esse quod ego nunc scio?
Tantum a portu apporto bonum, tam gaudium affero grande,
Vix ipsa domina hoc, nisi sciat, exoptare a Diis audeat.
Nunc ultro hoc deportem? haud placet: neque id vero officium arbitror.
Hic hoc videtur mihi magis meo convenire huic nuntio,
Advorsum ut veniat, obsecret, se ut nuntio hoc inpertiam.
Secundas fortunas decent superbiae.
Sed tandem quom recogito, qui potuit scire haec scire me?
Non enim possum, quin revortar, quin loquar, quin edissertem,
Heramque ex maerore eximam, benefacta majorum meûm
Exaugeam, atque illam augeam ex insperato a portu bono.
Contundam facta Talthybii, contemnamque omnis nuntios:
Simulque ad cursuram meditabor me ad ludos Olympiae.
Sed spatium hoc occidit: breve 'st curriculo: quam me poenitet!
Quid hoc? occlusam januam video. ibo, et pultabo foris.

Aperite, atque approperate, fores facite ut pateant: removete moram.
Nimis haec res sine cura geritur. vide, quamdudum hic asto et pulto!
Somnon' operam datis? experiar, fores, an cubiti, an pedes plus valeant.
Nimis vellem hae fores herum fugissent, ea caussa ut haberent malum.
Defessus sum pultando.
Hoc postremum est vobis.

GELASIMUS.

Ibo, atque hunc conpellabo.
Salvos sis!

DINACIUM.

Et tu salve.

GELASIMUS.

Jam tu piscator factus?

DINACIUM.

Quampridem non edisti?

GELASIMUS.

Unde is? quid fers? quid festinas?

DINACIUM.

Tua quod nihil refert, ne
Cures.

GELASIMUS.

Quid istic inest?

DINACIUM.

Quas tu vides colubras?

GELASIMUS.

Quid tam iracundus?

DINACIUM.

Si in te
Pudor assit, non me appelles.

GELASIMUS.

Possum scire ex te verum?

DINACIUM.

Potes. hodie non coenabis.

SCENA II.

PANEGYRIS. GELASIMUS. DINACIUM.

PANEGYRIS.

Quisnam, obsecro, has frangit foris? ubi est?
Tun' haec facis? tun' mihi huc hostis venis?

GELASIMUS.

Salve, tuo arcessitu venio huc.

PANEGYRIS.

Ean' gratia foris effringis?

GELASIMUS.

Tuos inclama, tui delinquunt: ego, quid me velles, visebam:
Nam equidem harum miserebat.

DINACIUM.

Ergo auxilium propere latum 'st.

PANEGYRIS.

Quisnam hic loquitur tam prope nos?

DINACIUM.

Dinacium.

PANEGYRIS.

Ubi is est?

DINACIUM.

Respice me, et relinque egentem parasitum, Panegyris.

PANEGYRIS.

Dinacium!

DINACIUM.

Istuc indidere nomen majores mihi.

PANEGYRIS.

Quid agis?

DINACIUM.

Quid agam, rogitas?

PANEGYRIS.

Quid ni rogitem?

DINACIUM.

Quid mecum 'st tibi?

PANEGYRIS.

Men' fastidis, propudiose? eloquere propere, Dinacium.

DINACIUM.

Jube me omittere igitur hos, qui retinent.

PANEGYRIS.

Qui retinent?

DINACIUM.

Rogas?

Omnia membra lassitudo mihi tenet.

PANEGYRIS.

Linguam quidem

Sat scio tibi non tenere.

DINACIUM.

Ita celeri curriculo fui
Propere a portu, tui honoris caussa.

PANEGYRIS.

Ecquid apportas boni?

DINACIUM.

Nimio inpertior multo tanta plus, quam speras.

PANEGYRIS.

Salva sum.

DINACIUM.

At ego perii, quoi medullam lassitudo perbibit.

GELASIMUS.

Quid ego? quoi misero medullam ventris percepit fames.

PANEGYRIS.

Ecquem convenisti?

DINACIUM.

Multos.

PANEGYRIS.

At virum ecquem?

DINACIUM.

Plurimos:
Verum ex multis nequiorem nullum, quam hic est.

GELASIMUS.

Quomodo?
Jamdudum ego istum patior dicere injuste mihi.
Praeter hac si me inritassis.

DINACIUM.

Edepol, esuries male.

GELASIMUS.

Animum inducam, ut istuc verum te elocutum esse arbitrer.

DINACIUM.

Munditias volo fieri. efferte huc scopas, simulque arundinem,
Ut operam omnem aranearum perdam et texturam inprobam,
Dejiciamque earum omnis telas.

GELASIMUS.

Miserae algebunt postea.

DINACIUM.

Quid? illas itidem esse censes, quasi te cum veste unica?
Cape illas scopas.

GELASIMUS.

Capiam.

DINACIUM.

Hoc egomet, tu hoc converre.

GELASIMUS.

Fecero.

DINACIUM.

Ecquis huc effert nasiternam cum aqua?

GELASIMUS.

Sine suffragio
Populi tamen aedilitatem hic quidem gerit.

DINACIUM.

Age, tu ocius
Pinge humum, consperge ante aedis.

GELASIMUS.

Faciam.

DINACIUM.

Factum oportuit.
Ego hinc araneas de foribus dejiciam, et de pariete.

GELASIMUS.

Edepol rem negotiosam!

PANEGYRIS.

Quid sit, nihil etiam scio;
Nisi forte hospites venturi sunt.

DINACIUM.

Lectos sternite.

GELASIMUS.

Principium placet de lectis.

DINACIUM.

Alii ligna caedite,
Alii pisces depurgate, quos piscator adtulit,
Pernam et glandium dejicite.

GELASIMUS.

Hic, hercle, homo nimium sapit.

PANEGYRIS.

Non ecastor, ut ego opinor, satis herae morem geris.

DINACIUM.

Immo res omnis relictas habeo, prae quod tu velis.

PANEGYRIS.

Tum tu igitur, qua caussa missus es ad portum, mihi expedi.

DINACIUM.

Dicam. postquam me misisti ad portum cum luci simul,
Commodum radiosus ecce sol superabat ex mari.
Dum percontor portitores, ecquae navis venerit
Ex Asia: negant venisse. conspicatus sum interim
Cercurum, quo ego me majorem non vidisse censeo.
In portum vento secundo, velo passo pervenit.
Alius alium percontamur: Quoja est navis? quid vehit?
Interim Epignomum conspicio, tuum virum, et servom Stichum.

PANEGYRIS.

Hem! quid? Epignomum elocutus?

GELASIMUS.

Tuum virum, et vitam meam.

DINACIUM.

Venit, inquam.

PANEGYRIS.

Tun' eum ipsum vidisti?

DINACIUM.

Ita ego, libens.
Argenti aurique advexit multum.

PANEGYRIS.

Nimis factum bene.

GELASIMUS.

Hercle vero capiam scopas, atque hoc converram libens.

DINACIUM.

Lanam purpuramque multam.

GELASIMUS.

Hem! qui ventrem vestiam?

DINACIUM.

Lectos eburatos, auratos.

GELASIMUS.

Accubabo regie.

DINACIUM.

Tum Babylonica peristromata, consutaque tapetia
Advexit nimium bonae rei.

GELASIMUS.

Hercle, rem gestam bene!

DINACIUM.

Post, ut occepi narrare, fidicinas, tibicinas,
Sambucinas advexit secum forma eximia.

GELASIMUS.

Eugepae!
Quando adbibero, alludiabo: tum sum ridiculissumus.

DINACIUM.

Postea unguenta multigenerum multa.

GELASIMUS.

Non vendo logos.
Jam non facio auctionem. mihi obtigit hereditas.
Malevoli perquisitores auctionum perierint.
Hercules, decumam esse adauctam, tibi quam vovi, gratulor.

DINACIUM.

Post autem advexit secum Parasitos.

GELASIMUS.

Hei, perii miser!

DINACIUM.

Ridiculosissumos.

GELASIMUS.

Reverram, hercle, hoc, quod converri modo.

PANEGYRIS.

Vidistin' virum sororis Pamphilippum?

DINACIUM.

Non.

PANEGYRIS.

Adest?

DINACIUM.

Immo aibant eum venisse simul. sed ego huc citus
Praecucurri, ut nuntiarem nuntium exoptabilem.

GELASIMUS.

Venales logi sunt illi, quos negabam vendere;
Ilicet meo malo est, quod malevolentes gaudeant.
Hercules sane, qui Deus sis, discessisses non male.

PANEGYRIS.

I, i intro, Dinacium: jube famulos rem divinam mihi apparent.
Bene vale.

GELASIMUS.

Vin' administrem?

PANEGYRIS.

Sat servorum habeo domi.

GELASIMUS.

Enimvero, Gelasime, opinor provenisti futile,

Si neque ille adest, neque hic, qui venit, quidquam subvenit.
Ibo intro ad libros, et discam de dictis melioribus.
Nam ni illos homines expello, ego occidi planissume.

ACTUS III.

SCENA I.

EPIGNOMUS. STICHUS.

EPIGNOMUS.

QUOM bene re gesta salvos convortor domum,
Neptuno grates habeo et Tempestatibus:
Simul Mercurio, qui me in mercimoniis
Juvit, lucrisque quadruplicavit rem meam.
Olim quos abiens affeci aegrimonia,
Eos nunc laetantes faciam adventu meo.
Nam jam Antiphonem conveni affinem meum,
Cumque eo reveni ex inimicitia in gratiam.
Videte, quaeso, quid potest pecunia!
Quoniam re bene gesta redisse me videt,
Magnasque apportavisse divitias domum,
Sine advocatis ibidem in cercuro, in stega,
In amicitiam atque in gratiam convortimus.
Et hic hodie apud me coenat, et frater meus.
Nam heri ambo in uno portu fuimus: sed mea
Hodie soluta est navis aliquanto prius.

Age, abduc has intro, quas mecum adduxi, Stiche.

STICHUS.

Here, sive ego taceam, seu loquar, scio scire te,
Quam multas tecum miserias multaverim.
Nunc hunc diem unum ex illis multis miseriis
Volo me Eleutheriam capere advenientem domum.

EPIGNOMUS.

Et jus et aequom postulas: sumas, Stiche,
In hunc diem: te nil moror, abi, quo lubet.
Cadum tibi veteris vini propino.

STICHUS.

Papae!
Ducam hodie amicam.

EPIGNOMUS.

Vel decem, dum de tuo.
Ubi coenas hodie, si hanc rationem instituis?

STICHUS.

Amicam ego habeo Stephanium hinc ex proxumo,
Tui fratris ancillam: eo condixi in symbolam
Ad coenam, ad ejus conservom Sagarinum Syrum.
Eadem est amica ambobus, rivales sumus.

EPIGNOMUS.

Age, abduc eas intro. hunc tibi dedo diem.

STICHUS.

Meam culpam habeto, nisi probe excruciavero.
Jam, hercle, ego per hortum amicam transibo meam
Mihi hanc occupatum noctem: eadem symbolam
Dabo, et jubebo ad Sagarinum coenam coqui.

Aut egomet ibo, atque obsonabo obsonium.
Atque id ne vos miremini, homines servolos
Potare, amare, atque ad coenam condicere.
Licet hoc Athenis nobis. sed quom cogito,
Potius quam in dividiam veniam, est etiam hic ostium
Aliud posticum nostrarum harunce aedium.
Ea ibo obsonatum, eadem referam obsonium
Per hortum: utroque conmeatus continet.
Ite hac secundum vos me. ego hunc lacero diem.

SCENA II.

GELASIMUS. EPIGNOMUS.

GELASIMUS.

LIBROS inspexi, tam confido, quam poti 'st,
Me meum obtenturum regem ridiculis meis.
Nunc interviso, jamne a portu advenerit,
Ut eum advenientem meis dictis deliniam.

EPIGNOMUS.

Hic quidem Gelasimus est parasitus, qui venit.

GELASIMUS.

Auspicio hodie optumo exivi foras;
Mustela murem abstulit praeter pedes.
Cum strena obscaevavit, spectatum hoc mihi est.
Nam ut illa vitam reperit hodie sibi,
Item me spero facturum. augurium haec facit.
Epignomus hic quidem est, qui astat. ibo atque adloquar.

Epignome, ut ego te nunc conspicio libens!
Ut prae laetitia lacrumae praesiliunt mihi!
Valuistin' usque?

EPIGNOMUS.

Sustentatum 'st sedulo.

GELASIMUS.

Bene atque amice dicis. Dii dent quae velis.
Propino tibi salutem plenis faucibus.
Coenabis apud me, quoniam salvos advenis.

EPIGNOMUS.

Vocata est opera nunc quidem: tam gratia est.

GELASIMUS.

Promitte.

EPIGNOMUS.

Certum 'st.

GELASIMUS.

Sic fac, inquam.

EPIGNOMUS.

Certa re 'st.

GELASIMUS.

Lubente me, hercle, facies.

EPIGNOMUS.

Idem ego istuc scio.
Quando usus veniet, fiet.

GELASIMUS.

Nunc ergo usus est.

EPIGNOMUS.

Non edepol possum.

GELASIMUS.

Quid gravare? censeo

Eas: nescio quid vero habeo in mundo.

EPIGNOMUS.

I modo,
Alium convivam quaerito tibi in hunc diem.

GELASIMUS.

Quin tu prómittis?

EPIGNOMUS.

Non graver, si possiem.

GELASIMUS.

Unum quidem hercle certum promitto tibi:
Libens accipiam, certo si promiseris.

EPIGNOMUS.

Valeas.

GELASIMUS.

Certumne est?

EPIGNOMUS.

Certum. coenabo domi.

GELASIMUS.

Quandoquidem operam tuam non vis promittere:
Vin' ad te ad coenam veniam?

EPIGNOMUS.

Si possim, velim:
Verum hic apud me coenant alieni novem.

GELASIMUS.

Haud postulo equidem me in lecto accumbere.
Scis tu me esse imi subselli virum.

EPIGNOMUS.

At ii oratores sunt populi, summi viri,
Ambracia veniunt huc legati publice.

GELASIMUS.

Ergo oratores populi, summates viri,
Summi accumbent, ego infimatis infimus.

EPIGNOMUS.

Haud aequom 'st te inter oratores accipi.

GELASIMUS.

Equidem hercle orator sum, sed procedit parum.

EPIGNOMUS.

Cras de reliquiis nos volo. multum vale.

GELASIMUS.

Perii hercle vero plane, nihil obnoxie.
Uno Gelasimo minus est, quam dudum fuit.
Certum est mustelae posthac numquam credere;
Nam incertiorem nullam novi bestiam,
Quae ne et ipsa decies in die mutat locum,
Eam auspicavi ego in re capitali mea?
Certum 'st amicos convocare, ut consulam
Qua lege nunc me esurire oporteat.

ACTUS IV.

SCENA I.

ANTIPHO. PAMPHILIPPUS. EPIGNOMUS.

ANTIPHO.

ITA me Dii bene ament, measque mihi bene servassint filias, [illegible]

Ut mihi volupe 'st, Pamphilippe, quia vos in patriam domum
Redisse video, bene gesta re, ambos, te et fratrem tuum.

PAMPHILIPPUS.

Satis abs te accipiam, nisi videam mihi te amicum esse, Antipho.
Nunc quia te amicum mihi experior esse, creditur tibi.

ANTIPHO.

Vocem ego te ad me ad coenam, frater tuus nisi dixisset mihi,
Te apud se coenaturum esse hodie, quom me ad se ad coenam vocat.
Et magis par fuerat me dare vobis coenam advenientibus,
Quam me ad illum promittere, nisi nollem ei advorsarier.
Nunc me gratiam abs te inire verbis nihil desidero:
Cras apud me eritis, et tu et ille, cum vostris uxoribus.

PAMPHILIPPUS.

Et apud me perendie. nam ille heri me jam vocaverat
In hunc diem. sed satin' ego tecum pacificatus sum, Antipho?

ANTIPHO.

Quando ita rem gessistis, uti vos vellem, amicos atque addecet,

Pax conmerciumque est vobis mecum. nam hoc tu facito cogites,
Ut quoique homini res parata est, firmi amici sunt: si res lassa labat,
Itidem amici conlabascunt. res amicos invenit.

EPIGNOMUS.

Jam redeo. nimia est voluptas, si diu abfueris a domo,
Domum si redieris, si tibi nulla est aegritudo animo obviam.
Nam ita me absente familiarem rem uxor curavit meam,
Omnium me exilem atque inanem fecit aegritudinum.
Sed eccum fratrem Pamphilippum, incedit cum socero suo.

PAMPHILIPPUS.

Quid agitur, Epignome?

EPIGNOMUS.

Quid tu? quamdudum in portum venis
Huc?

PAMPHILIPPUS.

Longissume.

EPIGNOMUS.

Postilla jam iste est tranquillus tibi?

ANTIPHO.

Magis quam mare, quo ambo estis vecti.

EPIGNOMUS.

Facis, ut alias res soles.
Hodiene exoneramus navem, frater?

PAMPHILIPPUS.

Clementer volo.
Nosmet potius oneremus vicissatim voluptatibus.
Quam mox cocta est coena? inpransus ego sum.

EPIGNOMUS.

Abi intro ad me, et lava.

PAMPHILIPPUS.

Deos salutatum atque uxorem modo intro devortor domum.

EPIGNOMUS.

Apud nos eccilla festinat cum sorore uxor tua.

PAMPHILIPPUS.

Optumum 'st. jam istoc morae minus erit.

EPIGNOMUS.

Jam ego apud te ero.

ANTIPHO.

Priusquam abis, praesente te huic apologum agere unum volo.

EPIGNOMUS.

Maxume.

ANTIPHO.

Fuit olim, quasi ego sum, senex: ei filiae
Duae erant, quasi nunc meae sunt: eae erant duobus nuptae fratribus,
Quasi nunc meae sunt vobis.

PAMPHILIPPUS.

Miror, quo evasuru 'st apologus.

ANTIPHO.

Erat minori illi adulescenti fidicina et tibicina;

Peregre advexerat, quasi nunc tu: sed ille erat caelebs senex,
Quasi ego nunc sum.

PAMPHILIPPUS.

Perge porro. praesens hic quidem est apologus.

ANTIPHO.

Deinde senex ille illi dixit, quojus erat tibicina,
Quasi ego nunc tibi dico.

PAMPHILIPPUS.

Ausculto, atque animum advorto sedulo.

ANTIPHO.

Ego tibi meam filiam, bene quicum cubitares, dedi:
Nunc mihi reddi ego aequom esse abs te, quicum cubitem, censeo.

PAMPHILIPPUS.

Quis istuc dicit? an ille, quasi tu?

ANTIPHO.

Quasi ego nunc dico tibi.
Immo duas dabo, inquit ille adulescens, una si parum 'st:
Et si duarum poenitebit, inquit, addentur duae.

PAMPHILIPPUS.

Quis istuc, quaeso? an ille, quasi ego?

ANTIPHO.

Is ipse, quasi tu. tum senex
Ille, quasi ego, si vis, inquit, quatuor sane dato;
Dum equidem, hercle, quod edant, addas: meum ne contruncent cibum.

PAMPHILIPPUS.

Videlicet parcum illum fuisse senem, qui dixerit:
Quoniam ille illi pollicetur, qui eum cibum poposcerit.

ANTIPHO.

Videlicet fuisse illum nequam adulescentem, qui illico,
Ubi ille poscit, denegavit se dare granum tritici.
Hercle, quia aequom postulabat ille senex, quandoquidem
Filiae illae dederat dotem, accipere pro tibicina.

PAMPHILIPPUS.

Hercle, ille quidem certo adulescens docte vorsutus fuit,
Qui seni illi concubinam dare dotatam noluit.

ANTIPHO.

Senex quidem voluit, si posset indipisci de cibo:
Quia nequit; qua lege licuit, velle dixit fieri.
Fiat! ille inquit adulescens. facis benigne! inquit senex.
Habeon' rem factam? inquit. faciam ita, inquit, ut fieri voles.
Sed ego ibo intro, et gratulabor vostrum adventum filiis.
Postea ibo lavatum in pyelum: ibi fovebo senectutem meam.
Post ubi lavero, otiosus vos opperiar accubans.

PAMPHILIPPUS.

Graphicum mortalem Antiphonem! ut apologum fecit, quam fabre!

Ut jam nunc scelestus esse ducit pro adulescentulo!
Dabitur homini amica, noctu quae in lecto accendet senem:
Namque, edepol, aliud quidem illi quid amica opus sit, nescio.
Sed quid agit parasitus noster Gelasimus? etiam valet?

EPIGNOMUS.

Vidi edepol hominem haud perdudum.

PAMPHILIPPUS.

Quid agit?

EPIGNOMUS.

Quod famelicus.

PAMPHILIPPUS.

Quin vocasti hominem ad coenam?

EPIGNOMUS.

Ne quid adveniens perderem.
Atque eccum tibi lupum in sermone; praesens esuriens adest.

PAMPHILIPPUS.

Ludificemur hominem.

EPIGNOMUS.

Capti consili memorem mones.

SCENA II.

GELASIMUS. PAMPHILIPPUS. EPIGNOMUS.

GELASIMUS.

Sed ita quod occepi narrare vobis: quom hic non affui,
Cum amicis deliberavi jam, et cum cognatis meis:
Ita mihi auctores fuere, ut egomet me hodie jugularem fame.
Sed videone ego Pamphilippum cum fratre Epignomo? atque is est.
Aggrediar hominem. sperate Pamphilippe, o spes mea!
O mea vita! o mea voluptas! salve. salvom gaudeo,
Peregre te in patriam redisse salvom.

PAMPHILIPPUS.

Salve, Gelasime!

GELASIMUS.

Valuistin' bene?

PAMPHILIPPUS.

Sustentavi sedulo.

GELASIMUS.

Edepol, gaudeo.
Edepol nae egomet mihi modium nunc mille esse argenti velim.

EPIGNOMUS.

Quid eo tibi opu 'st?

GELASIMUS.

Hunc ad coenam hercle ut vocem, te non vocem.

EPIGNOMUS.

Advorsum te fabulare illud quidem.

GELASIMUS.

Ambos ut vocem.

EPIGNOMUS.

Edepol te vocem libenter, si superfiat locus.

GELASIMUS.

Quin tu. stans obstrusero aliquid strenue.

EPIGNOMUS.

Immo unum hoc potest.

GELASIMUS.

Quid?

EPIGNOMUS.

Ubi convivae abierint, tum venias.

GELASIMUS.

Vae aetati tuae!

EPIGNOMUS.

Una lautum, non ad coenam dico.

GELASIMUS.

Dii te perduint!
Quid ais, Pamphilippe?

PAMPHILIPPUS.

Ad coenam, hercle, alio promisi foras.

GELASIMUS.

Quid, foras?

PAMPHILIPPUS.

Foras hercle vero.

GELASIMUS.

Qui, malum, tibi lasso libet
Foris coenare?

PAMPHILIPPUS.

Utrum tu censes?

GELASIMUS.

Jube domi coenam coqui,
Atque ad illum renuntiari.

PAMPHILIPPUS.

Solus coenabo domi?

GELASIMUS.

Non enim solus. me vocato.

PAMPHILIPPUS.

At ille ne succenseat,
Mea qui caussa sumtum fecit.

GELASIMUS.

Facile excusari potest:
Mihi modo ausculta. jube domi coenam coqui.

EPIGNOMUS.

Non me quidem
Faciet auctore, hodie ut illum decipiat.

GELASIMUS.

Non tu hinc abis?
Nisi me non perspicere censes quid agas, cave sis tu tibi.
Nam illic homo tuam hereditatem inhiat, quasi esuriens lupus.

Non tu scis, quam efflictentur homines noctu hic in via?

PAMPHILIPPUS.

Tanto pluris, qui defendant, ire advorsum jussero.

EPIGNOMUS.

Non it, non it: quia tanto opere suades ne ebitat.

GELASIMUS.

Jube

Domi mihi, tibi, tuaeque uxori celeriter coenam coqui.

Si, hercle, faxis, non opinor dices, deceptum fore.

PAMPHILIPPUS.

Per hanc tibi coenam incoenato, Gelasime, esse hodie licet.

GELASIMUS.

Ibisne ad coenam foras?

PAMPHILIPPUS.

Apud fratrem coeno, in proxumo.

GELASIMUS.

Certumne est?

PAMPHILIPPUS.

Certum.

GELASIMUS.

Edepol te hodie lapide percussum velim.

PAMPHILIPPUS.

Non metuo: per hortum transibo, non prodibo in publicum.

EPIGNOMUS.

Quid agis, Gelasime?

GELASIMUS.

Oratores tu accipis: habeas tibi.

EPIGNOMUS.

Tua, pol, refert enim.

GELASIMUS.

Siquidem mea refert, opera utere,
Posce.

EPIGNOMUS.

Edepol tibi, opinor, etiam uni locum conspicor,
Ubi accubes.

PAMPHILIPPUS.

Sane faciundum censeo.

GELASIMUS.

O lux oppidi!

EPIGNOMUS.

Si arte poteris accubare.

GELASIMUS.

Vel inter cuneos ferreos.
Tantillum loci, ubi catellus cubet, id mihi sat est loci.

EPIGNOMUS.

Exorabo aliquo modo. veni.

GELASIMUS.

Huccine?

EPIGNOMUS.

Immo in carcerem;

Nam hic quidem meliorem Genium tuum non facies. eamus, tu.

PAMPHILIPPUS.

Deos salutabo modo, postea ad te continuo transeo.

GELASIMUS.

Quid igitur?

EPIGNOMUS.

Dixi equidem, in carcerem ires.

GELASIMUS.

Quin jusseris,
Eo quoque ibo.

EPIGNOMUS.

Dii inmortales! hic quidem in summam crucem
Coena aut prandio perduci potest.

GELASIMUS.

Ita ingenium meum 'st;
Quicumvis depugno multo facilius, quam cum Fame.

PAMPHILIPPUS.

Non ergo is tu? apud me satis spectata est mihi jam tua felicitas:
Dum parasitus mihi atque fratri fuisti, rem confregimus.
Nunc ego nolo e Gelasimo mihi te Catagelasimum.

GELASIMUS.

Jamne abisti? Gelasime, vide, quid es capturus consili.

Egone? tune? mihine? tibine? vides, ut annona est gravis!
Vides, benignitates hominum ut periere et prothymiae:
Vides, ridiculos nihili fieri, atque ipsos parasitarier.
Numquam, edepol, me vivom quisquam in crastinum prospiciet diem.
Nam mihi jam intus potione vincea onerabo gulam.
Neque ego hoc conmittam, ut homines mortuum me dicant fame.

ACTUS V.

SCENA I.

STICHUS.

More hoc fit, atque stulte, mea sententia:
Si quem hominem exspectant, eum solent provisere:
Qui hercle illa caussa nihil ocius venit.
Idem ego nunc facio, qui proviso Sagarinum,
Qui nihil ocius venit tamen hac gratia.
Jam hercle ego decumbam solus, si ille huc non venit.
Cadum modo hinc a me huc cum vino transferam:
Postea accumbam. quasi senex tabescit dies.

SCENA II.

SAGARINUS, STICHUS.

SAGARINUS.

SALVETE, Athenae, quae nutrices Graeciae.
Terra herilis patria! te video libens.
Sed amica mea et conserva quid agat Stephanium,
Cura est, ut valeat. nam Sticho mandaveram,
Salutem ut nuntiaret; atque ei ut diceret,
Me hodie venturum, ut coenam coqueret temperi.
Sed Stichus est hic quidem.

STICHUS.

Fecisti, here, facetias,
Quom hoc donavisti dono tuum servom Stichum.
Pro Dii inmortales, quot ego voluptates fero!
Quot risiones! quot jocos! quot savia!
Saltationes, blanditias, prothymias!

SAGARINUS.

Stiche!

STICHUS.

Hem!

SAGARINUS.

Quid fit?

STICHUS.

Euge, Sagarine lepidissume!
Fero convivam Dionysum mihique et tibi.
Namque edepol coena dicta est, locus liber datus est

Mihi et tibi apud vos: nam apud nos est convivium.
Ibi voster coenat cum uxore adeo et Antipho.
Ibidem herus est noster. hoc mihi dono datum 'st.

SAGARINUS.

Quis somniavit aurum?

STICHUS.

Quid id ad te adtinet?
Proin' tu lavare propera.

SAGARINUS.

Lautus sum.

STICHUS.

Optume:
Sequere ergo hac me intro.

SAGARINUS.

Ego vero sequor.

STICHUS.

Volo eluamus hodie. peregrina omnia
Relinque: Athenas nunc colamus: sequere me.

SAGARINUS.

Sequor, et domum redeundi principium placet.
Bona scaeva strenaque obviam occessit mihi.

SCENA III.

STEPHANIUM.

MIRUM videri nemini vostrum volo, spectatores,
Quid ego hinc, quae illic habito, exeam: faciam vos certiores.

Domo dudum huc arcessita sum, quoniam nuntiatum est,
Istarum venturos viros. ibi festinamus omnes,
Lectis sternendis studuimus, munditiisque apparandis.
Inter illud tamen negotium meis curavi amicis,
Sticho et conservo Sagarino meo, coena cocta ut esset.
Stichus obsonatus est. ceterum ego curando id allegavi.
Nunc ibo hinc, et amicos meos curabo hic advenientes.

SCENA IV.

SAGARINUS. STICHUS.

SAGARINUS.

Agite, ite foras: ferte pompam. cado te praeficio, Stiche.
Omnibus modis temperare certum 'st nostrum hodie convivium.
Ita me Dii ament, lepide accipiemur, quom hoc recipiamur in loco.
Quisquis praetereat, comissatum volo vocari.

STICHUS.

Convenit;
Dum quidem, hercle, quisque veniat cum vino suo. nam hac quidem
Hodie polluctura, praeter nos, jactura dabitur nemini.

Nosmet inter nos ministremus, monotrophe. hoc convivium est
Pro opibus nostris satis commodule, nucibus, fabulis, ficulis,
Olea in tryblio, lupilli conminuto crustulo.
Sat est. servo homini modeste melius facere sumtum, quam ampliter.
Suum quemque decet. quibus divitiae domi sunt, scaphio et cantharis,
Batiolis bibunt: at nos nostro Samiolo poterio
Tamen vivimus: nos tamen efficimus pro opibus nostra moenia.

SAGARINUS.

Amicae uter utrubi accumbamus?

STICHUS.

Abi tu sane superior.
Atque adeo ut tu scire possis, factum ego tecum hoc divido.
Vide, utram tibi libet etiamnum capere, cape provinciam.

SAGARINUS.

Quid istuc est provinciae?

STICHUS.

Utrum Fontinali an Libero
Imperium te inhibere mavis?

SAGARINUS.

Nimio liquido Libero.
Sed amica mea et tua dum comat, dumque se exornat, nos volo

Tamen ludere inter nos. strategum te facio huic convivio.

STICHUS.

Nimium lepide in mentem venit. potius in subsellio
Cynice accipiemur, quam in lectis.

SAGARINUS.

Immo enim hic magis est dulcius.
Sed interim, stratege noster, cur hic cessat cantharus?
Vide, quot cyathos bibimus.

STICHUS.

Tot, quot digiti sunt tibi in manu.
Cantio est Graeca: ἢ πέντε πίνειν, ἢ τρία, ἢ μὴ τέτταρα.

SAGARINUS.

Tibi propino decem: affunde tibi tute inde, si sapis.
Bene vos, bene nos, bene te, bene me, bene nostram etiam Stephanium.

STICHUS.

Bibe, si bibis.

SAGARINUS.

Non mora erit apud me.

STICHUS.

Edepol convivi sat est,
Modo nostra huc amica accedat: id abest, aliud nil abest.

SAGARINUS.

Lepide hoc actum 'st. tibi propino cantharum: vinum tu habes.
Nimis vellem aliquid pulpamenti.

STICHUS.

Si horum, quae assunt, poenitet,
Nihil est. tene aquam.

SAGARINUS.

Melius dicis: nil moror cupedia.
Bibe, tibicen: age, si quid agis. bibendum, hercle, hoc est, ne nega.
Quid hic fastidis, quod faciundum vides esse tibi? quin bibis?
Age, si quid agis: accipe, inquam. non hoc inpendet publicum.
Haud tuum istuc est te vereri. eripe ex ore tibias.

STICHUS.

Ubi illic biberit, vel servato meum modum, vel tu dato.
Nolo ego nos pro summo bibere. nulli relerimus postea:
Namque edepol, quamvis desubito vel cadus vorti potest.

SAGARINUS.

Quid igitur? quamquam gravatus fuisti, non nocuit tamen.
Age, tibicen, quando bibisti, refer ad labias tibias,
Suffla celeriter tibi buccas, quasi proserpens bestia.

Agedum, Stiche; uter demutassit, poculo multabitur.

STICHUS.

Bonum jus dicis. inpetrare oportet, quia aequom postulas.
Age, ergo observa: si peccassis, multam hic retinebo illico.

SAGARINUS.

Optumum atque aequissumum oras.

STICHUS.

Hem tibi hoc primum omnium.
Haec facetia 'st, amare inter se rivales duos;
Uno cantharo potare, et unum scortum ducere.
Hoc memorabil 'st: ego tu sum, tu es ego: uni animi sumus:
Unam amicam amamus ambo: mecum ubi est, tecum 'st tamen.
Tecum ubi autem est, mecum ibi autem est: neuter utri invidet.

SAGARINUS.

Ohe, jam satis! nolo obcaedes: catuli ut ludunt, nunc volo.
Vin' amicam huc evocemus? ea saltabit.

STICHUS.

Censeo.

SAGARINUS.

Mea suavis, amabilis, amoena Stephanium, ad amores tuos
Foras egredere, satis mihi pulchra es.

STICHUS.

At enim pulcherruma.

SAGARINUS.

Fac nos hilaros hilariores opera atque adventu tuo.
Peregre advenientes te expetimus, Stephaniscidium, mel meum,
Si amabilitas tibi nostra placet, si tibi ambo accepti sumus.

SCENA V.

STEPHANIUM, SAGARINUS, STICHUS.

STEPHANIUM.

Morem vobis geram, meae deliciae. nam ita me Venus amoena amet,
Ut ego hic jamdudum exissem simitu vobiscum foras,
Nisi me vobis exornarem. nam ita est ingenium muliebre,
Bene quom lauta est, tersa, ornata, ficta est; infecta est tamen.
Nimioque sibi mulier meretrix reperit odium ocius
Sua inmunditia, quam in perpetuom ut placeat munditia sua.

SAGARINUS.

Nimium lepide fabulata est.

STICHUS.

Veneris mera est oratio, Sagarine.

SAGARINUS.

Quid est?

STICHUS.

Totus doleo.

SAGARINUS.

Totus? tanto miserior.

STEPHANIUM.

Utrubi accumbo?

SAGARINUS.

Utrubi tu vis?

STEPHANIUM.

Cum ambobus volo: nam ambos amo.

STICHUS.

Vapulat peculium: actum 'st, fugit hoc libertas caput.

STEPHANIUM.

Date mihi locum, ubi accumbam, amabo, siquidem placeo: tum mihi
Cupio cum utroque mihi esse bene.

STICHUS.

Dispereo!

SAGARINUS.

Quid ais?

STICHUS.

Quid, ego?

SAGARINUS.

Ita me Dii ament, numquam enim fiet hodie, haec quin saltet tamen.
Age mulsa mea! suavitudo! salta: saltabo ego simul.

STICHUS.

Numquam edepol me istoc vinces, quin ego ibi pruriam.

STEPHANIUM.

Siquidem mihi saltandum 'st, tum vos date, bibat, tibicini.

STICHUS.

Et quidem nobis.

SAGARINUS.

Tene, tibicen, primum; postidea loci
Si hoc eduxeris, proinde ut consuetus antehac, celeriter
Lepidam et suavem cantationem aliquam occipito cinaedicam,
Ubi perpruriscamus usque ex unguiculis. inde huc aquam.
Tene tu hoc, educe: dudum haud placuit potio:
Nunc minus gravate jam accipit, tene tu. interim,
Meus oculus, da mihi savium, dum illic bibit.
Prostibile est autem stantem stanti savium
Dare amicum amicae. euge euge! sic furi datur!
Quid igitur? quamquam gravatus, non nocuit tamen.
Age, jam infla buccas.

STICHUS.

Nunc jam aliquid suaviter!
Redde cantionem veteri pro vino novam.

SAGARINUS.

Qui Jonicus aut cinaedicus, qui hoc tale facere possiet?
Si istoc me vorsu viceris, alio me provocato:
Fac tu hoc modo.

STICHUS.

At tu hoc modo.

SAGARINUS.

Babae!

STICHUS.

Tatae!

SAGARINUS.

Papae!

STICHUS.

Pax!

SAGARINUS.

Nunc pariter ambo. omnes voco cinaedos, contra
Satis esse nobis non magis potis est, quam fungo imber.
Intro hinc abeamus, nunc jam saltatum satis pro vino 'st.
Vos spectatores, plaudite, atque ite ad vos comissatum.

M. ACCI PLAUTI
TRINUMMUS.

DRAMATIS PERSONAE.

LUXURIA, } *Prologus.*
INOPIA, }

MEGARONIDES, } *senes.*
CALLICLES, }

LYSITELES, *adolescens.*

PHILTO, *senex.*

LESBONICUS, *adolescens.*

STASIMUS, *servus.*

CHARMIDES, *senex.*

SYCOPHANTA.

ARGUMENTUM

(Ut quibusdam videtur)

PRISCIANI.

THESAURUM abstrusum abiens peregre Charmides.
Remque omnem amico Callicli mandat suo.
Istoc absente male rem perdit filius.
Nam et aedis vendit: has mercatur Callicles.
Virgo indotata soror istius poscitur:
Minus quo cum invidia ei det dotem Callicles.
Mandat, qui dicat aurum ferre se a patre.
Ut venit ad aedis, hunc deludit Charmides
Senex, ut rediit; quojus nubunt liberi.

ALIUD ARGUMENTUM

CAMERARII.

HAEC fabula et elegans est, et exemplum boni ac fidelis amici proponit: et abundat utilibus sententiis. Commendarat liberos suos et rem familiarem senex, ad mercatum abiens, amico. Interea aliis absumtis, aedes etiam paternas venditurus erat filius perditus. In illis aedibus thesaurus defossus erat: id quia senex is, cujus fidei omnia commissa fuerant, sciebat, praemercatur aedes. Hoc nomine cum male audiret vulgo, castigatur ab amico quodam suo

verbis. Sed facile defendit se, re explicata. Petebatur autem in matrimonium filia absentis senis ab adolescente nobili et divite: cui quaerunt duo senes, quomodo dotem dare possint, cum non vellent thesaurum indicare. Et devenitur ad fallaciam hanc, ut allegent quendam, qui quasi a patre virginis adveniat, et aureos Philippos CIↃ *afferat. Hunc forte rediens ante aedes convenit ille senex pater virginis, et ignarus omnium, quid rei sit, miratur. Idem cognoscit amicum suum emisse aedes, et fert inique. Sed mox omnibus exploratis, et fidem illius collaudat, et filiam adolescenti illi, cui erat desponsa, tradit: et filio ignoscit.*

PROLOGUS.

LUXURIA et INOPIA.

LUXURIA.

SEQUERE me, mea gnata, ut munus fungaris tuum.

INOPIA.

Sequor: sed finem fore quem dicam, nescio.

LUXURIA.

Adest. hem! illae sunt aedes: i intro nunc ïam.
Nunc, ne quis erret vostrum, paucis in viam
Deducam, siquidem operam dare promittitis.
Nunc primum igitur, quae ego sim, et quae illa haec siet,
Huc quae abiit intro, dicam, si animum advortitis.
Primum mihi Plautus nomen *Luxuriae* indidit:
Tum hanc mihi gnatam esse voluit *Inopiam*.
Sed ea huc quid introierit inpulsu meo,
Accipite, et date vacivas auris, dum eloquor.
Adulescens quidam 'st, qui in hisce habitat aedibus:
Is rem paternam me adjutrice perdidit.
Quoniam ei, qui me aleret, nil video esse reliqui,

Dedi meam gnatam, quicum aetatem exigat.
Sed de argumento ne exspectetis Fabulae.
Senes qui huc venient, hi rem vobis aperient.
Huic nomen Graece est *Thesauro* Fabulae:
Philemo scribsit, Plautus vortit barbare:
Nomen *Trinummo* fecit. nunc hoc vos rogat,
Ut liceat possidere hanc nomen Fabulam.
Tantum 'st. valete, adeste cum silentio.

ACTUS PRIMUS.

SCENA I.

MEGARONIDES.

NAE amicum castigare ob meritam noxiam,
Inmune est facinus; verum in aetate utile
Et conducibile. nam ego amicum hodie meum
Concastigabo pro conmerita noxia,
Invitus, ni me id invitet ut faciam fides.
Nam hic nimium morbus mores invasit bonos,
Ita plerique omnes jam sunt intermortui.
Sed dum illi aegrotant, interim mores mali,
Quasi herba inrigua, succrevere uberrume.
Neque quidquam hic vile nunc est, nisi mores mali.
Eorum licet jam messem metere maxumam,
Nimioque hic pluris pauciorum gratiam
Faciunt pars hominum, quam id, quod prosit pluribus.
Ita vincunt illud conducibile gratiae;
Quae in rebus multis obstant, odiosaeque sunt,
Remoramque faciunt rei privatae et publicae.

SCENA II.

CALLICLES. MEGARONIDES.

CALLICLES.

LAREM corona nostrum decorari volo.

Uxor! venerare; ut nobis haec habitatio
Bona, fausta, felix, fortunataque eveniat;
Teque ut quam primum possim, videam emortuam.

MEGARONIDES.

Hic ille est, senecta aetate qui factu 'st puer,
Qui admisit in se culpam castigabilem.
Aggrediar hominem.

CALLICLES.

Quoja vox prope me sonat?

MEGARONIDES.

Tui benevolentis, si ita es, ut ego volo:
Sin aliter es, inimici atque irati tibi.

CALLICLES.

O amice, salve, atque aequalis! ut vales,
Megaronides?

MEGARONIDES.

Et tu edepol salve, Callicles.
Valen'? valuistin'?

CALLICLES.

Valeo, et valui rectius.

MEGARONIDES.

Quid agit tua uxor? ut valet?

CALLICLES.

Plusquam ego volo.

MEGARONIDES.

Bene hercle est, illam tibi bene valere et vivere.

CALLICLES.

Credo hercle te gaudere, si quid mihi mali est.

MEGARONIDES.

Omnibus amicis quod mihi est, cupio esse idem.

CALLICLES.

Eho, tua uxor quid agit?

MEGARONIDES.

Inmortalis est.

Vivit, victuraque est.

CALLICLES.

Bene hercle nuntias,

Deosque oro, ut vitae tuae superstes suppetat.

MEGARONIDES.

Dum quidem hercle tecum nupta sit, sane velim.

CALLICLES.

Vin' conmutemus? tuam ego ducam, et tu meam?

Faxo haud tantillum dederis verborum mihi.

MEGARONIDES.

Namque enim tu, credo, mihi inprudenti obrepseris.

CALLICLES.

Nae tu hercle faxo haud scies, quam rem egeris.

MEGARONIDES.

Habeas, ut nactus: nota mala res, optuma 'st.

Nam ego nunc si ignotam capiam, quid agam, nesciam.

CALLICLES.

Edepol, proinde ut bene vivitur, diu vivitur.

MEGARONIDES.

Sed hoc animum advorte, atque aufer ridicularia:

Nam ego dedita opera huc ad te advenio.

CALLICLES.

Quid venis?

MEGARONIDES.

Malis te ut verbis multis multum objurgitem.

CALLICLES.

Men'?

MEGARONIDES.

Num quis est hic alius praeter me atque te?

CALLICLES.

Nemo est.

MEGARONIDES.

Quid igitur rogitas, tene objurgitem?
Nisi tute mihi me censes dicturum male.
Nam si in te aegrotant artes antiquae tuae,
Sive inmutare vis ingenium moribus,
Aut si demutant mores ingenium tuum,
Neque eos antiquos servas, ast captas novos,
Omnibus amicis morbum tu incuties gravem,
Ut te videre audireque aegroti sient.

CALLICLES.

Qui in mentem venit tibi istaec dicta dicere?

MEGARONIDES.

Quia omnes bonos bonasque accurare addecet,
Suspicionem et culpam ut ab se segregent.

CALLICLES.

Non potest utrumque fieri.

MEGARONIDES.

Quapropter?

CALLICLES.

Rogas?

Ne admittam culpam, ego meo sum promus pectori:
Suspicio est in pectore alieno sita.
Nam nunc ego si te subripuisse suspicer
Jovi coronam de capite, e Capitolio,
Quod in culmine adstat summo: si id non feceris,
Atque id tamen mihi lubeat suspicarier,
Qui tu id prohibere me potes, ne suspicer?
Sed istuc negoti scire cupio, quidquid est.

MEGARONIDES.

Haben' tu amicum aut familiarem quempiam,
Quoi pectus sapiat?

CALLICLES.

Edepol haud dicam dolo;
Sunt, quos scio esse amicos: sunt, quos suspicor,
Quorum ingenia atque animos non possum noscere,
Ad amici partem, an ad inimici perveniant.
Sed tu ex amicis certis mi es certissumus.
Si quid scis me fecisse inscite aut inprobe,
Si id me non accusas, tute ipse objurgandus es.

MEGARONIDES.

Scio;
Et, si alia huc caussa ad te adveni, aequom postulas.

CALLICLES.

Exspecto, si quid dicas.

MEGARONIDES.

Primumdum omnium,
Male dictitatur tibi volgo in sermonibus:

Turpilucricupidum te vocant cives tui.
Tum autem sunt alii, qui te volturium vocant:
Hostesne an cives comedis, parvipendere.
Haec quom audio in te dicier, excrucior miser.

CALLICLES.

Est, atque non est, mihi in manu, Megaronides.
Quin dicant, non est: merito ut ne dicant, id est.

MEGARONIDES.

Fuitne hic tibi amicus Charmides?

CALLICLES.

Est, et fuit.
Id ita esse ut credas, rem tibi auctorem dabo.
Nam postquam hic ejus rem confregit filius,
Videtque ipse ad paupertatem protractum esse se,
Suamque filiam esse adultam virginem,
Simul ejus matrem, suamque uxorem mortuam;
Quoniam hinc iturus est ipse in Seleuciam,
Mihi conmendavit virginem gnatam suam,
Et rem suam omnem, et illum conruptum filium.
Haec, si mihi inimicus esset, credo, haud crederet.

MEGARONIDES.

Quid tu adulescentem, quem esse conruptum vides,
Qui tuae mandatu 'st fidei et fiduciae,
Quin eum restituis? quin ad frugem conrigis?
Ei rei operam dare te fuerat aliquanto aequius;
Si qui probiorem facere possis, non uti
In eamdem tute accederes infamiam,
Malumque ut ejus cum tuo misceres malo.

CALLICLES.

Quid feci?

MEGARONIDES.

Quod homo nequam.

CALLICLES.

Non istuc meum 'st.

MEGARONIDES.

Emistin' de adulescente has aedis? quid taces?
Ubi nunc tute habitas.

CALLICLES.

Emi, atque argentum dedi
Minas quadraginta adulescenti ipsi in manum.

MEGARONIDES.

Dedisti argentum?

CALLICLES.

Factum: neque facti piget.

MEGARONIDES.

Edepol fidei adulescentem mandatum malae!
Dedistine hoc pacto ei gladium, qui se occideret?
Quid secus est, aut quid interest dare te in manus
Argentum amanti homini adulescenti, animi inpoti,
Qui exaedificaret suam inchoatam ignaviam?

CALLICLES.

Non ego illi argentum redderem?

MEGARONIDES.

Non redderes:
Neque de illo quidquam neque emeres, neque venderes,
Nec, qui deterior esset, faceres copiam.

Inconciliastin' eum, qui mandatu 'st tibi?
Ille qui mandavit, eum exturbasti ex aedibus?
Edepol mandatum pulchre, et curatum probe!
Crede huic tute: tuam jam melius rem gesserit.

CALLICLES.

Subigis maledictis me tuis, Megaronides,
Novo modo adeo, ut quod meae concreditum 'st
Taciturnitati clam, fidei et fiduciae,
Ne enuntiarem quoiquam, neu facerem palam;
Uti mihi necesse sit jam id tibi concredere.

MEGARONIDES.

Mihi quod credideris, sumes, ubi posiveris.

CALLICLES.

Circumspicedum te, ne quis assit arbiter
Nobis: et quaeso identidem circumspice.

MEGARONIDES.

Ausculto, si quid dicas.

CALLICLES.

Si taceas, loquar.
Quoniam hinc est profectus peregre Charmides,
Thesaurum mihi demonstravit in hisce aedibus,
Hic in conclavi quodam. sed circumspice!

MEGARONIDES.

Nemo est.

CALLICLES.

Nummorum Philippeum ad tria millia.
Id solus solum, per amicitiam et per fidem,
Flens me obsecravit, suo ne gnato crederem,
Neve quoiquam, unde ad eum id posset permanascere.

Nunc si ille huc salvus revenit, reddam suum sibi.
Si quid eo fuerit, certo illius filiae,
Quae mihi mandata est, habeo dotem unde dem,
Ut eam in se dignam conditionem conlocem.

MEGARONIDES.

Pro Dii inmortales! verbis paucis quam cito
Alium fecisti me! alius ad te veneram.
Sed ut occepisti, perge porro proloqui.

CALLICLES.

Quid tibi ego dicam? qui illius sapientiam
Et meam fidelitatem, et celata omnia
Paene ille ignavos funditus pessum dedit.

MEGARONIDES.

Quidum?

CALLICLES.

Quia rure dum sum ego unos sex dies,
Me absente atque insciente, inconsultu meo,
Aedis venales hasce inscribit literis.

MEGARONIDES.

Adesurivit magis, et inhiavit acrius
Lupus. observavit, dum dormitarent canes,
Gregem universum voluit totum avortere.

CALLICLES.

Fecisset edepol, ni haec praesensisset canes.
Sed nunc rogare ego vicissim te volo,
Quid fuit officium meum me facere, face sciam.
Utrum indicare me ei thesaurum aequom fuit,
Advorsum quam ejus me obsecravisset pater;
An ego alium dominum paterer fieri hisce aedibus?

Qui emisset, ejus essetne ea pecunia?
Emi egomet potius aedis, argentum dedi
Thesauri caussa, ut salvom amico traderem.
Neque adeo hasce emi mihi, nec usurae meae:
Illi redemi rursum: a me argentum dedi.
Haec sunt, seu recte, seu pervorse facta sunt;
Egomet fecisse confiteor, Megaronides.
Hem mea malefacta! hem meam avaritiam tibi!
Hascine me propter res maledicta differunt?

MEGARONIDES.

Pausa! vicisti castigatorem tuum:
Occlusti linguam: nihil est, qui respondeam.

CALLICLES.

Nunc ego te quaeso, ut me opera et consilio juves,
Conmunicesque hanc mecum meam provinciam.

MEGARONIDES.

Polliceor operam.

CALLICLES.

Ergo ubi eris paulo post?

MEGARONIDES.

Domi.

CALLICLES.

Numquid vis?

MEGARONIDES.

Cures tuam fidem.

CALLICLES.

Fit sedulo.

MEGARONIDES.

Sed quid ais?

CALLICLES.

Quid vis?

MEGARONIDES.

Ubi nunc adulescens habet?

CALLICLES.

Posticulum hoc recepit, quom aedis vendidit.

MEGARONIDES.

Istuc volebam scire. i sane nunc ïam.
Sed quid ais?

CALLICLES.

Quid?

MEGARONIDES.

Nunc virgo nempe apud te est.

CALLICLES.

Ita, est:
Juxtaque eam curo cum mea.

MEGARONIDES.

Recte facis.

CALLICLES.

Num, priusquam abeo, me rogaturus?

MEGARONIDES.

Vale.
Nihil est profecto stultius, neque stolidius,
Neque mendaciloquius, neque argutum magis,
Neque confidentiloquius, neque perjurius,
Quam urbani assidui cives, quos scurras vocant.
Atque egomet me adeo cum illis una ibidem traho,
Qui illorum verbis falsis acceptor fui:
Qui omnia se simulant scire, nec quidquam sciunt.

Quod quisque in animo habet, aut habituru 'st, sciunt.
Sciunt id, quod in aurem rex reginae dixerit:
Sciunt, quod Juno fabulata est cum Jove:
Quae neque futura, neque sunt, tamen illi sciunt.
Falson' an vero laudent, culpent, quem velint,
Non flocci faciunt; dum illud, quod lubeat, sciant.
Omnes mortales hunc aibant Calliclem
Indignum civitate hac esse et vivere,
Bonis qui hunc adulescentem evortisset suis.
Ego de eorum verbis famigeratorum inscius
Prosilui amicum castigatum innoxium.
Quod si exquiratur usque ab stirpe auctoritas,
Unde quidquid auditum dicant, nisi id appareat,
Famigeratori res sit cum damno et malo:
Hoc ita si fiat, publico fiat bono.
Pauci sint faxim, qui sciant, quod nesciunt,
Occlusioremque habeant stultiloquentiam.

ACTUS II.

SCENA I.

LYSITELES.

MULTAS res simitu in meo corde vorso, multum in cogitando
Dolorem indipiscor: egomet me concoquo, et macero, et defatigo.

Magister mihi exercitor animus hinc est. sed hoc non liquet,
Nec satis cogitatum 'st, utram potius harum mihi artem expetessam,
Utram aetati agundae arbitrer firmiorem: amorin' me, an rei
Obsequi potius par siet: utra in parte plus voluptatis sit vitae,
Ad aetatem agundam, de hac re mihi satis haud liquet. nisi hoc
Sic faciam opinor: utramque rem simul exputem: judex sim,
Reusque ad eam rem. ita faciam! ita placet! omnium primum
Amoris artes eloquar, quemadmodum expediant. numquam
Amor quemquam nisi cupidum hominem postulat se in plagas
Conjicere: eos cupit, eos consectatur, subdole blanditur: ab re
Consulit blandiloquentulus, harpago, mendax, cupes, avarus,
Elegans, despoliator, latebricolarum hominum conruptor,
Blandus, inops, celati indagator. nam qui ab eo, quod amat,
Quam extemplo saviis sagittatis percussus est, illico res foras
Labitur, liquitur. Da mihi hoc, mel meum, si me amas, si audes.

Ibi ille cuculus: Ocelle mi, fiat! et istuc, et si amplius vis dari,
Dabitur. ibi illa pendentem ferit: jam amplius orat. non sat
Id est mali, ni amplius etiam, quod ebibit, quod comest,
Quod facit sumti. nox datur? ducitur familia tota;
Trochaici Katalectici Vestispicae, unctor, auri custos, flabelliferae, sandaligerulae,
Cantrices, cistellatrices, nuntii, renuntii, raptores panis et peni.
Fit ipse, dum illis comis est, inops amator. haec ego quom ago
Bacchei Cum meo animo, et recolo, ubi qui eget, quam preti sit parvi; apage te,
Amor: non places: nihil te utor: quamquam illud est dulce, esse et bibere.
Amor amara dat tibi satis, quod aegre sit. fugit forum, fugat tuos
Cognatos, fugat ipse se a suo contuitu.
Neque enim eum sibi amicum volunt dici. mille modis amor ignorandu 'st:
Procul adhibendus est, atque abstinendus. nam qui in amorem
Praecipitavit, pejus perit, quam si saxo saliat. apage sis, amor!
Tuas res tibi habe! amor, mihi amicus ne fuas umquam. sunt tamen,
Quos miseros maleque habeas, quos tibi obnoxios fecisti.

Certum 'st ad frugem applicare animum: quamquam ibi animo
Labos grandis capitur. boni sibi haec expetunt, rem, fidem, honorem,
Gloriam et gratiam. hoc probis pretium 'st: eo mihi magis lubet
Cum probis potius, quam cum inprobis vivere vanidicis.

SCENA II.

PHILTO. LYSITELES.

PHILTO.

Quo illic homo foras se penetravit ex aedibus?

LYSITELES.

Pater, assum. Bacchiaci
Impera quod vis: neque tibi ero in mora, neque latebrose me abs tuo
Conspectu occultabo.

PHILTO.

Feceris par tuis ceteris factis, patrem Cretici
Tuum si percoles. per pietatem! nolo ego cum inprobis te viris,
Gnate mi, neque in via, neque in foro ullum sermonem exsequi.
Novi ego hoc seculum, moribus quibus sit. malus bonum malum
Esse volt, ut sit sui similis: || turbant, miscent mores mali, rapax, Trochaici

Avarus, invidus: sacrum profanum, publicum privatum habent:
Hiulca gens. haec ego doleo: haec sunt quae me excruciant.
Haec dies noctesque tibi canto, ut caveas. quod manu non queunt
Tangere, tantum fas habent, quo manus abstineant:
Cetera, rape, trahe, fuge, late. lacrumas haec mihi, quom video,
Eliciunt, quia ego ad hoc genus hominum duravi. quin prius
Me ad plures penetravi? nam hi mores majorum laudant:
Gratici Eosdem lutulant, quos conlaudant. hisce ego te artibus gratiam
Facio neu colas, neu inbuas ingenium. meo modo, et moribus vivito
Antiquis. quae ego tibi praecipio, ea facito. nihil ego istos
Moror fatuos mores, et turbidos, quibus boni dedecorant se.
Haec tibi, si mea imperia capesses, multa bona in pectore consident.

LYSITELES.

Semper ego usque ad hanc aetatem ab ineunte adulescentia,
Tuis servivi servitutem imperiis et praeceptis, pater.

Pro ingenio, ego me liberum esse ratus sum: pro imperio, tuum.
Meum animum tibi servitutem servire, aequom censui.

PHILTO.

Qui homo cum animo inde ab ineunte aetate depugnat suo,
Utrum is itane esse mavelit, ut eum animus aequom censeat,
An ita potius, ut parentes eum esse et cognati velint:
Si animus hominem perpulit; actum 'st: animo servibit, non sibi.
Sin ipse animum perpulit; ~~dum~~ vivit, victor victorum cluet.
Tu si animum vicisti, potius quam animus te, est quod gaudeas.
Nimio satius est, ut opu 'st, te ita esse, quam ut animo lubet.
Qui animum vincunt, quam quos animus, semper probiores cluent.

LYSITELES.

Istaec ego mihi semper habui aetati tegumentum meae,
Ne penetrarem me usquam, ubi esset damni conciliabulum:
Ne noctu irem obambulatum, neu suum ademerem alteri.
Neu tibi aegritudinem, pater, parerem, parsi sedulo.

Sarta tecta tua praecepta usque habui mea modestia.

PHILTO.

Quid exprobras? bene quod fecisti, tibi fecisti, non mihi.
Mihi quidem aetas acta est ferme: tua istuc refert maxume.
Is probus est, quem poenitet, quam sit probus et frugi bonae.
Qui ipsus sibi satis placet, nec probus est, nec frugi bonae.
Benefacta benefactis aliis pertegito, ne perpluant.
Qui ipsus se contemnit, in eo est indoles industriae.

LYSITELES.

Ob eam rem haec, pater, autumavi: quia res quaedam 'st, quam volo
Ego me abs te exorare.

PHILTO.

Quid id est? veniam jam dare gestio.

LYSITELES.

Adulescenti huic genere summo, amico atque aequali meo,
Minus qui caute et cogitate suam rem tractavit, pater,
Bene volo ego illi facere, si tu non nevis.

PHILTO.

Nempe de tuo.

LYSITELES.

De meo: nam quod tuum 'st, meum 'st: omne meum 'st autem tuum.

PHILTO.

Quid is, egetne?

LYSITELES.

Eget.

PHILTO.

Habuitne rem?

LYSITELES.

Habuit.

PHILTO.

Qui eam perdidit?
Publicisne affinis fuit, an maritumis negotiis?
Mercaturamne, an venales habuit, ubi rem perdidit?

LYSITELES.

Nihil istorum.

PHILTO.

Quid igitur?

LYSITELES.

Per comitatem edepol, pater.
Praeterea aliquantum animi caussa in deliciis disperdidit.

PHILTO.

Edepol hominem praedicatum ferme familiariter.
Qui quidem nusquam per virtutem rem confregit, atque eget,
Nil moror eum tibi esse amicum cum ejusmodi virtutibus.

LYSITELES.

Quia sine omni malitia est, tolerare egestatem ejus volo.

PHILTO.

De mendico male meretur, qui ei dat quod edit, aut quod bibat.
Nam et illud quod dat, perdit, et illi producit vitam ad miseriam.
Non eo hoc dico, quin, quae tu vis, ego velim, et faciam lubens:
Sed ego hoc verbum quom illi cuidam dico, praemonstro tibi,
Ut ita te aliorum miserescat, ne tui alĭos misereat.

LYSITELES.

Deserere illum, et dejuvare in rebus advorsis pudet.

PHILTO.

Pol pudere quam pigere praestat, totidem literis.

LYSITELES.

Edepol, Deûm virtute dicam, pater, et majorum, et tua,
Multa bona bene parta habemus. bene si amico feceris,
Ne pigeat fecisse: ut potius pudeat, si non feceris.

PHILTO.

De magnis divitiis si quid demas, plus fit, an minus?

LYSITELES.

Minus, pater. sed civi inmunifico scis quid cantari solet?
Quod habes, ne habeas: et illud quod nunc non habes, habeas malum:

Quandoquidem nec tibi bene esse potes pati, nec alteri.

PHILTO.

Scio equidem istuc ita solere fieri. verum, gnate mi,
Is est inmunis, quoi nihil est, qui munus fungatur suum.

LYSITELES.

Deûm virtute habemus, et qui nosmet utamur, pater,
Et aliis qui comitati simus benevolentibus.

PHILTO.

Non edepol tibi pernegare possum quidquam, quod velis.
Quojus egestatem tolerare vis? loquere audacter patri.

LYSITELES.

Lesbonico huic adulescenti, Charmidae filio,
Qui illic habitat.

PHILTO.

Qui comedit quod fuit, quod non fuit?

LYSITELES.

Ne opprobra, pater. multa eveniunt homini, quae volt, quae nevolt.

PHILTO.

Agedum, eloquere. quid dare illi nunc vis?

LYSITELES.

Nihil quidquam, pater.
Sapientiae aetas condimentum 'st: sapiens aetati cibus est.

PHILTO.

Mentire, edepol, gnate! atque id nunc facis haud consuetudine.
Nam sapiens quidem pol ipse fingit fortunam sibi.
Eo ne multa quae nevolt eveniunt, nisi fictor malus siet. Lysiteles
Multa est opera opus ficturae, qui se fictorem probum
Vitae agendae esse expetit.

~~LYSITELES.~~

Sed hic admodum adulescentulus.

PHILTO.

Non aetate, verum ingenio adipiscitur sapientia.

LYSITELES.

Tu modo ne me prohibeas accipere, si quid det mihi.

PHILTO.

An eo egestatem ejus tolerabis, si quid ab illo acceperis?

LYSITELES.

Eo, pater.

PHILTO.

Pol ego istam volo me rationem edoceas.

LYSITELES.

Licet.

Scin' tu illum quo genere gnatus sit?

PHILTO.

Scio, apprime probo.

LYSITELES.

Soror illi est adulta virgo grandis: eam cupio, pater,
Ducere uxorem.

PHILTO.

Sine dote?

LYSITELES.

Sine dote.

PHILTO.

Uxorem?

LYSITELES.

Ita.
Tua re salva. hoc pacto ab illo inibis summam gratiam:
Neque commodius ullo pacto ei poteris auxiliarier.

PHILTO.

Egone indotatam te uxorem ut patiar?

LYSITELES.

Patiundum 'st, pater:
Et eo pacto addideris nostrae lepidam famam familiae.

PHILTO.

Multa ego possum docta dicta, et quamvis facunde loqui:
Historiam veterem atque antiquam haec mea senectus sustinet.
Verum ego quando te et amicitiam et gratiam in nostram domum
Video allicere, etsi advorsatus tibi fui, istac judico.

Tibi permitto, posce, duce.

LYSITELES.

Dii te servassint mihi.

Sed adde ad istam gratiam unum.

PHILTO.

Quid id est autem unum?

LYSITELES.

Eloquar.

Tute ad eum adeas, tute concilies, tute poscas.

PHILTO.

Eccere.

LYSITELES.

Nimio citius transiges: firmum omne erit, quod tu egeris.

Gravius erit tuum unum verbum ad eam rem, quam centum mea.

PHILTO.

Ecce autem in benignitate hoc reperi negotium.

Dabitur opera.

LYSITELES.

Lepidus vivis. hae sunt aedes: hic habet.

Lesbonico est nomen: age, rem cura: ego te opperiar domi.

SCENA III.

PHILTO.

NON optuma haec sunt, neque ut ego aequom censeo.

Verum meliora sunt, quam quae deterruma.
Sed hoc unum consolatur me atque animum meum,
Quia, qui nihil aliud, nisi quod sibi soli placet,
Consulit advorsum filium, nugas agit:
Miser ex animo fit: factius nihilo facit.
Suae senectuti is acriorem hiemem parat,
Quom illanc inportunam tempestatem conciet.
Sed aperiuntur aedes, quo ibam: commode
Ipse exit Lesbonicus cum servo foras.

SCENA IV.

LESBONICUS. STASIMUS, PHILTO.

LESBONICUS.

MINUS quindecim dies sunt, quom pro hisce aedibus
Minas quadraginta accepisti a Callicle.
Estne hoc quod dico, Stasime?

STASIMUS.

Quom considero,
Meminisse videor fieri.

LESBONICUS.

Quid factum 'st eo?

STASIMUS.

Comesum, expotum, exutum, elotum in balneis.
Piscator, pistor abstulit, lanii, coqui,

Olitores, myropolae, aucupes. confit cito,
Quam si tu objicias formicis papaverem.

LESBONICUS.

Minus hercle in hisce rebus sumtum 'st sex minis.

STASIMUS.

Quid, quod dedisti scortis?

LESBONICUS.

Ibidem una traho.

STASIMUS.

Quid, quod ego defraudavi?

LESBONICUS.

Hem! ista ratio maxuma est.

STASIMUS.

Non tibi illud apparere, si sumas, potest:
Nisi tu inmortale rere esse argentum tibi.
Sero, atque stulte, prius quod cautum oportuit,
Postquam comedit rem, post rationem putat.

LESBONICUS.

Nequaquam argenti ratio conparet tamen.

STASIMUS.

Ratio quidem, hercle, apparet. argentum οἴχεται.
Minas quadraginta accepisti a Callicle,
Et ille aedis abs te accepit mancupio.

LESBONICUS.

Admodum.

PHILTO.

Pol, opinor, affinis noster aedis vendidit.
Pater quom peregre veniet, in porta est locus,
Nisi forte in ventrem filio conrepserit.

STASIMUS.

Trapezitae mille drachumarum Olympicum,
Quas de ratione debuisti, redditae.

LESBONICUS.

Nempe quas spopondi.

STASIMUS.

Immo, quas dependi, inquito.
Quas sponsione pronuper tu exactus es
Pro illo adulescente, quem tu aibas esse divitem.

LESBONICUS.

Factum.

STASIMUS.

Ut quidem illud perierit.

LESBONICUS.

Factum id quoque est.
Nam nunc eum vidi miserum, et me ejus miseritum 'st.

STASIMUS.

Miseret te aliorum, tui te nec miseret, nec pudet.

PHILTO.

Tempus adeundi est.

LRSBONICUS.

Estne hic Philto, qui advenit?
Is, hercle, est ipsus.

STASIMUS.

Edepol nae ego istum velim
Meum fieri servom cum suo peculio.

PHILTO.

Herum atque servom plurimum Philto jubet
Salvere, Lesbonicum et Stasimum.

LESBONICUS.

Dii duint
Tibi, Philto, quaecumque optes. quid agit filius?

PHILTO.

Bene volt tibi.

LESBONICUS.

Edepol mutuom mecum facit.

STASIMUS.

Nequam illud verbum 'st, Bene volt, nisi qui bene facit.
Ego quoque volo esse liber; nequidquam volo:
Hic postulet frugi esse; nugas postulet.

PHILTO.

Meus gnatus me ad te misit, inter se atque vos
Affinitatem ut conciliarem et gratiam.
Tuam volt sororem ducere uxorem. et mihi
Sententia eadem 'st, et volo.

LESBONICUS.

Haud nosco tuum:
Bonis tuis rebus meas res inrides malas.

PHILTO.

Homo ego sum, homo tu es: ita me amabit Juppiter!
Neque te derisum veni, neque dignum puto.
Verum hoc, ut dixi, meus me oravit filius,
Ut tuam sororem poscerem uxorem sibi.

LESBONICUS.

Mearum rerum me novisse aequom 'st ordinem.
Cum vostris nostra non est aequa factio.
Affinitatem vobis aliam quaerite.

STASIMUS.

Satin' tu sanus mentis aut animi tui,
Qui conditionem hanc repudies? nam illum tibi
Ferentarium esse amicum inventum intellego.

LESBONICUS.

Abin' hinc dierecte?

STASIMUS.

Si hercle ire occipiam, vetes.

LESBONICUS.

Nisi quid me aliud vis, Philto, respondi tibi.

PHILTO.

Benigniorem, Lesbonice, te mihi,
Quam nunc experior esse, confido fore:
Nam et stulte facere, et stulte fabularier,
Utrumque, Lesbonice, in aetate haud bonum 'st.

STASIMUS.

Verum, hercle, hic dicit.

LESBONICUS.

Oculum ego effodiam tibi,
Si verbum addideris.

STASIMUS.

Hercle quin dicam tamen.
Nam si sic non licebit, luscus dixero.

PHILTO.

Ita tu nunc dicis non esse aequiparabiles
Vostras cum nostris factiones atque opes?

LESBONICUS.

Dico.

PHILTO.

Quid? nunc si in aedem ad coenam veneris,

Atque ibi opulentus tibi par forte ut venerit,
Apposita sit coena, popularem quam vocant,
Si illi congestae sint epulae a clientibus,
Si quid tibi placeat, quod illi congestum siet,
Edisne, an incoenatus cum opulento accubes?

LESBONICUS.

Edim, nisi ille vetet.

STASIMUS.

At pol ego, etiamsi vetet,
Edim, atque ambabus malis expletis vorem:
Et quod illi placeat, praeripiam potissumum;
Neque illi concedam quidquam de vita mea.
Verecundari neminem apud mensam decet,
Nam ibi de divinis atque humanis cernitur.

PHILTO.

Rem fabulare.

STASIMUS.

Non tibi dicam dolo:
Decedam ego illi de via, de semita,
De honore populi: verum quod ad ventrem adtinet,
Non hercle hoc longe, nisi me pugnis vicerit.
Coena hac annona est sine sacris hereditas.

PHILTO.

Semper tu hoc facito, Lesbonice, cogites,
Id optumum esse, tute uti sis optumus:
Si id nequeas, saltem ut optumis sis proxumus.
Nunc conditionem hanc, quam ego fero, et quam abs te peto,
Dare atque accipere, Lesbonice, te volo.

Dei divites sunt, Deos decent opulentiae
Et factiones. verum nos homunculi
Salillum animae: qui quom extemplo amisimus,
Aequo mendicus atque ille opulentissumus
Censetur censu ad Acherontem mortuus.

STASIMUS.

Mirum, ni tu illuc tecum divitias feras,
Ubi mortuus sis, ita sis, ut nomen cluet.

PHILTO.

Nunc ut scias hic factiones atque opes
Non esse, neque nos tuam neglegere gratiam,
Sine dote posco tuam sororem filio.
Quae res bene vortat! habeon' pactam? quid taces?

STASIMUS.

Pro Dii inmortales, conditionem quojusmodi!

PHILTO.

Quin fabulare. Dii bene vortant! spondeo.

STASIMUS.

Eheu! ubi usus nihil erat dicto, Spondeo
Dicebat: nunc hic, quom opus est, non quit dicere.

LESBONICUS.

Quom affinitate vostra me arbitramini
Dignum, habeo vobis, Philto, magnam gratiam.
Sed etsi hercle graviter cecidit stultitia mea,
Philto; est ager sub urbe hic nobis, eum dabo
Dotem sorori: nam is de stultitia mea
Solus superfit praeter vitam reliquus.

PHILTO.

Profecto dotem nil moror.

LESBONICUS.

Certum 'st dare.

STASIMUS.

Nostramne vis nutricem, here, quae nos educat,
Abalienare a nobis? cave sis feceris.
Quid edemus nosmet postea?

LESBONICUS.

Etiam tu taces?
Tibi ego rationem reddam?

STASIMUS.

Plane periimus,
Nisi quid ego conminiscor. Philto, te volo.

PHILTO.

Si quid vis, Stasime.

STASIMUS.

Huc concede aliquantum.

PHILTO.

Licet.

STASIMUS.

Arcano tibi ego hoc dico, ne ille ex te sciat,
Neve alius quisquam.

PHILTO.

Crede audacter, quid lubet.

STASIMUS.

Per Deos atque homines dico, ne tu illunc agrum
Tuum siris umquam fieri, neque gnati tui.
Ei rei argumentum dicam.

PHILTO.

Audire edepol lubet.

STASIMUS.

Primum omnium, olim terra quom proscinditur,
In quinto quoque sulco moriuntur boves.

PHILTO.

Apage!

STASIMUS.

Acherontis ostium in nostro 'st agro.
Tum vinum, priusquam coactum 'st, pendet putidum.

LESBONICUS.

Consuadet homini, credo, etsi scelestus est;
At mihi infidelis non est.

STASIMUS.

Audi cetera.
Post id, frumenti quom alibi messis maxuma 'st,
Tribus tantis illi minus redit, quam obseveris.

PHILTO.

Hem! istic oportet obseri mores malos,
Si in obserendo possint interfieri.

STASIMUS.

Neque umquam quisquam est, quojus ille ager fuit,
Quin pessume ei res vorterit, quojum fuit.
Alii exsulatum abierunt, alii emortui,
Alii se suspendere. hem! nunc hic, quojus est,
Ut ad incitas redactus!

PHILTO.

Apage a me istum agrum!

STASIMUS.

Magis apage dicas, si omnia a me audiveris.
Nam fulguritae sunt hic alternae arbores.
Sues moriuntur angina acerrume.
Oves scabrae sunt, tam glabrae, hem! quam haec est manus.
Tum autem Syrorum, genus quod patientissumum 'st
Hominum, nemo exstat, qui ibi sex menses vixerit:
Ita cuncti solstitiali morbo decidunt.

PHILTO.

Credo ego istuc, Stasime, ita esse: sed Campas genus
Multo Syrorum jam antidit patientia.
Sed iste est ager profecto, ut te audivi loqui,
Malos in quem omnis publice mitti decet.
Sicut fortunatorum memorant insulas,
Quo cuncti, qui aetatem egerunt caste suam,
Conveniant. contra istoc detrudi maleficos
Aequom videtur, qui quidem istius sit modi.

STASIMUS.

Hospitium 'st calamitatis. quid verbis opu 'st?
Quamvis malam rem quaerens, illic reperias.

PHILTO.

At tu hercle et illi et alibi.

STASIMUS.

Cave sis dixeris,
Me tibi dixisse hoc.

PHILTO.

Dixisti arcano satis.

STASIMUS.

Quin hic quidem cupit illum ab sese abalienarier;
Si quidem reperire posset, quojus os sublinat.

PHILTO.

Meus quidem hercle numquam fiet.

STASIMUS.

Si sapies quidem.
Lepide hercle de agro ego hunc senem deterrui:
Nam qui vivamus, nihil est, si illum amiserit.

PHILTO.

Redeo ad te, Lesbonice.

LESBONICUS.

Dic sodes mihi,
Quid hic locutus tecum?

PHILTO.

Quid censes? homo 'st;
Volt fieri liber: verum, quod det, non habet.

LESBONICUS.

Et ego esse locuples, verum nequidquam volo.

STASIMUS.

Licitum, si velles: nunc, quoniam nihil est, non licet.

LESBONICUS.

Quid tecum, Stasime?

STASIMUS.

De istoc quod dixisti modo,
Si antea voluisses, esses: nunc sero cupis.

PHILTO.

De dote mecum convenire nihil potes:
Quid tibi lubet, tute agito cum nato meo.
Nunc tuam sororem filio posco meo.
Quae res bene vortat. quid nunc? etiam consulis.

LESBONICUS.

Quid istic? quando ita vis, Dii bene vortant! spondeo.

PHILTO.

Numquam edepol quoiquam tam exspectatus filius
Natus, quam est illud Spondeo natum mihi.

STASIMUS.

Dii fortunabunt vostra consilia!

PHILTO.

Ita volo.

LESBONICUS.

Sed, Stasime, abi huc ad meam sororem: ad Calliclem:
Dic hoc negoti quomodo actum 'st.

STASIMUS.

Ibitur.

LESBONICUS.

Et gratulator meae sorori.

STASIMUS.

Scilicet!

PHILTO.

I hac, Lesbonice, mecum, ut coram nuptiis
Dies constituatur: eadem haec confirmabimus.

LESBONICUS.

Tu istuc cura, quod jussi. ego jam hic ero.

Dic Callicli, me ut conveniat.

STASIMUS.

Quin tu i modo.

LESBONICUS.

De dote ut videat, quid opus sit facto.

STASIMUS.

I modo.

LESBONICUS.

Nam certum 'st me sine dote haud dare.

STASIMUS.

Quin tu i modo.

LESBONICUS.

Neque enim illi damno umquam esse patiar.

STASIMUS.

Abi modo!

LESBONICUS.

Meam neglegentiam.

STASIMUS.

I modo!

LESBONICUS.

O pater!

Aequom videtur, quin quod peccarim.

STASIMUS.

I modo!

LESBONICUS.

Potissumum mihi id obsit.

STASIMUS.

I modo!

LESBONICUS.

O pater!

En umquam aspiciam te?

STASIMUS.

I modo, i modo, i modo!
Tandem inpetravi abiret. Dii, vostram fidem,
Edepol re gesta pessume gestam probe,
Siquidem ager nobis salvos est! etsi admodum
In ambiguo est etiam, nunc quid de hac re fuat.
Sed si alienatur, actum 'st de collo meo.
Gestandus peregre clypeus, galea, sarcina:
Effugiet ex urbe, ubi erunt factae nuptiae:
Ibit istac aliquo in maxumam malam crucem
Latrocinatum, aut in Asiam, aut in Ciliciam.
Ibo huc, quo mihi imperatum 'st, etsi odi hanc domum,
Postquam exturbavit hic nos ex nostris aedibus.

ACTUS III.

SCENA I.

CALLICLES. STASIMUS.

CALLICLES.

Quo modo tu istuc, Stasime, dixisti? nostrum herilem filium
Lesbonicum suam sororem despopondisse?

STASIMUS.

Hoc modo.

CALLICLES.

Quoi homini despondit?

STASIMUS.

Lysiteli Philtonis filio,
Sine dote.

CALLICLES.

Sine dote ille illam in tantas divitias dabit?
Non credibile dicis.

STASIMUS.

At tu edepol nullus creduas.
Si hoc non credis, ego credidero.

CALLICLES.

Quid?

STASIMUS.

Me nihili pendere.

CALLICLES.

Quamdudum istuc, aut ubi actum 'st?

STASIMUS.

Illico hic ante ostium.
Tam modo, inquit Praenestinus.

CALLICLES.

Tanton' in re perdita,
Quam in re salva, Lesbonicus factus est frugalior?

STASIMUS.

Atque equidem ipsus ultro venit Philto oratum filio.

CALLICLES.

Flagitium quidem hercle fiet, nisi dos dabitur virgini.
Postremo edepol ego istam rem ad me adtinere intellego.

Ibo ad meum castigatorem, atque ab eo consilium
petam.

STASIMUS.

Propemodum quid illic festinet, sentio, et subolet mihi,
Ut agro evortat Lesbonicum, quando evortit aedibus.
O here Charmide, quam absente te hic tua res distrahitur tibi!
Utinam te redisse salvom videam, ut inimicos tuos
Ulciscare, ut mihi, ut erga te fui et sum, referas gratiam!
Nimium difficile 'st reperiri amicum, ita ut nomen cluet,
Quoi tuam quom rem credideris, sine omni cura dormias.
Sed generum nostrum ire eccillum video cum affini suo.
Nescio quid non satis inter eos convenit. celeri gradu
Eunt uterque. ille reprehendit hunc priorem pallio.
Haud illi euscheme astiterunt. huc aliquantum abscessero.
Est lubido orationem audire duorum affinium.

SCENA II.

LYSITELES. LESBONICUS. STASIMUS.

LYSITELES.

Sta illico, noli avorsari, neque te occultassis mihi.

LESBONICUS.

Potin' ut me ire, quo profectus sum, sinas?

LYSITELES.

Si in rem tuam,
Lesbonice, esse videatur, gloriae aut famae, sinam.

LESBONICUS.

Quod est facillumum, facis.

LYSITELES.

Quid id est?

LESBONICUS.

Amico injuriam.

LYSITELES.

Neque meum 'st, neque facere didici.

LESBONICUS.

Indoctus quam docte facis!
Quid faceres, si quis docuisset te, ut sic odio esses mihi?
Qui bene quom simulas facere mihi te, male facis, male consulis.

LYSITELES.

Egone?

LESBONICUS.

Tu nae.

LYSITELES.

Quid male facio?

LESBONICUS.

Quod ego nolo, id quom facis.

LYSITELES.

Tuae rei bene consulere cupio.

LESBONICUS.

Tu mihi es melior, quam egomet mihi?
Sat sapio, satis in rem quae sint meam ego conspicio mihi.

LYSITELES.

An id est sapere, ut qui beneficium a benevolente repudies?

LESBONICUS.

Nullum beneficium esse duco id, quod, quoi facias, non placet.
Scio ego, et sentio ipse, quid agam, neque a me officium migrat:
Nec tuis depellor dictis, quin rumori serviam.

LYSITELES.

Quid ais? (nam retineri nequeo, quin dicam ea quae promeres)
Itane tandem majores famam tradiderunt tibi tui,
Ut virtute eorum anteparta per flagitium perderes?
Atque honori posterorum tuorum ut vindex fieres,
Tibi paterque avosque facilem fecit et planam viam

Ad quaerendum honorem : tu fecisti, ut difficilis foret
Culpa maxume et desidia, tuisque stultis moribus.
Praeoptavisti, amorem tuum uti virtuti praeponeres.
Nunc te hoc pacto credis posse obtegere errata? ah! non ita est.
Cape sis virtutem animo, et corde expelle desidiam tuo :
In foro operam amicis da, haud in lecto amicae, ut solitus es.
Atque ego istum agrum tibi relinqui ob eam rem enixe expeto :
Ut tibi sit, qui te conrigere possis : ne omnino inopiam
Cives objectare possint tibi, quos tu inimicos habes.

LESBONICUS.

Omnia ego, istic quae dixisti, scio, vel exsignavero :
Ut rem patriam et majorum gloriam foedarim meûm.
Sciebam ut esse me deceret : facere non quibam miser :
Ita vi Veneris vinctus, otio captus in fraudem incidi :
Et tibi nunc, proinde ac merere, summas habeo gratias.

LYSITELES.

At operam perire meam sic, et te haec dicta corde spernere,

Perpeti nequeo: simul me piget parum pudere te.
Et postremo, nisi me auscultas, atque hoc, ut dico, facis,
Tute pone te latebis facile, ne inveniat te honor:
In occulto jacebis, quom te maxume clarum voles.
Pernovi equidem, Lesbonice, inperitum tuum ingenium admodum.
Scio te sponte non tuapte errasse, sed amorem tibi
Pectus obscurasse. atque ipse amoris teneo omnis vias.
Ita ést amor, balista ut jacitur: nihil sic celere est, neque volat,
Atque is mores hominum moros et morosos efficit.
Minus placet, magis quod suadetur: quod dissuadetur, placet.
Quom inopia 'st, cupias; quando ejus copia 'st, tum non velis.
Ille qui aspellit, is conpellit: ille qui consuadet, vetat.
Insanum 'st malum in hospitium devorti ad Cupidinem.
Sed te moneo, hoc etiam atque etiam ut reputes, quid facere expetas.
Si istuc, ut facis indicium, conare, tuum incendes genus.
Tum igitur tibi aquae erit cupido, genus qui restinguas tuum.

Atque erit, si nactus, proinde ut corde amantes sunt cati;
Ne scintillam quidem relinques, genus qui congliscat tuum.

LESBONICUS.

Facile est inventu: datur ignis, tametsi ab inimicis petas.
Sed tu objurgans me a peccatis, rapis deteriorem in viam.
Meam vis sororem tibi dem: suades sine dote. hoc non convenit;
Me, qui abusus sum tantam rem patriam, porro in divitiis
Esse, agrumque habere: egere illam autem; ut me merito oderit.
Numquam erit alienis gravis, qui suis se concinnat levem.
Sicut dixi, faciam: nolo te jactari diutius.

LYSITELES.

Tanto meliu 'st te sororis caussa egestatem exsequi,
Atque eum agrum me habere, quam te, tua qui toleres moenia?

LESBONICUS.

Nolo ego mihi te tam prospicere, qui meam egestatem leves,
Sed ut inops infamis ne sim: ne mihi hanc famam differant,
Me germanam meam sororem in concubinatum tibi

Sic sine dote dedisse, magis quam in matrimonium.
Quis me inprobior perhibeatur esse? haec famigeratio
Te honestet, me autem conlutulet, si sine dote duxeris:
Tibi sit emolumentum honoris; mihi, quod objectent, siet.

LYSITELES.

Quid? te Dictatorem censes fore, si abs te agrum acceperim?

LESBONICUS.

Neque volo, neque postulo, neque censeo. verum tamen
Is est honos homini pudico, meminisse officium suum.

LYSITELES.

Scio equidem te, animatus ut sis: video, subolet, sentio.
Id agis, ut, ubi affinitatem inter nos nostram adstrinxeris,
Atque eum agrum dederis, nec quidquam hic tibi sit, qui vitam colas,
Effugias ex urbe inanis, profugus patriam deseras,
Cognatos, affinitatem, amicos, factis nuptiis:
Mea opera hinc proterritum te, meaque avaritia autument.
Id me conmissurum, ut patiar fieri, ne animum induxeris.

STASIMUS.

Non enim possum quin exclamem: Euge! euge! Lysiteles, πάλιν

Facile palmam habes! hic victus. vicit tua comoedia.

Hic agit magis ex argumento, et versus meliores facit.

Etiam ob stultitiam tuam te tueris? multam abomina.

LESBONICUS.

Quid tibi interpellatio aut in concilium huc accessio est?

STASIMUS.

Eodem pacto, quo huc accessi, abscessero.

LESBONICUS.

I hac mecum domum,

Lysiteles: ibi de istis rebus plura fabulabimur.

LYSITELES.

Nihil ego in occulto agere soleo. meus ut animus est, eloquar:

Si mihi tua soror, ut ego aequom censeo, ita nuptum datur

Sine dote, neque tu hinc abiturus; quod meum erit, id erit tuum:

Sin aliter animatus es, bene quod agas, eveniat tibi.

Ego amicus numquam tibi ero alio pacto. sic sententia est.

STASIMUS.

Abiit hercle ille quidem: ecquid audis, Lysiteles? ego te volo.

Hic quoque hinc abiit. Stasime, restas solus. quid ego nunc agam?
Nisi uti sarcinam constringam, et clypeum ad dorsum accommodem:
Fulmentas jubeam suppingi soccis: non sisti potest.
Video caculam militarem me futurum haud longius:
Aut aliquem ad regem in saginam herus se conjecit meus.
Credo ad summos bellatores acrem fugitorem fore:
Et capturum spolia ibi illum, qui meo hero advorsus venerit.
Egomet autem quom extemplo arcum mihi, et pharetram, et sagittas sumsero,
Cassidem in caput, dormibo placide in tabernaculo.
Ad forum ibo: nudius sextus quoi talentum mutuom
Dedi, reposcam, ut habeam, mecum quod feram, viaticum.

SCENA III.

MEGARONIDES. CALLICLES.

MEGARONIDES.

Ut mihi rem narras, Callicles, nullo modo
Potest fieri prorsus, quin dos detur virgini.

CALLICLES.

Namque hercle honeste fieri ferme non potest,
Ut eam perpetiar ire in matrimonium
Sine dote, quom ejus rem penes me habeam domi.

MEGARONIDES.

Parata dos domi 'st, nisi exspectare vis,
Ut eam sine dote frater nuptum conlocet:
Post adeas tute Philtonem, et dotem dare
Te ei dicas: facere id ejus ob amicitiam patris.
Verum hoc ego vereor, ne istaec pollicitatio
Te in crimen populo ponat atque infamiam.
Non temere dicant te benignum virgini,
Datam tibi dotem, ei quam dares, ejus a patre:
Ex ea largitari te illi; neque ita, ut sit data, in-
Columem te sistere illi, et detraxe autument.
Nunc si opperiri vis adventum Charmidis,
Perlongum 'st: huic ducenti interea abscesserit.

CALLICLES.

Nam hercle omnia istaec veniunt in mentem mihi.

MEGARONIDES.

Vide, si hoc utibile magis atque in rem deputas,
Ut adeam Lesbonicum, edoceam, ut res se habet.

CALLICLES.

Ut ego nunc adulescenti thesaurum indicem
Indomito, pleno amoris ac lasciviae?
Minume minume hercle vero! nam certo scio
Locum quoque illum omnem, ubi situ 'st, comederit.
Quem fodere metuo, sonitum ne ille exaudiat,
Neu ipsam rem indaget, dotem dare si dixerim.

MEGARONIDES.

Quo pacto ergo igitur?

CALLICLES.

Clam dos depromi potest,
Dum occasio ei rei reperiatur: interim
Ab amico alicunde argentum roges.

MEGARONIDES.

Potin' est ab amico alicunde exorari?

CALLICLES.

Potest.

MEGARONIDES.

Gerrae! nae tu illud verbum actutum inveneris,
Mihi quidem hercle non est, quod dem mutuom.

CALLICLES.

Malim hercle ut verum dicas, quam ut des mutuom.

MEGARONIDES.

Sed vide consilium, si placet.

CALLICLES.

Quid consili 'st?

MEGARONIDES.

Scitum, ut ego opinor, consilium inveni.

CALLICLES.

Quid est?

MEGARONIDES.

Homo conducatur aliquis jam, quantum potest,
Quasi sit peregrinus.

CALLICLES.

Quid is scit facere postea?

MEGARONIDES.

Is homo exornetur graphice in peregrinum modum,
Ignota facies, quae non visitata sit,
Falsidicum, confidentem.

CALLICLES.

Quid tum postea?

MEGARONIDES.

Quasi ad adulescentem a patre ex Seleucia
Veniat, salutem ei nuntiet verbis patris,
Illum bene gerere rem, et valere et vivere,
Et eum redditurum actutum. ferat epistolas
Duas: eas nos consignemus, quasi sint a patre:
Det alteram illi, dicat alteram tibi
Dare sese velle.

CALLICLES.

Perge porro dicere.

MEGARONIDES.

Seque aurum ferre virgini dotem a patre
Dicat, patremque id jussisse aurum tibi dare.
Tenes jam?

CALLICLES.

Propemodum! atque ausculto perlubens.

MEGARONIDES.

Tum tu igitur demum id adulescenti aurum dabis,
Ubi erit locata virgo in matrimonium.

CALLICLES.

Scite hercle sane.

MEGARONIDES.

Hoc, ubi thesaurum effoderis,

Suspicionem ab adulescente amoveris.
Censebit aurum esse a patre allatum tibi.
Tu de thesauro sumes.

CALLICLES.

Satis scite et probe.
Quamquam hoc me aetatis sycophantari pudet.
Sed epistolas quando obsignatas afferet,
Siquidem obsignatas adtulerit epistolas,
Nonne arbitraris eum adulescentem anuli
Paterni signum novisse?

MEGARONIDES.

Etiam tu taces?
Sexcentae ad eam rem caussae possunt conligi:
Illum, quem habuit, perdidit, alium post fecit novom.
Jam si obsignatas non feret, dici hoc potest,
Apud portitorem eas resignatas sibi
Inspectasque esse. in hujusmodi negotio
Diem sermone terere, segnities mera 'st.
Quamvis sermones possunt longi texier.
Abi ad thesaurum jam confestim clanculum;
Servos, ancillas amove. atque audin'?

CALLICLES.

Quid est?

MEGARONIDES.

Uxorem quoque ipsam hanc rem ut celes, face.
Nam pol tacere numquam quidquam 'st quod queat.
Quid nunc stas? quin te hinc amoves, et te moves?

Aperi, deprome inde auri ad hanc rem quod
sat est.
Continuo operito denuo: sed clanculum,
Sicut praecepi: cunctos exturba aedibus.

CALLICLES.

Ita faciam.

MEGARONIDES.

At enim nimis longo sermone utimur.
Diem conficimus, quod jam properato 'st opus.
Nihil est, de signo quod vereare; me vide.
Lepida est illa caussa, ut conmemoravi, dicere,
Apud portitores esse inspectas. denique
Diei tempus non vides? quid illum putas
Natura illa atque ingenio? jamdudum ebriu 'st.
Quidvis probari poterit. tum, quod maxumum 'st,
Afferre, non petere hic se dicet.

CALLICLES.

Jam sat est.

MEGARONIDES.

Ego sycophantam jam conduco de foro,
Epistolasque jam consignabo duas,
Eumque huc ad adulescentem meditatum probe
Mittam.

CALLICLES.

Eo ego igitur intro ad officium meum.
Tu istuc age.

MEGARONIDES.

Actum reddam. *

ACTUS IV.

SCENA I.

CHARMIDES.

Salsipotenti et multipotenti Jovis fratri Neptuno, et Nerei
Laetus, lubens, laudes ago, et grates gratiasque habeo, et fluctibus salsis,
Quos penes mei potestas, bonis meis quid foret, et meae vitae:
Quom suis me ex locis in patriam urbisque moenia reducem faciunt.
Atque ego, Neptune, tibi ante alios Deos gratias ago atque habeo summas.
Nam te omnes saevomque severumque atque avidis moribus conmemorant,
Spurcificum, inmanem, intolerandum, vesanum. contra opera expertus:
Nam pol placido te et clementi meo usque modo, ut volui, usus sum in alto.
Atque hanc tuam gloriam jam ante auribus acceperam, et nobiles apud homines,
Pauperibus te parcere solitum, divites damnare atque domare.
Abi, laudo. scis ordine, ut aequom 'st,
Tractare homines. hoc Diis dignum 'st, semper mendicis modesti sint.

Fidus fuisti. infidum esse iterant. nam absque foret te, sat scio in alto
Distraxissent, disque tulissent satellites tui me miserum foede,
Bonaque omnia item una mecum passim caeruleos per campos.
Ita jam quasi canes, haud secus, circumstabant navem turbines venti:
Imbres fluctusque atque procellae infensae frangere malum,
Ruere antennas, scindere vela, ni tua pax propitia foret praesto.
Apage me sis: deinde hinc certum 'st otio me dare. satis partum habeo.
Quibus aerumnis deluctavi, filio dum divitias quaero!
Sed quis hic est, qui in plateam ingreditur cum novo ornatu specieque
Simul? pol! quamquam domum cupio, opperiar hic, quam gerat rem.

SCENA II.

SYCOPHANTA, CHARMIDES.

SYCOPHANTA.

Huic ego diei nomen *Trinummo* faciam: nam ego operam meam
Tribus nummis hodie locavi ad artes nugatorias.

Advenio ex Sèleucia, Macedonia, Asia, atque Arabia,
Quas ego neque oculis, neque pedibus umquam usurpavi meis.
Viden' egestas quid negoti dat homini misero mali!
Qui ego nunc subigor trium nummorum caussa, ut has epistolas
Dicam ab eo homine me accepisse, quem ego, qui sit homo, nescio,
Neque novi: neque natus, necne is fuerit, id solide scio.

CHARMIDES.

Pol hic quidem fungino genere est, capite se totum tegit:
Illurica facies videtur hominis; eo ornatu advenit.

SYCOPHANTA.

Ille qui me conduxit, ubi conduxit, abduxit domum.
Quae voluit, mihi dixit: docuit, et praemonstravit prius,
Quomodo quidque agerem. nunc adeo, si quid ego addidero amplius,
Eo conductor melius de me nugas conciliaverit.
Ut ille me exornavit, ita sum ornatus. argentum hoc facit.
Ipse ornamenta a Chorago haec sumsit suo periculo.
Nunc ego si potero ornamentis hominem circumducere,

Dabo operam: ut me esse ipsum plane sycophantam sentiat.

CHARMIDES.

Quam magis specto, minus placet mihi hominis facies. mira sunt,

Ni illic homo 'st aut dormitator, aut sector zonarius.

Loca contemplat, circumspectat sese, atque aedis noscitat.

Credo, edepol, quo mox furatum veniat, speculatur loca.

Magis lubido 'st observare, quid agat: ei rei operam dabo.

SYCOPHANTA.

Has regiones demonstravit mihi ille conductor meus:

Apud illas aedis sistendae mihi sunt sycophantiae.

Foris pultabo.

CHARMIDES.

Ad nostras aedis hic quidem habet rectam viam.

Hercle, opinor, mihi advenienti hac noctu agitandum 'st vigilias.

SYCOPHANTA.

Aperite hoc, aperite. heus! ecquis his foribus tutelam gerit?

CHARMIDES.

Quid, adulescens, quaeris? quid vis? quid istas pultas?

SYCOPHANTA.

Heu senex!

Census sum; juratori recte rationem dedi.
Lesbonicum hic adulescentem quaero, in his regionibus
Ubi habitet, et item alterum ad istanc capitis albitudinem:
Calliclem aibat vocari, qui has mihi dedit epistolas.

CHARMIDES.

Meum gnatum hic quidem Lesbonicum quaerit et amicum meum,
Quoi ego liberosque bonaque conmendavi, Calliclem.

SYCOPHANTA.

Fac me, si scis, certiorem, hice homines ubi habitent, pater.

CHARMIDES.

Quid eos quaeris? aut quis es? aut unde es? aut unde advenis?

SYCOPHANTA.

Multa simul rogitas! nescio quid expediam potissumum.
Si unumquidquid singillatim et placide percontabere,
Et meum nomen, et mea facta, et itinera ego faxo scias.

CHARMIDES.

Faciam ita ut vis. agedum nomen tuum primum memora mihi.

SYCOPHANTA.

Magnum facinus incipissis petere.

CHARMIDES.

Quid ita?

SYCOPHANTA.

Quia, pater,
Si ante lucem ire occipias a meo primo nomine,
Concubium sit noctis, priusquam ad postremum perveneris.

CHARMIDES.

Opus face est et viatico ad tuum nomen, ut tu praedicas.

SYCOPHANTA.

Est minusculum alterum, quasi vasculum vinarium.

CHARMIDES.

Hic homo solide sycophanta est. quid ais tu, adulescens?

SYCOPHANTA.

Quid est?

CHARMIDES.

Eloquere, isti tibi quid homines debent, quos tu quaeritas?

SYCOPHANTA.

Pater istius adulescentis dedit has duas mihi epistolas
Lesbonici. mihi est amicus.

CHARMIDES.

Teneo hunc manifestarium.
Me sibi epistolas dedisse dicit. ludam hominem probe.

SYCOPHANTA.

Ita ut occepi, si animum advortas, dicam.

CHARMIDES.

Dabo operam tibi.

SYCOPHANTA.

Hanc me jussit Lesbonico suo gnato dare epistolam,
Et item hanc alteram suo amico Callicli jussit dare.

CHARMIDES.

Mihi quoque edepol, quom hic nugatur, contra nugari lubet.
Ubi ipse erat?

SYCOPHANTA.

Bene rem gerebat.

CHARMIDES.

Ergo ubi?

SYCOPHANTA.

In Seleucia.

CHARMIDES.

Ab ipson' istas accepisti?

SYCOPHANTA.

E manibus dedit mihi ipse in manus.

CHARMIDES.

Qua facie est homo?

SYCOPHANTA.

Sesquipede quidem est quam tu longior.

CHARMIDES.

Haeret haec res: siquidem ego absens sum, quam praesens, longior.
Novistin' hominem?

SYCOPHANTA.

Ridicule rogitas, quocum una cibum
Capere soleo.

CHARMIDES.

Quid est ei nomen?

SYCOPHANTA.

Quod edepol homini probo.

CHARMIDES.

Lubet audire.

SYCOPHANTA.

Ille edepol! illi illi! vae misero mihi!

CHARMIDES.

Quid est negoti!

SYCOPHANTA.

Devoravi nomen inprudens modo.

CHARMIDES.

Non placet, qui amicos intra dentes conclusos habet.

SYCOPHANTA.

Atque etiam modo vorsabatur mihi in labris primoribus.

CHARMIDES.

Temperi huic hodie anteveni.

SYCOPHANTA.

Teneor manifesto miser!

CHARMIDES.

Jamne commentatus es nomen?

SYCOPHANTA.

Deûm hercle me atque hominum pudet.

CHARMIDES.

Vide, homo, ut hominem noveris.

SYCOPHANTA.

Tamquam me. fieri istuc solet,
Quod in manu teneas atque oculis videas, id desideres.
Literis reconminiscar, C est principium nomini.

CHARMIDES.

Callicias?

SYCOPHANTA.

Non est.

CHARMIDES.

Callippus?

SYCOPHANTA.

Non est.

CHARMIDES.

Callidemides?

SYCOPHANTA.

Non est.

CHARMIDES.

Callinicus?

SYCOPHANTA.

Non est.

CHARMIDES.

Callimarchus?

SYCOPHANTA.

Nil agis.
Neque adeo edepol floccifacio, quando egomet memini mei.

CHARMIDES.

At enim multi Lesbonici sunt hic: nisi nomen patris
Dices, non monstrare possum istos homines, quos tu quaeritas.
Quod ad exemplum est? conjectura si reperire possumus.

SYCOPHANTA.

Ad hoc exemplum est, Char.

CHARMIDES.

An Chares? an Charidemus? num Charmides?

SYCOPHANTA.

Hem! istic erit. qui istum Dii perdant!

CHARMIDES.

Dixi ego jamdudum tibi;
Te potius bene dicere aequom 'st homini amico, quam male.

SYCOPHANTA.

Satin' intra labra atque dentes latuit vir minumi preti?

CHARMIDES.

Ne male loquare absenti amico.

SYCOPHANTA.

Quid ergo ille ignavissumus
Mihi latitabat?

CHARMIDES.

Si appellasses, respondisset, nomine.
Sed ipse ubi est?

SYCOPHANTA.

Pol illum reliqui ad Rhadamantem in Cecropia insula.

CHARMIDES.

Qui homo est me insipientior, qui ipse egomet, ubi sim, quaeritem?
Sed nihil disconducit huic rei. quid ais?

SYCOPHANTA.

Quid?

CHARMIDES.

Hoc te rogo.
Quos locos adisti?

SYCOPHANTA.

Nimium miris modis mirabiles.

CHARMIDES.

Lubet audire, nisi molestum 'st.

SYCOPHANTA.

Quin discupio dicere.
Omnium primum in Pontum advecti ad Arabiam terram sumus.

CHARMIDES.

Eho! an etiam Arabia 'st in Ponto?

SYCOPHANTA.

Est: non illaec, ubi tus gignitur,
Sed ubi absinthium fit, atque cunila gallinacea.

CHARMIDES.

Nimium graphicum hunc nugatorem! sed ego sum insipientior,
Qui egomet, unde redeam, hunc rogitem; quae ego sciam, atque hic nesciat:
Nisi quia lubet experiri, quo evasuru 'st denique.
Quid est tibi nomen, adulescens?

SYCOPHANTA.

Pax, id est nomen mihi:
Hoc cotidianum 'st.

CHARMIDES.

Edepol nomen nugatorium:
Quasi dicas, si quid crediderim tibi, pax! periisse illico.
Sed quid ais, quo inde iisti porro?

SYCOPHANTA.

Si animum advortas, eloquar.
Ad caput amnis, quod de coelo exoritur sub solio Jovis.

CHARMIDES.

Sub solio Jovis?

SYCOPHANTA.

Ita dico.

CHARMIDES.

E coelo?

SYCOPHANTA.

Atque e medio quidem.

CHARMIDES.

Eho! an etiam in coelum escendisti?

SYCOPHANTA.

Immo horiola advecti sumus,
Usque aqua advorsa per amnem.

CHARMIDES.

Eho, an etiam vidisti Jovem?

SYCOPHANTA.

Alii Dii isse ad villam aibant servis depromtum cibum.

Deinde porro.

CHARMIDES.

Deinde porro nolo quidquam praedices.

SYCOPHANTA.

Ego hercle, si es molestus.

CHARMIDES.

Nam pudicum neminem
Esse oportet, qui abs terra ad coelum pervenerit.

SYCOPHANTA.

Dimittam, ut te velle video. sed monstra hosce homines mihi.
Hos ego quaero, quibus me oportet has deferre epistolas.

CHARMIDES.

Quid ais tu nunc? si forte eum ipsum Charmidem conspexeris;
Illum, quem tibi istas dedisse conmemoras epistolas,
Noverisne hominem?

SYCOPHANTA.

Nae tu me edepol arbitrare beluam,
Qui quidem non novisse possim, quicum aetatem exegerim.
An ille tam esset stultus, qui mihi mille nummum crederet
Philippeum, quod me aurum deferre jussit ad gnatum suum,
Atque ad amicum Calliclem, quoi rem aibat mandasse hic suam?

Mihi concrederet, nisi me ille et ego illum nossem approbe?

CHARMIDES.

Enimvero ego nunc Sycophantae huic sycophantari volo:
Si hunc possum illo mille nummum Philippo circumducere,
Quod sibi me dedisse dixit: quem ego, qui sit homo, nescio:
Neque oculis ante hunc diem umquam vidi: eine aurum crederem?
Quoi, si capitis res siet, nummum numquam credam plumbeum.
Aggrediundu 'st hic homo mihi astu. heus, Pax, te tribus verbis volo.

SYCOPHANTA.

Vel trecentis.

CHARMIDES.

Haben' tu id aurum, quod accepisti a Charmide?

SYCOPHANTA.

Atque etiam Philippeum, numeratum illius in mensa manu
Mille nummum.

CHARMIDES.

Nempe ab ipso id accepisti Charmide?

SYCOPHANTA.

Mirum quin ab avo ejus, aut proavo acciperem, qui sunt mortui.

CHARMIDES.

Adulescens, cedo dum istuc aurum mihi.

SYCOPHANTA.

Quod ego aurum dem tibi?

CHARMIDES.

Quod a me te accepisse fassus.

SYCOPHANTA.

Abs te accepisse?

CHARMIDES.

Ita loquor.

SYCOPHANTA.

Quis tu homo es?

CHARMIDES.

Qui mille nummum tibi dedi, ego sum Charmides.

SYCOPHANTA.

Neque edepol tu is es, neque hodie is umquam eris, auro huic quidem.
Abi sis, nugator! nugari nugatori postulas.

CHARMIDES.

Charmides ego sum.

SYCOPHANTA.

Nequidquam hercle es: nam nihil auri fero.
Nimis argute obrepsisti in eapse occasiuncula.
Postquam ego me aurum ferre dixi, post tu factus Charmides.
Prius tu non eras, quam auri feci mentionem. nihil agis.
Proin' tu te itidem, ut Charmidatus es, rursum recharmida.

CHARMIDES.

Quis ego sum igitur, siquidem is non sum, qui sum?

SYCOPHANTA.

Quid id ad me adtinet?
Dum ille ne sis, quem ego esse nolo, sis mea caussa, qui lubet.
Prius non is eras, qui eras: nunc is factus, qui tum non eras.

CHARMIDES.

Age si quid agis.

SYCOPHANTA.

Quid ego agam?

CHARMIDES.

Aurum redde.

SYCOPHANTA.

Dormitas, senex.

CHARMIDES.

Fassus Charmidem dedisse aurum tibi?

SYCOPHANTA.

Scribtum quidem.

CHARMIDES.

Properas, an non properas abire actutum ab his regionibus,
Dormitator, priusquam ego hic te jubeo mulcari male?

SYCOPHANTA.

Quamobrem?

CHARMIDES.

Quia illum quem ementitus es, ego sum ipsus Charmides,
Quem tibi epistolas dedisse aibas.

SYCOPHANTA.

Eho! quaeso; an tu is es?

CHARMIDES.

Is enimvero sum.

SYCOPHANTA.

Ain' tu tandem, is ipsusne es?

CHARMIDES.

Ajo.

SYCOPHANTA.

Ipsus es?

CHARMIDES.

Ipsus, inquam, Charmides sum.

SYCOPHANTA.

Ergo ipsusne es?

CHARMIDES.

Ipsissumus.
Abi hinc ab oculis.

SYCOPHANTA.

Enimvero sero quoniam advenis,
Vapulabis meo arbitratu et novorum aedilium.

CHARMIDES.

At etiam maledicis?

SYCOPHANTA.

Immo, salvos quandoquidem advenis,
Dii te perdant; etsi floccifacio, an periisses prius.

Ego ob hanc operam argentum accepi: te macto infortunio.
Ceterum qui sis, qui non sis, floccum non interduim.
Ibo ad illum, renuntiabo, qui mihi tris nummos dedit,
Ut sciat, se perdidisse. ego abeo. male vive et vale.
Quod Dii te omnes advenientem peregre perdant, Charmides.

CHARMIDES.

Postquam ille hinc abiit, post loquendi libere
Videtur tempus venisse, atque occasio.
Jamdudum meum ille pectus pungit aculeus,
Quid illi negoti fuerit ante aedis meas.
Nam epistola illa mihi concenturiat metum
In corde, et illud mille nummum quam rem agat.
Numquam edepol temere tinniit tintinnabulum:
Nisi qui illud tractat aut movet, mutum 'st, tacet.
Sed quis hic est, qui huc in plateam cursuram incipit?
Lubet observare, quid agat: huc concessero.

SCENA III.

STASIMUS, CHARMIDES.

STASIMUS.

STASIME, fac te propere celerem, recipe te ad dominum domum;

Ne subito metus exoriatur scapulis stultitia tua.
Adde gradum! appropera! jamdudum factum 'st, quom abisti domo.
Cave sis tibi, ne bubuli in te cottabi crebri crepent,
Si abieris ab heri quaestione. ne destiteris currere!
Ecce hominem te, Stasime, nihili! satin' in thermopolio
Condalium es oblitus, postquam thermopotasti gutturem?
Recipe te, et recurre petere re recenti.

CHARMIDES.

Huic, quisquis est,
Curculio 'st exercitor: is hunc hominem cursuram docet.

STASIMUS.

Quid, homo nihili, non pudet te? tribusne te poteriis
Memoria esse oblitum? an vero, quia cum frugi hominibus
Ibi bibisti, qui ab alieno facile cohiberent manus?
Theruchus fuit, Cerconicus, Crinnus, Cercobulus, Collabus,
Oculicrepidae, Cruricrepidae, Ferriteri, Mastigiae.
Inter eosne homines condalium te redipisci postulas,
Quorum eorum unus subripuit currenti cursori solum?

CHARMIDES.

Ita me Dii ament, graphicum furem!

STASIMUS.

Quid ego, quod periit, petam?
Nisi etiam laborem ad damnum apponam epithecam insuper?
Quin tu quod periit, periisse ducis? cape vorsoriam.
Recipe te ad herum.

CHARMIDES.

Non fugitivos est hic homo, conmeminit domi.

STASIMUS.

Utinam veteres mores, veteres parsimoniae
Potius majori honori hic essent, quam mores mali.

CHARMIDES.

Dii inmortales! basilica hic quidem facinora inceptat loqui.
Vetera quaerit, vetera amare hunc, morem majorum, scias.

STASIMUS.

Nam nunc mores nihil faciunt, quod licet, nisi quod lubet.
Ambitio jam more sancta 'st, libera 'st a legibus.
Scuta jacere, fugereque hostes, more habent licentiam:
Petere honorem pro flagitio, more fit.

CHARMIDES.

Morem inprobum!

STASIMUS.

Strenuos praeterire, more fit.

CHARMIDES.

Nequam quidem.

STASIMUS.

Mores leges perduxerunt jam in potestatem suam,
Magis quis sunt obnoxiosi, quam parentes liberis.
Eae miserae etiam ad parietem sunt fixae clavis ferreis,
Ubi malos mores affigi nimio fuerat aequius.

CHARMIDES.

Lubet adire atque appellare hunc: verum ausculto perlubens.
Et metuo, si conpellabo, ne aliam rem occipiat loqui.

STASIMUS.

Neque istis quidquam lege sanctum 'st. leges mori serviunt.
Mores autem rapere properant, qua sacrum, qua publicum.

CHARMIDES.

Hercle istis malam rem magnam moribus dignum 'st dari!

STASIMUS.

Nonne hoc publice animum advorti? nam id genus hominum omnibus
Universis est advorsum, atque omni populo male facit:
Male fidem servando, illis quoque abrogant etiam fidem,
Qui nihil meriti: quippe ex eorum ingenio ingenium horum probant.

Hoc qui in mentem venerit mihi, reipsa modo conmonitus sum.
Si quis mutuom quid dederit, fit pro proprio perditum.
Quom repetas, inimicum amicum beneficio invenis tuo.
Si mage exigere cupias, duarum rerum exoritur optio:
Vel illud, quod credideris, perdas; vel illum amicum amiseris.

CHARMIDES.

Meus est hic quidem Stasimus servos.

STASIMUS.

Nam ego talentum mutuom
Quod dederam, talento inimicum mihi emi, amicum vendidi.
Sed ego sum insipientior, qui rebus curem publicis
Potius, quam id quod proxumum 'st, meo tergo tutelam geram.
Eo domum.

CHARMIDES.

Heus tu! adsta illico. audi, heus tu!

STASIMUS.

Non sto.

CHARMIDES.

At ego te stare volo.

STASIMUS.

Quid si egomet te velle nolo?

CHARMIDES.

Ha nimium, Stasime, saeviter!

STASIMUS.

Emere meliu 'st, quoi imperes.

CHARMIDES.

Pol ego emi, atque argentum dedi.
Sed si non dicto audiens est, quid ago?

STASIMUS.

Da magnum malum.

CHARMIDES.

Bene mones: ita facere certum 'st.

STASIMUS.

Nisi quidem es obnoxius.

CHARMIDES.

Si bonus est, obnoxius sum: sin secus est, faciam uti jubes.

STASIMUS.

Quid id ad me adtinet, bonisne servis tu utare an malis?

CHARMIDES.

Quia boni malique in ea re pars tibi est.

STASIMUS.

Partem alteram
Tibi permitto, illam alteram ad me, quod boni est, adponito.

CHARMIDES.

Si eris meritus, fiet. sed respice ad me huc! ego sum Charmides.

STASIMUS.

Hem! quis est, qui mentionem facit homo hominis optumi?

CHARMIDES.

Ipse homo optumus.

STASIMUS.

Mare, terra, coelum, Dii, vostram fidem!
Satin' ego oculis plane video? estne ipsus, an non est? is est.
Certe is est! is est profecto! o mi here exoptatissume,
Salve!

CHARMIDES.

Salve, Stasime.

STASIMUS.

Salvom te.

CHARMIDES.

Scio et credo tibi.
Sed omitto alia: hoc mihi responde. liberi quid agunt mei,
Quos reliqui hic, filium atque filiam?

STASIMUS.

Vivunt, valent.

CHARMIDES.

Nempe uterque?

STASIMUS.

Uterque.

CHARMIDES.

Dii me salvom et servatum volunt.
Cetera intus otiose percontabor, quae volo.

Eamus intro: sequere.

STASIMUS.

Quo tu te agis?

CHARMIDES.

Quonam, nisi domum?

STASIMUS.

Hiccine nos habitare censes?

CHARMIDES.

Ubinam ego alibi censeam?

STASIMUS.

Jam.

CHARMIDES.

Quid jam?

STASIMUS.

Non sunt nostrae aedes istae.

CHARMIDES.

Quid ego ex te audio?

STASIMUS.

Vendidit tuus natus aedis.

CHARMIDES.

Perii!

STASIMUS.

Praesentariis
Argenti minis numeratis.

CHARMIDES.

Quot?

STASIMUS.

Quadraginta.

CHARMIDES.

Occidi!

Quis eas emit?

STASIMUS.

Callicles, quoi tuam rem conmendaveras,
Is habitatum huc conmigravit, nosque exturbavit foras.

CHARMIDES.

Ubi nunc filius meus habitat?

STASIMUS.

Hic, in hoc posticulo.

CHARMIDES.

Male disperii!

STASIMUS.

Credidi aegre tibi id, ubi audisses, fore.

CHARMIDES.

Ego miser meis periculis sum per maria maxuma
Vectus capitali periculo, per praedones plurimos
Me servavi, salvos redii: nunc hic disperii miser,
Propter eosdem, quorum caussa fui hac aetate exercitus.
Adimit animam mihi aegritudo. Stasime! tene me.

STASIMUS.

Visne aquam
Tibi petam?

CHARMIDES.

Res quom animam agebat, tum esse offusam oportuit.

SCENA IV.

CALLICLES. CHARMIDES. STASIMUS.

CALLICLES.

QUID hoc hic clamoris audio ante aedis meas?

CHARMIDES.

O Callicles! o Callicles! o Callicles!
Qualine amico mea conmendavi bona!

CALLICLES.

Probo et fideli, et fido, et cum magna fide;
Et salve, et salvom te advenisse gaudeo.

CHARMIDES.

Credo omnia istaec, si ita 'st, ut praedicas.
Sed quis iste est tuus ornatus?

CALLICLES.

Ego dicam tibi.
Thesaurum effodiebam intus, dotem, filiae
Tuae quae daretur. sed intus narrabo tibi
Et hoc et alia. sequere.

CHARMIDES.

Stasime!

STASIMUS.

Hem!

CHARMIDES.

Strenue
Curre in Piraeeum, atque unum curriculum face.

Videbis jam illic navem, qua advecti sumus.
Jubeto Sangarionem, quae imperaverim,
Curare, ut efferantur: et tu ito simul.
Solutum 'st portitori jam portorium.

STASIMUS.

Nihil est morae.

CHARMIDES.

I, i, ambula! actutum redi.

STASIMUS.

Illic sum atque hic sum.

CALLICLES.

Sequere tu hac me intro.

CHARMIDES.

Sequor.

STASIMUS.

Hic meo hero amicus solus firmus restitit,
Neque demutavit animum de firma fide.
Quamquam labores multos * * *
Sed hic unus, ut ego suspicor, servat fidem.
Ob rem laborem eum ego cepisse censeo.

ACTUS V.

SCENA I.

LYSITELES.

Hic homo est omnium hominum praecipuus,
voluptatibus gaudiisque antepotens:
Ita commoda, quae cupio, eveniunt: quod ago,
assequitur, subest,
Subsequitur; ita gaudiis gaudium suppeditat.

Modo me Stasimus Lesbonici servos convenit: is
Mihi dixit, suum herum peregre huc advenisse Charmidem.
Nunc mi is propere conveniendu 'st; ut, quae cum ejus filio
Egi, ei rei fundus pater sit potior. eo. sed fores
Hae sonitu suo mihi moram objiciunt incommode.

SCENA II.

CHARMIDES. CALLICLES. LYSITELES. LESBONICUS.

CHARMIDES.

Neque fuit, neque erit, neque esse quemquam hominum in terra dum arbitror,
Quoi fides fidelitasque amicum erga aequiparet suum:
Nam exaedificavisset me ex his aedibus, absque te foret.

CALLICLES.

Si quid amicum erga bene feci, aut consului fideliter,
Non videor meruisse laudem: culpa caruisse arbitror.
Nam beneficium, homini proprium quod datur, proprium sumserit:
Quod datum utendum 'st, id repetundi copia 'st, quando velis.

CHARMIDES.

Est ita, ut tu dicis. sed ego hoc nequeo mirari satis,
Eum sororem despondisse suam in tam fortem familiam,
Lysiteli quidem Philtonis filio.

LYSITELES.

Enim me nominat.

CHARMIDES.

Familiam optumam occupavit.

LYSITELES.

Quid ego cesso hos conloqui?
Sed maneam etiam opinor: namque hoc commodum orditur loqui.

CHARMIDES.

Vah!

CALLICLES.

Quid est?

CHARMIDES.

Oblitus intus dudum tibi sum dicere:
Modo mihi advenienti nugator quidam accessit obviam,
Nimis pergraphicus sycophanta: is mille nummum se aureum
Meo datu tibi ferre, et gnato Lesbonico aibat meo:
Quem ego nec qui esset noram, neque eum ante usquam conspexi prius.
Sed quid rides?

CALLICLES.

Meo allegatu venit, quasi qui aurum mihi

Ferret abs te, quod darem, tuae gnatae dotem: ut filius
Tuus, quando illi a me darem, esse allatum id abs te crederet,
Neu qui rem ipsam posset intellegere, et thesaurum tuum
Me esse penes, atque eum a me lege populi patrium posceret.

CHARMIDES.

Scite edepol!

CALLICLES.

Megaronides communis hoc meus et tuus
Benevolens conmentu 'st.

CHARMIDES.

Quin conlaudo consilium, et probo.

LYSITELES.

Quid ego ineptus, dum sermonem vereor interrumpere,
Solus sto; nec, quod conatus sum agere, ago? homines conloquar.

CHARMIDES.

Quis hic est, qui huc ad nos incedit?

LYSITELES.

Charmidem socerum suum
Lysiteles salutat.

CHARMIDES.

Dii dent tibi, Lysiteles, quae velis.

CALLICLES.

Non ego sum salutis dignus?

LYSITELES.

Immo salve, Callicles.
Hunc priorem aequom 'st me habere. tunica propior pallio est.

CHARMIDES.

Deos volo consilia vostra recte vortere.
Filiam meam tibi desponsatam esse audio.

LYSITELES.

Nisi tu nevis.

CHARMIDES.

Immo haud nolo.

LYSITELES.

Sponden' ergo tuam gnatam uxorem mihi?

CHARMIDES.

Spondeo, et mille auri Philippum dotis.

LYSITELES.

Dotem nil moror.

CHARMIDES.

Si illa tibi placet, placenda dos quoque est, quam dat tibi.
Postremo, quod vis, non duces, nisi illud quod non vis, feres.

CALLICLES.

Jus hic orat.

LYSITELES.

Inpetrabit te advocato atque arbitro.
Istac lege filiam tuam sponden' mihi uxorem dari?

CHARMIDES.

Spondeo.

CALLICLES.

Et ego spondeo idem hoc.

LYSITELES.

Oh, salvete affines mei!

CHARMIDES.

Atque edepol sunt res, quas propter tibi tamen succensui.

CALLICLES.

Quid ego feci?

CHARMIDES.

Meum conrumpi quia perpessus filium.

CALLICLES.

Si id mea voluntate factum 'st, est quod mihi succenseas.
Sed sine me hoc abs te inpetrare, quod volo.

CHARMIDES.

Quid id est?

CALLICLES.

Scies.

Si quid stulte fecit, ut ea missa facias omnia.
Quid quassas caput?

CHARMIDES.

Cruciatur cor mihi, et metuo.

CALLICLES.

Quidnam id est?

CHARMIDES.

Quom ille ita 'st ut esse nolo, id crucior: metuo, si tibi
Denegem, quod me oras, ne te leviorem erga me putes.

Non gravabor. faciam ita, ut vis.

CALLICLES.

Probus es. eo, ut illum evocem.

CHARMIDES.

Miserum 'st, male promerita, ut merita, si mihi ulcisci non licet.

CALLICLES.

Aperite hoc, aperite propere, et Lesbonicum, si domi 'st, foras
Evocate: ita subitum 'st, propere quod eum conventum volo.

LESBONICUS.

Quis homo tam tumultuoso sonitu me excivit subito foras?

CALLICLES.

Benevolens tuus atque amicu 'st.

LESBONICUS.

Satin' salve? dic mihi.

CALLICLES.

Recte. tuum patrem rediisse salvom peregre, gaudeo.

LESBONICUS.

Quis id ait?

CALLICLES.

Ego.

LESBONICUS.

Tun' vidisti?

CALLICLES.

Et tute idem videas liceat.

LESBONICUS.

O pater, pater mi, salve!

CHARMIDES.

Salve multum, gnate mi.

LESBONICUS.

Si quid tibi, pater, laboris?

CHARMIDES.

Nihil evenit, ne time:
Bene re gesta salvos redeo: si tu modo frugi esse vis,
Haec tibi pacta 'st Callicli filia.

LESBONICUS.

Ego ducam, pater:
Etiam et si quam aliam jubebis.

CHARMIDES.

Quamquam tibi succensui.

CALLICLES.

Miseria una uni quidem homini 'st affatim.

CHARMIDES.

Immo huic parum 'st.
Nam si pro peccatis centum ducat uxores, parum 'st.

LESBONICUS.

At jam posthac temperabo.

CALLICLES.

Dicis; si facias modo.

LESBONICUS.

Numquid caussae est, quin uxorem cras domum ducam?

CHARMIDES.

Optuma est, licet.
Tu in perendinum paratus sis ut ducas. Plaudite.

M. ACCI PLAUTI
TRUCULENTUS.

DRAMATIS PERSONAE.

DINARCHUS, *adolescens.*

PHRONESIUM, *meretrix.*

GETA, *servus.*

CALLICLES, *senex.*

ASTAPHIUM, *ancilla.*

STRATILAX, *servus.*

STRATOPHANES, *miles.*

STRABAX, *adolescens rusticus.*

ANCILLA *altera.*

ARGUMENTUM

(Ut quibusdam videtur)

PRISCIANI.

Tres unam pereunt adulescentes mulierem.
Rure unus, alter urbe, peregre tertius.
Utique ista ingenti militem tangat bolo,
Clam supposuit sibi clandestino editum.
Vi magna servos est ac trucibus moribus,
Lupae ne rapiant domini parsimoniam.
Et is tamen mollitur. Miles advenit,
Natique caussa dat propensa munera.
Tandem conpressae pater cognoscit omnia.
Utque illam ducat, qui vitiarat, convenit:
Suumque is repetit a meretrice subditum.

ALIUD ARGUMENTUM

CAMERARII.

Haec Comoedia est altera, quam Ciceroni inprimis placuisse, de Catone intelligi potest, ut retulimus in Pseudolo. Et quamvis mendosissima et lacera ad nos pervenerit: tamen quasi de ungue leonem, aut de culmo fruges aestimant, ita de his reliquiis praestantia hujus fabulae plane judicatur. Argumentum *tale est. Meretrix quaedam callida et astuta, et famulitio*

atque rebus omnibus ad fallacias et fraudes instructa: pellicit in amorem sui tres adolescentes: unum urbanum, quem celeriter conficit: alterum rusticum, qui profusus est in dando: tertium militem, cujus stoliditate abuti, et quem compilare cupiens, simulat se ex ipso esse gravidam: et hoc persuadet credulo. Ut enim hoc genus fastuosum, ita et stolidum est. Erat rustico servus immitis, et cui doleret corrumpi filium herilem: sed et ille tamen mutatur, et desinit esse saevus seu truculentus; *nam hinc nomen fabulae inditum est. Ut autem minus simplex argumentum esset, inseritur et virginis stuprum, compressae per vim ab urbano: quae cum filiolum peperisset, hunc meretrix sibi supposuit allatum a tonstrice. Ac re palam facta, virgo urbano nubit, et ille a meretrice puerum repetit, ac amores hos relinquit. Ita retinet meretrix par amatorum, rusticum ac militem: et in ludificando ac despoliando milite delicias facit.* Fabula *habet formam eorum poëmatum, quae* μίμους *appellant. Est autem ita depravata et corrupta a librariis, ut aliquoties fuerit mihi in animo, me editurum non esse illam. Scite vero, et, ut Plautus loquitur, nimis* graphice *expressa est levitas, et malitia et fraudulentia meretricia; et quantopere desipiant in amore et voluptatum illecebris simplices; et quod isto genere hominum, quod se primum esse vult, et virtutis ac dignitatis possessionem propriam esse ducit, nihil re ipsa plerumque sit vanius, neque futilius.*

PROLOGUS.

PERPARVAM partem postulat Plautus loci
De vostris magnis atque amoenis moenibus,
Athenas quo sine architectis conferat.
Quid nunc? daturin' estis, an non? adnuunt.
Meditor equidem vobis me ablaturum sine
Mora. quid si de vostro quidpiam orem? abnuunt.
En mehercle in vobis resident mores pristini,
Ad denegandum ut celeri lingua utamini.
Sed hoc agamus, qua huc ventum 'st gratia.
Athenae istae sunto, ita ut hoc est proscenium,
Tantisper dum transigimus hanc Comoediam.
Hic habitat mulier, nomine quae est Phronesium.
Haec hujus saecli mores in se possidet;
Numquam ab amatore suo postulat id quod datum 'st;
Sed reliquam dat operam ne sit reliquum,
Poscendo atque auferendo, ut mos est mulierum.
Nam omnes id faciunt, quom se amari intellegunt.
Ea se peperisse puerum simulat Militi,
Quo citius rem ab eo auferat cum pulvisculo.
Quid multa? aetas huic si superet mulieri,
Is cum anima ad eam habentiam everrerit.

ACTUS PRIMUS.

SCENA I.

DINARCHUS.

NON omnis aetas ad perdiscendum sat est
Amanti, dum id perdiscat, quot pereat modis.
Neque eam rationem eapse umquam edocet Venus,
Quam penes amantum summa summarum redit,
Quot amans exemplis ludificetur, quot modis
Pereat, quotque exoretur exorabulis.
Quot illic blanditiae, quot illic iracundiae
Sunt! quot sui pericla amanda! Dii, vostram fidem! hui!
Quid perjerandum 'st etiam, praeter munera?
Primumdum miros annua: is primus bolu 'st.
Ob eam tris noctes utor. interea loci
Aut aera, aut vinum, aut oleum, aut triticum
Tentat, benignusne an bonae frugi sies.
Quasi in piscinam rete qui jaculum parat;
Quando abiit rete pessum, tum adducit sinum:
Sin jecit rete; pisces ne effugiant, cavet:
Dum huc dum illuc reti eos inpedit
Pisces, usque adeo donicum eduxit foras.
Itidem est amator. si id, quod oratur, dedit,
Atque est benignus potius quam frugi bonae,
Adduntur noctes: interim ille hamum vorat.

Si semel amoris poculum accepit mere,
Eaque intra pectus se penetravit potio,
Extemplo et ipsus periit, et res, et fides.
Si iratum 'st scortum forte amatori suo,
Bis periit amator, ab re atque animo simul.
Sin alter alteri potior est, idem perit:
Si raras noctes ducit, ab animo perit:
Si increbravit; ipsus gaudet, res perit.
Ita disciplina in aedibu 'st lenoniis,
Priusquam unum dederis, centum quae poscat, parat.
Aut aurum periit, aut conscissa pallula 'st,
Aut emta ancilla, aut aliquod vasum argenteum;
Aut vasum ahenum aliquod, aut lectus dapsilis,
Aut armariola Graeca, aut aliquid semper est
Quod pereat, debeatque amans scorto suo.
Atque haec celamus nos damna, una industria
Quom rem fidemque nosque nosmet perdimus,
Ne quid parentes, neu cognati sentiant.
Quos quom celamus, si faximus conscios,
Qui nostrae aetati tempestivo temperint,
Unde anteparta demus postpartoribus,
Faxim lenonum et scortorum ut plus est, minus
Et minus damnosorum hominum, quam nunc sunt, siet.
Nam nunc lenonum et scortorum plus est fere,
Quam olim muscarum'st, quom caletur maxume.
Nam nusquam alibi si sunt, circum argentarias
Scorti lenones quasi sedent quotidie.
Ea nimia est ratio; quippe qui certo scio,

Aeri plus scortorum esse jam quam ponderum:
Quos quidem quam ad rem dicam in argentariis
Referre habere, nisi pro tabulis, nescio,
Ubi aera perscribantur usuraria:
Accipiat illico expensa, neque censeat.
Postremo in magno populo, in multis hominibus,
Re placida atque otiosa, victis hostibus,
Amare oportet omnis, qui, quod dent, habent.
Nam mihi haec meretrix, quae hic habet, Phronesium,
Suum nomen omne ex pectore exmovit meo,
Phronesium. nam Phronesis est sapientia.
Nam me fuisse huic fateor summum atque intimum,
Quod amantis multo pessumum 'st pecuniae.
Eadem, postquam alium reperit, qui plus daret,
Damnosiorem, me exinde amovit loco,
Quem infestum ac odiosum sibi esse memorabat mala,
Babyloniensem militem: is nunc dicitur
Venturus peregre. eo nunc conmenta est dolum,
Peperisse simulat sese, ut me extrudat foras,
Atque ut cum solo pergraecetur milite:
Eum esse simulat militem puero patrem.
Quid isti suppositum puerum opus pessumae?
Mihi verba retur dare sese? an me censuit
Celare se potesse, gravida si foret?
Nam ego Lemno advenio Athenas nudius tertius,
Legatus hinc quo cum publico imperio fui.

Sed haec quis mulier? Astaphium est ancillula.
Cum ea quoque etiam mihi fuit conmercium.

SCENA II.

ASTAPHIUM, DINARCHUS.

ASTAPHIUM.

Ad fores auscultato, adque serva has aedis,
Ne quis adventor gravior abeat quam adveniat;
Neu qui manus adtulerit steriles intro ad nos,
Gravidas foras exportet. novi ego hominum mores;
Ita nunc adulescentes morati sunt. quin ei
Ut simitu adveniunt ad scorta congerones,
Consulta sunt consilia, quando intro advenerunt;
Unus eorum aliquis osculum amicae usque oggerit.
Dum illi agunt quod agunt, sunt ceteri cleptae*
Sin videant quempiam se asservare, obludunt, qui custodem
Oblectent per joculum et ludum: de nostro saepe edunt, quod
Fartores faciunt. fit pol hoc, et pars spectatorum scitis
Pol, haec vos me haud mentiri.
Ibi est ibus pugnae et virtuti, de praedonibus praedam capere.
At nos rursum lepide referimus gratiam furibus nostris:

Nam ipsi vident, quom eorum aggerimus bona:
quin etiam ultro ipsi aggerunt ad nos.

DINARCHUS.

Me illis quidem haec verberat verbis; nam ego huic dona accongessi.

ASTAPHIUM.

Conmemini. jam pol ego eum ipsum, si domi erit, mecum adducam.

DINARCHUS.

Heus, manedum, Astaphium, priusquam abis.

ASTAPHIUM.

Qui revocat?

DINARCHUS.

Scies:
Respice huc.

ASTAPHIUM.

Quis est?

DINARCHUS.

Vobis qui multa bona esse volt.

ASTAPHIUM.

Dato, si esse vis.

DINARCHUS.

Faxo, erunt. respice huc modo.

ASTAPHIUM.

Io enicas me miseram, quisquis es.

DINARCHUS.

Pessuma, mane.

ASTAPHIUM.

I, optume, odiosus es.
Dinarchusne illic est? atque is est. it ad nos.

DINARCHUS.

Et tu fer contra manum, et pariter
Gradere.

ASTAPHIUM.

Tibi servio, atque audiens sum imperi.

DINARCHUS.

Tute quid agis?

ASTAPHIUM.

Valeo, et validum teneo. peregre quom advenis, coena detur.

DINARCHUS.

Benigne dicis.

ASTAPHIUM.

At enim, amabo, sine me ire, quo jussit.

DINARCHUS.

Eas.
Sed quid ais?

ASTAPHIUM.

Quid vis?

DINARCHUS.

Istic, quo iter inceptas, qui est? quem arcessis?

ASTAPHIUM.

Archivam
Obstetricem.

DINARCHUS.

Mala femina es.

ASTAPHIUM.

Solens sum: ea est disciplina.

DINARCHUS.

Manifestam mendaci, mala, te teneo.

ASTAPHIUM.

Quid jam, amabo?

DINARCHUS.

Quia te adducturam huc dixeras eum ipsum, non eampse.
Nunc mulier facta est ex viro: mala es!

ASTAPHIUM.

Praestigiator!

DINARCHUS.

Sed tandem loquere. quis is homo est, Astaphium? novus amator?

ASTAPHIUM.

Nimis otiosum arbitror hominem esse te.

DINARCHUS.

Quianam arbitrare?

ASTAPHIUM.

Quia tuo vestimento et cibo alienis rebus curas.

DINARCHUS.

Vos me reddidistis otiosum.

ASTAPHIUM.

Quid jam, amabo?

DINARCHUS.

Ego expedibo:
Rem perdidi apud vos. cum re meum negotium abstulistis.
Si rem servassem, fuit, ubi negotiosus essem.

ASTAPHIUM.

An tute bene rem publicam aut amoris alia lege
Habere posse te postulas, quin tu otiosus fias?

DINARCHUS.

Illa, haud ego, habuit publicum: pervorse interpretaris.
Nam advorsum legem a me, ob meam scribturam, pecudem cepit
Aeraque.

ASTAPHIUM.

Idem, quod tu facis, faciunt rei male gerentes:
Ubi non est, scribturam unde dent, incusant publicanos.

DINARCHUS.

Male vortit res pecuaria mihi apud vos: nunc vicissim
Volo habere aratiunculam pro copia hic apud vos.

ASTAPHIUM.

Non arvus hic, sed pascuus est ager. si arationes
Habituris, qui arari solent, ad pueros ire melius est.
Hunc nos habemus publicum: illi alii sunt publicani.

DINARCHUS.

Utrosque percognovi utrobidem.

ASTAPHIUM.

Istoc pol tu otiosus,
Quom et illic et hic pervorsus es. sed utris cum rem esse mavis?

DINARCHUS.

Procaciores estis vos, sed illi perjuriosi.
Illis perit, quidquid datur, neque ipsis apparet quidquam.

Vos saltem, si quid quaeritis, et bibitis et comestis.
Postremo illi sunt inprobi, vos nequam et gloriosae
Malaeque.

ASTAPHIUM.

Quae in nos illosque, ea omnia tibi dicis, Dinarche,
Et nostram et illorum vicem.

DINARCHUS.

Qui istuc?

ASTAPHIUM.

Rationem dicam:
Quia qui alterum incusat probri, eum ipsum se intueri oportet.
Tu a nobis, sapiens, nihil habes: nos nequam abs te habemus.

DINARCHUS.

O Astaphium, haud istoc modo solita es me ante appellare,
Sed blande: quom illuc, quod apud vos nunc est, apud me haberem.

ASTAPHIUM.

Dum vivit, hominem noveris: ubi mortuus est, quiescas.
Te, dum vivebas, noveram.

DINARCHUS.

An me mortuum arbitrare?

ASTAPHIUM.

Qui potis est, amabo, planius? qui antehac amator summus

Habitu 'st, istunc ad amicam meras querimonias
referre.

DINARCHUS.

Vostra hercle factum injuria, quae properavistis
olim
Rapere. otiose oportuit: diu ut essem incolumis
vobis.

ASTAPHIUM.

Amator simili 'st oppidi hostilis.

DINARCHUS.

Quo argumento est?

ASTAPHIUM.

Quam-
Primum expugnari potis est amator, optumum 'st
amicae.

DINARCHUS.

Ego fateor. sed longe aliter est amicus atque
amator.
Certe hercle quam veterrumus homini optumus
est amicus.
Non hercle occiderunt mihi etiam fundi et aedes.

ASTAPHIUM.

Cur, obsecro, ergo ante ostium pro ignoto alie-
noque adstas?
I intro. haud alienus tu quidem es. nam ecastor
neminem hodie
Mage amat corde atque animo suo, siquidem ha-
bes fundum atque aedis.

DINARCHUS.

In melle sunt linguae sitae vostrae atque orationes

Lacteque: corda felle sunt lita, atque acerbo aceto.
E linguis dicta dulcia datis, corde amara facitis
Amantes, si qui non danunt.

ASTAPHIUM.

Non didici fabulare.

DINARCHUS.

Non istaec mea benignitas docuit te fabulari,
Sed isti, qui cum Geniis suis belligerant, parcipromi.
Mala es, atque eadem, quae soles, inlecebra.

ASTAPHIUM.

Ut exspectatus
Peregre advenisti!

DINARCHUS.

Nam obsecro?

ASTAPHIUM.

Cupiebat te hera videre.

DINARCHUS.

Quid tandem?

ASTAPHIUM.

Te unum ex omnibus amat.

DINARCHUS.

Euge, funde et aedes,
Per tempus subvenistis mihi! sed quid ais, Astaphium?

ASTAPHIUM.

Quid vis?

DINARCHUS.

Estne intus nunc Phronesium?

ASTAPHIUM.

Tibi quidem intus.

DINARCHUS.

Valetne?

ASTAPHIUM.

Immo edepol melius credo fore, ubi te videbit.

DINARCHUS.

Hoc nobis vitium maxumum 'st: quom amamus, tum perimus.
Si illud, quod volumus, dicitur, palam quom mentiuntur,
Verum esse insciti credimus. nae, ut in aestu, mutuamur ira.

ASTAPHIUM.

Eja! haud ita res est.

DINARCHUS.

Ain' tu, me amare?

ASTAPHIUM.

Immo unice unum.

DINARCHUS.

Peperisse eam audivi.

ASTAPHIUM.

Ah! obsecro, tace, Dinarche.

DINARCHUS.

Quid jam?

ASTAPHIUM.

Horresco misera, mentio quoties fit partionis:
Ita paene tibi fuit Phronesium. i intro jam, amabo,

Vise illam, atque opperire ibi. jam exibit: nam lavavit.

DINARCHUS.

Quid ais tu? quae numquam fuit praegnas, qui parere potuit?
Nam equidem uterum illi, quod sciam, numquam extumere sensi.

ASTAPHIUM.

Celabat, metuebatque te illa, ne sibi persuaderes,
Ut abortioni operam daret, puerumque ut enecaret.

DINARCHUS.

Tum pol isti puero quis est pater?

ASTAPHIUM.

Babyloniensis miles,
Quojus nunc ista adventum expetit. immo adeo, ut nuntiatum 'st,
Jam hic affuturum ajunt eum. nondum advenisse miror.

DINARCHUS.

Ibo igitur intro?

ASTAPHIUM.

Quippini? tam audacter, quam domum ad te.
Nam tu edepol noster es etiam jam nunc, Dinarche.

DINARCHUS.

Quam mox
Te recipis tu?

ASTAPHIUM.

Jam hic ero: prope est, profecta quo sum.

DINARCHUS.

Redi vero actutum. ego interim te apud vos opperibor.

ACTUS II.

SCENA I.

ASTAPHIUM.

Ha, ha, ha! hercle quievi, quia introivit odium. tandem sola sum.
Nunc quidem meo arbitratu loquar libere quae volam et quae lubebit.
Huic homini amanti mea hera apud nos dixit neniam de bonis:
Nam fundi et aedes obligatae sunt ob amoris prandium. verum
Apud hunc mea hera consilia summa eloquitur libere: magisque
Adeo ei consiliarius hic amicus est, quam auxiliarius.
Dum fuit, dedit. nunc nihil habet. quod habebat, nos habemus:
Iste nunc id habet, quod nos habuimus. humanum facinus factum 'st.
Actutum fortunae solent mutarier. varia vita est.
Nos divitem eum meminimus, atque iste pauperes nos.

Vorterunt sese memoriae. stultus sit, qui id admiretur.
Si eget, necesse est nos patiatur ali; ita aequom factu est.
Piaculum 'st, misereri nos hominum rei male gerentum.
Bonis esse oportet dentibus lenam probam: arridere,
Quisquis veniat, blandeque alloqui: male corde consultare,
Bene loqui lingua. meretricem esse similem sentis condecet,
Quemquem hominem adtigerit, profecto aut malum aut damnum dari.
Numquam amatoris meretricem oportet caussam noscere,
Quin, ubi nihil det, pro infrequente eum mittas militia domum.
Nec umquam quisquam probus erit amator, nisi qui rei inimicu 'st suae.
Nugae sunt, nisi quod modo quom dederit, dare jam lubeat denuo.
Is amatur hic apud nos, qui, quod dedit, id oblitu 'st datum.
Dum habeat, tum amet: ubi nihil habeat, alium quaestum coepiat.
Aequo animo, ipse si nihil habeat, aliis qui habent, det locum.
Probus est amator, qui relictis rebus rem perdit suam.

At nos male agere praedicant viri solere secum,
Nosque esse avaras. quaeso, numqui male nos agimus tandem?
Nam ecastor numquam satis dedit suae quisquam amicae amator:
Neque pol satis accepimus, neque ulla satis poposcit.
Nam quando sterilis est amator a datis, inprobu'st.
Si negat se habere, quod det; soli pernoctandum'st.
Nec satis accipimus, satis quom quod det, non habet.
Semper datores novos oportet quaerere,
Qui de thesauris integris demunt, danunt.
Velut hic agrestis est adulescens, qui hic habet,
Nimis pol mortalis lepidus, nimisque probus dator.
Sed is, clam patre, etiam hanc noctem illac
Per hortum transilivit ad nos. eum volo convenire.
Sed est huic unus servos violentissumus,
Qui, ubi quamque nostrarum videt prope aedis, hac si aggredias,
Item ut de frumento anseres, clamore absterret, abigit.
Is item est agrestis. sed fores, quidquid est futurum, feriam.
Ecquis huic tutelam januae gerit? ecquis intus exit?

SCENA II.

STRATILAX. ASTAPHIUM.

STRATILAX.

QUIS illic est, qui tam proterve nostras aedis arietat?

ASTAPHIUM.

Ego sum, respice ad me.

STRATILAX.

Quid, ego? nonne ego video? vae tibi!
Quid tibi ad hasce accessio est aedis prope, aut pultatio est?

ASTAPHIUM.

Salve.

STRATILAX.

Satis mihi est tuae salutis: nil moror: non salveo.
Aegrotare malim, quam esse tua salute sanior.
Id volo scire, quid debetur hic tibi nostrae domi?

ASTAPHIUM.

Conprime.

STRATILAX.

Spero meam quidem hercle: te, qui solitu 'st, conprimat.
Inpudens per ridiculum ut rustico suadet stuprum!

ASTAPHIUM.

Iram dixi.

STRATILAX.

Ut esse coepisti, si dem, si est una altera.

ASTAPHIUM.

Nimis hic quidem *Truculentus.*

STRATILAX.

Pergin' male loqui, mulier, mihi?

ASTAPHIUM.

Quid tibi ego autem dico?

STRATILAX.

Quia enim me *Truculentum* nominas.
Nunc adeo, nisi abis actutum, ac dicis, quid quaeras, cito,
Jam, hercle, ego hic te, mulier, quasi sus catulos, pedibus proteram.

ASTAPHIUM.

Rus merum hoc quidem est.

STRATILAX.

Pudendumne? tu vero clurinum pecus,
Advenisti huc te ostentatum cum exornatis ossibus.
Quia tibi insuaso infecisti, propudiosa, pallulam.
An eo bella es, quia accepisti? ad me advenias.

ASTAPHIUM.

Nunc places.

STRATILAX.

Quam me illi velim!

ASTAPHIUM.

Mentiris.

STRATILAX.

Dicis, quod te rogo?
Mancupium qui accipias, gesta tecum penos annuos.

ASTAPHIUM.

Dignis dant.

STRATILAX.

Laviniae hic sunt, quas habes victorias?

ASTAPHIUM.

Ne adtigas me.

STRATILAX.

Tangam? ita me amabit sarculum,
Ut ego me ruri hamaxari mavelim patalem bovem,
Cumque eo ita noctem in stramentis pernoctare perpetem,
Quam tuas centum coenatas noctes mihi dono dari.
Rus tu mihi opprobras? ut nacta es hominem, quem pudeat probri!
Sed quid apud nostras negoti, mulier, est aedis tibi?
Quid tu huc occursas, in urbem quotiescumque advenimus?

ASTAPHIUM.

Mulieres volo convenire vostras.

STRATILAX.

Quas tu mulieres
Mihi narras? ubi musca nulla femina est in aedibus.

ASTAPHIUM.

Nullane istic mulier habitat?

STRATILAX.

Rus, inquam, abierunt. abi.

ASTAPHIUM.

Quid clamas, insane?

STRATILAX.

Abire hinc ni properas grandi gradu,
Jam ego istos fictos, conpositos, crispos cincinnos tuos
Unguentatos usque ex cerebro expellam.

ASTAPHIUM.

Quanam gratia?

STRATILAX.

Quia adeo foris nostras unguentis uncta es ausa accedere,
Quiaque istas buccas tam belle purpurissatas habes.

ASTAPHIUM.

Erubui mecastor misera propter clamorem tuum.

STRATILAX.

Itane? erubuisti? quasi vero corpori reliqueris
Tuo potestatem coloris ulli capiundi, mala.
Buccas rubricae, cera omne corpus intinxit tibi.
Pessumae estis.

ASTAPHIUM.

Quid est, quod vobis pessumae haec * * *

STRATILAX.

Scio ego plus, quam me arbitrare scire.

ASTAPHIUM.

Quid id est, obsecro,
Quod scias?

STRATILAX.

Herilis noster filius apud vos Strabax
Ut pereat, ut eum inliciatis in malam fraudem et praemium.

ASTAPHIUM.

Sanus si videare, dicam. dicis contumeliam.
Nemo hominum hic perire solet apud nos. res perdunt suas.
Ubi perdidere res, abire hinc si volunt, nudis licet.
Ego non hunc novi adulescentem vostrum.

STRATILAX.

Veron'?

ASTAPHIUM.

Serio.

STRATILAX.

Quin maceria illa ait, in horto quae est, quae in noctes singulas
Latere fit minor: qua iste ad vos damni permensu 'st viam?

ASTAPHIUM.

Non mirum; vetus est maceria; lateres si veteres ruunt.

STRATILAX.

Ain' tu, mala, lateres veteres ruere? numquam edepol mihi
Quisquam homo mortalis posthac duarum rerum creduit,
Ni ista ego vostra hero majori facta denarravero.

ASTAPHIUM.

Estne ille violentus?

STRATILAX.

Suam non enim ille meretriculis
Muniendis rem coëgit, verum parsimoniae

Duritiaeque: quae nunc ad vos jam exportatur, pessumae.
Hem tu, o sexungula! male vivitis. egone haec mussitem?
Jam enim eccere ibo in forum, atque haec facta narrabo seni.
Neque istuc in se gestit, ergo coget exanimem mali.

ASTAPHIUM.

Si ecastor hic homo sinapi victitet, non censeam
Tam esse tristem posse. at pol hero benevolens ut is est suo!
Verum ego illum, quamquam violentu'st, spero mutari potest
Blandimentis, ornamentis ceteris meretriciis.
Vidi equidem ex jumentis domita fieri, atque alias beluas.
Nunc ad heram revidebo. sed, eccum, odium progreditur meum.
Tristis exit. haud convenit etiam hic dum Phronesium.

SCENA III.

DINARCHUS. ASTAPHIUM.

DINARCHUS.

PISCES ego credo, qui usque dum vivunt, lavant,

Minus diu lavare, quam haec lavat Phronesium.
Si proinde amentur mulieres, diu quam lavant,
Omnes amantes balneatores sient.

ASTAPHIUM.

Non quis parumper durare, opperirier?

DINARCHUS.

Quin hercle lassus jam sum durando miser.

ASTAPHIUM.

Mihi quoque prae lassitudine opus est ut lavem.

DINARCHUS.

Sed obsecro hercle, Astaphium, i intro, ac nuntia
Me adesse. tu i propere, et suade jam ut satis laverit.

ASTAPHIUM.

Licet.

DINARCHUS.

Audin' etiam?

ASTAPHIUM.

Quid vis?

DINARCHUS.

Dii me perduint,
Qui te revocavi: non tibi dicebam. i modo.

ASTAPHIUM.

Quid jam me revocabas, inprobe nihilique homo?
Quae tibi mille passuum peperit morae mora.

DINARCHUS.

Sed quid haec hic autem tamdiu ante aedis stetit?
Nescio quem praestolata est: credo, militem.
Illud est. vide ut jam, quasi volturii triduo
Prius praedivinant, quo die esuri sient:

Illum inhiant omnes: illi est animus omnibus.
Me nemo magis respiciet, ubi iste huc venerit,
Quam si hinc ducentos annos fuerim mortuus.
Ut rei servire suave est! vae misero mihi!
Post factum plector, quia ante-partum perdidi.
Verum nunc si qua mihi obtigerit hereditas
Magna atque luculenta, nunc, postquam scio,
Dulce atque amarum quid sit ex pecunia,
Ita ego illam edepol servem, itaque parce victitem,
Ut nulla faxim cis dies paucos siet.
Ego istos, qui nunc me culpant, confutaverim.
Sed est vocis sat. sentio aperiri fores,
Quae obsorbent quidquid venit intra pessulos.

SCENA IV.

PHRONESIUM, DINARCHUS.

PHRONESIUM.

Num tibi nam, amabo, janua est mordax mea,
Quo introire metuas, mea voluptas?

DINARCHUS.

Ver vide:
Ut tota floret! ut olet! ut nitide nitet!

PHRONESIUM.

Qui tam inficetus Lemno adveniens, qui tuae
Non des amicae, Dinarche, savium?

DINARCHUS.

Vah! vapulo hercle ego nunc, atque adeo male.

PHRONESIUM.

Quo te avortisti?

DINARCHUS.

Salva sis, Phronesium!

PHRONESIUM.

Salve. hicne hodie coenas, salvos quom advenis?

DINARCHUS.

Promisi.

PHRONESIUM.

Ubi coenabis tu?

DINARCHUS.

Ubi tu jusseris.

Hic.

PHRONESIUM.

Me lubente facies.

DINARCHUS.

Edepol me magis.

Nempe tu eris hodie mecum, mea Phronesium.

PHRONESIUM.

Velim, si fieri possit.

DINARCHUS.

Cedo soleas mihi;

Properate; auferte mensam.

PHRONESIUM.

Amabo, sanun' es?

DINARCHUS.

Non edepol bibere possum jam, ita animo male est.

PHRONESIUM.

Mane: aliquid fiet, ne abi.

DINARCHUS.

Ah, aspersisti aquam.
Jam rediit animus. deme soleas: cedo: bibam.

PHRONESIUM.

Idem es ecastor qui soles. sed dic mihi,
Benene ambulavisti?

DINARCHUS.

Huc quidem hercle ad te bene,
Quoniam tui videndi est copia.

PHRONESIUM.

Conplectere.

DINARCHUS.

Libens. ah! hoc est mel melle dulci dulcius!
Hoc tuis fortunis, Juppiter, praestant meae.

PHRONESIUM.

Dan' savium?

DINARCHUS.

Immo vel decem.

PHRONESIUM.

Haud istoc pauper es.
Plus pollicere tu, quam ego a te postulo.

DINARCHUS.

Utinam a principio rei item parsissem meae,
Ut nunc reparcis saviis!

PHRONESIUM.

Si quid tibi
Conpendi facere possim, factum edepol velim.

DINARCHUS.

Jam lavisti?

PHRONESIUM.

Jam pol mihi quidem atque oculis meis.
Num tibi sordere videor?

DINARCHUS.

Non pol mihi quidem.
Verum tempestas memini quom quondam fuit,
Quom inter nos sorderemus unus alteri.
Sed quid ego facinus audivi adveniens tuum,
Quod tu hic, me absente, novi negoti gesseris?
Quomque bene provenisti salva, gaudeo.

PHRONESIUM.

Tibi mea consilia summa semper credidi.
Equidem nec peperi puerum, nec praegnas fui,
Verum assimulavi me esse praegnatem, haud eram.

DINARCHUS.

Quapropter, o mea vita?

PHRONESIUM.

Propter militem
Babyloniensem, qui quasi uxorem sibi
Me habebat anno, dum hic fuit.

DINARCHUS.

Ego senseram.
Sed quid istuc? quoi rei id te assimulare retulit?

PHRONESIUM.

Ut esset aliquis laqueus et redimiculum,
Revorsionem ut ad me faceret denuo.
Nunc huc remisit nuper ad me epistolam,
Sese experturum, quanti sese penderem.
Si, quod peperissem, id educarem ac tollerem,
Bona sua me habiturum omnia.

DINARCHUS.

Ausculto lubens.
Quid denique agitis?

PHRONESIUM.

Mater ancillas jubet,
Quoniam jam decimus mensis adventat prope,
Aliam aliorsum ire, praemandare et quaerere
Puerum aut puellam, qui supponantur mihi.
Quid multa verba faciam? tonstricem Suram
Novisti nostram, quae modo erga aedes habet.

DINARCHUS.

Novi.

PHRONESIUM.

Haec una opera circumit per familias,
Puerum vestigat clanculum, ad me detulit.
Datum sibi esse dixit.

DINARCHUS.

O merces malae!
Eum nunc non illa peperit, quae peperit, prior;
Sed tu posterior.

PHRONESIUM.

Ordine omnem rem tenes.
Nunc ut praemisit nuntium miles mihi,
Non multo post hic aderit.

DINARCHUS.

Nunc tu te interim
Quasi pro puerpera hic procuras?

PHRONESIUM.

Quippini?

Ubi sine labore res geri pulchre potest,
Ad suum quemque aequom 'st quaestum esse callidum.

DINARCHUS.

Quid me futurum 'st, quando miles venerit?
Relictusne abs te vivam?

PHRONESIUM.

Ubi illud, quod volo,
Habebo ab illo, facile inveniam, quomodo
Divortium et discordiam inter nos parem:
Postidea ego tota tecum, mea voluptas, usque ero
Assiduo.

DINARCHUS.

Immo hercle vero accubuo mavelim.

PHRONESIUM.

Quin Diis sacruficare hodie pro puero volo
Quinto die, quod fieri oportet.

DINARCHUS.

Censeo.

PHRONESIUM.

Non audes aliquod dare mihi munusculum?

DINARCHUS.

Lucrum hercle videor facere mihi, voluptas mea,
Ubi quidpiam me poscis.

PHRONESIUM.

At ego, ubi abstuli.

DINARCHUS.

Jam faxo hic aderit. servolum huc mittam meum.

PHRONESIUM.

Sic facito.

DINARCHUS.

Quidquid autem erit, boni consulas.

PHRONESIUM.

Ecastor munus te curaturum scio,
Ut quojus me non poeniteat, mittas mihi.

DINARCHUS.

Num quidpiam me vis aliud?

PHRONESIUM.

Ut, quando otium
Tibi sit, ad me revisas.

DINARCHUS.

Valeas.

PHRONESIUM.

Vale.

DINARCHUS.

Pro Dii inmortales! non amantis mulieris,
Sed sociae unanimantis, fidentis fuit
Officium facere, quod modo haec fecit mihi.
Suppositionem pueri quae mihi credidit,
Germanae quod sorori non credit soror.
Ostendit sese jam mihi medullitus,
Se mihi infidelem numquam, se viva, fore.
Egone illam ut non amem? egone illi ut non bene velim?
Me potius non amabo, quam huic desit amor.
Ego isti non munus mittam? jam modo ex hoc loco
Jubebo ad istam quinque perferri minas:
Praeterea obsonari dumtaxat ad minam.
Multo illi potius bene erit, bene quae volt mihi,
Quam mihimet, omnia qui mihi facio mala.

SCENA V.

PHRONESIUM.

Puero isti date mammam. ut miserae matres sollicitaeque
Ex animo sunt, cruciantque! edepol conmentum male!
Quomque eam rem in corde agito, nimio minus perhibemur
Malae, quam sumus ingenio. ego prima domi modo docta dictito.
Quanta est cura in animo, quantum corde capio dolorem,
Dolus ne occidat morte pueri! mater dicta quod sum, eo magis
Studeo vitae, quae ausa sum tantum clam dolum aggrediri.
Lucri caussa avara probrum sum exsecuta: alienos dolores
Mihi supposivi. nullam rem oportet dolose aggrediri, nisi
Astute accurateque exsequare. vosmet jam videtis,
Ut ornata incedo: puerperio ego nunc me esse aegram assimulo.
Male quod mulier facere incepit, nisi id efficere perpetrat,
Id illi morbo, id illi senio est, ea illi miserae miseria 'st.

Si bene facere incepit, ejus eam cito odium percipit.
Nimis quam paucae sunt defessae, male quae facere occeperunt:
Nimis quam paucae efficiunt, si quid occeperint benefacere.
Mulieri nimio malefacere melius est onus, quam bene.
Ego, quod mala sum, matris opera mala sum, et meapte malitia,
Quae me gravidam esse assimulavi militi Babylonio.
Eam nunc malitiam accuratam miles inveniat volo.
Iste hic haud multo post credo aderit: nunc prius praecaveo sciens:
Eumque gero ornatum, ut gravida, quasi puerperio cubem.
Date mihi huc stactam atque ignem in aram, ut venerem Lucinam meam.
Hic apponite, atque abite ab oculis. eho Pithecium,
Face ut accumbam: accede. adjutare sic decet puerperam.
Soleas mihi duce; pallium injice in me huc, Archilis. ubi es,
Astaphium? fer huc verbenam mihi, thus et bellaria.
Date aquam manibus. nunc ecastor ut veniret Miles velim.

SCENA VI.

STRATOPHANES. PHRONESIUM. ASTAPHIUM.

STRATOPHANES.

Ne exspectetis, spectatores, meas pugnas dum praedicem:
Manibus duelli praedicare soleo; haud in sermonibus.
Scio ego multos memoravisse milites mendacium.
Et Homeronidae, et postilla mille memorari potest,
Qui et convicti et condemnati falsis de pugnis sient.
Non laudandu 'st, quoi plus credit qui audit, quam qui videt.
Non placet, quom illi plus laudant qui audiunt, quam qui vident.
Pluris est oculatus testis unus, quam auriti decem:
Qui audiunt, audita dicunt: qui vident, plane sciunt.
Non placet, quem scurrae laudant, manipulares mussitant:
Neque illi, quorum lingua gladiorum aciem praestringit domi.
Strenui nimio plus prosunt populo, quam arguti et cati.
Facile sibi facunditatem virtus argutam invenit.

Sine virtute argutum civem mihi habeam pro praefica,
Quae alios conlaudat, eapse se vero non potest.
Nunc ad amicam, decumo mense post, Athenas Atticas
Viso, quam gravidam reliqui meo conpressu, quid ea agat.

PHRONESIUM.

Vide quis loquitur.

ASTAPHIUM.

Jam propinque miles, mea Phronesium,
Tibi adest Stratophanes. nunc tibi opu'st, aegram ut te assimules.

PHRONESIUM.

Tace.
Quid adhuc egeo tui, malum, admonitricis? an me maleficio vincere est?

STRATOPHANES.

Peperit mulier, ut ego opinor.

ASTAPHIUM.

Vin' adeam hominem?

PHRONESIUM.

Volo.

STRATOPHANES.

Euge Astaphium eccam, it mihi advorsum.

ASTAPHIUM.

Salve ecastor, Stratophanes.
Venire salvom.

STRATOPHANES.

Scio. sed peperitne, obsecro, Phronesium?

ASTAPHIUM.

Peperit puerum nimium lepidum.

STRATOPHANES.

Ecquid mihi simili 'st?

ASTAPHIUM.

Rogas?

Quin ubi natu 'st, machaeram et clypeum poscebat sibi.

STRATOPHANES.

Meus est, scio jam de argumentis. nimium quidem simili 'st. papae!

Jam magnu 'st? jamne electat legionem, quam spoliare velit?

ASTAPHIUM.

Here nudiusquintus natus quidem ille est.

STRATOPHANES.

Quid tum postea?

Inter tot dies quidem hercle jam actum aliquid oportuit.

Quid illi ex utero exitio est, priusquam poterat ire in proelium?

ASTAPHIUM.

Consequere, atque illam saluta, et gratulare illi.

STRATOPHANES.

Sequor.

PHRONESIUM.

Ubi illa, obsecro, est, quae me hic reliquit atque abstitit?

ASTAPHIUM.

Assum; adduco tibi exoptatum Stratophanem.

PHRONESIUM.

Ubi is est, obsecro?

STRATOPHANES.

Mars peregre adveniens salutat Nerienem uxorem suam.
Quom tu recte provenisti, quomque es aucta liberis,
Gratulor, quom mihi tibique magnum dedisti decus.

PHRONESIUM.

Salve, qui me interfecisti paene et vita et lumine,
Quique vim magni doloris per voluptatem tuam
Condidisti in corpus, quo nunc etiam morbo misera sum.

STRATOPHANES.

Eja, haud ab re, mea voluptas, tibi obvenit istic labos:
Filium peperisti, qui aedis spoliis opplebit tuas.

PHRONESIUM.

Multo ecastor magis oppletis opu 'st tritici granariis;
Ne, ille priusquam spolia capiat, hic nos exstinxit fames.

STRATOPHANES.

Habe bonum animum.

PHRONESIUM.

Savium sis pete hinc a me. nequeo caput
Tollere, ita dolui, itaque ego nunc doleo: neque etiam queo
Pedibus mea sponte ambulare.

STRATOPHANES.

Si plane ex medio mari
Savium petere tuum jubeas, petere haud pigeat me, mel meum.
Id ita esse experta es, nuncque experiere, mea Phronesium,
Me te amare. adduxi ancillas tibi eccas ex Suria duas;
Iis te dono. adduce huc tu istas. sed istae reginae domi
Suae fuere ambae: verum patriam ego excidi manu.
Iis te dono.

PHRONESIUM.

Poenitetne te quot ancillae sunt jam?
Quine etiam super adducas, quae mihi comedint cibum?

STRATOPHANES.

Hoc quidem
Hercle si ingratum 'st donum, cedo tu mihi istam, puere, perulam.
Hem! mea voluptas, adtuli eccam pallulam ex parva Graecia tibi.
Tene tibi.

PHRONESIUM.

Hoccine mihi ob labores tantos tantillum dari?

STRATOPHANES.

Perii hercle miser! jam mihi auro contra constat filius.

Etiamnum me vilipendit. ad id purpuram ex Sara tibi
Adtuli, et induvias Ponto amoenas. tene tibi, voluptas mea.
Accipe hoc. abduce hasce hinc e conspectu Suras.
Ecquid amas me?

PHRONESIUM.

Nihil ecastor: neque meres.

STRATOPHANES.

Nihilne huic sat est?
Ne mihi verbum quidem unum dixit! viginti minis
Venire illaec posse credo dona, quae ei dono dedi.
Vehementer nunc mihi est irata: sentio atque intellego.
Verum adibo. quid ais nunc tu? numne vis me, voluptas mea,
Quo vocatus sum, ire ad coenam? mox ad te huc cubitum ivero.
Quid taces? planissume edepol perii! sed quid illuc boni est?
Quis homo est, qui inducit pompam tantam? certum 'st, quo ferant,
Observare. huic credo fertur. verum jam scibo magis.

SCENA VII.

GETA, PHRONESIUM, STRATOPHANES.

GETA.

Ite, ite hac simul, muli aeris, damnigeruli, foras gerones,
Bonorum hamaxagogae. satine qui amat, nequit quin nihili
Sit, atque inprobis sese artibus exspoliat. nam hoc qui sciam, ne quis
Id quaerat ex me. domi est, qui facit inproba facta, amator;
Qui bona sua pro stercore habet, foras jubet ferri: metuit
Publicos. mundissumu 'st. puras sibi esse volt aedis.
Domi quidquid habet, verritur ἔξω. quandoquidem ipsus perditum se it,
Secreto hercle equidem illum adjutabo: neque mea quidem
Opera umquam nihilominus propere, quam potest, peribit.
Nam jam de hoc obsonio, de mina una deminui
Modo quinque nummos: mihi detraxi partem Herculaneam.
Nam hoc assimile est, quasi de fluvio qui aquam derivat sibi:

Nisi derivetur, tamen omnis ea aqua abeat in mare.
Nam hoc in mare abit, misereque perit sine omni bona gratia. haec
Quom video fieri; suffuror, suppilo, de praeda praedam
Capio. meretricem ego item esse reor, mare ut est: quod des devorat, nec umquam
Abundat. at hoc saltem servat mare; quod illi subest, apparet: huic des
Quantumvis; nusquam apparet, neque datori, neque acceptrici.
Velut meretrix meum herum miserum sua blanditia intulit in
Pauperiem, privavit bonis, luce, honore, atque amicis.
Atat eccam, adest propinque. credo audiisse haec me loqui.
Pallida est, ut peperit puerum. adloquar, quasi nesciam.
Jubeo vos salvere.

PHRONESIUM.

Noster Geta, quid agis? ut vales?

GETA.

Valeo, et venio ad minus valentem; et, melius qui valeat, fero.
Herus meus, ocellus tuus, ad te ferre me haec jussit tibi
Dona, quae illos ferre vides, et has quinque argenti minas.

PHRONESIUM.

Pol haud perit, quod illum tantum amo.

GETA.

Jussit opere orare, ut haec grata haberes tibi.

PHRONESIUM.

Grata aequaque ecastor habeo, jubeo auferri intro. i, Cyame:
Ecquid auditis haec, quae imperata sunt?

GETA.

Vasa nolo auferant:
Desiccari lubet.

PHRONESIUM.

Inpudens, mecastor, quanti est negoti!

GETA.

Tun' bona fide,
Tune ais inpudentem me esse, ipsa quae sis stabulum flagiti?

PHRONESIUM.

Dic, amabo te, ubi est Dinarchus?

GETA.

Domi.

PHRONESIUM.

Dic ob haec dona, quae
Ad me miserit, me illum amare plurimum omnium hominum.
Ergo meumque honorem illum habere omnium maxumum:
Atque, ut huc veniat, obsecrare.

GETA.

Ilicet. sed quisnam illic homo est,

Qui ipsus se comest, tristis, oculis malis? animo hercle homo suo est miser,
Quisquis est.

PHRONESIUM.

Dignus est mecastor.

GETA.

Ecquid est?

PHRONESIUM.

Non novisti, obsecro?
Qui illic apud me erat, hujus pater pueri illic est. usque ad jentaculum
Jussit ali. mansi, auscultavi, observavi.

GETA.

Quem pernam,
Novi hominem nihili. illic quaeso est?

PHRONESIUM.

Illic est.

GETA.

Me intuetur gemens.
Traxit ex intimo ventre suspirium. hoc vide, dentibus
Frendit: icit femur. num obsecro nam ariolus, qui ipsus se verberat?

STRATOPHANES.

Nunc ego meos animos violentos, meamque iram ex pectore
Jam promam. loquere: unde es? quojus es? cur ausus inclementer
Mihi dicere?

GETA.

Lubido est.

STRATOPHANES.

Istuccine mihi respondes?

GETA.

Hoc. non ego te floccifacio.

STRATOPHANES.

Quid tu? cur ausa es alium te
Dicere amare hominem?

PHRONESIUM.

Lubitum 'st.

STRATOPHANES.

Ain' tandem? istuc primum experiar.
Tun' tantilli doni caussa, olerum, atque escarum, et poscarum,
Moechum malacum, cincinnatum, umbraticolam, tympanotribam
Amas, hominem non nauci?

GETA.

Quae haec res! meone hero tu, inprobe,
Maledicere audes, fons viti et perjuri?

STRATOPHANES.

Verbum unum
Adde istoc; jam hercle ego te hic hac offatim conficiam.

GETA.

Tange
Modo! jam ego te hic agnum faciam, et medium distruncabo. si tu
Ad legionem bellator clues, at ego in culina Ares.

PHRONESIUM.

Si aequom facias, adventores meos non incuses: quorum mihi
Dona accepta et grata habeo; tuaque ingrata, quae abs te accepi.

STRATOPHANES.

Tunc pol ego et donis privatus sum, et perii.

GETA.

Plane istuc est.
Quid nunc ergo hic odiose es, confessus omnibus reus?

STRATOPHANES.

Perii hercle hodie, nisi hunc a te abigo!

GETA.

Accede huc modo!
Adi huc modo!

STRATOPHANES.

Etiam, scelus viri, minitare? quem ego
Offatim jam, jam, jam concipilabo. quid tibi huc ventio est?
Quid tibi hanc aditio est? quid tibi hanc notio est, inquam,
Amicam meam? emoriere ocius, si manu niceris.

GETA.

Quid, manu nicerim!

STRATOPHANES.

Fac, quod jussi. mane! jam ego te hic
Offatim conficiam.

GETA.

Occidi! optumum 'st: captio est! istam

Machaeram longiorem habes, quam haec est. sed verum
Sine dum petere, siquidem belligerandum 'st tecum.
Ibo domum, ego tecum, bellator, arbitrum aequom ceperim.
Sed ego cesso me hinc amoliri, ventre dum salvo licet?

SCENA VIII.

PHRONESIUM. STRATOPHANES.

PHRONESIUM.

DATIN soleas? atque me intro actutum ducite:
Nam mihi de vento miserae condoluit caput.

STRATOPHANES.

Quid mihi futurum 'st, quoi duae ancillae dolent,
Quibus te donavi? jamne abiisti? hem, sic datur!
Quo pacto excludis? quaeso potin' planius,
Quam exclusus nunc sum? pulchre ludificor. sine!
Quantillo mihi opere nunc persuaderi potest,
Ut ego suffringam hisce talos totis aedibus.
Num quidpiam avarum ut ad mores mulierum?
Postquam filiolum peperit, animos sustulit:
Nunc, quasi mihi dicat, Nec te jubeo, nec veto
Introire in aedis. at ego nolo, non eo.
Ego faxo dicat me in diebus pauculis
Crudum virum esse. sequere me hac. verbum sat est.

ACTUS III.

SCENA I.

STRABAX. ASTAPHIUM.

STRABAX.

Rus mane dudum hinc ire me jussit pater,
Ut bubus glandem prandio depromerem.
Post, illoc veni, quam advenit (si Diis placet)
Ad villam argentum meo qui debebat patri,
Qui ovis Tarentinas erat mercatus de patre.
Quaerit patrem. dico esse in urbe. interrogo,
Quid eum velit. homo cruminam sibi de collo detrahit;
Minas viginti mihi dat. accipio lubens.
Condo in cruminam. ille abit: ego perperas minas
Oves in crumina hac in urbem detuli.
Fuit edepol Mars meo periratus patri:
Nam oves illius haud longe absunt a lupis.
Nunc ego istos mundulos urbanos amasios
Hoc ictu exponam, atque omnes ejiciam foras.
Eradicare est certum cumprimis patrem,
Post id locorum matrem. nunc hodie efferam
Ad hanc argentum, quam mage amo quam matrem meam.
Tat! ecquis est? nulla est? ecquis aperit hoc ostium?

ASTAPHIUM.

Quid istuc alienum 'st, amabo, mi Strabax,

Qui non extemplo intres? anne oportuit
Ita, te quidem qui es familiaris?

STRABAX.

Ibitur;
Ne me morari censeas.

ASTAPHIUM.

Lepide facis.

SCENA II.

STRATILAX, ASTAPHIUM.

STRATILAX.

MIRUM videtur, ruri herilem filium
Strabacem non rediisse, nisi si clanculum
Conlabsus est hic in conruptelam suam.

ASTAPHIUM.

Jam pol illic me inclamabit, si adspexerit.

STRATILAX.

Nimio minus saevus jam sum, Astaphium, quam fui:
Jam non sum *Truculentus*: noli metuere.
Quid vis?

ASTAPHIUM.

Quid? tuam exspecto *Truculentiam.*

STRATILAX.

Dic; impera mihi, quid vis, et quo vis modo.
Novos omnes mores habeo, veteres perdidi.
Vel amare possum, vel jam scortum ducere.

ASTAPHIUM.

Lepide mecastor nuntias. sed dic mihi,
Habent?

STRATILAX.

Parasitum te fortasse dicere.

ASTAPHIUM.

Intellexisti lepide, quid ego dicerem.

STRATILAX.

Heus tu! jam, postquam in urbem crebro conmeo,
Dicax sum factus. jam sum cavillator probus.

ASTAPHIUM.

Quid id est, amabo? istaecce ridicularia
Cavillationes vis fortasse dicere?

STRATILAX.

Ita, ut pauxillum differat a cavillulis.

ASTAPHIUM.

Sequere intro me, amabo, mea voluptas.

STRATILAX.

Tene hoc tibi:
Rhabonem habeto, mecum ut hanc noctem sies.

ASTAPHIUM.

Perii! rhabonem? quam esse dicam hanc beluam?
Quin tu arrhabonem dicis?

STRATILAX.

AR facio lucri:
Ut Praenestinis conia est ciconia.

ASTAPHIUM.

Sequere, obsecro.

STRATILAX.

Strabacem hic opperiar modo,
Si ruri veniat.

ASTAPHIUM.

Is quidem apud nos est hic Strabax:
Modo rure venit.

STRATILAX.

Priusne, quam ad matrem suam?
Heu edepol hominem nihili!

ASTAPHIUM.

Anne autem, ut soles?

STRATILAX.

Immo nihil dico.

ASTAPHIUM.

I intro, amabo: cedo manum.

STRATILAX.

Tene. in tabernam ducor devorsoriam,
Ubi male accipiar mea mihi pecunia.

ACTUS IV.

SCENA I.

DINARCHUS.

NEQUE gnatu 'st, neque progignetur, neque potest reperirier,
Quoi ego nunc dictum aut factum melius quam Veneri velim.
Dii magni! ut ego laetus sum, et laetitia differor! ita

Ad me magna nuntiavit Cyamus hodie gaudia:
Mea dona deamata acceptaque habita esse apud Phronesium.
Cum hoc jam volupe 'st, tum hoc nimio magnae melliniae mihi:
Militis odiosa ingrataque habita. totus gaudeo.
Mea pila est: si repudiatur miles, mulier mecum perit.
Salvos sum, quia pereo: si non peream, plane inteream.
Nunc speculabor quid ibi agatur: quis eat intro, qui foras
Veniat: procul hinc observabo, meis quid fortunis fuat:
Quia nihil habeo, unum animos movit mihi; omnia agam precario.

SCENA II.

ASTAPHIUM, DINARCHUS.

ASTAPHIUM.

LEPIDE efficiam meum, hera, officium: vide intus modo ut tu tuum
Item efficias. ama, id quod decet, rem tuam: istum exinani.
Nunc dum isti lubet, dum habet, tempus ei rei obsecunda:
Prome venustatem amanti tuam, ut gaudia compares.

Ego interim hic restitrix his praesidebo, iste dum sic faciat
Domum ad te exagogam; nec quemquam interim istoc ad vos,
Qui sit odio, intromittam: tu perge, ut lubet. ludin' istos?

DINARCHUS.

Qui est iste? eja, Astaphium, indica: qui perit?

ASTAPHIUM.

Amabo, hiccine tu
Eras?

DINARCHUS.

Molestusne sum?

ASTAPHIUM.

Nunc magis quam fuisti. nam nisi qui
Nobis usu est, nobis molestus. sed, obsecro, da mi operam, ut
Narrem quae volo.

DINARCHUS.

Nam quid est? num mea refert?

ASTAPHIUM.

Non mu. sed
Intus, bolos quos dat!

DINARCHUS.

Quid? amator novus quispiam?

ASTAPHIUM.

Integrum et plenum adorta est thesaurum.

DINARCHUS.

Quis est?

ASTAPHIUM.

Eloquar.
Sed tu taceto. novisti tun' hunc Strabacem?

DINARCHUS.

Quidni?

ASTAPHIUM.

Solus summam habet hic apud nos. nunc is est fundus nobis.
Animo bono male rem gerit.

DINARCHUS.

Perii hercle ego idem.

ASTAPHIUM.

Stultus es, qui facta infecta facere verbis postules.
Thetis quoque etiam lamentando lessum fecit filio.

DINARCHUS.

Non ego nunc intro ad vos mittar?

ASTAPHIUM.

Quidum quam miles magis?

DINARCHUS.

Quia enim plus dedi.

ASTAPHIUM.

Plus enim es intromissus, quom dabas.
Sine vicissim, qui dant operam, ob id, quod dant, operis utier.
Literas didicisti: quando scis, sine alios discere.

DINARCHUS.

Discant, dum mihi argumentari liceat, ni oblitus siem,
Quod dedi.

ASTAPHIUM.

Interea magister dum tu conmentabere,
Volt interim illa itidem conmentari.

DINARCHUS.

Quid?

ASTAPHIUM.

Rem accipere identidem.

DINARCHUS.

Dedi equidem hodie ei quinque argenti deferri minas,
Praeterea unam in obsonatum.

ASTAPHIUM.

Idem istoc delatum scio.
De eo nunc bene sumus tua virtute.

DINARCHUS.

Illine ut inimici mea
Bona istic edant? mortuum hercle me, quam ut id patiar, mavelim.

ASTAPHIUM.

Mavelim mihi inimicos invidere, quam me inimicis meis.
Nam invidere alii bene esse, tibi male esse, miseria est.
Qui invident, egent: illi, quibus invidetur, rem habent.
Stultus es.

DINARCHUS.

Quid est?

ASTAPHIUM.

Opperire.

DINARCHUS.

Quid jam?

ASTAPHIUM.

Quia pol mavelim.

DINARCHUS.

Non licet de obsoni mna me participem fieri?

ASTAPHIUM.

Si volebas participari, auferres dimidium domum.
Nam itidem hic ut Acherunti ratio accepti scribitur.
Intro accipimus: quando acceptum 'st, non potest ferri foras.
Bene vale.

DINARCHUS.

Resiste.

ASTAPHIUM.

Amitte, sine.

DINARCHUS.

Amitto intro.

ASTAPHIUM.

Ad te quidem.

DINARCHUS.

Immo istoc ad vos.

ASTAPHIUM.

Iri non potest.

DINARCHUS.

Nimium potest.
Experiri sine.

ASTAPHIUM.

Immo opperire. vis est experirier.
Dicam adesse, ni occupata est.

DINARCHUS.

Resiste, hem!

ASTAPHIUM.

Frustra es.

DINARCHUS.

Redin',
An non?

ASTAPHIUM.

Redeam. sed vocat me, quae in me plus potest, quam potes.

DINARCHUS.

Uno verbo eloquar: Mittin' me intro?

ASTAPHIUM.

Mendax es, abi.
Unum aibas, sed tria dixti verba, atque mendacia.

DINARCHUS.

Abiit: intro hinc ivit. ego ut haec mihi patiar fieri?
Jam hercle ego tibi, inlecebra, ludos faciam clamore in via:
Quae advorsum legem accepisti a plurimis pecuniam.
Jam hercle apud omnes magistratus faxo erit nomen tuum.
Post id, ego te manum injiciam quadrupli, venefica,
Suppostrix puerum. ego edepol jam tua probra aperibo omnia.
Nihili me! perdidi omne quod fuit. fio inpudens;
Nec mihi adest tantillum pensi jam, quos capiam calceos.

Sed quid ego hic clamo? quid si me jubeat intromittier?
Conceptis, me non facturum, verbis jurem, si velit.
Nugae sunt! si stimulos pugnis caedis, manibus plus dolet.
De nihilo illi est irasci, quae te non flocci facit.
Sed quid hoc est? pro Dii inmortales! Calliclem video senem,
Meus qui affinis fuit, ancillas duas constrictas ducere,
Alteram tonstricem hujus, alteram ancillam suam.
Pertimui, postquam una cura cor meum movit modo.
Timeo, ne malefacta antiqua mea sint inventa omnia.

SCENA III.

CALLICLES, ANCILLAE, DINARCHUS.

CALLICLES.

EGONE tibi male dicam, aut tibi adeo male velim? ut animus meu'st,
Propemodum expertae estis, quam ego sim mitis tranquillusque homo.
Rogitavi ego vos verberantes et pendentes simul:
Conmemini, quo quidque pacto sitis confessae: scio.

Hic nunc volo scire eodem pacto, sine malo fateamini.
Quamquam vos colubrino ingenio ambae estis; edico prius,
Ne duplices habeatis linguas; ne ego bilingues vos necem:
Nisi si ad tintinnaculos vos voltis educi viros.

ANCILLA.

Vis subegit verum fateri; ita lora laedunt brachia.

CALLICLES.

At, si verum mihi eritis fassae, vinclis exsolvemini.

DINARCHUS.

Etiam nunc, quid sit negoti, falsus incertusque sum:
Nisi quia timeo tamen.

ANCILLA.

Ego nec, quid peccavi, scio.

CALLICLES.

Omnium primum diversae state. hem sic! istuc volo.
Neve inter vos significetis, ego ero paries. loquere tu.

ANCILLA.

Quid loquar?

CALLICLES.

Quid puero factum 'st, mea quem peperit filia,
Meo nepoti? capita rerum mihi expedite.

ANCILLA.

Istae dedi.

CALLICLES.

Jam tace. accepistin' puerum tu ab hac?

ANCILLA.

Accepi.

CALLICLES.

Tace:

Nihil moror praeterea. satis est fassa.

ANCILLA.

Infitias non eo.

CALLICLES.

Jam livorem tute scapulis istoc concinnas tuis.
Conveniunt adhuc utriusque verba.

DINARCHUS.

Vae misero mihi!

Mea nunc facinora aperiuntur, clam quae speravi fore.

CALLICLES.

Loquere tu. qui dare te huic puerum jussit?

ANCILLA.

Hera major mea.

CALLICLES.

Quid tu? cur eum accepisti?

ANCILLA.

Hera mea rogavit me minor,
Puer ut afferretur, eaque ut celarentur omnia.

CALLICLES.

Loquere tu. quid eo fecisti puero?

ANCILLA.

Ad meam heram detuli.

CALLICLES.

Quid eo puero tua hera fecit?

ANCILLA.

Herae meae extemplo dedit.

CALLICLES.

Quoi, malum, herae?

ANCILLA.

Duae sunt istae.

CALLICLES.

Cave tu, nisi quod te rogo, nisi
Ea quae exquiro.

ANCILLA.

Mater filiae dono dedit, inquam.

CALLICLES.

Plus quam dudum, inquam, loquere.

ANCILLA.

Plus tu rogitas.

CALLICLES.

Responde ocius.
Quid illa, quoi donatus est?

ANCILLA.

Supposivit.

CALLICLES.

Quoi?

ANCILLA.

Sibi
Pro filiolo.

CALLICLES.

Pro filiolo? Dii, obsecro vostram fidem!
Ut facilius alia, quam illa unde est, puerum alienum parit!

Haec labore alieno puerum peperit sine doloribus.
Puer quidem beatus! matres duas habet, et avias duas:
Jam metuo, patres quot fuerint. vide sis facinus muliebre!

ANCILLA.

Magis pol haec malitia pertinet ad viros, quam ad mulieres.
Vir illam, non mulier praegnatem fecit.

CALLICLES.

Et idem ego istuc scio.
Tu bona ei custos fuisti.

ANCILLA.

Plus potest, qui plus valet.
Vir erat, plus valebat, vicit: quod petebat, abstulit.

CALLICLES.

Et tibi quidem hercle idem adtulit magnum malum.

ANCILLA.

De istoc ipsa, etsi tu taceas, reapse experta intellego.

CALLICLES.

Numquam te facere hodie quivi, ut, is quis esset, diceres.

ANCILLA.

Tacui. at nunc non taceo; quando adest, necesse est indicem.

DINARCHUS.

Lapideus sum, conmovere me miser non audeo.

Res palam omnis est: meo illic nunc fiunt capiti comitia.
Meum illuc facinus, mea stultitia est. timeo, quam mox nominer.

CALLICLES.

Loquere, filiam meam quis integram stupraverit?

ANCILLA.

Video ego te, propter mala facta qui es patronus parieti.

DINARCHUS.

Neque vivus neque mortuus sum: neque, quid nunc faciam, scio.
Neque ut hinc abeam, neque ut hunc adeam, scio: timore torpeo.

CALLICLES.

Dicin', an non?

ANCILLA.

Dinarchus, quoi illam prius despoponderas.

CALLICLES.

Ubi is homo est, quem dicis?

DINARCHUS.

Adsum, Callicles. per tua obsecro
Genua, ut tu istuc insipienter factum sapienter feras,
Mihique ignoscas, quod animi inpos vini vitio fecerim.

CALLICLES.

Non places. in mutum culpam confers, quod nequit loqui.
Nam vinum, si fabulari posset, se defenderet.

Non vinum hominibus moderari, sed vino homines solent,
Qui quidem probi sunt: verum, qui inprobus est, sive subbibit,
Sive adeo caret temeto, tamen ab ingenio est inprobus.

DINARCHUS.

Scio equidem; quae nolo, multa mihi audienda ob noxiam.
Ego tibi me obnoxium esse fateor, culpae conpotem.

ANCILLA.

Callicles, vide, quaeso, homini ne facias injuriam.
Reus solutus caussam dicit: testes vinctos adtines.

CALLICLES.

Solvite istas. agite, abite, tu domum, et tu autem domum:
Eloquere haec herae tuae: puerum reddat, si quis eum petat.
Eamus, tu, in jus.

DINARCHUS.

Quid vis in jus me ire? tu es Praetor mihi.
Verum te obsecro, ut tuam gnatam des mihi uxorem, Callicles.

CALLICLES.

Eumdem pol te judicasse quidem istam rem intellego:
Nam haud mansisti, dum ego darem illam: tute sumsisti tibi.

Nunc habeas, ut nactus. verum hoc ego te multabo bolo:
Sex talenta magna a dote demam pro ista inscitia.

DINARCHUS.

Bene agis mecum.

CALLICLES.

Filium istinc tuum te meliu 'st repetere.
Ceterum, uxorem, quam primum potest, abduce ex aedibus.
Ego adeo jam illi remittam nuntium affini meo:
Dicam, ut aliam conditionem filio inveniat suo.

DINARCHUS.

At ego ab hac puerum reposcam, ne mox infitias eat.
Nihil est. nam ipsa haec ultro, ut factum 'st, fecit omnem rem palam.
Sed nimium pol opportune ecce ab sese egreditur foras.
Nae ista stimulum longum habet, quae usque illinc cor pungit meum!

SCENA IV.

PHRONESIUM. DINARCHUS. ASTAPHIUM.

PHRONESIUM.

BLITEA et lutea est meretrix, nisi quae sapit in vino ad rem suam.

Si alia membra vino madeant, cor sit saltem sobrium.

Nam mihi dividia est, tonstricem meam sic mulcatam male.

Ea dixit, eum Dinarchi puerum inventum filium.

DINARCHUS.

Ubi id audivit, quam penes est mea omnis res et liberi?

PHRONESIUM.

Video eccum, qui manstutorem me adoptavit bonis.

DINARCHUS.

Mulier, adsum: profectu 'st.

PHRONESIUM.

Quid agitur, voluptas mea?

DINARCHUS.

Non voluptas, aufer nugas. nihil ego nunc de istac re ago.

PHRONESIUM.

Scio mecastor quid velis, et quid postules, et quid petas.

Me videre vis, et me te amare postulas: puerum petis.

DINARCHUS.

Dii inmortales, ut planiloqua est! paucis ut rem ipsam adtigit!

PHRONESIUM.

Scio equidem sponsam tibi esse, et filium ex sponsa tua:

Et tibi uxorem ducendam jam esse: alibi jam animum tuum:
Ut me quasi pro derelicta sis habiturus. sed tamen
Cogitato, mus pusillus quam sit sapiens bestia,
Aetatem qui uni cubili numquam conmittit suam.
Quia, si unum ostium obsideatur, aliud perfugium gerit.

DINARCHUS.

Otium ubi erit, de istis rebus tum amplius tecum loquar.
Nunc puerum redde.

PHRONESIUM.

Immo, amabo, ut hos dies aliquos sinas
Eum esse apud me.

DINARCHUS.

Minume.

PHRONESIUM.

Jam, amabo.

DINARCHUS.

Quid opu 'st?

PHRONESIUM.

E re mea est.
Triduum hoc saltem, dum aliquo Miles circumducitur.
In eam rem, si quid habebo, tibi quoque etiam proderit.
Si auferes puerum, a Milite omnis tum mihi spes animam efflaverit.

DINARCHUS.

Factum cupio: nam re facere, si velim, non est locus.
Nunc puero utere, et procura: quia, unde procures, habes.

PHRONESIUM.

Multum amabo te ob istam rem mecastor. ubi domi metues malum,
Fugito huc ad me: saltem amicus mihi esto manubiarius.

DINARCHUS.

Bene vale, Phronesium!

PHRONESIUM.

Jam me tuum oculum non vocas?

DINARCHUS.

Id quoque interim futatim nomen conmemorabitur.

PHRONESIUM.

Numquid vis?

DINARCHUS.

Fac valeas. operae ubi mihi erit, ad te venero.

PHRONESIUM.

Ille quidem hinc abiit, abscessit: dicere hic quidvis licet.
Verum est verbum, quod memoratur: ubi amici, ibidem opus.
Propter hunc spes etiam se hodie tantum....ri militem:
Quem ego, ecastor, mage amo quam me, dum id, quod cupio, inde aufero.

Quae quom multum abstulimus, haud multum apparet, quod datum 'st;
Ita sunt gloriae meretricum.

ASTAPHIUM.

Aha, tace!

PHRONESIUM.

Quid est, obsecro?

ASTAPHIUM.

Adest pueri.

PHRONESIUM.

Sine eum ipsum adire huc! sine, si is est modo.
Sine eum ipsum adire, ut cupit, ad me hac recta. si venerit,
Nae istum, ecastor, hodie astutis confexim fallaciis.

ACTUS V.

STRATOPHANES. PHRONESIUM. ASTAPHIUM. STRABAX.

STRATOPHANES.

Eo mihi amare! fero supplicium damnis ad amicam meam.
Utut illud acceptum sit, prius quod perdidi, hoc addam insuper.
Sed quid? video heram atque ancillam ante aedis. adeunda est haec mihi.
Quid hic vos agitis?

PHRONESIUM.

Ne me appella.

STRATOPHANES.

Nimium saevis.

PHRONESIUM.

Sic sine.

Potin' es, ut mihi molestus ne sies?

STRATOPHANES.

Quid, Astaphilitium, est?

ASTAPHIUM.

Merito ecastor tibi succenset.

PHRONESIUM.

Egon'? atque isti etiam parum

Male volo.

STRATOPHANES.

Ego, mea voluptas, si quid peccavi prius,

Supplicium ad te hanc minam fero auri. si mihi rides, espice.

PHRONESIUM.

Manus vetat, priusquam penes sese habeat, quidquam credere.

Puero opu 'st cibum, opus est matri autem, quac puerum lavit,

Opus nutrici autem, utrem ut habeat veteris vini, largiter

Ut dies noctesque potet: opu 'st igne, opus est carbonibus:

Fasciis opus est, pulvinis, cunis, incunabulis:

Oleum opus est, farina puero opus est: opu 'st totum diem.

Numquam hoc uno die efficiatur opus, quin opus semper siet.
Non enim possunt militares pueri setanio educier.

STRATOPHANES.

Respice ergo! accipe hoc, qui istuc efficias opus.

PHRONESIUM.

Cedo!
Quamquam parum est.

STRATOPHANES.

Addam minam adhuc istic postea.

PHRONESIUM.

Parum est.

STRATOPHANES.

Tuo arbitratu, quod jubebis, id dabitur. da nunc savium.

PHRONESIUM.

Mitte me, inquam, odiosus.

STRATOPHANES.

Nihil fit: non amor. teritur dies.
Plus decem pondo amoris pauxillisper perdidi.

PHRONESIUM.

Accipe hoc, atque auferto intro.

STRABAX.

Ubi mea amica est gentium?
Neque ruri, neque hic operis quidquam facto: conrumpor situ;
Ita miser cubando in lecto hic exspectando obdurui.
Sed eccam video. heus amica, quid agis?

STRATOPHANES.

Quis illic homo?

PHRONESIUM.

Quem ego mecastor magis amo, quam te.

STRATOPHANES.

Quam me? quomodo?

PHRONESIUM.

Hoc modo, ut molestus ne sies.

STRATOPHANES.

Jam abis, postquam aurum habes?

PHRONESIUM.

Condidi intro, quod dedisti.

STRABAX.

Ades, amica! te adloquor.

PHRONESIUM.

At ego ad te ibam.

STRABAX.

Ad me, delicia?

PHRONESIUM.

Hercle vero serio.

STRABAX.

Quamquam ego tibi videor stultus, gaudere aliqui me volo.
Nam quamquam es bella, malo tuo es, nisi tuo ego aliqui gaudeo.

PHRONESIUM.

Vin' te amplectar, et savium dem?

STRABAX.

Quidvis face, gaudeam.

STRATOPHANES.

Meosne ante oculos ego illam patiar alios amplexarier?
Mortuum hercle me duco satius. abstine hoc, mulier, manum!
Nisi si te mea manubia machaera et hunc vis emori.

PHRONESIUM.

Nihil φλυαρεῖν satĭu 'st, miles. si te amari postulas,
Auro, haud ferro deterrere potes, ne amet, Stratophanes.

STRATOPHANES.

Qui, malum, bella aut faceta es, quae ames hominem istimodo?

PHRONESIUM.

Venitne in mentem tibi, quod verbum in cavea dixit histrio?
Omnes homines ad suum quaestum callent, et fastidiunt.

STRATOPHANES.

Hunccine hominem te amplexari, tam horridum atque squalidum?

PHRONESIUM.

Quamquam hic horridu 'st, quamquam hic squalidu 'st; scitus bellum init.

STRATOPHANES.

Dedin' ego aurum?

PHRONESIUM.

Mihi? dedisti filio cibaria.

STRABAX.

Nunc, si hanc tecum esse speras, alia opu 'st auri mina.

STRATOPHANES.

Malam rem his et magnam!

STRABAX.

Magno opere serva tibi viaticum.
Quid ista debet, nisi tria?

STRATOPHANES.

Quae tria nam?

STRABAX.

Unguenta, noctem, savium.

PHRONESIUM.

Par pari respondet. verum nunc saltem si amas, mihi
Da tu de tuis deliciis summis quid pauxillulum.

STRATOPHANES.

Quid id, ai, amabo, est, quod dem? dic dum! si superet, feres.

PHRONESIUM.

Campas dicis: abi, abi! consultavi istuc.

STRATOPHANES.

Mihi, homo,
Cave faxis volnus, tibi jam quoi sunt dentes ferrei.
Vulgo ad se omnes intromittit: abstine istac tu manum.

STRABAX.

Jam, hercle, jam magno tu vapula vir strenuus.

STRATOPHANES.

Dedi ego huic aurum.

STRABAX.

At ego argentum.

STRATOPHANES.

At ego pallam et purpuram.

STRABAX.

At ego oves et lanam: et alia multa, quae poscet, dabo.

Melius te minis certare mecum, quam minaciis.

PHRONESIUM.

Lepidus ecastor mortalis! Strabax mi, perge, obsecro.

Stultus atque insanus damnis certant: nos salvae sumus.

STRATOPHANES.

Age prior, tiro, da aliquid.

STRABAX.

Immo tu prior perde, et peri.

STRATOPHANES.

Hem tibi talentum argenti! Philippicum 'st: tene tibi.

PHRONESIUM.

Tanto melior! noster esto; sed de vostro vivito.

STRATOPHANES.

Ubi est, quod tu das? solve zonas.

PHRONESIUM.

Provocatur.

STRATOPHANES.

Quid times?

STRABAX.

Tu peregrinus es: hic habito: timeo meos. non ego ambulo.
Pecua ad hanc collo in crumina ego obligata defero.

STRATOPHANES.

Quid dedi? ut distrinxi hominem!

STRABAX.

Immo ego vero, qui dedi.

PHRONESIUM.

I nunc intro, amabo, et tu ergo hac mecum.

STRATOPHANES.

Tu eris mecum quidem.

STRABAX.

Quid tu, quid ais? cum hoccine?

STRATOPHANES.

Ego posterior dedi.

PHRONESIUM.

Tu dedisti, hic jam daturu 'st: istuc habeo, hoc expeto.
Verum utrique mos geratur amborum ex sententia.

STRATOPHANES.

Fiat! ut rem gnatam video, hoc accipiundum 'st, quod datur.

STRABAX.

Meum quidem te lectum certe occupare non sinam.

PHRONESIUM.

Lepide mecastor aucupavi, atque ex mea sententia:

Meamque ut rem bene gestam, vostram rursus bene geram.
Verum, amabo, si quid animatu 's facere, fac jam ut sciam.
Veneris caussa applaudite: ejus haec in tutela est Fabula,
Spectatores: bene valete, plaudite, atque exsurgite.

M. ACCI PLAUTI

FABULARUM

FRAGMENTA.

FRID. TAUBMANNI
PRAEFATIO.

Haec fragmenta, et Comici (ut sic dicam) Colossi σπαράγματα, Jac. Helias Graecarum literarum Doctor Regius a Georgio Fabricio Germano olim collecta, et postea (ut ait) a Petro Daniele Gallo alicubi correcta et aucta, Commentariis Lambinianis, quos ille ab auctoris morte Parisiis edidit, adjecit. At enim vero, cuicuimodi ea sint; necdum satis probe aut congesta, aut digesta, aut castigata animadvertet, qui de singulis paulo accuratius cogitaverit. Minati sunt quidem viri docti, et publice etiam ab annis aliquammultis professi, omnia se exactiora daturos. Sed, ut res docuit, Lucinam clamarunt, quod ille ait, fetu nondum concepto. Eos autem dum ego exspecto, nec mihi interim aliam copiam paro; fit, ut haec etiam editio ab operis expedita, iterum aut sine his fragmentis, aut facie ista priore ac deformi prodiret. Quod tamen utrumque et a Comico nostro et a me editore procul habendum censui. Aliis itaque cunctantibus, aut prorsus forte nolentibus, ego hanc operam sumere coactus fui: quod in priori editione a me fieri debuisse, per epistolam Scaliger expostulaverat. Cumque ad finem spectaret Typographus, (nam Tri-

nummus jam procedebat) relictis omnibus rebus, dieculas aliquot huic curae impendi, et opera tumultuaria, quod exhibeo, concinnavi. Nec ita me amo, aut ita in his mihi placeo, ut meliora non fieri potuisse, aut posse, existimem: sed majus et otium et temporis spatium requiri ajo. Hoc Catone igitur, quod Augustus dicebat, pro tempore contenti simus.

M. ACCI PLAUTI

FABULARUM

FRAGMENTA

Ex editione Londinensi, in Corpore Poëtarum Latinorum, auctiora, et emendatiora.

ACARI STUDIUM.

QUAM ego tanta pauperavi per dolum pecunia.

ABROICUS.

QUASI lupus ab armis valeo: clunes infractos gero.

ADDICTUS.

OPUS facere nimio quam dormire mavolo: veternum metuo.

ARTAMON.

NUNC mihi licet quidvis loqui: nemo adest superstes.

*Unguentum quod naribus mu*lionum nauteam fecisset.

ASTRABA, *Latine* CLITELLARIA.

SEQUERE, sequere, Polybadisce: meam spem te cupio consequi.
Polyb. Sequor hercule quidem. nam lubenter, mea sperata, consequor.
Axitiosae annonam caram e vili concinnant viris.
Quasi tollenonem aut pilum reciproces plana via.
Terebra tu quidem pertundis.
Dare pedibus protinam sese ab his regionibus.
Terebratus multum sit: et subscudes addite.

Haec hactenus titulo ASTRABAE *laudata sunt ab Auctoribus. nunc deinceps quae sequuntur,* CLITELLARIAE *nomine citantur.*

NON quasi, ut haec sunt heic limaces lividae,
Diobolares, scenicolae, miraculae,
Cum extritis talis, cum crotilis crusculis,
Capillo scisso, atque excissatis auribus.
—— Quasi tolleno, vel
Pilum Graecum reciproces plana via.
Quae nisi sic biteris, nimium is vegrandi gradu.
Pol ad cubituram, mater, mage sum exercita:
Reliquum, ad cursuram sum tardiuscula.
Quid tuam amicam times, ne te manulea cajet?
Prohibet divitiis maxumis, dote altili atque opima.
Expurgabo hercle omnia ad raucam ravim.
Quae quasi carnuficis angiporta purgitans.

Intro ad bonam meretricem: adstat ea in via
Sola: prostibula sane est ——
Malum aufer: bonum mihi opus est.
Meminere officium suum.
Potin' es tu, homo, facinus facere strenuum?
N. Aliorum est affatim qui faciant. sane ego
Me volo fortem perhiberier virum ——
Tun', tune igitur, mea matercula?
Germana mea sororcula.
Si quidem imperes pro copia, pro recula.
Datores bellissumi negotioli senecis soletis esse.
Adhinnire equulam possim ego hanc, si detur sola soli.

BACCHARIA.

Quis est mortalis tanta fortuna affectus umquam,
Quam ego nunc sum? quojus haec ventri portantur pompae.
Vel nunc, qui mihi in mari acipenser latuit antehac,
Quojus ego latus in latebras reddam meis dentibus et manibus.

BIS CONPRESSA.

BOEOTIA.

Ut illum Dii perdant, primus qui horas reperit,

Quique adeo primus hic statuit solarium,
Qui mihi conminuit misero articulatim diem.
Nam me puero uterus hic erat solarium
Multo omnium istorum optumum et verissumum.
Ubi iste monebat esse: nisi cum nihil erat.
Nunc etiam quod est, non est, nisi soli lubet.
Itaque adeo jam oppletum est oppidum solariis.
Major pars populi aridi reptant fame.

CAECUS, *sive* PRAEDONES.

NIHIL quidquam factum nisi fabre, nec
Quidquam positum sine luco, auro, ebore, ar-
Gento, purpura, picturis, spoliis, tum statuis.
Neque eam a me invito umquam abduces.
Spectari ludos magnifice atque opulenter.
Peregre est.
Plure altero tanto, quanto ejus fundus est, velim.
Ita sunt praedones, prorsum parcunt nemini.
Velim te arbitrari factum. *R.* Sedulum est. submoventur hostes, removentur lapides.
Si non strenue fatetur, ubi sit aurum, membra ejus exsecemus serra.
Nihil feci secus, quam me decet.
Quis tu es, qui ducis me? mu! perii hercle, Afer est.

CALCEOLUS.

MOLLUSCAM nucem super ejus dixit inpendere tegulas.

CARBONARIA.

SECUNDUM ipsam aram aurum abscondidi.

Esto pernam, sumen sueris, spectile, callum, glandia.

Patibulus ferar per urbem, deinde affigar cruci.

COLAX.

BATIOLAM auream octo pondo habebat, accipere noluit.

CONMORIENTES.

—— SALIAM in puteum praecipes.

CONDALIUM.

TAM crepusculo fere, ut amens, lampadas accendit.

CORNICULARIA.

FACITE olant aedes Arabice.

Qui regi latrocinatus decem annos Demetrio

Mercede.

Pulchrum et luculentum hodie evenit proelium.

Te obsecro, Lyde, pileum meum, mi sodalis, mea salubritas.

Quid cessamus ludos facere? Circus noster ecce adest.

Qui amant ancillam meam Hedylium oculitus.

Mihi Laverna in furtis celebrassis manus.

DYSCOLUS.

VIRGO sum: nondum didici verba nupta dicere.

FOENERATRIX.

HEUS tu: in Barbaria quod dixisse dicitur
Liberta suae patronae, id ego dico tibi:
Liberta, salve: vapula, Papyria.

FRETUM.

Hoc illud est
Quod arietini responsum magnis ludis dicitur:
Peribo, si non fecero: si faxo, vapulavero.

FRIVOLARIA.

COMMODO dictitemus.
Is mihi erat bilis, aqua intercus, tussis, febris
querquera.
—— Sequimini hac
Sultis legiones omnes Lavernae. ubi, rorarii,
Estis? en sunt. ubi sunt accensi? ecce *
Agito, subsidite omnes, quasi solent triarii.
Nave agere oportet, quod agas, non ductarie.
Superaboque omnes argutando praeficas.
—— Tunc papillae primitus
Fraterculabant; illud volui dicere,
Sororiabant. quid opus est verbis?
O amice, ex multis mihi une, Cephalio.
Strebula agnina tene.

GASTRION, *vel* GASTRON.

Caro strebula, vitellina est: coenabis.

HORTULUS.

Praeco ibi adsit cum corona: quique liceat, veneat.

KAKISTUS.

—— Malo hunc alligari ad oriam;
Ut semper piscetur, etsi sit tempestas maxuma.

LENONES GEMINI.

Dolet hic puellus, sese venum ducier.

MEDICUS.

In conspicillo adservabam: pallium observabam.
Parasito cum virgis caseum radi potest.
Domi reliqui exoletam virginem.

NERVOLARIA.

Scobinam ego lima actutum adrasi.
Scranciae, scrupedae, strictivellae, tantulae.
Prohibent, quom moenia aliunde ego fungor mea.
Ocissume nos liberi possimus fieri.
Pullucte prodigum esse amatorem addecet.
Vinum sublestissumum.
Insanum valde uterque deamat.

PATINA, *sive* PATINARIA.

Nam quid ille nunc tam diu intus remorantur rem eligines?

PARASITUS PIGER, *sive* LIPARGUS.

INDE bene adpotus primulo crepusculo
Domum ire coepi tramite recta via.

Ambo magna laude lauti: postremo ambo sumus non nauci.

Addite lepades, echinos, ostreas.

Nihil moror mihi fucum in alveo, apibus qui peredit cibum.

PHAGON.

HONOS syncerasto perit.

PLOCIONA.

NAM coloratam frontem habet, petilis labris.

SATURIO.

CATULINAM carnem esitavisse, *hoc est, comedisse Romanos, Plautus in Saturione refert.*

Retrahi nequitur, quoquo progressa est semel.

Male tibi evenisse video, qui glaber erat tamquam rien.

Succenturia; centum require, qui te delectent domi.

SCYTHA LITURGUS.

MULIER es, uxor. quoja, vir? ego novi, scio: axiosa es.

— Sin ea mihi insignitos pueros pariat postea,
Aut varum, aut valgum, aut conpernem, aut paetum, aut brocchum filium.

TRIGEMINI.

Ni fugissem, medium credo praemorsisset.

VIDULARIA.

Ubi quamque pedem videbat, suffurabatur omnis.

Nescio qui servos e myrteta prosiluit.

Paupera haec res est.

Opposita est claxendix. at ego dicam signi quid sit.

Animum advortite ambo, si voltis, vidulum hic apponite.

Ego servabo, quasi sequestro detis: neutri reddibo, donicum

Res judicata erit haec.

Haud fugio sequestrum.

Inopiam, luctum, maerorem, paupertatem, algum, famem.

Ejusdem Bacchae fecerunt nostram navim Pentheum.

Nunc, ut apud sequestrum vidulum posivimus.

Nunc servos argentum a patre expalpabitur.

Immo id quod haec nostra est patria, et quod hic meus

Est pater, illic autem Soterinis est pater.

Malim moriri meos, quam mendicarier. boni ministrantur: illum nunc irrident mali.

Signum recte conparebat: hujus contendi anulum.

Quid multa verba? plurimum luctavimus.

— Jube hunc insui culleo,
Atque in altum deportari, si vis annonam bonam.
Ibi ut piscabar, fuscina ici vidulum.
Nam audivi feminam ego leonem semel parire.

LOCI EX AMISSIS CITATI

amisso etiam Comoediae nomine.

Epeum fumificum, qui legioni nostrae habet coctum cibum.
Oggannuit odiosus omni totae familiae.
Licet vos abire curriculo.
Jam tibi tuis meritis crassus corius redditus est.
Dii bene vortant! tene cruminam; in ea erunt triginta minae.
Nullam ego rem citiorem apud homines esse, quam famam reor.
Stultus est advorsum aetatem et capitis canitudinem.
Numnam mihi oculi caecultant? estne hic noster Hermio?
Ejuravit militiam.
Sic me subes cotidie, quasi fiber salicem.
Herbam do.
Iniit te umquam febris?
Neque muneralem legem, neque lenoniam,
Rogata fuerit nec ne, floccid' aestimo.
Perfidiose captus, edepol nervo cervices probas.

Muriatica autem video in vasis stagneis:
Bonam naritam, et camarum, et tagenia:
Echinos fartos, conchas piscinarias.

Non ego te novi, navalis scriba, columbar inpudens?

Nihil deconciliares illi: nisi quid Persibus sapis.

Sacrum an profanum habeas, parvipenditur.

Ulcerosam, conpeditam, subverbustam, sordidam.

Glirium examina.

—— Sed leno egreditur foras.

Hinc ex occulto sermonem ejus sublegam.

Nec, machaera, audes dentes frendere.

Floccipendo quid rerum geras.

Argentum hinc facite.

Clandestina ut celetur consuetudo.

Properant prandium.

Quam folles taurini habent, quom liquescunt petrae, ferrum ubi fit.

Non hic ut possit, edit; sed posse cupit, ut edat.

Fortasse se amare suspicavere.

Instare factum.

Egone illi venear?

Inimicus esto, donicum ego revenero.

Pedibus.

Corpus tuum virgis ulmeis inscribam.

Numquam ad civitatem venio, nisi quom infertur peplum.

Scelerare manus.
Ipsa sibi avis mortem creat.
Pro larvato te circumferam.
Paupera haec est mulier.
—— Si quae forte concio est,
Ubi eum hietare nondum in mentem venit.
Cilix, Lycisce, Sosia, Stiche, Parmeno,
Exite, et ferte fustis privos in manu.
Anus haec in pellis periculum protenditur.
Cedite mihi.
Mecum habet patagus, morbus, aes.
Quid est hoc? rugat pallium. amictus non sum commode.
—— Exi tu Dave,
Age, sparge. mundum esse hoc vestibulum volo.
Venus ventura est nostra. non hoc pulveret.
Regiescit.
Pullaria.
Vesperna.
Neque ego ad mensam publicas res clamo, neque leges crepo.

LOCI EX COMOEDIIS

quae exstant, citati: qui tamen in nostris hodie Codicibus nusquam comparent.

AMPHITRUO.

OPTUMO jure infringatur aula cineris in caput.

Ne tu postules matellam unam tibi aquae infundi in caput.
Herus Amphitruo occupatus.
Quae se adveniente morbo nunc medicum tibi.
Enim tu certe aut larvatus aut cerritus es.
Edepol hominem te miserum! medicum quaerita.
Quoique, me absente, corpus volgavit suum.
Exjuravisti te mihi dixe per jocum.
Qui nequeas nostrorum uter sit Amphitruo decernere.
Nisi hoc ita factum est, proinde ut factum esse autumo,
Non caussam dico. verum qui insimules probri?
Manifestum hunc obtorto collo teneo furem.
Ibi scrobes effodito, duplos sexagenos in dies.
At ego certe cruce et cruciatu mactabo: exi o foras, mastigia.

ASINARIA.

Qui etiam me miserum famosum flagitiis facit suis.
Heic aderit, credo, congerro meus.

AULULARIA.

Nec noctu nec diu quietus umquam eam, nunc dormiam.
—— Sed leno egreditur foras.
Hinc ex occulto sermone satus sublegam.
Homo ebriolatus somno sanari solet.

Qui mihi olera cruda ponunt, halec danunt.
Ego ecfodiebam in die denos scrobes.
Hic quidem pervicus custodem addidit.
Pro illis crocotis, strophiis, sumtu uxoris.
Ut admomordi hominem.
Myrtam. myrtum.

BACCHIDES.

ILLA mei cognominis fuit.
—— Nam et ex mari timida ecce ego
Pavitare ——
Quibus ingenium animi utibile, est modicum et sine
Vernilitate ——
Ecquis evocat cum nasiterna et cum aqua illum inpurissimum?
Quae sodalem atque me exercitos habet.
Nam tu quidem quoivis excantare cor facile potes.
Vincla, virgae, mole saevitudo mala fit pejor.
Cor meum, spes mea, mel meum, suavitudo, cibus, gaudium.
Limaces viri.
Ne a quoquam alio acciperes mercedem annuam
Nisi ab sese: nec cum quiquam limares caput.
Cupido te conficit, anne amor?
Praenestinum opinor esse: ita erat gloriosus.
Sin lenocinium forte conlubitum est tibi,
Videas mercedis quid tibi est aequom dari,

Ne ista aetate me sectere gratiis.
Ulyssem audivi fuisse aerumnosissumum,
Qui annis viginti errans a patria abfuit:
Verum hic adulescens multo Ulyssem anteit,
Qui illico errat intra muros civicos.

CAPTEIVEI.

Fac fidele: cave fluxam fidem feras.

Pileum, quem habuit, deripuit, eumque ad coelum tollit.

Auctionem facio parasiticam.

CASINA.

Perii! illic habebit flocco jam homo lumbos meos.

Intro ad uxorem, sufferamque meum tergum ob injuriam.

MILES.

Ita nos nostramque familiam habes exercitam.
Modicè sapis.

MOSTELLARIA.

Sine juxta aram sedeam, et dabo meliora consilia.

POENULUS.

Inportuna avis venit vesperi.

PSEUDOLUS.

Ni carcerem aliquando effregeritis vostram domum.

RUDENS.

Quid murmurillas tecum, et te discrucias?
Aulas abstulas.

STICHUS.

Nonne hoc publicitus.

TRUCULENTUS.

Bona perdidi, mala reperi: factus sum extimus a vobis.

